Egyszerűen

PANEM

Ifj. Ambrózai Attila

WINDOWS XP

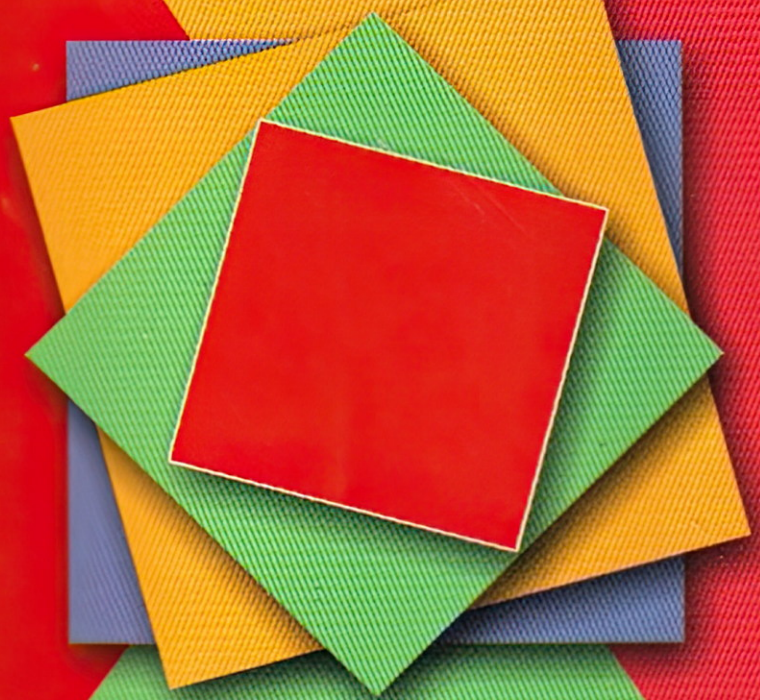

> Professional és Home Edition verziók

Egyszerűen

> www.panem.hu

Ifj. Ambrózai Attila

Egyszerűen

Windows XP

Professional és Home Edition verziók

Panem

Copyright © Hungarian edition Panem Könyvkiadó Kft. 2002

Panem Kft.
1385 Budapest, Pf. 809
Hungary

ISBN 963 545 360 4

Bővített változat
A kiadásért felel a Panem Kft. ügyvezetője, Budapest, 2002

Lektorálta: Tarr Bence
Műszaki szerkesztő: Érdi Júlia
Borítóterv: Érdi Júlia
Tördelés: Beck Zsuzsa

email: panem@panem.hu
www.panem.hu

Minden jog fenntartva. Jelen könyvet, illetve annak részeit tilos reprodukálni, adatrögzítő rendszerben tárolni, bármilyen formában vagy eszközzel – elektronikus úton vagy más módon – közölni a kiadók engedélye nélkül.

Tartalomjegyzék

1. fejezet. *Bevezető* 13

1.1. Röviden az operációs rendszerekről 13
1.2. Az operációs rendszerek evolúciója 16
1.3. Kiknek szól ez a könyv? 19
1.4. A könyv felépítése 20
1.5. Néhány szó a kifejezésekről és jelölésekről 21

2. fejezet. *A Windows XP újdonságai* 23

2.1. Megújult felhasználói felület 23
2.2. Továbbfejlesztett belső szerkezet 24
2.3. Rendszerszolgáltatások 25
2.4. Felhasználói szolgáltatások 27
2.5. Internettel kapcsolatos szolgáltatások 29
2.6. Hatékonyabb védelem, nagyobb biztonság 29
2.7. Több támogatott eszköz és technológia 30
2.8. A Home Edition és a Professional verzió különbségei 31
2.9. Tekintse meg a Programkalauzt is! 32

3. fejezet. *A Windows XP telepítése* 33

3.1. Hardverigények 33
3.2. Teendők a telepítés megkezdése előtt 36
3.3. A telepítés menete 39
3.4. A telepítés után... 46
3.5. Összefoglalás 47
3.6. Fogalmak 49

4. fejezet. *Ismerkedés a Windows XP-vel* 52

4.1. A rendszer indítása 52
4.2. Felhasználóváltás 55
4.3. Kijelentkezés 56
4.4. Készenléti állapotba helyezés 57
4.5. Hibernálás 58
4.6. A rendszer leállítása 59
4.7. A rendszer újraindítása 61
4.8. Az Asztal és szerepe 61
4.9. A Tálca és szerepe 62
4.10. A Start gomb és szerepe 62
4.11. Programok indítási lehetőségei 63
4.12. Hogyan válthatunk a futó programok között? 63
4.13. Hű segítőnk: a Súgó 64
4.14. Összefoglalás 68
4.15. Fogalmak 69

5. fejezet. *Windows = Ablakok* 72

5.1. Az ablakok típusai és szerepük 72
5.2. Programablakok 73
5.3. Dialógusablakok 76

5.4. Az aktív ablak fogalma 80
5.5. Az ablakokban előforduló leggyakoribb elemek 80
5.6. Összefoglalás 84
5.7. Fogalmak 85

6. fejezet. *Menük és gyorsgombok* 88

6.1. Főmenük és használatuk 88
6.2. Intelligens főmenük 94
6.3. Helyi menük és használatuk 94
6.4. Gyorsgombok és eszköztárak 95
6.5. Összefoglalás 97
6.6. Fogalmak 99

7. fejezet. *Fájlrendszer és fájlműveletek* 100

7.1. Mik is azok a fájlok? 100
7.2. A fájlok jellemzői 101
7.3. Mappák és meghajtók 104
7.4. A mappák és a meghajtók jellemzői 106
7.5. Programfájlok futtatása 108
7.6. Adatfájlok megnyitása és mentése 110
7.7. Fájlok és mappák megtekintése 114
7.8. Mappák beállításai 119
7.9. Műveletek fájlokkal és mappákkal 121
7.10. Csoportos fájl- és mappaműveletek 126
7.11. Keresés 128
7.12. Tömörített mappák 131
7.13. Másolás CD-lemezre 133
7.14. A Lomtár 136
7.15. A Dokumentumok mappa 138

7.16. Dokumentumok nyomtatása és faxolása 139
7.17. Összefoglalás 141
7.18. Fogalmak 143

8. fejezet. *A Start menü* 147

8.1. A Start menü szerkezete 147
8.2. Minden elem megtekintése 150
8.3. Programok automatikus indítása – az Indítópult 153
8.4. A Start menü testreszabása 155
8.5. A Klasszikus Start menü 156
8.6. Összefoglalás 159
8.7. Fogalmak 160

9. fejezet. *Az Asztal* 161

9.1. Hova tűntek a megszokott ikonok? 161
9.2. Parancsikonok létrehozása, átnevezése és törlése 163
9.3. Parancsikonok egyedi és automatikus rendezése 166
9.4. Mappák az Asztalon 167
9.5. Az Asztal testreszabása 167
Témák oldal 168
Asztal oldal 169
Képernyőkímélő oldal 170
Megjelenés oldal 170
Beállítások oldal 171
9.6. Összefoglalás 173
9.7. Fogalmak 175

10. fejezet. *A Tálca* 177

10.1. A Tálca szerkezete 177
10.2. A Tálca tulajdonságai 179
10.3. A Tálca testreszabása 181
10.4. A Hangerőszabályzó ikon 182
10.5. Ablakok automatikus elrendezése 183
10.6. A Feladatkezelő 183
10.7. Összefoglalás 185
10.8. Fogalmak 186

11. fejezet. *A Vezérlőpult* 188

11.1. Betűkészletek telepítése és eltávolítása 190
11.2. A billentyűzet beállításai 190
11.3. Az egér beállításai 191
11.4. Játékvezérlők 192
11.5. Képolvasók és fényképezőgépek 192
11.6. Nyomtatók telepítése, használata és eltávolítása 193
11.7. Faxok telepítése, használata és eltávolítása 196
11.8. Új hardver telepítése 202
11.9. Rendszertulajdonságok 205
Általános oldal 205
Számítógépnév-oldal 206
Hardver oldal 206
Speciális oldal 208
A rendszer visszaállítása oldal 209
Automatikus frissítések oldal 209
Távoli használat oldal 210
11.10. Programok telepítése és eltávolítása 210
11.11. Dátum és idő 213
11.12. Területi és nyelvi beállítások 214
11.13. Felhasználói fiókok 215

11.14. Ütemezett feladatok 217
11.15. Energiagazdálkodás 217
11.16. Hangok és audioeszközök 219
11.17. Kisegítő lehetőségek 220
11.18. Összefoglalás 221
11.19. Fogalmak 222

12. fejezet. *Hálózatok és az internet* 225

12.1. Helyi hálózati kapcsolat kialakítása 226
12.2. Mappák, meghajtók, eszközök, szolgáltatások megosztása 228
12.3. Megosztott elemek elérése és használata 229
12.4. Internetkapcsolat létrehozása 230
12.5. Csatlakozás az internethez 233
12.6. Szörfözés a világhálón az Internet Explorerrel 234
12.7. Elektronikus levelezés az Outlook Express-szel 238
12.8. Valós idejű kommunikáció a Windows Messengerrel 243
12.9. Összefoglalás 246
12.10. Fogalmak 247

13. fejezet. *A Windows XP beépített alkalmazásai* 250

13.1. Vágólap 250
13.2. Jegyzettömb 251
13.3. WordPad 252
13.4. Fedőlapszerkesztő 254
13.5. Karaktertábla 256
13.6. Windows kép- és faxmegjelenítő 258
13.7. Paint 260
13.8. Windows Media Player 265
13.9. Windows Movie Maker 271

13.10. Hangrögzítő 276
13.11. Címjegyzék 278
13.12. Számológép 279
13.13. Aknakereső 280
13.14. Összefoglalás 282
13.15. Fogalmak 283

14. fejezet. *Tippek és trükkök* 285

14.1. Lemezek karbantartása 285
14.2. CD-beállítások 286
14.3. Programok kompatibilitása 288
14.4. Biztonsági másolat készítése és visszaállítása 288
14.5. Rendszerinformáció 289
14.6. Rendszer-visszaállítás 290
14.7. Meghajtó konvertálása NTFS formátumra 290
14.8. Felügyeleti eszközök 291
14.9. Rendszerkonfigurációs segédprogram 293
14.10. A Windows Messenger kikapcsolása 294
14.11. Felhasználói profil lemásolása 296
14.12. Felhasználói jogosultságok beállítása 300
14.13. Összefoglalás 302
14.14. Fogalmak 302

Függelék 303

A Windows XP fontosabb billentyűparancsai 303
Általános billentyűparancsok 303
Windows billentyűzetről elérhető billentyűparancsok 304
Párbeszédpanelek billentyűparancsai 304

Tárgymutató 305

1. fejezet

Bevezető

Ez a könyv a Microsoft Windows XP operációs rendszert és annak használatát mutatja be. A Windows XP személyi számítógépekhez tervezett változatai a Professional és a Home Edition verziók – ezekkel ismerkedhet meg a továbbiakban a kedves Olvasó. Az említettek mellett a Windows XP rendszernek létezik nagyteljesítményű, 64 bites processzorokat alkalmazó munkaállomásokhoz kialakított variánsa is.

1.1. Röviden az operációs rendszerekről

Mivel a Windows XP egy *operációs rendszer*, érdemes tisztáznunk, mit is takar ez a kifejezés. Egészen egyszerűen fogalmazva: az operációs rendszer teszi lehetővé a számítógép használatát. Nélküle a számítógép képtelen bármilyen feladat elvégzésére. Az operációs rendszer egy olyan különleges programrendszer, amely a számítógép bekapcsolásakor önműködően elindul, és annak leállításáig folyamatosan biztosítja

- a felhasználói programok futtatásának lehetőségét,

- a számítógép alkatrészeinek vezérlését,
- a felhasználó és a számítógép közötti kapcsolat fenntartását.

Felhasználói programnak nevezzük azokat a számítógépes alkalmazásokat, melyek bizonyos feladatok megoldására vagy megadott munkák elvégzésére alkalmasak. Ilyenek például a szövegszerkesztők, az internetböngészők, a vírusirtók, de ide tartoznak a játékprogramok is. Az egy számítógépen jelen lévő operációs rendszert és felhasználói programokat együttesen *szoftvernek* hívjuk. A felhasználói programok csak egy operációs rendszeren keresztül képesek működni. Ennek magyarázata egyszerű. A felhasználói programok céljukat és megjelenésüket tekintve igen változatosak ugyan, belső működésük szempontjából mégis számtalan közös vonásuk van. Mindegyikük képeket és feliratokat jelenít meg a monitoron, utasításokat fogad a billentyűzetről vagy az egérről, különféle adatokat olvas és ír a memóriában és a merevlemezen, valamint a szükséges számítások elvégzéséhez igénybe veszi a processzort stb. Ezek a műveletek az összes program esetében igen hasonló vagy azonos eljárásokat jelentenek. Az operációs rendszer ezért egységesen, szabványosan biztosítja mindezt az alkalmazások számára. Így a programoknak nem szükséges tudniuk, hogyan kell például megjeleníteni egy betűt a képernyőn, vagy adatok írásához a merevlemezes meghajtó író-olvasó fejét pozicionálni, hanem egyszerűen megkérhetik az operációs rendszert a betű kiírására vagy az adat elmentésére. Ráadásul, az operációs rendszer áthidalja az eltérő eszközök különböző kezelésének problémáját is. Egy felhasználói program például az operációs rendszer szolgáltatásait igénybe véve ugyanazzal a paranccsal nyomtathatja ki az adott dokumentumot egy kisfelbontású tűs és egy nagyfelbontású tintasugaras nyomtatón – a más-más technológia és felbontás kezelése maradjon csak a rendszer dolga. Könnyen belátható, hogy amennyiben a felhasználói programoknak saját maguknak kellene elérniük és vezérelniük a számítógép alkat-

részeit, kezelniük a különböző technológiákat, és megoldaniuk minden elemi feladatot, úgy e programok hatalmas méretűek lennének, hosszú évekig készülnének, áruk sokkal magasabb lenne, és szinte egyáltalán nem tudnának együttműködni egymással. Az operációs rendszer tehát lehetővé teszi, hogy az alkalmazásoknak csak a saját, egyedi feladataikkal kelljen foglalkozniuk.

A számítógép összes alkatrészét együtt *hardvernek* nevezzük. A hardver önmagában működésképtelen – az operációs rendszer lehel életet beléje. Jóllehet, egy merevlemezes meghajtó tudja, hogyan kell az író-olvasó fejét mozgatnia, elemi adategységeket rögzítenie és beolvasnia, de operációs rendszer hiányában nincs aki megmondja neki, mikor, mit és milyen sorrendben tegyen. Erre az operációs rendszer utasítja a felhasználói programok kérései alapján.

A számítógép csak akkor hasznos számunkra, ha mi, a felhasználók közölhetjük vele utasításainkat és kívánságainkat (billentyűzettel, egérrel), továbbá, ha a gép az elvégzett munka eredményét valamilyen formában közli velünk (monitoron, nyomtatásban), vagy annak megfelelően cselekszik valamit (például irányít egy szemdiagnosztikai készüléket, vezérli a lakás biztonsági rendszerét stb.). Mindezt a számítógép és a felhasználó (illetve a külvilág) közötti *kommunikációnak* nevezzük. Ezt szintén az operációs rendszer teszi lehetővé.

Napjainkban az új számítógépekre rendszerint már telepítve van egy operációs rendszer. Ha mégsem, akkor a gép bekapcsolása után rövidesen hibaüzenetet kapunk – ez esetben nekünk kell telepítenünk azt. A továbbiakban a számítógép minden bekapcsolásakor elindul a rendszer. Ekkor lehetőségünk van felhasználói programokat telepíteni és használni vagy igénybe venni a rendszer felhasználói szolgáltatásait. A modern operációs rendszerekbe ugyanis már eleve be vannak építve különféle alapvető szolgáltatások, mint amilyen például a szövegszerkesztés, a fájlkezelés, a képek, hangok, videók lejátszása, sőt, az internetböngészés és az e-mail alapú kommunikáció is.

1.2. Az operációs rendszerek evolúciója

Az operációs rendszerek folyamatos és dinamikus fejlődésen mennek keresztül. Ez a fejlődés az utóbbi két évtizedben hihetetlenül nagy mértékű volt – érdemes hát röviden áttekintenünk. A pontosság kedvéért meg kell említeni, hogy itt csupán a Microsoft cég által készített, személyi számítógépeken használatos rendszerekről beszélünk. Más gyártók is készítettek és készítenek jelenleg is operációs rendszereket, és nem is kizárólag csak személyi számítógépekhez.

1981-ben az IBM vadonatúj személyi számítógépének operációs rendszereként bemutatkozik az első *MS DOS* (az MS a Microsoft rövidítése) operációs rendszer. Ez szöveges képernyőt használ és egy időben egy program futtatására képes. Kezdetben a szakma kedvezőtlenül fogadta az új rendszert, de néhány éven belül – részben alacsony ára és fejlett szolgáltatásai miatt – a felhasználók döntő többsége áttért használatára. Mire 1984-ben megjelenik az első 286-os processzorral rendelkező IBM PC AT számítógép, az MS DOS már-már egyeduralkodó operációs rendszernek tekinthető. Az évek folyamán a rendszer egyre újabb és újabb felhasználói szolgáltatásokkal bővül.

1985-ben megjelenik az *Microsoft Windows* első verziója. A név (Windows = ablakok) nagyon találó, ugyanis ennek az operációs rendszernek a legfőbb újdonsága a grafikus felhasználói felület, mely a programokat és dokumentumokat ablakokba csoportosítja. Ez a rendszer még képtelen volt önállóan működni, a DOS-ra épült rá és azon keresztül vezérelte a számítógépet. Népszerűsége fokozatosan növekszik.

1990-ben dobják piacra a *Windows 3.0*-s változatát, amely olyannyira sikeresnek bizonyul, hogy még ebben az évben több mint hárommillió példányt értékesítenek belőle. Két évvel később a továbbfejlesztett 3.1-es változat dönt meg minden eladá-

si rekordot. Ezek a rendszerek már képesek egy időben több programot is futtatni – ezt nevezzük *multitaszknak* –, emellett rengeteg felhasználói alkalmazást is magukba foglalnak, például kitűnő beépített grafikus szövegszerkesztőt. Ugyanakkor továbbra is DOS-os alapokkal rendelkeznek.

1994 végén érkezik meg a *Windows NT 4* (az NT a New Technology rövidítése, ami magyarul új technológiát jelent), majd 1995 közepén a *Windows 95*. Ez utóbbiból az elkövetkező egy év folyamán több mint hatvanmillió példány kelt el. E két operációs rendszer már önállóan képes működni, azaz nem igényli a háttérben futó DOS-t, és az adatforgalmat 32 biten bonyolítja le (a korábbi Windows verziók csak 16 bites adatkezelést tettek lehetővé). Mindkettő több felhasználót is támogat, és mindkettőt teljesen áttervezett grafikus felülettel látták el. Mindezeken kívül számtalan szolgáltatást tartalmaznak beépítve, amelyeket még felsorolni is meglehetősen hosszú lenne.

1998-ban mutatják be a *Windows 98*-at, amely a Windows 95 továbbfejlesztett kiadása. Ez egy új fájlrendszer típust, a *FAT32*-t is képes használni, támogatja a modern hardveres eszközöket (pl. DVD meghajtó), valamint tartalmazza az internetelérési szolgáltatást. A felhasználói visszajelzések alapján több beépített szolgáltatását is átalakították, egyszerűbben kezelhetővé tették.

1999-ben jelent meg a *Windows 2000*, ami a Windows NT 4 utóda. Ennek az operációs rendszernek az egyik legfontosabb jellemzője az elődökhöz képest sokkal hibatűrőbb, szilárdabb belső szerkezete. A stabilabb központi rendszermag meggátolja, hogy az egyik futó program által előidézett hiba egy másik futó program vagy a teljes operációs rendszer működését félbeszakítsa. A másik nagyon lényeges tulajdonsága – az NT örökség részeként – a fejlett *NTFS* fájlrendszer támogatása. Természetesen beépítették a legújabb eszközök (pl. digitális fényképezőgépek) támogatását is, csakúgy, mint a legújabb internetböngésző alkalmazást. Az NT-hez hasonlóan a Windows 2000-nek

is létezik Server (kiszolgáló) és Workstation (munkaállomás) változata.

2000-ben dobták piacra a Windows 98-at felváltó *Windows ME* rendszert (az ME a Millennium Edition rövidítése, amely magyarul millenniumi kiadást jelent), melyben leginkább a különféle szolgáltatások további tökéletesítésére helyezték a hangsúlyt. Ennek hatására sokkal barátságosabbá és könnyebben használhatóvá vált az operációs rendszer egésze. Nagy gondot fordítottak a különféle látványelemek továbbfejlesztésére is. A kezelőfelületet webes (internetes) stílusban is kezelhetővé tették.

Ezzel elérkeztünk könyvünk tárgyához, a *Microsoft Windows XP* (az XP az angol experience szóból származik, melynek magyar jelentése: élmény, tapasztalat) operációs rendszerhez. Az angol nyelvű verzió 2001 nyarán, a magyar nyelvű változat 2001 novemberében került a boltokba. Az XP a Windows 2000 és a Windows ME közös utóda, mely mindkét rendszer előnyeit egyesíti magában: az előbbi szabványai által garantált megbízhatóságot és nagy teljesítményt az utóbbi leghasznosabb elemeivel (könnyebben kezelhető felhasználói felület, Plug and Play stb.). A Windows 3.x után a Microsoft más operációs rendszereket ajánlott otthoni használatra (Windows 95, 98, ME) mint az üzleti felhasználók részére (Windows NT, 2000). E két „ág" most a Windows XP-ben egyesül. Azért, hogy a Microsoft mégse szakítson teljesen a tradícióval, a Windows XP-nek két változatát dolgozták ki: a *Home Edition* (otthoni kiadás) verziót elsősorban a magánembereknek, míg a *Professional* (profi) változatot főként vállalatoknak szánják (ez természetesen egyáltalán nem jelenti azt, hogy egy otthoni felhasználó ne vásárolhatna Professional verziót, vagy egy cég ne használhatna Home Edition változatot). Amint az elnevezés alapján sejteni lehet, a Professional verzió több szolgáltatást tartalmaz testvérénél. A két kiadás közötti eltérésekre természetesen minden esetben felhívom a figyelmet, továbbá külön fejezetet is szentelek ne-

kik. A Windows XP számtalan újdonságát szintén önálló szakaszban tárgyalom.

1.3. Kiknek szól ez a könyv?

Ezt a könyvet – reményeim szerint – haszonnal forgathatják mindazok, akik

- csak most kezdenek el számítástechnikával foglalkozni, és még semmilyen számítógépes elméleti ismerettel és gyakorlati tapasztalattal nem rendelkeznek;
- már egy ideje használnak számítógépet, így többé-kevésbé járatosak egy vagy több operációs rendszer használatában, most pedig szeretnének megismerkedni a Windows XP lehetőségeivel, szolgáltatásaival, újdonságaival;
- már dolgoznak is Windows XP rendszeren, és szeretnék jobban megismerni azt.

Mint a fentiekből kiderül, a könyv semmilyen számítógépes előismeretet nem feltételez, az alapoktól indít. Mindazonáltal – az újdonságok miatt – mindenki számára ajánlott elolvasni (vagy legalább átfutni) az alapvető technikákról és szolgáltatásokról szóló fejezeteket is.

Mivel a Windows XP operációs rendszer meglehetősen összetett felépítésű, ezért szinte lehetetlen minden tulajdonságát, lehetőségét teljes részletességgel bemutatni – különösen egyetlen könyvben. Nem kell azonban aggódnunk: a Windows XP fejlett súgója és segítőeszközei mindig a rendelkezésünkre állnak, használjuk őket bátran és bármikor. Nem kell félni a Windows XP használatától: a veszélyes, illetve az esetlegesen kárt okozó műveleteink végrehajtását a rendszer eleve meggátolja, vagy pedig végrehajtásuk előtt figyelmeztet cselekedetünk lehetséges következményeire.

1.4. A könyv felépítése

A második fejezetben áttekintjük a Windows XP legfontosabb újdonságait. Ezt a részt elsősorban azoknak javasolt figyelmesen átböngészni, akik ismerik valamelyik korábbi Windows operációs rendszert. Akik nem, azok számára is előnyös lehet gyors átnézése, hiszen így teljesebb képet alkothatnak majd a Windows XP-ről.

A harmadik fejezetben a rendszer telepítéséről és az utána elvégzendő fontos beállításokról esik szó. Mindenképpen ajánlom, hogy mielőtt bárki belekezdene az XP telepítésébe, gondosan olvassa végig ezt a részt!

A következő három fejezet főként azok számára igazán érdekes, akik eddig még nem dolgoztak Windows operációs rendszert futtató számítógépen. A gyakorlottabb Windows-felhasználók is találhatnak itt néhány új, talán még ismeretlen szolgáltatást (pl. hibernálás), ezért nekik e szakasz gyors áttekintését javaslom.

Ezután a Windows XP fájlszerkezetével, elemeivel, internetes szolgáltatásaival, multimédiás lehetőségeivel és a rendszerbe integrált alkalmazásokkal foglalkozunk. E rész tartalmazza a minden felhasználónak egyaránt fontos információk nagy többségét.

Ezt követően az utolsó, „Tippek és trükkök" című fejezetben a Windows haladóbb szintű beállítási lehetőségeivel ismerkedhetünk meg. Nem csak haladóknak!

A könyvet záró függelékben megtalálható a Windows XP gyorsbillentyűinek felsorolása és a Windows XP-vel kapcsolatos legfontosabb internethonlapok listája.

1.5. Néhány szó a kifejezésekről és jelölésekről

A könyvben az egérgombokra mint *„bal gomb"* és *„jobb gomb"* hivatkozok. A *„kattintás"* az adott (illetve, ha nincs feltüntetve, akkor mindig a bal) egérgomb lenyomását és felengedését jelenti ugyanazon a helyen. A *„dupla kattintás"* során a bal gombbal kattintunk, majd rögtön ezután ismét kattintunk ugyanazon a helyen. A *„vonszolás"* folyamán, az adott egérgombot le kell nyomni, majd folyamatos lenyomva tartása közben az egeret valamilyen irányba mozgatni, végül egy másik helyen az egérgombot felengedni.

Bizonyos egérműveletek közben szükséges lehet a billentyűzet valamely gombjának lenyomva tartása. A *„CTRL + bal gomb"* kifejezés például arra utasít minket, hogy nyomjuk le a CTRL billentyűt, tartsuk lenyomva azt, ekkor kattintsunk a bal egérgombbal, majd engedjük fel a CTRL billentyűt.

A szabványos számítógép-billentyűzeteken több különleges gomb is található. A *„SZÓKÖZ"* általában egy hosszúkás, jelzés nélküli billentyű a legalsó sor közepén. *„WINDOWS"* gombból többnyire kettő is található a legalsó sorban, bal- és jobboldalt; a Microsoft Windows emblémája látható rajtuk. A *„MENÜ"* billentyű szintén a legalsó sorban, a jobb oldali WINDOWS és CTRL gombok között helyezkedik el, és egy szimbolizált menüt ábrázol. A *„SHIFT"* billentyűk alulról a második sorban, bal- és jobboldalt találhatóak, és felfelé mutató nyíl van rájuk rajzolva. Az *„ENTER"* többnyire az egyetlen nem négyszögletű gomb, melyen egy előbb lefelé, majd balra mutató nyíl látszik; alulról a 3.-4. sorban jobboldalt helyezkedik el. A *„TAB"* a Q billentyűtől balra elhelyezkedő, balra és jobbra mutató nyilakat ábrázoló, általában hosszúkás gomb. A *„BACKSPACE"* billentyű az ENTER gomb felett található, és rendszerint egy bal-

ra mutató nyíl látható a tetején. A négy *„NYÍL"* gomb általában külön csoportot alkot a fő billentyűcsoporttól jobbra.

Gyakran szükség van arra, hogy a billentyűzet bizonyos gombjait egyszerre üssük le. Ilyenkor a billentyűket pluszjellel (+) összekapcsolva szokás írni. Például a *„CTRL + ALT + DEL"* billentyűkombináció azt jelenti, hogy le kell nyomni a CTRL gombot és nyomva tartani, majd lenyomni az ALT gombot és szintén nyomva tartani, végül pedig leütni a DEL gombot (az utolsó billentyűt viszont már nem kell lenyomva tartanunk!). Ezután a gombokat egyszerre felengedhetjük. Máskor a billentyűket egymás után kell leütnünk – ilyenkor a gombokat vesszővel (,) elválasztva írjuk. Az *„F1, ENTER"* például azt közli velünk, hogy üssük le az F1 billentyűt, majd utána az ENTER billentyűt (egyiket sem kell lenyomva tartanunk!).

A könyvben találkozhatunk néhány egyedi jelöléssel is. Ezek:

FIGYELEM! *Az ilyen formátumú bekezdések fontos tudnivalókra hívják fel a figyelmet. Ezeket a részeket mindig olvassuk el figyelmesen!*

TIPP *Ezek a részek olyan tippeket és trükköket mutatnak be, melyek jelentősen megkönnyíthetik munkánkat.*

VERZIÓ *Ezek a szakaszok a Windows XP két változata közötti eltéréssel kapcsolatos információkat tartalmaznak.*

2. fejezet

A Windows XP újdonságai

A Windows operációs rendszerek mindegyike számtalan újdonságot kínált a korábbi változatokhoz képest. A Windows XP ebből a szempontból talán túltesz az összes eddigi verzión: hihetetlenül sok újítást tartalmaz, és rengeteg új vagy továbbfejlesztett szolgáltatással halmozza el a felhasználót. Az alábbiakban röviden összefoglaljuk mindezeket – a könnyebb áttekinthetőség érdekében kategóriákba csoportosítva őket.

2.1. Megújult felhasználói felület

A Windows XP teljesen új külsőt kapott. Ez nagyban megkönnyíti a gyakori feladatok végrehajtását, elősegíti a gyors eligazodást, és jóval egyszerűbbé teszi a számítógép használatát. A legfontosabb változások:

- Az átdolgozott vizuális elemek – a kontrasztos, 24 bit színmélységű ikonok, a feltűnő ablakelemek, az animációk és nem utolsósorban az üde színvilág – kellemesebbé teszik a munkát, hosszú idő után sem fárasztanak.
- Az *Asztal* sokkal áttekinthetőbbé vált, mivel innen az ikonok nagy részét egy központi helyre, a Start menübe helyezték át.

- A *Tálca* praktikus tulajdonsága, hogy amikor egy adott programban több fájlt is megnyitunk, az ablakokat egyetlen közös ikonnal jelzi. Az állapotsor (az órát tartalmazó rész) zsúfoltsága szintén a múlté.
- Az áttervezett *Start menü* a felhasználó munkájához igazodik. Ez – az eddig megszokottakon kívül – mindig elérhetővé teszi az alapértelmezés szerinti webböngésző- és levelezőprogramot, a leggyakrabban használt alkalmazásokat, továbbá a Sajátgépet is.
- A mappák tartalmának rendezését és azonosítását új nézetek segítik. Különösen igaz ez a képeket, videókat és hangokat tartalmazó mappák esetében. A Start menüből elérhető *Képek* és *Zene* mappák számos új szolgáltatást is közvetlenül elérhetővé tesznek.

2.2. Továbbfejlesztett belső szerkezet

A Windows XP *rendszermagja* (alapvető belső működési mechanizmusa) a Windows 2000-ből származik, annak tökéletesített változata. Ez az új belső szerkezet az alábbi előnyöket biztosítja az elődökhöz képest:

- A számítógép bekapcsolása után a rendszer lényegesen gyorsabban indul el és kerül üzemkész állapotba. A leállítás szintén rövidebb időt vesz igénybe.
- A korábbi Windows verziókat – különösen a telepítések során – gyakran újra kellett indítani. Az XP jóval kevesebb rendszer-újraindítást igényel.
- A rendszeresen használt programok elindításához szükséges adatok hamar elérhető helyen kerülnek tárolásra, így ezek az alkalmazások gyorsabban indíthatók el.

- A hibásan működő felhasználói vagy illesztőprogramok sokkal ritkábban okozzák más programok vagy az operációs rendszer szabálytalan működését.
- Nőtt a több feladatos működés és a párhuzamos feladatvégzés hatékonysága.
- A rendszerszolgáltatások kevésbé csökkentik a teljesítményt.
- Javult a *memóriakezelés*, aminek eredményeképpen a rendszer csak szélsőséges esetekben fogy ki az *erőforrásokból*.
- Bizonyos vizuális elemek – például az árnyékok és animációk – lelassíthatják a számítógépet, ha az nem elég gyors. Ezért a rendszer a számítógép teljesítményének alapján állítja be a felhasználói felület megjelenését.
- Kevesebb idő kell a *készenléti* és *hibernált* állapotból történő visszatéréshez.

2.3. Rendszerszolgáltatások

A rendszer működését érintő legjelentősebb újdonságok a következők:

- Amennyiben olyan számítógépre telepítjük a Windows XP-t, amelyen korábbi Windows verzió is telepítve van, úgy a gép indulásakor menüből választhatjuk ki, hogy melyik operációs rendszert kívánjuk elindítani. A továbbiakban ehhez már nem szükséges a *BIOS* bootolási sorrendjét megváltoztatni.
- A rendszer telepítése során igény szerint választható a FAT32 vagy az NTFS fájlrendszer használata. Ha az NTFS mellett döntünk, akkor a későbbiekben módunkban áll majd fájlokat és mappákat titkosítani, valamint korlátozni a fájlok hozzáférhetőségét.

- A megújult lemeztöredezettség-mentesítő gyorsabb és hatékonyabb elődjénél.
- Az XP képes futtatni a korábbi Windows rendszerekhez készült programok túlnyomó részét. Amelyeket nem, azok számára egy különleges *kompatibilitási üzemmódot* biztosít.
- Az *eszközkezelők* (más néven *illesztőprogramok*) frissítése előtt a rendszer mindig biztonsági másolatot készít az eredetiről, így az könnyen visszaállítható, ha az új változat nem működne helyesen. Az eszközkezelők le is tilthatók.
- A Windows XP minden eredményes rendszerindítás alkalmával elmenti az aktuális beállításokat, és egy esetleges sikertelen indításkor ezeket alkalmazza. Így az operációs rendszer mindig elindítható.
- A Windows XP folyamatosan feljegyzi a rendszer módosításait, így azok hiba esetén könnyen visszavonhatóak.
- A rendszer kétféle módon frissíthető: *dinamikus frissítéssel* (ekkor a Windows CD helyett az internetről lesz telepítve az adott frissítés) vagy *automatikus frissítéssel* (ekkor az összes frissítés automatikusan töltődik le az internetről, majd felhasználói beleegyezést követően kerül telepítésre).
- A processzor- és memóriahasználat méretezhető.
- Jelentősen egyszerűbbé vált a *hálózatkezelés*. A rendszer magától (*Plug and Play* módon) felismeri a hálózati elemeket, melyek így dinamikusan, többnyire bárminemű *konfigurálás* (kézi beállítás) igénye nélkül csatlakoztathatóak. A hálózatkiépítésben *varázslók* segítik munkánkat.
- Az egyes felhasználók alkalmazásai külön fiókokban, egymástól függetlenül futnak. A *felhasználóváltás* azonnali, nincs szükség *kijelentkezésre*. Így többen is használhatják saját személyes beállításaikkal ugyanazt a számítógépet.

- A fejlett *energiagazdálkodás* (melynek a szabályozható processzorteljesítmény is részét képezi) révén a hordozható számítógépek tovább képesek működni egy akkumulátortöltéssel.
- A hordozható számítógépek működés közben is dokkolhatóak, nem kell hozzá újraindítani a gépet vagy megváltoztatni a hardverkonfigurációt.

2.4. Felhasználói szolgáltatások

A Windows XP rendszerbe számtalan olyan szolgáltatást is beépítettek, amelyek elsősorban a felhasználó munkáját teszik könnyebbé és hatékonyabbá. Ezek közül a legfontosabbak:

- A Windows Intéző, valamint a Sajátgép immár képes a tömörített *ZIP fájlok* kezelésére. Ezeket a rendszer *tömörített mappáknak* nevezi.
- Az Intéző, a Sajátgép és a Media Player alkalmasak CD-lemez írásra is.
- Az *Automatikus lejátszás* szolgáltatás önműködően felismeri a behelyezett adathordozó tartalmát, és annak megfelelően elindítja a szükséges programot vagy megjeleníti a rajta végrehajtható műveletek listáját.
- A Windows Intézőben egy fájlra jobb egérgombbal kattintva olyan helyi menü jelenik meg, amely a fájl típusára jellemző feladatokat sorolja fel. Ezt hívjuk *környezetérzékeny feladatmenünek*.
- A *Keresés* szolgáltatás jelentősen kibővült: segítségével egyaránt kereshetőek médiaanyagok, dokumentumok, fájlok és mappák, számítógépek vagy akár személyek is. Minden esetben összetett keresési feltételek adhatók meg.

- Megújult a *Windows Media Player*. A 8-as verzió biztosítja az összes digitális képhez és hanghoz kapcsolódó hagyományos szolgáltatást. Mindezek mellett támogatja az internetes rádióműsorok vételét, a digitális műsorszórást, a DVD filmformátum megjelenítését és rengeteg további modern digitális technológiát.
- A *Fájlok és beállítások átvitele* varázsló lehetővé teszi egyéni dokumentumaink és beállításaink egyszerű átvitelét más számítógépekre, nagyban megkönnyítve ezzel a számítógépcserét.
- Új *kisegítő lehetőségek* (Nagyító, Narrátor, Képernyő-billentyűzet stb.).
- *Csoportházirendek* felállításával logikai egységekbe rendezhetők a felhasználók és a különféle elemek. Így könnyebbé válik figyelemmel kísérésük, ráadásul a csoport tagjai számára közös beállítások adhatók meg.
- A *Windows Update* szolgáltatást használva gyerekjáték a szoftverfrissítés.
- Hála a *Távoli asztalnak*, bárhonnan és bármilyen kapcsolaton keresztül elérhető a számítógép. Így a felhasználó például otthonról is csatlakozhat munkahelyi gépéhez: hozzáférhet az azon tárolt dokumentumaihoz, és futtathatja az arra telepített programokat.
- A *Távsegítség* nevű szolgáltatás révén másoktól is kérhető segítség. Ilyenkor a segítséget kérő hálózaton keresztül megoszthatja számítógépét a segítővel.
- A továbbfejlesztett Súgó több témát tartalmaz és könnyebben használható.

2.5. Internettel kapcsolatos szolgáltatások

Az internet igen gyors ütemben fejlődik, ezért a Windows XP rendszer szerves részét képező internetes szolgáltatások megújultak, kibővültek. A leglényegesebb változások:

- A Windows XP mind az *Internet Explorer* webböngésző-, mind az *Outlook Express* levelezőprogram legújabb, hatos verzióját tartalmazza.
- A *Windows Messenger* program lehetővé teszi személyek azonnali elérését, a valósidejű üzenetküldést és a közös munkát, az internetes telefonálást, továbbá a valósidejű hang- és videokonferenciát.
- A *Kapcsolat nélküli fájlok és mappák* funkció segítségével a hálózaton található dokumentumok csatlakozás nélkül is ugyanúgy érhetőek el, mint élő hálózati kapcsolaton keresztül.
- *Microsoft.NET* platform kezelése (biztonságos elektronikus kereskedelem, azonnali közzététel a weben, azonnali üzenetkezelés, intelligens eszközök integrálása stb.).

2.6. Hatékonyabb védelem, nagyobb biztonság

Ahogy a számítógépek a mindennapi élet egyre több területén jutnak nélkülözhetetlen szerephez, úgy növekszik a számítógépes és a hálózati biztonság fontossága is. A Windows XP e téren sokkal jobban vizsgázik, mint elődei.

- A *rendszerfájlok* védelme sokkal hatékonyabb, mint korábban.
- A fájlrendszer véletlenszerűen előállított kulccsal titkosítható, így elkerülhető, hogy fontos adataink illetéktelen kezekbe kerüljenek.
- Biztonságosabbá tették a jelszavak és a tanúsítványok tárolását.
- A rendszer egyes szoftveres elemeinek kezelését és jogosultságait meghatározó *szoftverkorlátozó házirendek* hatásos védelmet nyújtanak a különféle vírusok, programférgek és más kártékony kódok ellen, mint amilyenek például a weben és e-mailben terjedő trójai falovak és férgek.
- Az internet-hozzáférés beépített *tűzfalon* keresztül történik, mely automatikusan óvja a rendszert a jogosulatlan hozzáférésektől és a betörési kísérletektől. Biztonságosabb lett a *cookie*-k kezelése is.
- Az *IPSec* nevű biztonsági szolgáltatás a hálózaton keresztül továbbított adatok védelméről gondoskodik.

2.7. Több támogatott eszköz és technológia

A Windows XP rendszer támogatja a legújabb hardvereszközöket és a legmodernebb technológiákat. Néhány ezek közül, a teljesség igénye nélkül:

- 512 MB-nál több memória.
- A folyadékkristályos kijelzők olvashatóságát nagymértékben javító *ClearType* technológia.
- A *DualView* technológia, amely egyetlen videokártyával is lehetővé teszi a kép két monitoron történő megjelenítését.

- Digitális fényképezőgépek és képolvasók.
- Többfunkciós készülékek (pl. nyomtató-lapolvasó).
- Legújabb billentyűzetek.

2.8. A Home Edition és a Professional verzió különbségei

A Windows XP operációs rendszernek két személyi számítógépes verziója is létezik: az elsősorban otthoni felhasználóknak szánt Home Edition változat, valamint a főként üzleti felhasználók részére kifejlesztett Professional változat. Az utóbbi több lehetőséget kínál, és több szolgáltatást nyújt, de ennek megfelelően természetesen drágább is. A következő táblázat a két változat főbb különbségeit foglalja össze.

2.1. táblázat. *A Home Edition és a Professional verzió különbségei*

Szolgáltatás	Home	Prof.
Méretezhető processzorhasználat és több processzor támogatása	×	✓
Távoli asztal, azaz a rendszer távelérése hálózaton keresztül	×	✓
Kapcsolat nélküli fájlok és mappák használata	×	✓
NTFS fájlrendszer titkosítása	×	✓
Fájlok és erőforrások hozzáférhetőségének korlátozása	×	✓
Gyors felhasználóváltás használata	✓	✓*
Többnyelvű felhasználói felület	×	✓
Központosított rendszerfelügyelet	×	✓
Csoportházirendek felhasználói és számítógépcsoportok részére	×	✓
A bejelentkezés helyétől független fájl és beállítás elérés	×	✓
Programok automatikus telepítése, beállítása és eltávolítása	×	✓
Operációs rendszer távtelepítése hálózaton keresztül	×	✓

* Ez a szolgáltatás csak akkor elérhető, ha a számítógép nem egy tartomány tagja, azaz ha a számítógép különálló, vagy munkacsoport része.

2.9. Tekintse meg a Programkalauzt is!

A Windows XP megismeréséhez érdemes végignézni a Programkalauz bemutatóját is, mely röviden, de látványosan szemlélteti a fontosabb újdonságokat és szolgáltatásokat. A Programkalauz a rendszer első néhány indítása alkalmával a tálca értesítési területén (az órát tartalmazó részen) megjelenő ikonra kattintva kapcsolható be. Amennyiben az ikon itt már nem látszik, úgy a Programkalauzt a Súgóból (Start menü/Súgó és támogatás) érhetjük el.

3. fejezet

A Windows XP telepítése

Ez a fejezet a Windows XP telepítéséről szól. Ha abban a szerencsés helyzetben vagyunk, hogy megvásárolt számítógépünkre a Windows XP gyárilag telepítve van, akkor ezt a részt akár át is ugorhatjuk. Előfordulhat azonban, hogy saját magunknak kell elvégezni ezt a procedúrát, mert például:

- a számítógépen semmilyen operációs rendszer sincs,
- a számítógépen régebbi operációs rendszer van, amelyet le szeretnénk cserélni,
- bizonyos okok vagy hibás működés miatt újra kell telepítenünk a rendszert.

Amennyiben bármely okból kifolyólag a Windows XP telepítése mellett döntünk, úgy a művelet megkezdése előtt mindenképpen alaposan tanulmányozzuk át az itt leírtakat!

3.1. Hardverigények

A legelső teendőnk legyen annak eldöntése, hogy a számítógép alkalmas-e a Windows XP rendszer futtatására. Ehhez szükség van a gép pontos technikai paramétereire. Ha nem ismerjük ezeket, akkor tegyük a következők közül valamelyiket:

- Böngésszük át a számítógép gyártójától kapott dokumentációt, ha van.
- Nézzük át a gép alkatrészeinek dokumentációit, ha azok rendelkezésre állnak.
- Vizsgáljuk meg a géphez kapott számlát, hátha feltüntet technikai jellemzőket.
- Kérdezzük meg a számítógép építőjét, a rendszergazdát vagy a kollégánkat.
- Diagnosztikai programmal elemezzük a számítógép felépítését (haladóknak).

Miután megtudtuk a szükséges adatokat, hasonlítsuk össze azokat a következő táblázattal. A táblázat második oszlopában (minimum) felsoroltak szükségesek ahhoz, hogy a számítógép legalább *alapszinten* képes legyen futtatni a Windows XP-t. Ekkor az XP bizonyos szolgáltatásai egyáltalán nem vagy csak részben érhetők el, továbbá a rendszer sebessége és hatékonysága nem teljes. A harmadik oszlopban (minimálisan ajánlott) feltüntetett paraméterekkel rendelkező gépen már az XP összes szolgáltatása használható, de a rendszer teljesítménye még nem ideális. Végül, a negyedik oszlopban (optimális) olvashatók azok a jellemzők, amelyek lehetővé teszik a rendszer maximális hatékonyságának, teljesítményének elérését. A számokkal megjelölt tételek nem feltétlenül szükségesek az operációs rendszer működéséhez, hanem csupán annak egyes kiegészítő szolgáltatásaihoz kellenek – ezekről a táblázat alatt olvashatunk.

3.1. táblázat. *A Windows XP hardverigénye*

Jellemző	Minimum	Minimálisan ajánlott	Optimális
Processzor	233 MHz órajelű*	300 MHz órajelű*	400 MHz vagy gyorsabb órajelű*
Memória	64 MB	128 MB	256 MB vagy több

3.1. táblázat. *Folytatás*

Merevlemez	2 GB szabad terület	4 GB szabad terület	6 GB vagy több szabad terület
Videokártya	800×600 felbontás, 2 MB videó memória	800×600 felbontás, 8 MB videó memória	1024×768 vagy nagyobb felbontás, 16 MB vagy több videó memória
Monitor	14" átmérő, 800×600 felbontás, 75 Hz képfrissítés	15" átmérő, 800×600 felbontás, 75 Hz képfrissítés	17" vagy nagyobb átmérő, 1024×768 felbontás, 85 Hz képfrissítés
CD-ROM	2× sebességű	4× sebességű	8× vagy nagyobb sebességű
Billentyűzet	Hagyományos 101–105 gombos	Windows 105 gombos	Windows 105–115 gombos
Egér	Microsoft Mouse kompatibilis	Microsoft Mouse kompatibilis	Microsoft Mouse kompatibilis görgős
Hangkártya[1]	FM szintetizátorral rendelkező	FM szintetizátorral rendelkező	FM szintetizátorral és hullámtáblával rendelkező
DVD-ROM[2]	–	2× sebességű	4× sebességű vagy gyorsabb
CD-író[3]	–	2× sebességű	4× sebességű vagy gyorsabb
Modem[4]	14,4 KB/sec sebességű	33,6 KB/sec sebességű	56 KB/sec vagy nagyobb sebességű
Hálózati kártya[5]	A hálózatnak megfelelő	A hálózatnak megfelelő	A hálózatnak megfelelő
Nyomtató[6]	Bármilyen	Bármilyen	Bármilyen
Lapolvasó[7]	Kézi/síkágyas/dob	Kézi/síkágyas/dob	Kézi/síkágyas/dob
Szünetmentes áramforrás[8]	200–300 VA teljesítményű	300–450 VA teljesítményű	450 VA feletti teljesítményű
Felvevőeszköz[9]	Digitális/analóg	Digitális/analóg	Digitális/analóg

* *Javasolt az Intel Pentium/Celeron, az AMD K6/Athlon/Duron vagy az ezekkel kompatibilis processzorok használata.*

Magyarázatok:

1. Rendszerhangok és más hanganyagok meghallgatásához, CD és DVD lemezek lejátszásához, internetes telefonáláshoz, videokonferenciák rendezéséhez. E tevékenységekhez hangszóró vagy fejhallgató is nélkülözhetetlen.
2. DVD lemezek lejátszásához, amihez legalább 500 MHz sebességű processzor vagy DVD kártya, valamint minimálisan 8 MB-os képkártya is szükséges.
3. CD lemezek készítéséhez, amihez 700 MB szabad merevlemez terület is kell.
4. Internet eléréséhez, a Windows Messenger szolgáltatásaihoz, alkalmazásmegosztáshoz, videokonferenciákhoz (ez utóbbi kettőhöz legkevesebb 33,6 KB/sec sebességű modem kell).
5. Otthoni, helyi, nagy kiterjedésű, vezetékes vagy vezeték nélküli hálózatok használatához, a Távsegítség, a Távtelepítés és a Távoli asztal nevű rendszer-szolgáltatásokhoz, a Windows Messenger program szolgáltatásaihoz, továbbá alkalmazások megosztásához, videokonferenciák rendezéséhez.
6. Dokumentumok nyomtatásához.
7. Képek és dokumentumok beolvasásához.
8. A folyamatos munka és az adatbiztonság biztosításához.
9. A Windows Movie Maker videorögzítési szolgáltatásához, amihez legalább 500 MHz sebességű processzor is szükséges.

3.2. Teendők a telepítés megkezdése előtt

Mielőtt hozzáfognánk a Windows XP rendszer telepítéséhez, nem árt átgondolni a tennivalókat, biztonsági mentést készíteni, és összekészíteni a művelethez szükséges kellékeket, ugyanis ezeket elmulasztva később – a telepítés folyamán, vagy annak végeztével – kellemetlen meglepetések érhetnek bennün-

ket, nem is beszélve fontos adataink esetleges megsemmisüléséről!

1. Ha a számítógépen már van valamilyen operációs rendszer, akkor először is el kell döntenünk, hogy a Windows XP-t *e helyett*, vagy *e mellé* kívánjuk-e telepíteni. A régebbi rendszer lecserélése esetén semmiképp se feledkezzünk el az abban található fontos adatok mentéséről, például:
   - a Dokumentumok mappánk tartalma,
   - a beérkezett és az elküldött leveleink,
   - a személyes címjegyzékünk,
   - a kedvenc internetes oldalaink listája,
   - az internetről letöltött fájljaink,
   - a különböző programokkal készített dokumentumaink és sablonjaink,
   - minden személyes információnk, munkánk, programbeállításunk stb.

   Mindezeket másoljuk át először egy másik merevlemezre vagy partícióra, illetve írjuk fel CD lemezre.
2. Ha több merevlemezünk vagy *partíciónk* (a merevlemez egy olyan logikai része, mely fizikailag különálló lemezként kezelhető) is van, meg kell fontolnunk, melyikre telepítsük a rendszert. Itt ne feledkezzünk meg a Windows XP viszonylag nagy lemezhelyigényéről (l. az előző pontban)! A merevlemezek sebességével is érdemes számolni – a gyorsabb adatelérésű és magasabb fordulatszámon dolgozó meghajtók nagymértékben gyorsíthatják az egész rendszer működését.

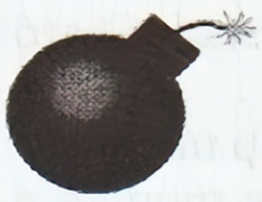

FIGYELEM! *Amennyiben ugyanazon a számítógépen szeretnénk a Windows XP-t és egy korábbi Windows verziót használni, úgy előbb mindig a régebbi változatot kell telepítenünk! Az azonos nevű mappák használatából adódó problémák elkerülése*

végett mindig érdemes a két rendszert két külön merevlemezre vagy partícióra telepíteni.

3. Miután biztonságba helyeztük az adatainkat és döntöttünk a célmeghajtó felől, gyűjtsük össze a szükséges kellékeket. Ilyenek például:
   - A Windows XP telepítő CD-je és a 25 *karakterből* (betűből és számból) álló *termékkulcs* vagy *regisztrációs kód*, melyet a Windows XP gyári dobozára, csomagolására vagy felhasználói kézikönyvére ragasztva találunk.
   - A különböző hardveres eszközök (pl. videokártya) *illesztőprogramjai* (a szakma ezeket *drivereknek* nevezi), melyek biztosítják, hogy az operációs rendszer megfelelően felismerje és kezelje a hardveregységeket. Ezeket rendszerint a számítógéphez vagy az eszközökhöz mellékelik CD vagy flopilemezen – ha mégsem, próbáljuk letölteni őket az internetről. Legjobb, ha Windows XP drivereket használunk, de ha ilyenek nem állnak rendelkezésünkre, akkor (a legtöbb esetben) a Windows 2000-hez készült illesztőprogramok is elegendőek. Általában akkor sincs minden veszve, ha valamilyen hardveres összetevőhöz egyáltalán nem található driver, ugyanis a Windows XP-be rengeteg hardverelem illesztője eleve be van építve – jó esélyünk van rá, hogy a mi eszközünk is köztük van.
   - Amennyiben a telepítés során be kívánjuk állítani az internetkapcsolatot is, úgy szükségünk lesz majd az internetszolgáltatónk telefonszámára, a felhasználónevünkre és jelszavunkra, valamint – ha a szolgáltató megadta – az IP és DNS címekre.
4. Végül meg kell határoznunk, hogy a számítógép támogatja-e a *CD-ről történő indítást*. Ennek általános menete a következő:

- Kapcsoljuk be a számítógépet, majd mikor előtűnik a bejelentkező szöveges képernyő (amely a processzor típusáról, a telepített memória mennyiségéről, az elérhető lemezes meghajtókról stb. tájékoztat), nyomkodjuk a DELETE vagy DEL gombot egészen addig, mígnem megjelenik egy listát tartalmazó, többnyire kék színű ablak.
- A NYÍL billentyűk és az ENTER gomb segítségével lépjünk be abba a listapontba, melyben a „First Boot Device" (vagy hasonló) opció található (általában az „Advanced BIOS Settings" vagy hasonló nevű menüpont).
- Az említett opcióra állva nézzük végig annak beállítási lehetőségeit (a változtatáshoz általában a PAGE UP és PAGE DOWN gombok használhatóak). Ha itt a Floppy, HDD0, HDD1 stb. mellett találunk CD vagy CD-ROM beállítást is, akkor a gép alkalmas a CD-s rendszerindításra. Ügyeljünk rá, hogy más beállításokat ne módosítsunk!
- A főmenübe az ESC gombbal térhetünk vissza. A számítógép beállításaiból az „Exit" (a változtatások mentése és kilépés) vagy az „Exit without saving" (kilépés a változtatások mentése nélkül) listapont segítségével léphetünk ki.

Ha a gép nem képes CD-ről indulni, akkor a Microsoft internetes honlapjáról le kell tölteni egy kb. 4 MB-os segédprogramot, mely elkészíti az indítólemezeket.

3.3. A telepítés menete

Az alábbiakban következik a Windows XP telepítési folyamatának bemutatása. Fontos megjegyezni, hogy mivel a Professional és a Home Edition verzióknak egyaránt több típusuk – teljes

vagy „dobozos" (ez bármely gépre telepíthető), OEM (ez csak új számítógéppel együtt vásárolható meg), Educational (csak oktatási célra használható) stb. – és nyelvi változatuk létezik, ezért a telepítés menete bizonyos lépéseknél eltérhet az ismertetettől.

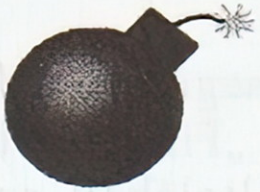

FIGYELEM! *Ismeretlen telepítőablak esetén figyelmesen olvassuk végig a tájékoztató szövegeket és cselekedjünk megfontoltan, mivel rossz gomb megnyomása vagy rossz opció választása kárt okozhat!*

TIPP *A Windows XP telepítője automatikusan megkeresi a számítógépre már telepített operációs rendszert, és ha talál ilyent, akkor úgy módosítja a számítógép beállításait, hogy annak minden bekapcsolásakor egy listából választhassuk ki az elindítandó rendszert. Ez egy kényelmes szolgáltatás, de amennyiben mégsem tartunk rá igényt, úgy megtehetjük, hogy a Windows XP telepítésének idejére eltávolítjuk a számítógépből (csak kikapcsolt állapotban és csak hozzáértő segítségével!!!) a régebbi operációs rendszert tartalmazó merevlemezt. A változatlanul hagyni kívánt merevlemezek telepítés előtti eltávolítása megoldás lehet akkor is, ha nem akarjuk, hogy az XP telepítője átalakítsa a FAT16-os és az NTFS4-es fájlrendszerű partíciókat (l. a 8. pontot).*

1. Indítsuk el a számítógépet! Az előző részben ismertetett módon adjuk meg a számítógép beállításainál, hogy az CD-ről induljon, illetve amennyiben ez nem lehetséges, úgy válasszunk flopiról történő indítást. Helyezzük be a Windows XP telepítő CD-t, továbbá – ha flopiról indítunk – az indítólemezt. A friss változtatásokat mentve lépjünk ki a beállításokból.

2. A számítógép újraindul. Néhány pillanattal később megjelenik egy „boot from CD-ROM" vagy ehhez hasonló felirat: ekkor pár másodpercen belül meg kell nyomnunk egy gombot, hogy a számítógép a CD lemezről indítsa a rendszert. Flopis indításkor ez az üzenet nem jelenik meg.
3. Most várakoznunk kell egy-két percet, amíg a Windows XP betölti a szükséges illesztőprogramokat, a telepítőhöz szükséges fájlokat stb. A folyamatban lévő műveletről a képernyő legalsó sorában kapunk tájékoztatást.
4. A bejelentkező képernyőn módunkban áll a már telepített, de hibásan működő rendszer kijavítására (J gomb), valamint a telepítés megszakítására (F3 gomb). Most egyiket sem akarjuk, így nyomjuk meg az ENTER gombot a folytatáshoz.
5. Ezután olvassuk el a Licencszerződést, majd fogadjuk el az F8 billentyűvel.
6. Ha már van Windows XP vagy 2000 rendszer telepítve a számítógépre, akkor a telepítő felajánlja annak kijavítását. Ez a rendszer törlését, majd újratelepítését jelenti, a beállítások nagy részének megtartásával. Nekünk jelenleg nincs szükségünk erre, tehát amennyiben ez a képernyő megjelenik, haladjunk tovább az ESC billentyű megnyomásával.
7. A következő ablakban adhatjuk meg, hogy mely merevlemez mely partíciójára szeretnénk az új rendszert telepíteni. Bár elméletileg lehetséges a Windows XP-t olyan partícióra telepíteni, amely már tartalmaz egy korábbi Windows verziót, avagy különféle felhasználói fájlokat, a gyakorlatban azonban ez semmiképpen sem célszerű. Keressünk hát egy üres partíciót, és jelöljük ki azt az ENTER billentyűvel! A másik lehetőségünk, hogy egy vagy több partíciót törlünk – ehhez rá kell állnunk a törlendő partícióra és megnyomni a T gombot. Ezt követően az L gomb segítségével új partíciót hozhatunk létre (ügyeljünk rá, hogy mérete legalább 2 GB legyen!), majd erre telepíthetünk.

FIGYELEM! *A partíció törlése visszavonhatatlan művelet, amely maga után vonja az ott tárolt összes fájl és mappa megsemmisülését! A telepítő ezért rákérdez, hogy jól meggondoltuk-e a művelet végrehajtását. Kizárólag akkor válaszoljunk igennel, ha teljesen biztosak vagyunk benne, hogy a törlésre kijelölt partíción semmilyen fontos adat sincs, illetve, ha az azon található összes fontos adatot biztonságosan elmentettük!*

8. Ez az ablak a *fájlrendszer* (az operációs rendszerek fájlelnevezési, fájltárolási és fájlszervezési szabályait meghatározó szisztéma) típusának beállítását teszi lehetővé. A Windows XP felismeri és képes kezelni a DOS alapú FAT16, a Windows 98 alapú FAT32, a Windows NT 4 alapú NTFS4 és a Windows 2000/XP alapú NTFS5 fájlrendszert. E helyen azonban mégis csupán FAT és NTFS választási lehetőségek állnak rendelkezésünkre: FAT megadásakor FAT32, míg NTFS megadásakor NTFS5 fájlrendszer lesz kialakítva a megadott partíción. Ez azért is igen fontos, mert ha az XP bármelyik partíción FAT16 vagy NTFS4 fájlrendszert talál, akkor azt automatikusan átalakítja FAT32, illetve NTFS5 formátumúra. Ennek következtében a régi FAT16-os partíción található DOS, illetve a korábbi NTFS4 partíción elhelyezkedő Windows NT – hacsak nincs telepítve alá a *Service Pack 5* – a továbbiakban nem fog működni. Mind a FAT, mind az NTFS esetében választhatunk gyors vagy teljes (ez utóbbi jóval lassúbb) formázást, továbbá lehetőségünk van a megadott partíciót NTFS-sé alakítani, vagy a jelenlegi fájlrendszert változatlanul hagyni. A 3.2. táblázat segít eldöntenünk, hogy melyik fájlrendszert válasszuk.

3.2. táblázat. *A FAT32 és az NTFS fájlrendszer összehasonlítása*

FAT	NTFS
Elsősorban a DOS és a Windows 95/98/ME rendszerek használják	Elsősorban a Windows NT/2000 rendszerek használják
Eléggé sérülékeny, alacsony hibatűrés	Kevésbé sérülékeny, magas hibatűrés
Kevesebb szolgáltatás; a fájlok titkosítására nem ad módot	Több szolgáltatás; biztosítja a fájlok titkosításának lehetőségét
Csak 40 GB-nál kisebb méretű partíciók esetében használható	40 GB-nál nagyobb méretű partíciók esetében is használható
Minden Windows operációs rendszer képes kezelni	Csak a Windows NT/2000/XP rendszerek képesek kezelni
A Windows XP-vel utólag is átalakítható NTFS-sé	A Windows XP-vel utólag nem alakítható át FAT-tá

9. A telepítő ezután megvizsgálja a merevlemezeket, fájlokat másol, és különféle más műveleteket is végrehajt. Ez rendszerint jó néhány percet igénybe vesz. A munka végeztével a számítógép újraindul. Ekkor – a már ismert módon – állítsuk be úgy a számítógépet, hogy az immár ne a CD-ről, hanem a megfelelő merevlemezről induljon. Ettől függetlenül a Windows XP telepítő CD-t ne vegyük ki a meghajtóból, mert szükség lesz még rá. Ha „rossz rendszerlemez" típusú hibaüzenetet kapunk, akkor nem a megfelelő merevlemezről próbáltuk meg elindítani a rendszert.
10. Ezúttal már nem az eddigi szöveges, hanem egy új grafikus képernyőt látunk, amely tájékoztat a telepítés állapotáról és befejezésének várható időpontjáról. A telepítő ekkor elemzi a számítógép hardveres felépítését, és üzembe helyezi a megfelelő illesztőprogramokat. E tevékenység folyamán a képernyő rövid időszakokra elsötétülhet.
11. Ha eddig még nem jelent meg a Licencszerződés, akkor most el kell olvasunk és fogadnunk azt.

12. A következő, „Területi és nyelvi beállítások" című ablak (a felhasználók nagy többsége számára megfelelően beállított) opcióit a telepítés után is módunkban áll megváltoztatni, ezért ezeket később, a Vezérlőpultról szóló fejezetben tárgyaljuk. Kattintsunk a „Tovább" gombra a folytatáshoz (ezentúl mindig).
13. A „Szoftver testre szabása" feliratú ablakban adjuk meg nevünket (kötelező) és cégünk nevét (opcionális).
14. A most megjelenő ablakban be kell írnunk a 25 darab betűből és számból álló termékkulcsot.
15. A soron következő ablakban adjuk meg a számítógép nevét – ezen a néven lesz majd elérhető a gép a hálózatban. A felesleges karakterek nyugodtan törölhetők.

VERZIÓ *A Professional változat telepítésekor ezen a ponton be kell írnunk a munkacsoport (az a számítógépcsoport, amelynek a gépünk tagja) nevét is, ezenfelül opcionálisan megadhatjuk a rendszergazda (a helyi számítógépek és a hálózat működéséért felelős személy) jelszavát is.*

16. Amennyiben a számítógép szabványos modemmel is rendelkezik, úgy előtűnik a „Modem tárcsázási információi" nevű ablak, ahol beállíthatjuk országunkat, körzetszámunkat és a tárcsázási módot.
17. Ha hálózati kártya is van a számítógépben, akkor most megadhatjuk a hálózati beállításokat. Ezek ismeretének hiányában erősen javasolt a „Tipikus" opciót választani.
18. Végül a telepítő rákérdez az időzónára és a pontos időre – ha valamelyik nem megfelelő, akkor korrigáljuk.
19. A telepítés ezután még körülbelül 15–20 percig folytatódik, közben a képernyőn a Windows XP fontosabb újdonságairól olvashatunk. A művelet végeztével a telepítő újraindítja a számítógépet. Ha a számítógépre más

operációs rendszer is telepítve van, akkor egy listából kiválaszthatjuk, hogy melyik induljon el (30 másodperc után automatikusan a Windows XP töltődik be).

20. Az újraindítási folyamat részeként a Windows XP automatikusan elvégzi a képernyőbeállítást – kattintsunk az OK gombra, ha el tudjuk olvasni a szöveget.
21. Az üdvözlőképernyő után aktiválhatjuk a Windows XP-t. A *termékaktiválás* a Microsoft cég *szoftverkalózkodás* (szoftverek illegális másolása, terjesztése és használata) megakadályozását célzó újítása. Lényege, hogy a szoftvertermék bizonyos időn (általában 30 nap) és indításszámon (általában 50 alkalom) túl csak akkor használható, ha aktiválták. Amennyiben ezt most szándékozunk megtenni, úgy válasszuk az „igen, most, interneten keresztül" lehetőséget és kövessük a képernyőn megjelenő utasításokat.
22. Ezt követően regisztrálhatjuk Windows XP példányunkat. Az aktiválással ellentétben a *regisztráció* nem kötelező; mégis érdemes megtenni, mivel általa terméktámogatás vehető igénybe.
23. Ezután el kell döntenünk, hogy most kívánjuk-e beállítani az internetelérést, vagy későbbre halasztjuk. A következő három pont akkor érvényes, ha itt igent válaszolunk – egyébként ugorjunk a 27. pontra.
24. A következő ablakban választanunk kell, hogy MSN internetes szolgáltatásokat veszünk-e igénybe, más szolgáltatónál meglévő internetfiókunkat használjuk-e, vagy a Windows telepítése után szeretnénk-e új fiókot létesíteni. Ha már van internetelérésünk, akkor válasszuk a második lehetőséget – a következő két pont erre vonatkozik.
25. Ekkor a Windows XP felajánlja segítségét az internetfiókunk megkereséséhez. Amennyiben tudjuk internetelérésünk adatait, úgy ne fogadjuk el a segítséget, hanem

válasszuk a második („Nem, kéznél van a...") opciót → 26. pont.

26. Az „internetfiók beállítás" lapon írjuk be felhasználói nevünket és jelszavunkat (ügyeljünk a kis- és nagybetűk közötti különbségre!), internetszolgáltatónk telefonszámát, valamint – ha a szolgáltató rendelkezésünkre bocsátotta – az IP és DNS címünket (ha ezek nincsenek megadva, akkor hagyjuk kipipálva az „IP cím/DNS automatikus kérése" jelölőnégyzeteket). A „Tovább" gombra kattintva a Windows gratulál, hogy sikeresen beállítottuk az internetfiókot.
27. Végezetül meg kell adnunk azok nevét (legalább egyet), akik a számítógépet használni fogják – ezek alapján jönnek létre a felhasználói fiókok. Ha csak egy nevet írunk be, akkor a Windows automatikusan be fog lépni a rendszerbe.

TIPP *Az itt megadott személyek valamennyien rendszergazdai jogkörrel fognak rendelkezni. Ezen a Vezérlőpulton, a „Felhasználói fiókok beállítása" részben változtathatunk. Itt adhatunk meg ötnél több felhasználót is.*

28. A Windows XP köszönetet mond nekünk, majd belépünk a rendszerbe (ha több felhasználói fiókot is megadtunk, válasszuk ki a sajátunkat). Ezzel sikeresen befejeztük a Windows XP telepítését! Gratulálok!

3.4. A telepítés után...

Mit érdemes még közvetlenül a Windows XP telepítése után beállítanunk? Nos, akad néhány dolog:

- Ha az XP helytelenül vagy egyáltalán nem ismerte fel számítógépünk egyik-másik hardverelemét, akkor telepítsük fel ezek saját illesztőprogramját. Az új hardvereszközök, illetve illesztőprogramok hozzáadásával a „Hardvereszközök telepítése és eltávolítása" című részben foglalkozunk részletesen.
- Állítsuk be a képernyő felbontását, színmélységét, és képfrissítési frekvenciáját. Bővebben l. az Asztalt ismertető fejezetben.
- Telepítsük azokat a különleges rendszer-összetevőket, rendszerszolgáltatásokat melyekre szükségünk van („Programok telepítése és eltávolítása").
- Több felhasználó esetén állítsuk be azok jogosultságait. E témáról többet a „Felhasználói jogosultságok" című szakaszban olvashatunk.
- Telepítsünk nyomtatónkat („Nyomtatók telepítése, használata és eltávolítása").
- Ha a telepítés során nem tettük volna meg, akkor most állítsuk be az internetes kapcsolatunkat. Erről további információ az internetről szóló részben található.
- Amennyiben a telepítés során nem aktiváltuk a terméket, úgy tegyük azt meg mielőbb. Részletesebben l. a Start menüt bemutató fejezetben.

3.5. Összefoglalás

Ahhoz, hogy egy számítógép használható legyen, operációs rendszer szükséges. Ez vagy gyárilag telepítve van a gépre, vagy nekünk kell felrakni rá. Ha a számítógép több merevlemezes meghajtóval vagy partícióval is rendelkezik, akkor ezekre több független rendszer is telepíthető. Ezek közül azonban egy időben csak egy működhet; hogy melyik, azt mi választjuk ki.

Az operációs rendszer csak akkor képes jól működni, ha a számítógép alkatrészei megfelelő típusúak és elegendően nagy

teljesítményűek. Ezért először össze kell vetni a rendszer hardverigényeit és a számítógép hardverparamétereit.

A Windows XP telepítésének megkezdése előtt ajánlatos dönteni a célmeghajtó felől, mentéssel biztonságba helyezni a fontos adatokat, továbbá összegyűjteni a szükséges kellékeket, mint például a termékkulcs, az internetelérés adatait és a számítógép hardveregységeinek illesztőprogramjait. Ha a számítógép nem támogatja a CD-ről történő indítást, úgy indítólemezek készítése is nélkülözhetetlen.

A telepítés megkezdéséhez a Windows XP telepítő CD-jéről vagy a külön e célra elkészített indító flopilemezek segítségével kell elindítani a számítógépet. A telepítés során a telepítő utasításait kell követni és megadni a szükséges adatokat. A CD csak a telepítés végeztével távolítható el a meghajtóból.

A telepítés folyamán dönteni kell néhány fontos kérdésben. Az első, hogy melyik partícióra lesz telepítve az új operációs rendszer. Lehetőség szerint üres partíciót kell megadni. Ha nincs ilyen, akkor érdemes egy vagy több partíciót törölni és helyette egy újat készíteni. Ez a művelet visszavonhatatlan és adatvesztést okozhat, ezért nagy körültekintéssel kell alkalmazni. A második igen lényeges kérdés a használandó fájlrendszer típusa. A FAT fájlrendszer sérülékenyebb és kevesebb szolgáltatást tesz elérhetővé, mint az NTFS fájlrendszer. A FAT-ot viszont mindegyik Windows verzió képes kezelni, míg az NTFS-t csak a Windows NT/2000/XP.

A telepítés során a Windows XP aktiválható és regisztrálható, valamint be lehet állítani az internetelérést is. Ezek a műveletek később is elvégezhetők. A telepítés végén meg kell adni a számítógépet használók nevét, aminek alapján létrejönnek a megfelelő felhasználói fiókok.

Miután a telepítés sikeresen befejeződött, érdemes beüzemelni a fel nem ismert vagy rosszul azonosított hardvereszközök illesztőprogramjait, hozzáadni a rendszerhez a nyomtatókat, beállítani a képernyő tulajdonságait stb.

3.6. Fogalmak

BIOS – A számítógépekbe épített elemi programok, melyek a gép bekapcsolásakor ellenőrzik a hardvert, elindítják az operációs rendszert, és biztosítják a hardveres eszközök közötti alapvető információcserét.

FAT – File Allocation Table. A DOS és a Windows 95/98/ME fájlrendszere.

Fájlrendszer – Az operációs rendszernek a fájlelnevezési, fájltárolási és fájlszervezési szabályait meghatározó szisztémája.

Felhasználói program – Olyan számítógépes alkalmazás, amely bizonyos feladatok megoldására vagy megadott munkák elvégzésére alkalmas.

Formázás – Az a művelet, amely egy flopilemez, egy merevlemez vagy egy partíció alapvető struktúráját kialakítja. A megformázatlan lemezeken és partíciókon nem lehet adatot tárolni.

Hálózat – Összekapcsolt, és ezáltal egymás közti kommunikációra és adatcserére képes számítógépek és eszközök egy csoportja.

Illesztőprogram – További elnevezései még: eszközillesztő, driver. Olyan program, amely lehetővé teszi az operációs rendszer számára, hogy az megfelelően felismerhesse és kezelni tudja az adott hardvereszközt.

Internet – Egy olyan globális hálózat, amelyet sokmilliónyi összekapcsolt számítógép alkot, és fő feladata az információszolgáltatás.

Internetelérés – Az internet hozzáférhetősége, melyet általában telekommunikációs cégek biztosítanak bizonyos díj ellenében. Az említett cégeket nevezik internetszolgáltatóknak is.

Internetfiók – Az interneteléréshez szükséges operációs rendszerbeli beállítások összessége.

Karakter – Egy billentyű- vagy billentyűkombináció-leütés eredménye, azaz egy darab betű, szám, írásjel, vagy különleges jel.

Merevlemez – Nevezik még merevlemez-meghajtónak, HDD-nek és winchesternek is. Egy olyan hardveres egység, amely egy vagy több nem hajlékony, jelentékeny sebességgel forgó, mágnesezhető lemezen tárol nagy mennyiségű adatot. Az adatok rögzítése és visszaolvasása igen gyors.

Munkacsoport – Számítógépek egyszerű csoportja, mely megkönnyíti a megosztott nyomtatók és mappák használatát.

NTFS – New Technology File System. A Windows NT/2000 fájlrendszere.

OEM – Olyan szoftver, amely csak számítógéppel vagy valamilyen hardvereszközzel együtt vásárolható meg és használata csak azzal együtt legális.

Operációs rendszer – Olyan programrendszer, amely a számítógép bekapcsolásakor automatikusan elindul, és annak leállításáig folyamatosan biztosítja a felhasználói programok futtatásának lehetőségét, a számítógép alkatrészeinek vezérlését, valamint a felhasználó és a számítógép közötti kapcsolat fenntartását.

Partíció – A merevlemez egy olyan logikai része, mely fizikailag különálló lemezként kezelhető. A partíciót a létrehozását követően meg kell formázni, és hozzá kell rendelni egy meghajtóbetűjelet; a partíció csak ezt követően alkalmas adatok tárolására. Operációs rendszer úgynevezett aktív partícióról indítható.

Regisztráció – A szoftvertermék használatba vételének jelzése a termék gyártója felé, amely általában nem kötelező, de többnyire bizonyos kiváltságokat biztosít a felhasználó számára.

Rendszergazda – A helyi számítógépek és a hálózat működéséért, karbantartásáért, biztonságáért felelős személy.

Szoftverkalózkodás – Szoftverek illegális másolása, terjesztése és használata.

Telepítés – Szoftver telepítésén az adott program fájljainak – mappáinak merevlemezen történő elhelyezését és a program helyes működését garantáló adatok rögzítését értjük. Hardver telepítésén egy eszköz számítógéphez történő csatlakoztatását, és az annak helyes kezeléséhez szükséges illesztőprogramok számítógépre történő betöltését értjük.

Termékaktiválás – A Microsoft cég szoftverkalózkodás megakadályozását célzó újítása, melynek lényege, hogy megadott idő és programindításszám után a szoftvertermék csak a különleges aktiválási eljárást végrehajtva működik tovább.

4. fejezet

Ismerkedés a Windows XP-vel

Ebben a részben megkezdjük a Windows XP használatát: megismerjük az operációs rendszer elindításának és leállításának módját, valamint a felhasználóváltás lehetőségeit. Ezek után röviden áttekintjük a grafikus felület fontosabb elemeit és szerepüket. Végezetül elindítunk néhány felhasználói programot, és megnézzük, hogyan válthatunk közöttük.

4.1. A rendszer indítása

A Windows XP elindítása rendkívül egyszerű feladat: bekapcsoljuk a számítógépet, és türelmesen várunk, amíg a rendszer betöltődik. Lássuk azért kicsit részletesebben is!

1. Ha a számítógép szünetmentes áramforráson keresztül kapja az energiát, akkor először ezt az egységet kell bekapcsolnunk.
2. Kapcsoljuk be a számítógépet – ekkor a működést jelző lámpa világítani kezd.
3. Ha a monitor nem kapcsolódik be automatikusan, akkor kapcsoljuk be magunk.

4. Amennyiben gépünkre több operációs rendszer is telepítve van, úgy megjelenik egy lista, melyből kiválaszthatjuk, hogy melyiket kívánjuk elindítani. Válasszuk a Windows XP-t (választás híján fél perc múlva automatikusan ez indul el).
5. Várakozzunk, míg előtűnik a 4.1. ábrán látható kép, melyet *üdvözlőképernyőnek* nevezünk. Itt kattintsunk a saját felhasználói fiókunknak megfelelő ikonra.

TIPP *Amennyiben a rendszer csak egy felhasználói fiókot tartalmaz, ez a kép nem jelenik meg. Ilyenkor ugyanis automatikusan ezt az egyetlen felhasználói fiókot használva lépünk be a rendszerbe.*

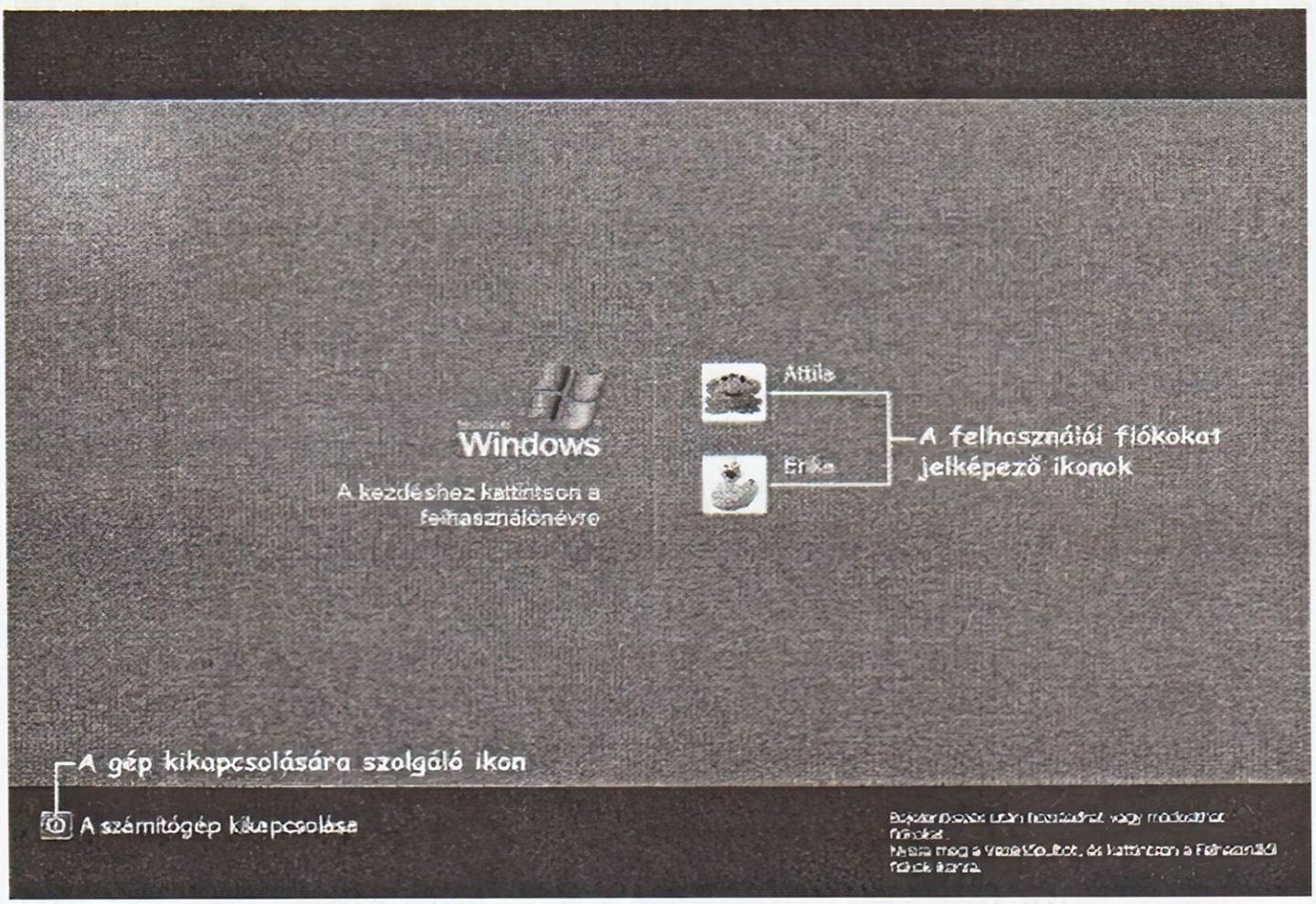

4.1. ábra. *A Windows XP üdvözlőképernyője és részei*

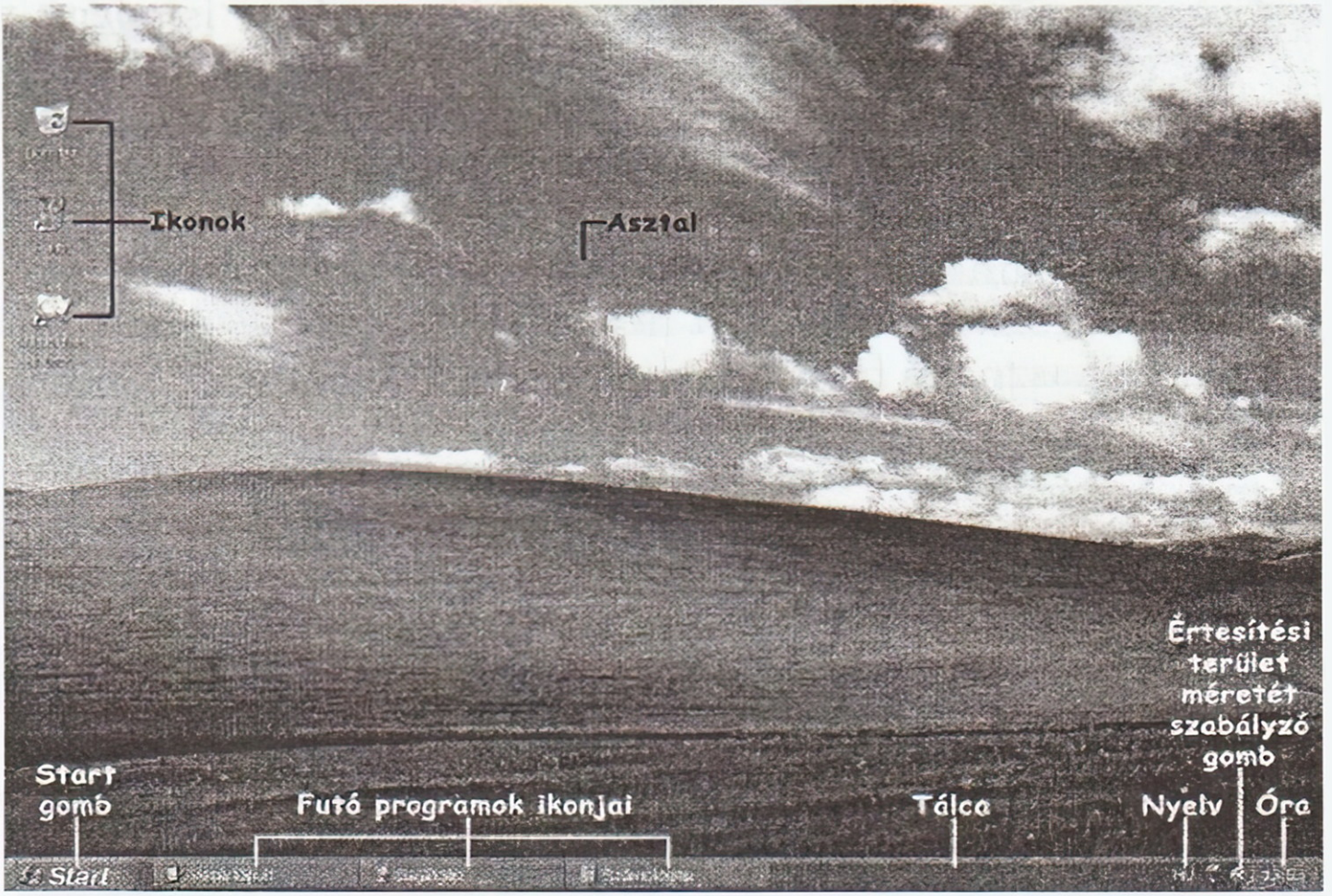

4.2. ábra. *A Windows XP felhasználói felülete és részei*

VERZIÓ *A Home Edition verzióban mindig elérhető az üdvözlőképernyő, ha a rendszernek több felhasználója is létezik. Ezzel szemben a Professional változatban csak akkor vehető igénybe e szolgáltatás, ha a számítógép nem tagja tartománynak (tehát a számítógép különálló vagy egy munkacsoport része). Ugyanez igaz a gyors felhasználóváltásra is (l. a következő részt).*

6. Megjelenik a 4.2. ábrán látható kép (ez a beállításoktól és a futó programoktól függően kissé eltérő lehet). Ez a Windows XP *grafikus felhasználói felülete*.

Szenteljünk néhány pillanatot a 4.2. ábra áttekintésére! Ebben a fejezetben többször is fogunk még hivatkozni rá.

4.2. Felhasználóváltás

A Windows XP *többfelhasználós* operációs rendszer. Ez a gyakorlatban annyit jelent, hogy a Windows XP révén ugyanazt a számítógépet mindenki a saját ízlése szerint beállítva használhatja, és a többi felhasználótól függetlenül futtathat rajta programokat. Például, ha az üzleti statisztikákat készítő Gábor munkáját félbehagyva ebédelni megy, addig Zsuzsa a saját felhasználói fiókjába átlépve nézelődhet az interneten. Eközben a Gábor által használt programok továbbra is működnek az ő saját fiókjában, így ebéd után ugyanott folytathatja a munkát, ahol abbahagyta. Ráadásul mindketten személyes beállításaiknak megfelelően látják és kezelhetik a rendszert: lehet például, hogy Gábor asztalán van háttérkép, míg Zsuzsáén nincs. Mindezeket a *gyors felhasználóváltásnak* nevezett szolgáltatás teszi lehetővé.

Gyors felhasználóváltáshoz tegyük az alábbiakat (ez a szolgáltatás természetesen csak akkor működik, ha több felhasználó is be van jegyezve a rendszerbe):

1. Kattintsunk a bal alsó sarokban elhelyezkedő *Start gombra*. Ha ez esetleg nem látszik (a Start gombot is tartalmazó *Tálca* megjelenítése szabályozható), akkor előbb húzzuk az egérmutatót teljesen a képernyő aljára.
2. Megjelenik egy új ablak, a *Start menü*. Kattintsunk az ennek alján található, „Kijelentkezés" feliratú ikonra (narancssárga színű, kulcsot szimbolizáló ábra).
3. Előtűnik a „Kijelentkezés a Windowsból" című ablak (4.3. ábra). Itt válasszuk a bal oldali, „Felhasználóváltás" nevű ikont (zöld színű, nyilakat ábrázoló kép). Amennyiben közben meggondoltuk magunk, és mégsem szeretnénk átlépni más felhasználói fiókba, úgy kattintsunk a „Mégse" gombra.

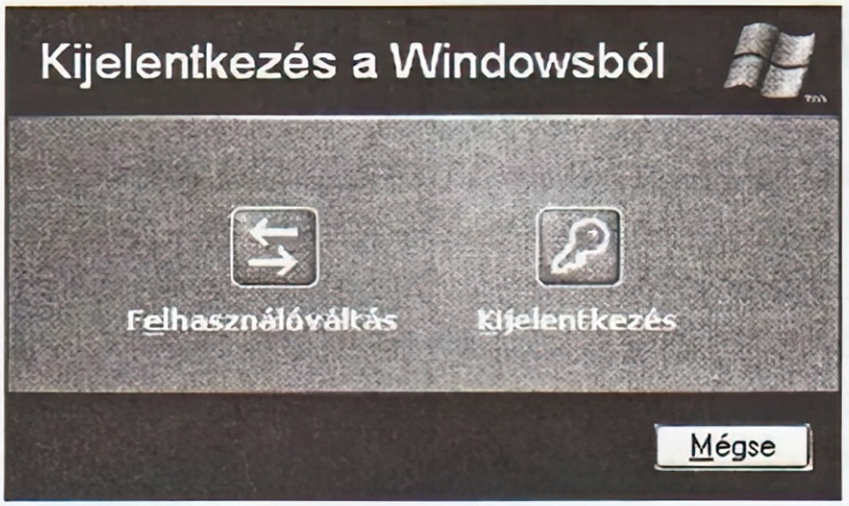

4.3. ábra. *A „Kijelentkezés a Windowsból" ablak*

4. Láthatóvá válik az előző pontból már ismert üdvözlőképernyő. Kattintsunk annak a felhasználónak az ikonjára, akinek a fiókjába át szeretnénk térni. (Az egyes ikonok alatti feliratok arról tájékoztatnak, hogy az adott felhasználó be van-e jelentkezve, illetve hány program fut a fiókjában.)

4.3. Kijelentkezés

A *kijelentkezés* elsősorban abban különbözik a gyors felhasználóváltástól, hogy ekkor felhasználói fiókunk bezáródik, és futó alkalmazásaink befejeződnek. A kijelentkezést általában akkor használjuk, amikor minden munkánkkal végeztünk, de a számítógépet bekapcsolva kívánjuk hagyni más felhasználók számára. Ezenkívül léteznek bizonyos hálózattal kapcsolatos feladatok, amelyek megkövetelik a kijelentkezést.

A kijelentkezés menete megegyezik a gyors felhasználóváltásával (l. az előző pontot), azzal a különbséggel, hogy a „Kijelentkezés a Windowsból" ablakban ezúttal a jobb oldali, „Kijelentkezés" feliratú ikonra kell kattintanunk (narancssárga hátterű, kulcsot szimbolizáló ábra).

4.4. Készenléti állapotba helyezés

A mindennapi életben gyakran megesik, hogy a bekapcsolt számítógépet hosszabb-rövidebb ideig senki sem használja. A gép viszont ilyenkor is áramot fogyaszt (ami különösen az akkumulátorról működtetett hordozható számítógépek esetében fontos tényező), alkatrészei ekkor is használódnak. Erre a problémára a *készenléti állapot* jelenti a megoldást.

Ha a számítógépet előreláthatólag senki sem fogja használni viszonylag hosszabb időn keresztül, ugyanakkor nem akarjuk kikapcsolni, akkor érdemes lehet a rendszert készenléti állapotba helyeznünk. Ilyenkor a képernyő kikapcsol, és a merevlemez leáll – ez kíméli a hardverelemeket, és jelentős mértékben csökkenti az áramfogyasztást. Ugyanakkor a számítógép memóriája, amely az operációs rendszer és az éppen futó programok adatait tartalmazza, bekapcsolva marad, így nem törlődik. Amikor valaki megint használni szeretné a számítógépet, a rendszer pillanatok alatt automatikusan ismét üzemképessé válik. (A Windows XP beállítható úgy is, hogy ha megadott ideig nincs felhasználói tevékenység, akkor automatikusan készenléti állapotba kapcsolja a rendszert. Erről a Vezérlőpultot tárgyaló fejezetben beszélünk bővebben.)

A számítógép készenléti állapotba helyezéséhez az alábbiakat kell tennünk:

1. Kattintsunk a Start gombra.
2. Válasszuk a Start menü (az imént megjelent ablak) jobb alsó sarkában elhelyezett, „Kikapcsolás" feliratú ikont (piros színű, kikapcsológombot jelképező ábra).
3. Előugrik a 4.4. ábrán megtekinthető, „A számítógép kikapcsolása" című ablak. Itt kattintsunk a „Készenlét" nevű ikonra (sárga színű, megszakított kört ábrázoló kép).

4.4. ábra. *„A számítógép kikapcsolása" ablak*

4. A számítógép készenléti állapotra vált, a képernyő elsötétül. A készenléti állapotból történő visszatéréshez elég, ha megmozdítjuk az egeret vagy leütünk egy billentyűt.

TIPP *A számítógép csak akkor helyezhető készenléti állapotba, ha hardvere ezt lehetővé teszi. A „Készenlét" ikon hiánya azt jelenti, hogy számítógépünk nem támogatja a készenléti állapotot.*

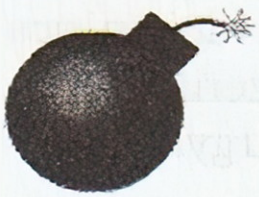

FIGYELEM! *Ne keverjük össze a készenléti állapotot a képernyővédővel és a képernyő kikapcsolásával! A Windows XP – az alapbeállítások szerint – tíz perc felhasználói tétlenség után automatikusan elindítja a képernyővédőt, húsz perc után pedig kikapcsolja a képernyőt. A merevlemez viszont továbbra is működik.*

4.5. Hibernálás

Sokszor előfordul, hogy a számítógép kikapcsolása után legközelebb pontosan onnan szeretnénk folytatni munkánkat, ahol előző alkalommal abbahagytuk. Éppen ezt teszi lehetővé a Win-

dows XP *hibernálás* funkciója, amely úgy kapcsolja ki a számítógépet, hogy a rendszer leállítása előtt a merevlemezre menti a memória teljes tartalmát. A gép legközelebbi bekapcsolásakor az elmentett tartalom visszatöltődik a memóriába, így a rendszer elindulását követően egyből fut az összes korábban elindított program, és rögtön használható az összes előzőleg megnyitott dokumentum.

A számítógép hibernálása a következőképpen végezhető el:

1. Kattintsunk a Start gombra.
2. Válasszuk a Start menü jobb alsó sarkában található „Kikapcsolás" ikont.
3. Megjelenik „A számítógép kikapcsolása" ablak (l. 4.4. ábra). Most nyomjuk le a SHIFT billentyűt és tartsuk lenyomva. Ekkor észrevehetjük, hogy a sárga, megszakított kört ábrázoló kép alatti felirat „Készenlét"-ről „Hibernálás"-ra változik. A SHIFT gomb lenyomva tartása mellett kattintsunk erre az ikonra.
4. A rendszer elmenti a memóriát, majd a számítógép leáll. Amennyiben mégsem állna le, addig semmiképp se kapcsoljuk ki a számítógépet, amíg a képernyőn meg nem jelenik az ezt engedélyező felirat!

TIPP *Ha a hibernálás funkció nem elérhető, annak két oka lehet: vagy nincs engedélyezve ez a szolgáltatás a Windows XP-ben (l. a Vezérlőpultról szóló fejezetet), vagy maga a számítógép alkalmatlan a hibernáció végrehajtására.*

4.6. A rendszer leállítása

A számítógép kikapcsolására külön parancs létezik a Windows XP-ben. Ennek kiadása után a rendszer elmenti a fontos adato-

kat, majd leállítja a számítógépet. A különbség a hibernálás és a *leállítás* között az, hogy míg az előbbi a gép kikapcsolása előtt a teljes memóriát rögzíti a merevlemezen, addig az *utóbbi* ezt nem teszi meg, hanem helyette a gép kikapcsolása előtt bezárja az összes futó programot. Így a számítógép legközelebbi bekapcsolása után a rendszer alapállapotban várja utasításainkat.

A számítógép leállításának lépései:

1. Kattintsunk a Start gombra.
2. A Start menüben válasszuk a „Kikapcsolás" ikont.
3. „A számítógép kikapcsolása" ablakban (4.4. ábra) kattintsunk a piros színű, kikapcsológombot stilizáló „Kikapcsolás" ikonra. (Ha meggondoltuk magunkat, úgy a „Mégse" gombra kattintva visszavonhatjuk a rendszerleállítási utasítást).
4. Előfordulhat, hogy néhány programban nem mentettük el a szerkesztés alatt álló dokumentumot. Ilyenkor ezek a programok egymás után megkérdezik, mi történjen a dokumentumokkal: elmentjük őket, veszni hagyjuk változtatásaikat, vagy mégsem állítjuk le a rendszert. Válasszunk szándékunk szerint.
5. A Windows XP elmenti az adatokat, majd a számítógép leáll. Ha mégsem áll le, ne kapcsoljuk ki, míg a képernyőn fel nem tűnik az ezt engedélyező felirat!

TIPP *Szép számmal léteznek olyan számítógépek (főként régebbi típusok), melyek nem képesek automatikusan leállni. Ezeknél a kikapcsolási (vagy a hibernálási) parancs kiadása után meg kell várnunk, amíg a képernyőn megjelenik egy üzenet, mely szerint a számítógép már kikapcsolható. Ekkor a számítógép kikapcsológombjával leállíthatjuk a gépet.*

FIGYELEM! *A Windows XP rendszer működése közben sohase állítsuk le a számítógépet annak kikapcsológombját használva, mivel ez adatvesztést és a fájlrendszert sérülését okozhatja! A gép leállításához mindig a Windows XP Start/Kikapcsolás/Kikapcsolás parancsát használjuk!*

4.7. A rendszer újraindítása

Néha szükségessé válik a számítógép *újraindítása*. Ilyenkor az operációs rendszer leáll, majd rögtön utána újra el is indul. Tipikusan újraindítást igénylő feladat például a hardvereszközök illesztőprogramjainak telepítése.

Az újraindítás a leállításhoz hasonlóan történik. Az egyetlen különbség az, hogy most „A számítógép kikapcsolása" nevű ablakban nem a „Kikapcsolás", hanem az „Újraindítás" ikonra kell kattintanunk (zöld hátterű, csillagszerű ábra).

4.8. Az Asztal és szerepe

A Windows XP grafikus felhasználói felületének legnagyobb részét az *Asztal* foglalja el. Ez a „virtuális munkaasztalunk", amelyen elhelyezhetjük a leggyakrabban használt segédeszközeinket, irataink at. Az asztalra tetszésünk szerint kirakhatjuk a gyakrabban használt felhasználói programjaink elindítására, valamint a fontos dokumentumaink megnyitására szolgáló ikonokat. Ezeket a névvel ellátott ikonokat *parancsikonoknak* nevezzük, és a bal alsó sarkukban található apró nyílról ismerhetők fel. A 4.2. ábrán az asztal egészét egy felhőkkel tarkított égboltot és lankás mezőt ábrázoló háttérkép fedi. Baloldalt látható a szükségtelennek ítélt dokumentumok és fájlok tárolására szolgáló *Lomtár* ikonja, továbbá két program parancsikonja

(ezek szemléltetésként lettek odahelyezve). Az ikonokhoz tartozó programok vagy dokumentumok dupla kattintással érhetőek el. Ha például duplán rákattintunk a Lomtár ikonjára, akkor a saját ablakában megjelenik a Lomtár. Az Asztalról és a parancsikonok létrehozásáról külön fejezet szól.

4.9. A Tálca és szerepe

A képernyő alján található egy vízszintes sáv, a *Tálca* (4.2. ábra). Ezen helyezkedik el a Start gomb, továbbá itt láthatóak az elindított, jelenleg működő programok kisméretű ikonjai és nevei. Jobboldalt az éppen használatban lévő nyelv rövidítése (HU: magyar, EN: angol, DE: német stb.) van feltüntetve. Az ettől jobbra eső részt a Tálca *értesítési területének* hívjuk (de nevezik *állapotsornak* is), mely egy kerek, nyílhegyet ábrázoló gombbal teljes vagy kis méretűre állítható. Az értesítési terület tartalmazza az órát és a hardvereszközök illesztőprogramjainak ikonjait. Ha a Tálca nem látszik, akkor húzzuk az egérmutatót a képernyő legaljára, mire megjelenik. A Tálcát és beállításait részletesebben később, külön fejezetben tárgyaljuk.

4.10. A Start gomb és szerepe

A *Start gomb* feladata a *Start menü* megnyitása. A Start menüből elérhetjük a számítógép beállításait, elindíthatjuk a rendszer alá telepített felhasználói programokat, megnyithatjuk a dokumentumainkat, és kikapcsolhatjuk a számítógépet. A Start menüvel külön fejezetben foglalkozunk.

4.11. Programok indítási lehetőségei

A Windows XP több különböző módot is kínál a felhasználói programok elindítására:

- Amennyiben a futtatni kívánt programnak van parancsikonja az Asztalon, úgy kattintsunk rá duplán. Alapértelmezés szerint csak a Lomtár ikonja található az Asztalon; a további ikonok elhelyezéséről nekünk kell gondoskodnunk.
- Ha a használandó alkalmazás parancsikonja látható a Tálcán, akkor kattintsunk rá. A Tálcán kizárólag akkor tűnnek elő a programikonok, ha a *„gyorsindítás megjelenítése"* opció be van kapcsolva (l. a Tálcáról szóló fejezetet).
- Kattintsunk a Start gombra, majd a megjelenő Start menüben a *„Minden program"* elemre. Az ekkor előugró programlista felsorolja az összes telepített felhasználói programot – itt kattintsunk az elindítandó alkalmazás nevére (részletesebben l. a Start menüről szóló fejezetben). Ez a módszer mindig alkalmazható.
- Ha pontosan ismerjük a megnyitni kívánt program *fájlnevét* és *elérési útvonalát* (e fogalmakkal a fájlszerkezettel foglalkozó részben ismerkedhetünk meg), akkor igénybe vehetjük a Start menü *Futtatás* szolgáltatását is.

4.12. Hogyan válthatunk a futó programok között?

A Windows XP *multitaszkos* operációs rendszer, azaz képes egyszerre több program futtatására. Amikor több alkalmazás is fut, a következő módszerekkel válthatunk köztük:

- Kattintsunk a használandó program ablakán belülre. Ez a technika csak akkor működik, ha a kiválasztani kívánt program ablaka nincs minimalizálva vagy maximalizálva, és nem fedi el teljesen egy másik program ablaka (az ablakokról a következő fejezetben beszélünk).
- Kattintsunk a Tálcán a megfelelő program ikonjára vagy nevére.
- Az ALT gombot lenyomva tartva üssük le a TAB billentyűt. Megjelenik a 4.5. ábrán látható ablak, melyben a futó alkalmazások ikonjai látszanak. Miközben az ALT billentyűt továbbra sem engedjük fel, üssük le a TAB gombot többször, mígnem a keret a kiválasztandó program ikonját veszi körül. Ekkor eresszük fel az ALT gombot. A művelet eredményeként az a program kerül előtérbe, amely ikonja be volt keretezve az ALT billentyű felengedése előtt. Ez az eljárás mindig alkalmazható.

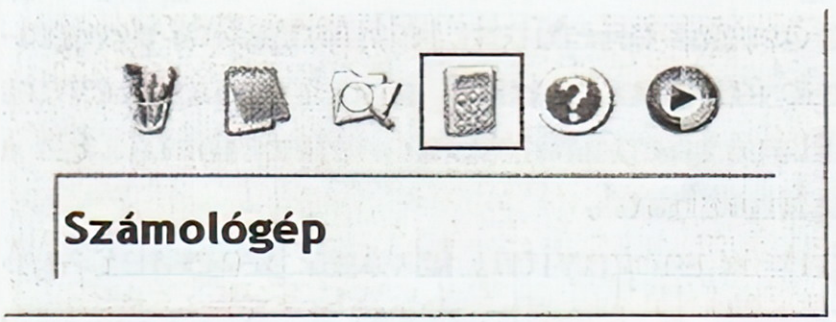

4.5. ábra. *Váltás a futó programok között az ALT+TAB billentyűkombináció segítségével*

4.13. Hű segítőnk: a Súgó

A Windows XP hihetetlenül sok beállítási lehetőséget, szolgáltatást és segédprogramot tartalmaz. Néha még a gyakorlott felhasználók számára is jól jön egy kis segítség. Épp ezért a rendszer részét képezi a *Súgó*, amely felvilágosítást nyújt számtalan témában, segít megoldani a felmerülő problémákat, lehetővé

teszi külső segítség kérését, és módot ad bizonyos feladatok elvégzésére.

A Súgó elindításához előbb a Start gombra, majd az előbukkanó Start menüben a „Súgó és támogatás" tételre kell kattintanunk. A másik lehetőségünk, hogy egyszerűen leütjük az F1 gombot.

TIPP *A felhasználói programok többsége rendelkezik saját súgóval, amely a hagyomány szerint az F1 billentyű lenyomására jelenik meg. Ne feledkezzünk meg azonban arról, hogy e gomb leütésére mindig az éppen aktív program súgója nyílik meg, ha pedig nincs ilyen, akkor a Windows XP Súgója.*

A 4.6. ábrán a Windows XP Súgójának nyitó oldalát látjuk. Ha a későbbiekben elkalandoznánk a súgóban, a házikó ikonra kattintva bármikor visszatérhetünk ide.

Amennyiben pontosan tudjuk, mit keresünk, úgy gépeljük be a keresett szót vagy kifejezést a „Keresés" mezőbe, és kattintsunk a mezőtől jobbra található, zöld színű, nyilat ábrázoló ikonra. Ekkor a Súgó ablaka kettéoszlik. A bal oldali részben a keresés eredményét láthatjuk, ami gyakorlatilag három listát jelent: „Javasolt témák", „Teljes szöveges keresés eredményei" és „Microsoft Knowledge Base". A szürke háttérszínű listafejlécek valamelyikére kattintva válasszunk közülük. A fejléc alatt kék színnel fel vannak sorolva mindazon témák címei, amelyek így vagy úgy kapcsolódnak a keresés tárgyához. Kattintsunk ezek egyikére, és az adott téma megjelenik az ablak jobb oldali részében. Amennyiben keresésünk túl sok találatot eredményezett, úgy kapcsoljuk be a „Keresés az előző eredmények között" opciót (a felirat előtti négyzetre kattintva pipáljuk ki azt), írjunk be egy további szót vagy kifejezést a „Keresés" mezőbe, és kattintsunk a mellette elhelyezett nyíl ikonra – így szűkítjük keresésünket.

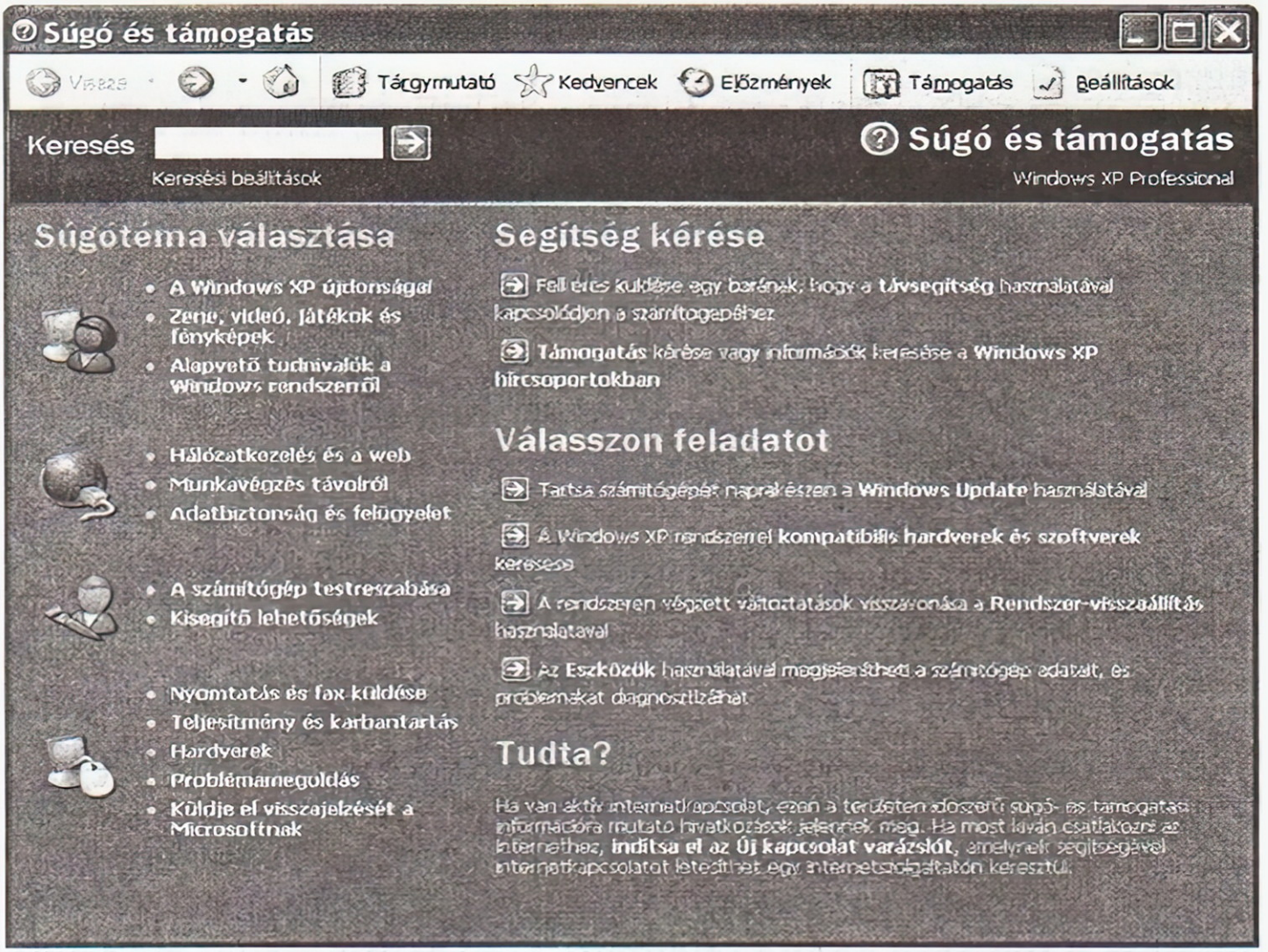

4.6. ábra. *A Windows XP Súgója*

TIPP *Gépeljük be a „Keresés” mezőbe a „Windows fogalmak” kifejezést és kattintsunk a mező melletti nyílra. A „Javasolt témák” listában válasszuk a „Windows fogalmak” témát. Az ablak jobb oldali részében betűrendbe szedve megtaláljuk a legfontosabb Windows XP és számítástechnikai fogalmakat.*

TIPP *Érdemes testreszabnunk a keresési beállításokat. Ehhez kattintsunk a súgóablak jobb felső sarkában a Beállítások ikonra (piros pipa egy lapon), majd az előtűnő listában válasszuk a „Keresési beállítások megadása” tételt. Módosítsuk igényeink szerint a jobb oldali részben feltüntetett opciókat.*

Ha nem egészen tudjuk, mit is keresünk, akkor a „Tárgymutató" ikonra (sárga spirálfüzet az ablak felső részén) kattintva tallózhatunk a súgó összes témája között. A témák címei most is a bal oldali részben vannak felsorolva. Ezek valamelyikére duplán kattintva az adott téma megnyílik az ablak jobb felében.

Az „Előzmények" ikon (stilizált óra, zöld színű nyíllal, ugyancsak az ablak felső részén) lehetővé teszi a korábban már megtekintett súgótémák újbóli megnyitását.

A Súgó ablakának bal felső sarkában elhelyezett vissza és előre ikonokkal (zöld körben balra, illetve jobbra mutató nyíl) bármikor átléphetünk az eggyel korábban vagy később megnézett lapra.

Amikor megtaláltuk és megnyitottuk a keresett témát, a súgóablak jobb felében, a szöveg felett látható „Hozzáadás a kedvencekhez" ikon (sárga csillag zöld pluszjellel) segítségével elhelyezhetjük azt kedvenceink között. Így később a „Kedvencek" ikonra (sárga csillag a „Tárgymutató" és az „Előzmények" gombok között) kattintva gyorsan elérhetjük azt személyes listánkból. A szöveg feletti „Nyomtatás" gombbal (nyomtatót stilizáló ábra) a fontosabb témákat ki is nyomtathatjuk.

Térjünk vissza még egy pillanatra a Súgó nyitó oldalára (4.6. ábra).

A „Súgótéma választása" szekcióban a leggyakoribb témákat találjuk logikus csoportokba rendezve. Ezek bármelyikére kattintva most is a már megszokott felosztású ablakot kapjuk: bal oldalon választhatunk a témák közül, jobb oldalon olvashatunk a választott témáról. Felhívom a figyelmet a „Problémamegoldás" elemre: innen számtalan hibaelhárítót érhetünk el, melyek aktívan segítenek különféle hardveres és szoftveres problémáink orvoslásában.

A „Segítség kérése" csoportban hálózaton keresztüli, úgynevezett *távsegítségért* folyamodhatunk barátainkhoz vagy a Microsofthoz, és információkat szerezhetünk a Windows XP inter-

netes hírcsoportjainak valamelyikéből – mindezen szolgáltatások igénybevételéhez természetesen élő internetkapcsolatra van szükség.

A „Válasszon feladatot" című szakaszban elvégezhetünk néhány rendszer-karbantartási feladatot. „Az Eszközök használatával..." kezdetű pontra kattintva lekérdezhetjük az operációs rendszer és a számítógép összes technikai jellemzőjét.

Végezetül, a „Tudta?" feliratú részben a Súgó minden indításakor egy-egy munkát megkönnyítő tippet olvashatunk.

4.14. Összefoglalás

A Windows XP operációs rendszer elindítása a számítógép bekapcsolásával történik, míg leállításához a Kikapcsolás utasítást kell kiadni. A rendszerleállítás elvégezhető úgy is, hogy előbb a memória teljes tartalma a merevlemezre rögzítődik – ilyenkor a számítógép legközelebbi bekapcsolásakor a rendszer egyből a kikapcsolás előtti állapotba kerül. Ez a hibernálás, melyet nem minden számítógép-típus támogat. Néha az operációs rendszert újra kell indítani, amire az Újraindítás parancs szolgál. Ha a számítógépet hosszabb ideig senki sem használja, akkor érdemes a kímélő és energiatakarékos készenléti állapotba helyezni. Mindezek a Start menü Kikapcsolás ablakából kezdeményezhetők.

A Windows XP többfelhasználós rendszer, mely révén ugyanazt a számítógépet többen is használhatják sajátjukként, egyéni beállításokkal. A felhasználók programjai egymástól teljesen függetlenül, külön fiókokban futnak. A felhasználói fiókok közötti választásra a Start menü Kijelentkezés ablakában található Felhasználóváltás és Kijelentkezés parancsok szolgálnak.

A felhasználói felület legalapvetőbb elemei az Asztal, a Tálca és a Start gomb. Az Asztalon programok és dokumentumok megnyitását lehetővé tevő parancsikonok helyezhetők el. A

Tálcán nyomon követhetőek az éppen futó programok, és innen érhető el a hardvereszközök illesztőprogramjainak többsége. A Start gomb a Start menü megnyitására szolgál, ahonnan a rendszer összes beállítása és összes telepített alkalmazása hozzáférhető.

Multitaszkos rendszer lévén, a Windows XP rendszer képes egyszerre több program futtatására. A működő programok közötti váltáshoz a Tálca és az ALT+TAB billentyűkombináció használható.

A Súgó az operációs rendszerrel és a számítógéppel kapcsolatos fontos témákat tartalmazza, és segítséget nyújt bizonyos problémák elhárításához.

4.15. Fogalmak

Alkalmazás – A felhasználói programok másik elnevezése.

Asztal – A Windows XP felhasználói felületének legnagyobb részét magába foglaló képernyőterület, melyen parancsikonok helyezhetőek el. Itt jelennek meg a különféle ablakok is.

Egérmutató – Az egér pillanatnyi pozícióját jelző nyíl vagy más grafika.

Felhasználói felület – Azon vizuális és egyéb elemek összessége, melyek segítségével az operációs rendszer kapcsolatot tart a felhasználóval.

Felhasználói fiók – Egy-egy adott felhasználó nevét, jelszavát, személyes beállításait, jogosultságait és futtatott programjait tartalmazó rendszerterület.

Gyors felhasználóváltás – A Windows XP szolgáltatása, mely kijelentkezés nélkül is lehetővé teszi a felhasználók közötti váltást.

Hibernálás – Olyan rendszerleállítás, mely előtt a memória teljes tartalma eltárolódik a merevlemezen. Így a számítógép kö-

vetkező bekapcsolásakor az összes program és dokumentum egyből a hibernálás előtti állapotba kerül.

Ikon – A képernyőn látható olyan kisméretű kép, amelyre rákattintva egy bizonyos művelet elvégzésre kerül.

Kijelentkezés – A felhasználói fiók bezárása a számítógép kikapcsolása nélkül.

Lomtár – A törölt fájlok és mappák tényleges törlés előtti, átmeneti jellegű tárolóhelye a merevlemezen, ahonnan az elemek még visszaállíthatók.

Memória – A számítógép azon része, ahol az operációs rendszer, a futó programok, valamint a megnyitott dokumentumok épp használatban lévő adatai ideiglenesen tárolódnak (RAM).

Monitor – A számítógép által előállított kép megjelenítésére alkalmas hardvereszköz, melyet képernyőnek is neveznek. Léteznek hagyományos katódsugárcsöves és folyadékkristályos monitorok.

Parancsikon – Olyan ikon, mely egy program, dokumentum, mappa, lemezmeghajtó vagy nyomtató megnyitására, illetve gyors elérésére szolgál.

Start gomb – A Start menü előhívására szolgáló gomb.

Start menü – A Windowson belüli hely, ahonnan központilag elérhetőek a számítógép beállításai, a telepített felhasználói programok, a dokumentumok, és ahonnan az operációs rendszert érintő parancsok kiadhatók.

Szünetmentes áramforrás – Olyan hardvereszköz, amely áramkimaradás esetén energiával látja el a számítógépet – így megakadályozza az adatvesztést és bizonyos ideig lehetővé teszi a munka folytatását.

Tálca – Általában a képernyő alján elhelyezkedő sáv, amelyen a Start gomb, továbbá a futó alkalmazások és az illesztőprogramok ikonjai megjelennek.

Tartomány – A hálózat részét képező számítógépek olyan csoportja, melyekre közös szabályok érvényesek, és melyekre egy egységként felügyelnek.

Üdvözlőképernyő – A rendszer indításakor és a gyors felhasználóváltáskor megjelenő képernyő, mely lehetővé teszi egy adott felhasználói fiókba történő belépést.

5. fejezet

Windows = Ablakok

Az angol „windows" szó magyar jelentése „ablakok". Nem véletlen, hogy a Microsoft ezt a nevet adta operációs rendszerének. Az ablakok ugyanis nagyon fontos szerepet játszanak a Windows XP rendszerben – ebben a részben erről olvashatunk.

5.1. Az ablakok típusai és szerepük

A képernyő egy részét lefedő, téglalap alakú területet *ablaknak* nevezzük. Minden felhasználói program saját ablakkal rendelkezik. Ezeket *programablakoknak* hívjuk. Az operációs rendszernek és a különféle programoknak néha kommunikálniuk kell a felhasználóval. E célra a *dialógusablakok* szolgálnak. Az adatok, információk vizuális csoportosítása révén az ablakok áttekinthetővé teszik a felhasználói felületet.

5.2. Programablakok

Az egyes alkalmazások saját, önálló programablakukban futnak, melyek több közös, szabványos elemmel is rendelkeznek. Az 5.1. ábrán a WordPad nevű szövegszerkesztő ablaka látható. (A program megnyitásához kattintsunk a Start gombra, majd a „Minden program" ikonra; ekkor a megjelenő listában húzzuk az egérmutatót a „Kellékek" tétel fölé, és kattintsunk az előbukkanó újabb felsorolás „WordPad" elemére.)

TIPP *A Windows rendszerek alapelve a szabványos összetevők alkalmazása: a hasonló feladatok elvégzése hasonló vizuális elemeket használva történik. A görgetősáv például mindig a helyhiány miatt láthatatlan részek felfedésére szolgál, és mindig ugyanúgy működik. Így sokkal gyorsabban elsajátíthatjuk a rendszer és a programok használatát, és könnyebben kiismerjük magunkat.*

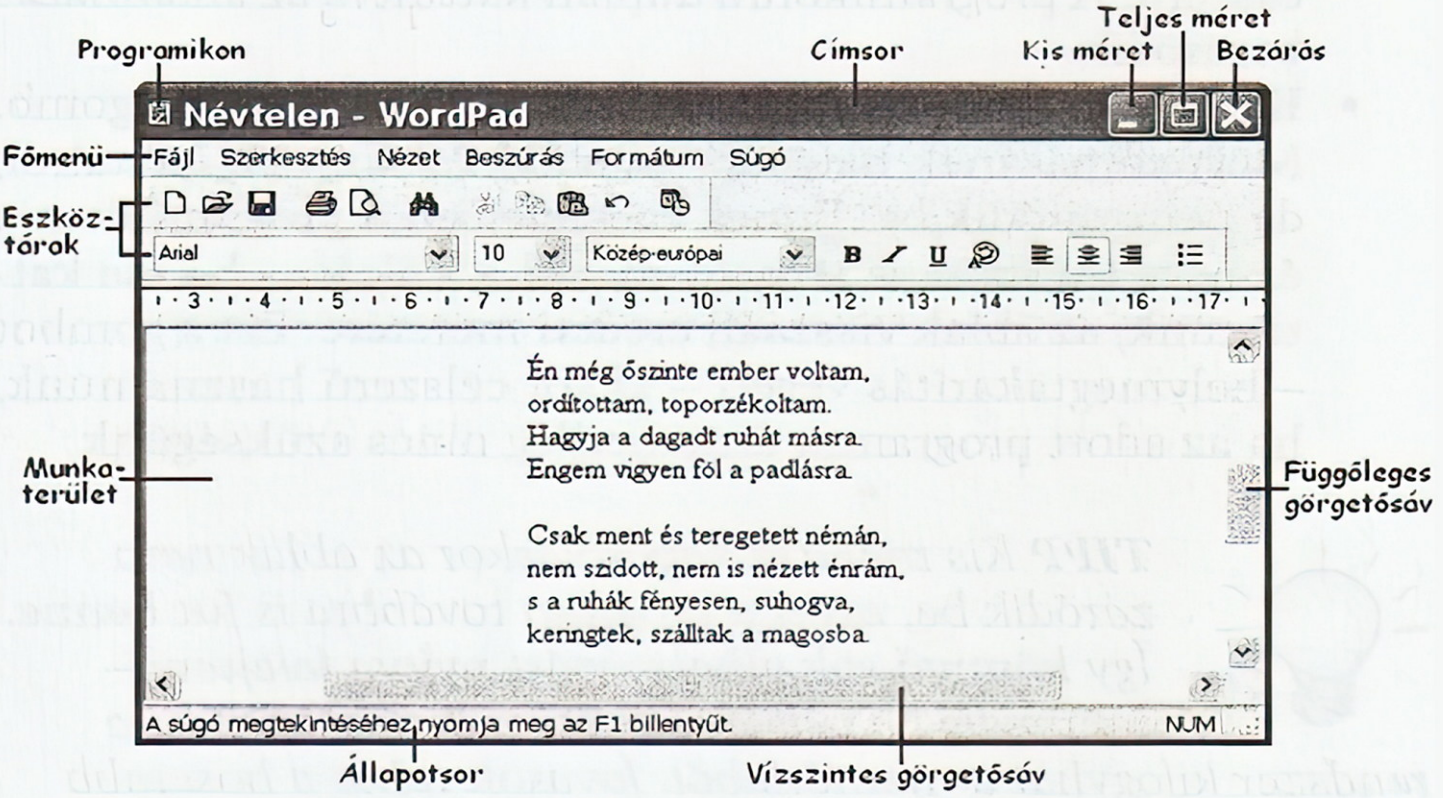

5.1. ábra. *A WordPad szövegszerkesztő program ablaka, és annak részei*

Az alábbiakban áttekintjük a programablak részeit. Fontos megjegyezni, hogy a programablakok nem minden esetben rendelkeznek az összes felsorolt elemmel: csak a címsor, a programikon, a bezárás gomb és a munkaterület elengedhetetlen tartozékuk.

- **Címsor.** Az ablak tetején elhelyezkedő vízszintes sáv. Itt olvasható a program neve (WordPad) és a benne megnyitott dokumentum címe (Névtelen) – feltéve, hogy az adott alkalmazás képes dokumentum megnyitására. Amennyiben az ablak normál méretű (azaz nincs kis vagy teljes méretűre kapcsolva), úgy a címsoron a bal egérgombot lenyomva tartva, és eközben az egeret mozgatva új helyre vonszolhatjuk.
- **Programikon.** A címsor bal szélén található kis kép. Erre kattintva megjelenik a programablak *vezérlőmenüje*, mellyel módosítható annak mérete és pozíciója, valamint kezdeményezhető bezárása is. A menüelemek elnevezése ésszerű. A programikonra duplán kattintva az alkalmazás bezáródik.
- **Kis méret gomb.** A címsor jobb szélén balról az első gomb. Megnyomásának hatására az ablak eltűnik az Asztalról, de nem záródik be. Ennek megfelelően a program ikonja és neve továbbra is látható marad a Tálcán – ha ide kattintunk, az ablak visszaáll eredeti méretére. Ezt a gombot – helymegtakarítás végett – akkor célszerű használnunk, ha az adott programra átmenetileg nincs szükségünk.

TIPP *Kis méretre kapcsoláskor az ablak nem záródik be, ezért a program továbbra is fut benne. Így könnyű sok alkalmazást nyitva felejteni – márpedig ha túlságosan sok alkalmazás fut, a rendszer kifogyhat a memóriából. Javasolt tehát a hosszabb ideig nem használandó programok bezárása.*

- **Teljes méret gomb.** A címsor jobb szélén a középső gomb. Megnyomva az ablak mérete akkorára növekszik, hogy kitöltse a teljes Asztalt. Ekkor a gomb két egymást fedő ablakot ábrázol, jelezve, hogy újbóli kattintás esetén az ablak visszaváltozik normál méretűvé. Ezt a gombot akkor érdemes használnunk, ha az ablak annyi információt tartalmaz, hogy azok másként nem jeleníthetőek meg egyszerre, vagy ha egyébként túlságosan kicsi a munkaterület.
- **Kikapcsolás gomb.** A címsor jobb szélén a legutolsó gomb. Rákattintva a programablak – és ezzel együtt az alkalmazás – bezáródik. Ha a programban megnyitott dokumentum változtatásait még nem mentettük el, akkor előbb egy ezzel kapcsolatos kérdés jelenik meg.
- **Főmenü.** Közvetlenül a címsor alatt található, feliratokat (Fájl, Szerkesztés, Nézet stb.) tartalmazó sáv, amely lehetővé teszi az adott program összes szolgáltatásának elérését. A menükkel a következő fejezetben foglalkozunk.
- **Eszköztárak.** Jobbára a főmenü alatt elhelyezkedő, *gyorsgombokat* tartalmazó sávok. Ezek a különleges gombok a program gyakrabban használt szolgáltatásainak gyors elérésére szolgálnak – róluk is a következő fejezetben lesz szó.
- **Görgetősávok.** A programablak alján és jobb szélén található sávok, melyek a munkaterület – többnyire helyhiány miatt – láthatatlan részeinek felfedésére szolgálnak. A görgetősáv hossza a munkaterület vagy a dokumentum teljes szélességét/hosszúságát jelképezi, középső részének hossza pedig az ebből éppen látható rész szélességével/hosszúságával arányos. A középső részt az egérrel balra-jobbra/felfelé-lefelé vonszolva szabályozható a látható terület helyzete. A görgetősávok végén elhelyezett nyíl ikonokra kattintva kisebb lépésenként mozgatható a látható rész.

- **Állapotsor.** A programablak legalján végignyúló sáv, amelyben a program állapotával kapcsolatos információk jelennek meg.
- **Munkaterület.** Az ablak teljes további fennmaradó része, ahol a valódi munka folyik. Itt jelennek meg a megnyitott dokumentumok is. Az egyes alkalmazások felhasználói felületei nagymértékben eltérhetnek egymástól, a feladat típusától függően.
- **Ablakszegély.** A programablak valamelyik széléhez közeledve az egérmutató egyszerre csak balra-jobbra, illetve felfelé-lefelé mutató, kétágú nyíllá változik. Ilyenkor a bal egérgomb lenyomva tartása közben az egeret vízszintesen vagy függőlegesen mozgatva megváltoztathatjuk a programablak szélességét vagy magasságát. A sarkokhoz közeledve az egérmutató átlós irányú, kétágú nyíllá alakul át. Ekkor a bal gombot lenyomva tartva és az egeret átlósan mozgatva átméretezhetjük az ablakot (azaz egyszerre módosíthatjuk szélességét és magasságát). Mindezen technikák csak akkor alkalmazhatók, ha az ablak normál méretű.

5.3. *Dialógusablakok*

Az operációs rendszer és a programok dialógusablakokon keresztül kommunikálnak velünk. Ezek külsőre ugyan meglehetősen hasonlítanak a programablakokra, mégis van közöttük néhány nagyon fontos eltérés. Erről, továbbá a dialógusablakok fajtáiról és leggyakoribb gombjairól lesz szó az alábbiakban.

Az 5.2. ábrán egy jellegzetes dialógusablakot látunk, amely akkor ugrik elő, ha egy alkalmazást (esetünkben a WordPadet) úgy kísérlünk meg bezárni, hogy a benne megnyitott dokumentum változtatásait nem mentettük el. A képen jól megfigyelhetőek a dialógusablakok sajátosságai:

- A címsorukban nincs programikon, valamint kis és teljes méret gomb. Ebből már sejthető az a tény, hogy a dialógusablakok méretét nem módosíthatjuk. Ugyanakkor a címsoruknál vonszolva ezeket is áthelyezhetjük máshová.
- Sohasem tartalmaznak menüket vagy eszköztárakat, és nem rendelkeznek munkaterülettel, görgetősávval és állapotsorral sem.
- Az alsó részükön mindig található legalább egy, de gyakran több gomb is.

További különbség, hogy amíg a programablakok mindig egy-egy alkalmazás elindításakor nyílnak meg, addig a dialógusablakok vagy egy *felhasználói cselekedet* (pl. „Mentés másként" parancs kiadása), vagy valamilyen *rendszeresemény* (pl. kifogy a nyomtatóból a papír) hatására jelennek meg.

A dialógusablakok minden esetben egy adott alkalmazáshoz vagy magához az operációs rendszerhez tartoznak – ez a *szülőjük*. A dialógusablakok mindig a szülőjük programablaka *felett* helyezkednek el. Így vizuálisan is utalnak a szabályra, miszerint addig nem térhetünk vissza az illető alkalmazás programablakába, amíg az előtte elhelyezkedő dialógusablakot így vagy úgy be nem zártuk.

A dialógusablakok bezárására elsősorban az alsó részükön elhelyezett gombok (Igen, Nem, Mégse stb.) szolgálnak. Ezek

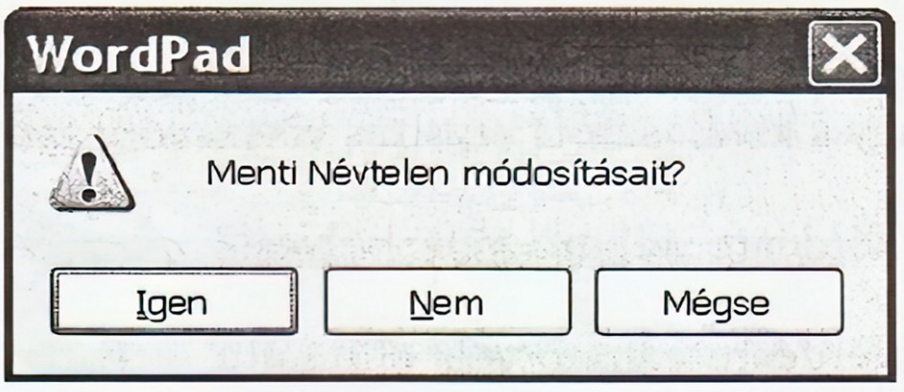

5.2. ábra. *Egy dialógusablak*

bármelyikére kattintva egyből visszatérünk a programhoz vagy az operációs rendszerhez.

A dialógusablak gombjai billentyűzetről is elérhetőek. Megfigyelhető, hogy a gombok közül az egyiket – általában a leginkább balra esőt vagy a legfelsőt – kissé vastagabb körvonal határolja (példánkban ilyen az „Igen" gomb). Ez a dialógusablak *alapértelmezett gombja*: az ENTER billentyű leütése ennek megnyomásával egyenértékű. Többnyire létezik egy olyan gomb is – ez általában jobboldalt vagy legalul helyezkedik el –, mely feliratának egyetlen betűje sincs aláhúzva (példánkban ilyen a „Mégse" gomb). Ez a dialógusablak *mégse gombja*: az ESC billentyű leütése ennek megnyomását jelenti (és ezzel egyenértékű a dialógusablak címsorában található bezárás gombra kattintás is). A gombok között lépegethetünk a NYÍL billentyűkkel is – mindig az éppen kiválasztott gomb lesz kissé vastagabb vonallal bekeretezve, melyet az ENTER billentyűt használva nyomhatunk meg. Az „ALT + a gomb aláhúzott betűje" billentyűkombinációt leütve szintén megnyomhatjuk a megfelelő gombot.

A dialógusablakban többféle, meghatározott szereppel bíró gomb fordulhat elő:

- **OK:** a közölt információ tudomásulvételét, a megadott beállítások elfogadását vagy a kiválasztott utasítás végrehajtását jelenti.
- **Rendben:** az OK gomb gyakran használt, de nem szabványos változata.
- **Mégse:** a közölt információ elutasítását, a megadott beállítások elvetését vagy a kiválasztott utasítás visszavonását jelenti.
- **Igen:** eldöntendő kérdésre adható vele helyeslő, pozitív válasz.
- **Nem:** eldöntendő kérdésre adható vele elutasító, negatív válasz.

- **Igen, mindre/Igen, mindet:** több hasonló, eldöntendő kérdés mindegyikére helyeslő, pozitív válasz adása.
- **Nem, mindre/Nem, egyiket sem:** hasonló, eldöntendő kérdések mindegyikére elutasító, negatív válasz adása.
- **Mindet:** az adott művelet összes elemen történő elvégzésére szolgál.
- **Kihagy:** az adott művelet kihagyása az aktuális elem esetében.
- **Újra:** a sikertelen művelet újbóli végrehajtási kísérlete kezdeményezhető vele.
- **Megszakítás:** a folyamatban lévő művelet végrehajtásának megszakítása.
- **Mellőz:** az információ vagy figyelmeztetés figyelmen kívül hagyására, továbbá automatikus szolgáltatások mellőzésére szolgál.
- **Súgó:** a dialógusablakhoz kapcsolódó súgótéma nyitható meg vele.

Többféle dialógusablak-típus létezik. Mivel ezek szerepe eltér egymástól, ezért érdemes röviden áttekinteni őket.

- **Általános dialógusablakok.** Címsorukban a szülő alkalmazás neve látszik, és nem tartalmaznak semmilyen különleges ikont. Többnyire különféle műveletek elvégzését, beállítások megadását teszik lehetővé. Ilyenek például a fájlok mentésre, vagy a színbeállításra szolgáló dialógusablakok.
- **Speciális dialógusablakok.** Címsorukban vagy a program neve, vagy az ablak funkciójára utaló szöveg (Figyelmeztetés, Hiba stb.) olvasható, és rendszerint tartalmaznak egy figyelemfelkeltő ikont (felkiáltójel, kérdőjel stb.) is. Ezek a rendszer vagy a programok és a felhasználó közötti párbeszédet valósítják meg. Ilyenek például az informatív, a jóváhagyási, a figyelmeztető és a hibát jelző dialógusablakok.

5.4. Az aktív ablak fogalma

A képernyőn egyszerre számtalan ablak is nyitva lehet, közülük azonban egy időben mindig csak egy aktív. *Aktív ablaknak* nevezzük azt a program- vagy dialógusablakot, amelyben éppen dolgozunk. Ezt legegyszerűbben onnan ismerhetjük fel, hogy mindig *legfelül*, az összes többi ablak *előtt* helyezkedik el, továbbá, hogy címsorának háttérszíne kissé *sötétebb* árnyalatú, mint a többi ablaké. A billentyűleütések és az egérműveletek mindig az aktív ablakra vonatkoznak.

Aktív ablakot úgy válthatunk, hogy a képernyőn egy másik ablakra kattintunk, illetve a Tálca vagy az ALT+TAB billentyűkombináció segítségével egy másik programba lépünk át. Az aktív ablakot bezárva automatikusan a korábban közvetlenül alatta elhelyezkedő ablak válik aktívvá, vagy ha ilyen nincs, akkor az Asztal.

5.5. Az ablakokban előforduló leggyakoribb elemek

Az ablakok rengeteg *szabványos* elemet tartalmazhatnak, és maguk is ezekből épülnek fel (gondoljunk például a görgetősávokra). Az elemek két csoportját különbözetjük meg: léteznek csak információt közlő *statikus elemek* és felhasználói tevékenységre reagáló *vezérlőelemek* (más szóval *interaktív elemek*). Az 5.3. ábrán egyetlen ablakba gyűjtve látszanak a gyakoribb statikus (vonal felett) és interaktív (vonal alatt) elemek.

A legtöbb programban az egy ablakon belüli komponensek között a TAB és a SHIFT+TAB billentyűkkel mozoghatunk előre-hátra, de néha a NYÍL billentyűk is használhatóak e célra. A kivételek jelölve vannak az alábbi felsorolásban.

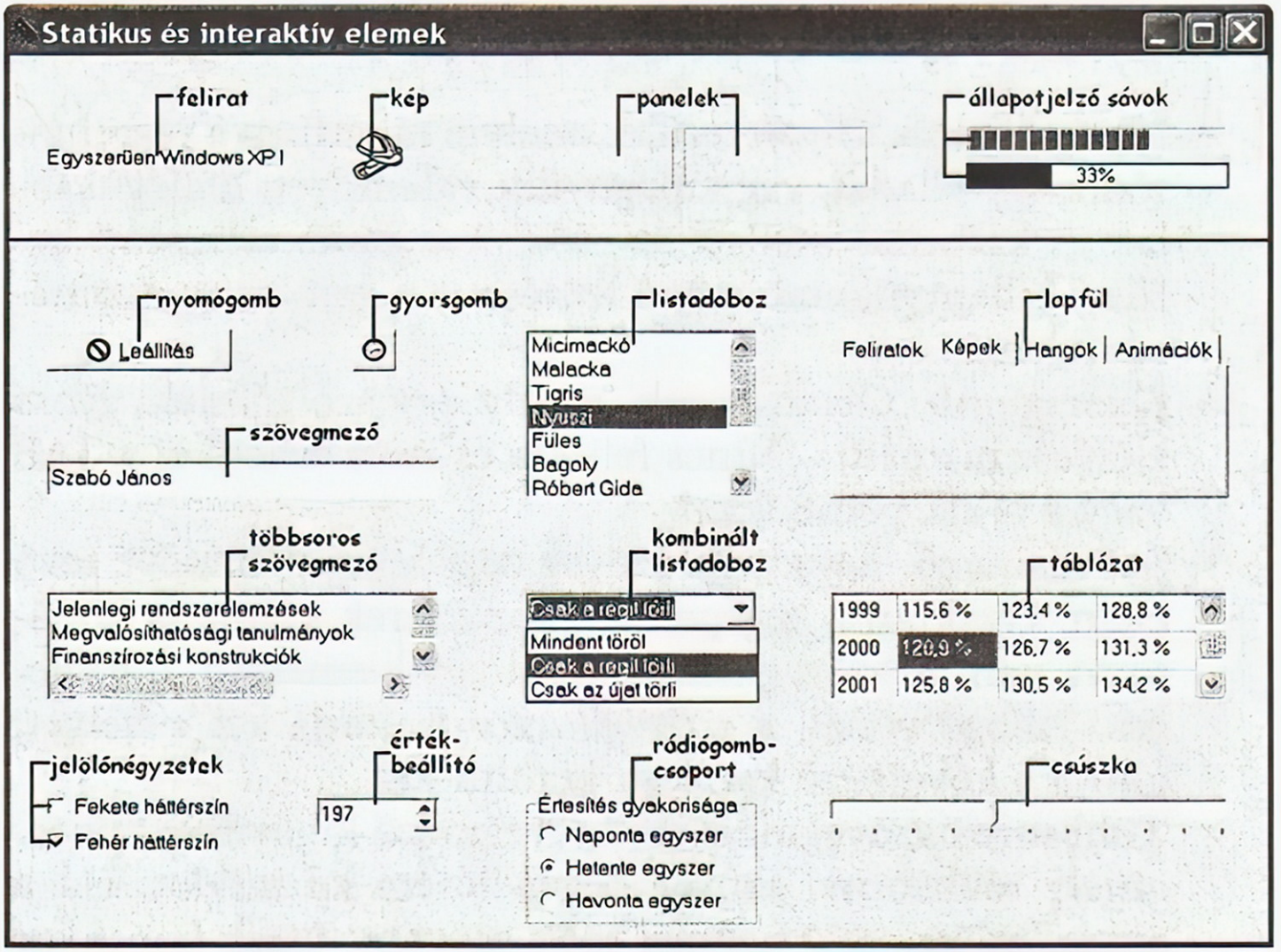

5.3. ábra. *Az ablakokban található leggyakoribb statikus és interaktív elemek*

Statikus elemek:

- **Felirat.** Egy- vagy többsornyi szöveges információt közöl.
- **Kép.** Meghatározott méretű grafikus illusztrációt tartalmaz.
- **Panel.** Komponensek logikus, vizuális csoportosítására szolgál. Egy panel több eltérő típusú elemet is tartalmazhat. Körvonalát tekintve több fajtája is van.
- **Állapotjelző sáv.** Hosszabb időt igénylő folyamatok, műveletek pillanatnyi állapotát jelzi. Létezik egységekre bontott és folyamatos kijelzőjű állapotsáv is.

Vezérlőelemek (interaktív komponensek):

- **Nyomógomb.** Olyan terület, melyre rákattintva végrehajtódik egy feladat, vagy megnyílik valamilyen dialógusablak. A kattintás mellett az „ALT + a gomb aláhúzott betűje" billentyűkombináció leütése is a gomb megnyomását jelenti.
- **Gyorsgomb.** Olyan gomb, amely egy szolgáltatás gyors elérését biztosítja. Nincs felirata és nem érhető el a TAB vagy a NYÍL gombokkal.
- **Szövegmező.** Egysornyi szöveg begépelését lehetővé tevő elem. Gyakran a begépelhető karakterek száma is korlátozva van. A szövegmezőn belül egy kisméretű, függőleges, villogó vonal, a *szövegkurzor* mutatja azt a helyet, ahová a következő karakter kerülni fog.
- **Többsoros szövegmező.** A szövegmező kibővített típusa, amely többsornyi szöveg begépelésére ad módot. Ha a rendelkezésre álló helynél több szöveget írnak be, akkor görgetősávok jelennek meg. Létezik olyan változata is, amely eleve tartalmaz egy szöveget, amelyet a felhasználó nem módosíthat (például a licencszerződések általában ilyen mezőkben olvashatók).
- **Listadoboz.** Ez egy olyan vezérlőelem, mely listaszerűen sorol fel bizonyos választási lehetőségeket. Sok tétel esetén a lista görgethető. A kattintással vagy a NYÍL gombok segítségével kiválasztott tétel eltérő háttérszínt kap. A felhasználó nem adhat újabb bejegyzéseket a listához.
- **Kombinált listadoboz.** Ez alapállapotban egy háromszöget ábrázoló gombbal kiegészített szövegmező. A gombra kattintva a mező alatt egy listadobozhoz hasonló felsorolás jelenik meg, mely különböző választási lehetőségeket tüntet fel (ez az állapot látható az 5.3. ábrán). Sok lehetőség esetén a lista görgethető. Az ekkor kattintással vagy a NYÍL gombokkal kiválasztott tétel más háttérszínt kap,

és bekerül a felső szövegmezőbe. A felhasználó úgy is választhat, hogy begépeli az egyik tételt a szövegmezőbe, ha pedig még nem létező tételt ír be, akkor az új bejegyzésként bekerül a listába.

- **Táblázat.** Szöveges adatokat és információkat táblázatos formában megjelenítő komponens. Amennyiben a cellák egyenként kiválaszthatóak, úgy a felhasználó módosíthatja tartalmukat. Ha viszont egy-egy sornyi cellát csak egyszerre lehet kiválasztani (ezt nevezik *sávkurzornak*), akkor az adataik nem módosíthatóak. A helyhiány miatt nem látható részek görgetősávokkal érhetőek el.
- **Értékbeállító.** Egy olyan mező, melybe csak szám írható, és melyet jobboldalt két gomb egészít ki: a felsőre kattintva egységnyivel növelhető, míg az alsóra kattintva egységnyivel csökkenthető a mezőbeli érték.
- **Csúszka.** Ez egy különleges, fogantyúval ellátott skála. A skála minden pontja vagy beosztása egy-egy (szám-, százalék-, szín-, ...) értéknek felel meg, melyek közül úgy lehet választani, hogy a fogantyút az egérrel a megfelelő helyre vonszolják. Létezik vízszintes és függőleges változata is.
- **Jelölőnégyzet.** Négyzettel kiegészített felirat, amely általában egy adott opció ki/be kapcsolására szolgál. Az üres négyzet a kikapcsolt/hamis/nem állapotot, míg a kipipált négyzet a bekapcsolt/igaz/igen állapotot jelképezi. A két állapot közötti váltás a négyzetre vagy a feliratra történő kattintással lehetséges.
- **Rádiógombcsoport.** Körrel kiegészített feliratok csoportja, bekeretezve és névvel ellátva. Olyan kérdések esetében alkalmazzák, melyekre több, egymást kölcsönösen kizáró válasz adható (mint például a nem: vagy nő, vagy férfi). Az üres kör a nem, míg a pöttyel ellátott kör az igen válasznak felel meg. Bármelyik körre vagy feliratra kattintva, az az egyetlen válasz lesz az érvényes.

- **Lapfül.** Ez az elem olyan esetekben használatos, amikor viszonylag kisméretű területen nagy mennyiségű információt kell megjeleníteni. A tartalmat – logikus módon – több lapon osztják szét, melyek mind ugyanazon a helyen jelennek meg; a felhasználó a lapok feletti „fülekre" kattintva választhat közöttük.

5.6. Összefoglalás

Az *ablakok* négyszögletű területek a képernyőn, amelyek igen fontos szerephez jutnak a Windows XP-ben: ezekben futnak az alkalmazások, és ezeken keresztül kommunikál a számítógép a felhasználóval. Az ablakoknak e két főbb feladatuknak megfelelően két nagy csoportjuk van: a *programablakok* és a *dialógusablakok*.

A programablakok egy-egy alkalmazás megnyitásakor jelennek meg; bezárásuk egyúttal az adott alkalmazás futásának befejeződését is jelenti. A programablakok címsoruknál fogva áthelyezhetőek a képernyőn, kis- és teljes méretűre kapcsolhatóak, normál állapotban pedig keretüket vonszolva szabadon átméretezhetőek. Főbb részeik: címsor, programikon, kis méret gomb, teljes méret gomb, bezárás gomb, főmenü, eszköztárak, görgetősávok, állapotsor és a munkaterület. Mindezek közül a címsor, a programikon, a kikapcsolás gomb és a munkaterület kötelező kellékük.

A dialógusablakok valamilyen felhasználói cselekedet vagy rendszeresemény alkalmával jelennek meg. Ezek az ablakok tájékoztatnak, figyelmeztetnek, kérdéseket tesznek fel, és néha hibákról számolnak be – azaz párbeszédet valósítanak meg a gép és az ember között. Másrészről lehetővé teszik a felhasználó számára, hogy elérjen bizonyos szolgáltatásokat és beállításokat. A dialógusablakok is áthelyezhetőek, de méretük nem módosítható. Mindig vagy az operációs rendszerhez, vagy egy

bizonyos programhoz tartoznak – ezt nevezik szülő alkalmazásnak. Amíg a dialógusablakot az alján elhelyezett egyik gombbal be nem zárják, addig nem lehet visszatérni a szülő alkalmazás programablakába. Főbb részeik: címsor, bezárás gomb, gombok.

A képernyőn számtalan ablak meg lehet nyitva egyszerre, de közülük mindig csak egy *aktív*: az, amelyik éppen használatban van. Az aktív ablak mindig legfelül, az összes többi ablak előtt helyezkedik el. Felismerését emellett sötétebb színárnyalatú címsora is megkönnyíti.

A rendszer és a felhasználói programok felhasználói felülete szabványos vizuális építőelemekből, *komponensekből* áll össze. E komponensek lehetnek *statikusak*, ha csupán információt szolgáltatnak, és *interaktívak*, ha képesek a felhasználó tetteire valamilyen módon reagálni. Ez utóbbiakat *vezérlőelemeknek* is hívják. Az ablakokban előforduló gyakoribb statikus elemek: felirat, kép, panel, állapotjelző sáv. A gyakoribb vezérlőelemek: nyomógomb, gyorsgomb, szövegmező, többsoros szövegmező, listadoboz, kombinált listadoboz, táblázat, értékbeállító, csúszka, jelölőnégyzet, rádiógombcsoport, lapfül.

5.7. Fogalmak

Ablak – A képernyő egy téglalap alakú területe, melyben programok vagy folyamatok futhatnak, és ahol utasítások, beállítások adhatóak meg.

Aktív ablak – Az az egyetlen ablak, amelyik egy adott pillanatban éppen használatban van. A billentyűleütések és az egérműveletek mindig erre vonatkoznak.

Állapotsor – Bizonyos programablakok alján megjelenő sáv, ahol az adott program működéséről és/vagy a megnyitott dokumentum állapotáról olvashatunk.

Címsor – Az ablak tetején található sáv. Ennél fogva helyezhető át az ablak, továbbá ez tartalmazza a programikont, a programnevet, a méretező gombokat és a bezáró gombot. Az aktív ablak címsora sötétebb színárnyalatú, mint a többi ablaké.

Dialógusablak – Olyan ablak, amely a felhasználó és a számítógép közötti párbeszédet valósítja meg. Nevezik még *párbeszédablaknak* és *párbeszédpanelnak* is.

Eszköztár – A szolgáltatások és parancsok egyszerű elérésére szolgáló gyorsgombok egy logikai csoportját tartalmazó sáv (általában az ablak felső részén).

Főmenü – Az alkalmazások szolgáltatásait a felhasználó számára hozzáférhetővé tevő többszintű listarendszer. Az egyes utasításoknak az egyes listaelemek felelnek meg, melyek kattintással vagy billentyűkombinációval aktiválhatóak.

Görgetősáv – Az alkalmazás munkaterületének vagy a megnyitott dokumentumnak – a többnyire helyhiány miatt – nem látható részeit teszi elérhetővé.

Interaktív – Olyan programok, elemek vagy hardvereszközök jelzője, melyek képesek a felhasználó cselekedeteire reagálni, annak megfelelően viselkedni.

Kis méret gomb – A programablakok címsorában található gomb, amellyel azok kis méretűre kapcsolhatóak (más szóval *minimalizálhatóak*). A minimalizált ablak nem látszik az Asztalon, de továbbra is elérhető a Tálcáról és benne a program továbbra is fut.

Kikapcsolás gomb – Nevezik bezárás gombnak is. Rákattintva bezáródik az ablak, ami programablak esetén a program futásának befejeződését is jelenti.

Kurzor – Két fogalmat is jelent: 1. Egy rövid, függőleges, villogó vonal, amely egy szövegrészen belül azt a pozíciót jelöli, ahová majd a következő karakter beszúrásra kerülhet *(szövegkurzor)*. 2. Az a nyíl, ujj, kereszt stb. alakú grafika, amely az egér pozícióját mutatja a képernyőn *(kurzor* vagy *egérmutató)*.

Munkaterület – A programablakok legnagyobb részét fedő terület, melyen a lényegi munka folyik. A munkaterület mindig az adott alkalmazásra jellemző kialakítású.

Programablak – Olyan ablak, amelyben egy alkalmazás fut.

Programikon – A programablak-címsor bal szélén látható ábra, melyre kattintva elérhetőek az ablak áthelyezési, átméretezési és bezárási parancsai.

Rendszeresemény – Olyan esemény, melyet nem, vagy nem közvetlenül a felhasználó idéz elő (például programhiba, papír kifogyása a nyomtatóból stb.).

Teljes méret gomb – A programablakok címsorában elhelyezkedő gomb, amellyel azok teljes méretűre kapcsolhatóak (más szóval *maximalizálhatók*). A maximalizált ablak kitölti az Asztalon rendelkezésre álló összes helyet.

6. fejezet

Menük és gyorsgombok

Napjainkban az alkalmazások többsége rengeteg szolgáltatást és beállítási lehetőséget kínál a felhasználók számára. Mindezek elérésére a különféle *menük* és *gyorsgombok* szolgálnak. Bár ezek a komponensek is a programablakok részét képezik, az előző fejezetben mégsem beszéltünk róluk: ezek a vezérlőelemek ugyanis annyira fontos szerepet játszanak, hogy mindenképpen külön fejezetet érdemelnek.

A 6.1. ábra a *Sajátgép* ablak menüit és gyorsgombjait szemlélteti. Ezen ablak megnyitásához kattintsunk a Start gombra, majd válasszuk a Sajátgép tételt. (Az ábrán egy helyi menü is szerepel, amely a Sajátgép ablak megjelenésekor nem látszik egyből – ennek megnyitási módjáról egy kicsit később lesz szó.)

6.1. Főmenük és használatuk

A *főmenü* lehetővé teszi egy adott alkalmazás valamennyi utasításának és parancsának kiadását, valamint összes szolgáltatásának és beállításának elérését. A főmenü csak programablakokban fordul elő, és ott mindig a címsor alatt helyezkedik el. Nem minden alkalmazás tartalmaz főmenüt – tipikusan ilyenek például a játékprogramok és az eszközillesztők.

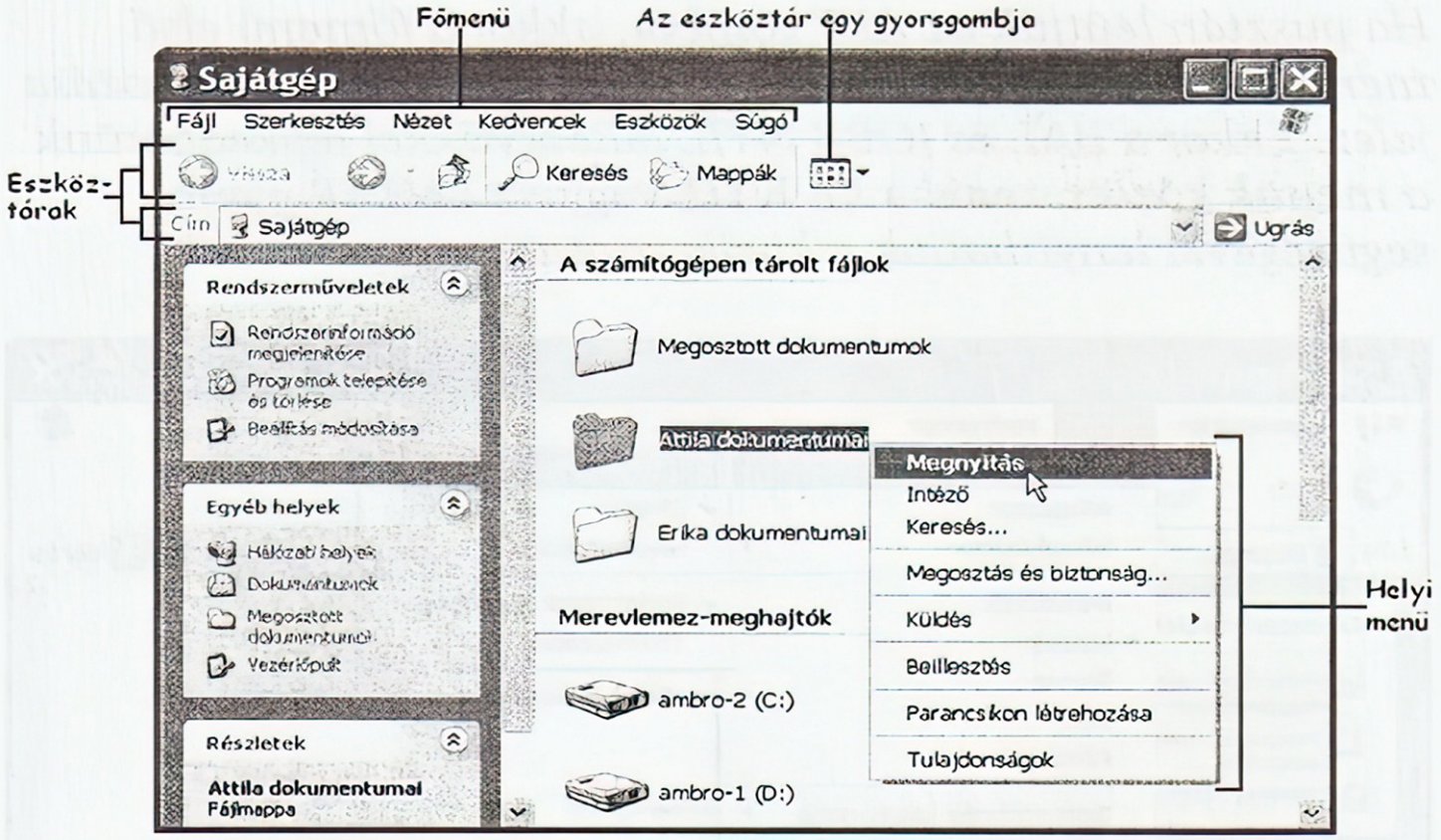

6.1. ábra. *A Sajátgép ablakának menüi és gyorsgombjai*

Figyeljük meg a 6.1. ábrán a Sajátgép ablakát! Látható, hogy a főmenü feliratokat foglal magába – példánkban a Fájl, Szerkesztés, Nézet, Kedvencek és Súgó szavakat. Ezek a feliratok a főmenüt felépítő *menük*. Így tehát a Sajátgép ablaka Fájl menüvel, Szerkesztés menüvel stb. rendelkezik. Bármelyik menüre kattintva előtűnik a hozzá tartozó *menüelemek* listája. A 6.2. ábrán a Nézet menü elemei figyelhetőek meg – ezek: Eszköztárak, Állapotsor, ..., Frissítés. A könnyebb áttekinthetőség kedvéért az elemek logikus csoportokba vannak rendezve, melyeket vízszintes vonalak választanak el egymástól. A Nézet menü első három menüeleme például egy csoportot alkot.

TIPP *Az ALT billentyű lenyomásakor minden menü egy-egy betűje alá lesz húzva. Amennyiben ekkor – az ALT gomb további lenyomva tartása közben – leütjük az egyik ilyen betűbillentyűt, úgy a megfelelő menü lenyílik, és láthatóvá válnak elemei.*

Ha pusztán leütjük az ALT gombot, akkor a főmenü első menüjére ugrunk, amit a menü háttérszínének megváltozása jelez. Ekkor a BAL és JOBB NYÍL billentyűkkel lépkedhetünk a menük között, majd a LE NYÍL vagy az ENTER gomb segítségével lenyithatjuk a kiválasztottat.

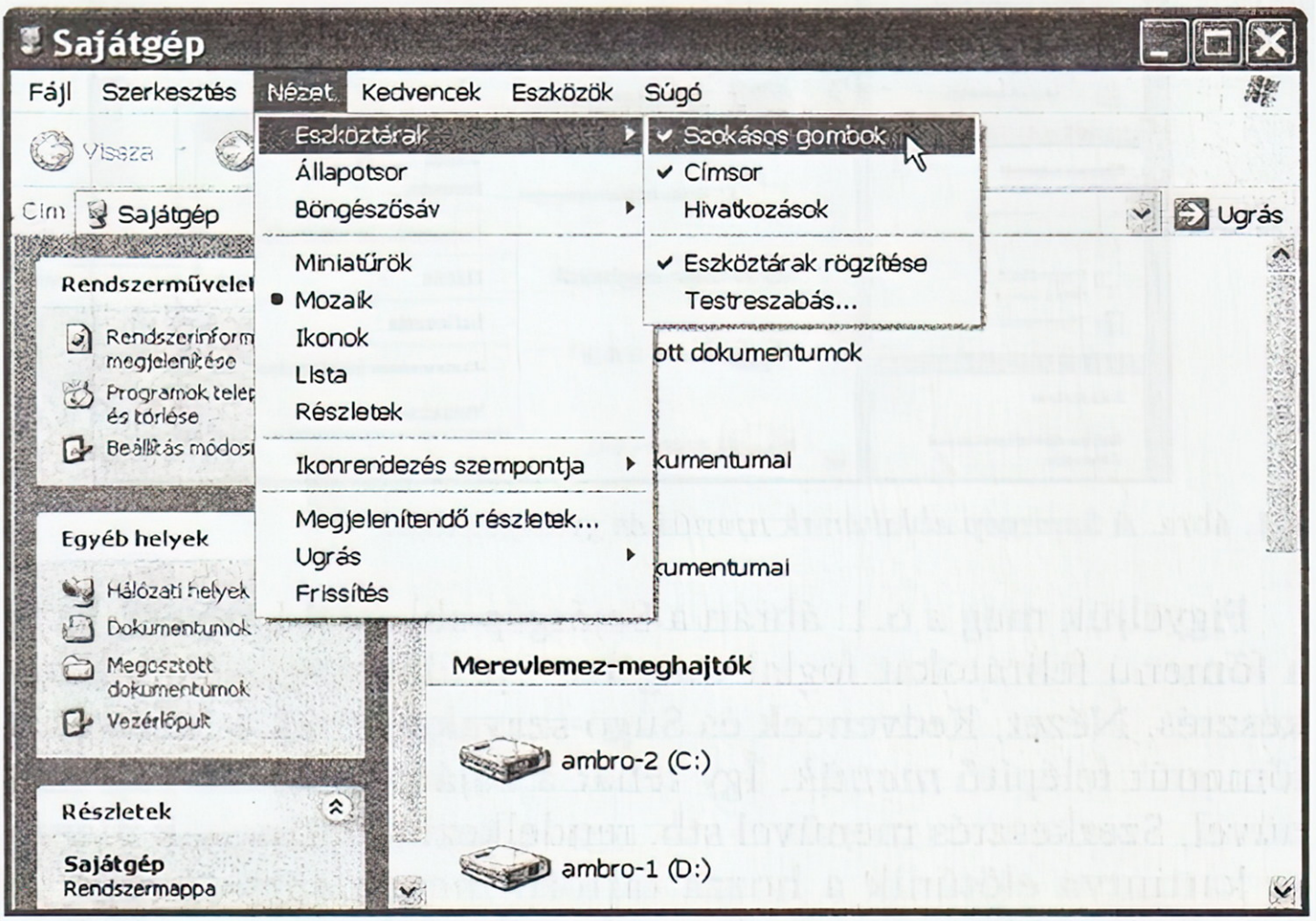

6.2. ábra. *A Sajátgép ablak Nézet menüje és annak elemei*

Egy menüelemet úgy lehet kijelölni, hogy az egérmutatót fölé húzzuk. Ilyenkor a menüelem háttérszíne sötétebbre változik. A 6.3. ábrán például a Szerkesztés menü utolsó előtti tétele van kiválasztva. A kívánt menüelem aktiválásához (azaz végrehajtásához) egyszerűen kattintsunk rá arra. Ha úgy döntünk, hogy mégsem akarunk választani a menüből, akkor kattintsunk az ablak egy másik részére.

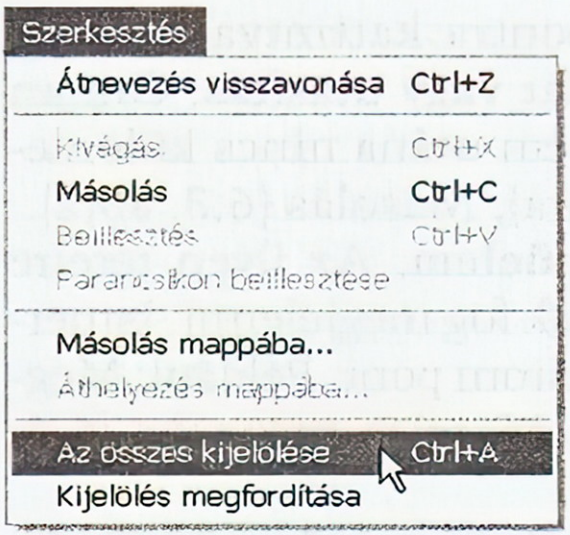

6.3. ábra. *A Sajátgép ablak Szerkesztés menüje és annak elemei*

TIPP *Ha már egy menüben vagyunk, akkor a kívánt elem kiválasztását elvégezhetjük a FEL/LE NYÍL billentyűkkel is, aktiválását pedig az ENTER gombbal kezdeményezhetjük. A menüből kilépni az ESC gombbal lehet.*

Vannak olyan menüelemek, amelyek egy-egy billentyűkombináció segítségével (amit *forrógombnak* vagy *billentyűparancsnak* nevezünk) közvetlenül is elérhetők. Ha az adott menütételhez tartozik billentyűparancs, akkor az jobboldalt mindig fel van tüntetve. Például a Szerkesztés menü Másolás menüelemének billentyűparancsa a CTRL+C, míg a „Kijelölés megfordítása" menüelemnek nincs forrógombja.

Szinte mindig akadnak olyan szolgáltatások, amelyek bizonyos okok miatt átmenetileg nem vehetőek igénybe. Az ilyenekhez tartozó menütételek halványabban látszanak, jelezve, hogy sem kijelölni, sem aktiválni nem lehet őket. A 6.3. ábrán a Beillesztés menüelem például le van tiltva.

A menüelemeknek többféle típusuk létezik, amelyek különféle vizuális jelölések alapján ismerhetők fel. A leggyakoribb típusok:

- **Menüparancs.** Az ilyen menüpontra kattintva azonnal végrehajtódik egy bizonyos feladat vagy utasítás. Onnan ismerhető fel, hogy sem előtte, sem utána nincs különleges jel. Például: Frissítés (6.2. ábra), Másolás (6.3. ábra).
- **Dialógusablakot megnyitó menüelem.** Az ilyen tételre kattintva valamilyen dialógusablak fog megjelenni. Ismertetőjele a közvetlenül utána álló három pont. Például: Megjelenítendő részletek (6.2. ábra), Másolás mappába (6.3. ábra).
- **Almenüt megnyitó menüelem.** Olyan menüpont, amelyre rákattintva (vagy egyszerűen csak fölé húzva az egérmutatót) egy új lista ugrik elő. Ezt az új listát *almenünek* nevezzük. Az almenük a menükhöz hasonló felépítésűek és ugyanúgy használhatóak. Az almenük megnyitására szolgáló menüpontot a tőle jobbra elhelyezett fekete háromszögről lehet felismerni. A 6.2. ábrán például az Eszköztárak almenü le van nyitva – a Szokásos gombok, a Címsor stb. mind ennek menüelemei.
- **Választásra szolgáló menüelem.** Olyan menüelem, amely egy opció be- vagy kikapcsolását teszi lehetővé. Ilyen menüpontra kattintva megjelenik előtte egy kis pipajel: ekkor az opció be van kapcsolva. Ugyanerre a menüpontra újból kattintva a pipa eltűnik: az opció kikapcsolódott. Például a 6.2. ábrán a Szokásos gombok menüpont előtti pipa azt jelzi, hogy be van kapcsolva a Sajátgép ablak eszköztára. Ha most rákattintanánk erre a menüpontra, eltűnne előle a pipa, és egyben eltűnne az ablakból az eszköztár is.
- **Kizáró választásra szolgáló menüelem.** E menüelemek kizárólag csoportosan fordulnak elő. Az ilyen menüpontcsoport segítségével több választható opció közül egy időben csak egy kapcsolható be. A bekapcsolt szolgáltatás előtt egy kis fekete kör látható. A 6.2. ábrán a Miniatűrök, a Mozaik, az Ikonok, a Lista és a Részletek menüpontok

választócsoportot alkotnak. Bármelyikükre kattintunk is, az lesz az aktív, és annak megfelelő nézetben fogjuk látni a Sajátgép ablak tartalmát, a korábbi aktív menüpont elől pedig törlődik a jel.

Az utolsó két típust leszámítva bármely menüelem előtt állhat egy kisméretű kép (6.4. ábra). Ez nem jelent semmilyen különleges funkciót, hanem csupán a menüpont által jelképezett szolgáltatásra utal. Ezek a menüpontikonok nem minden programban használatosak, ahol igen, ott jobbára a fontosabb szolgáltatásokat, parancsokat jelölik.

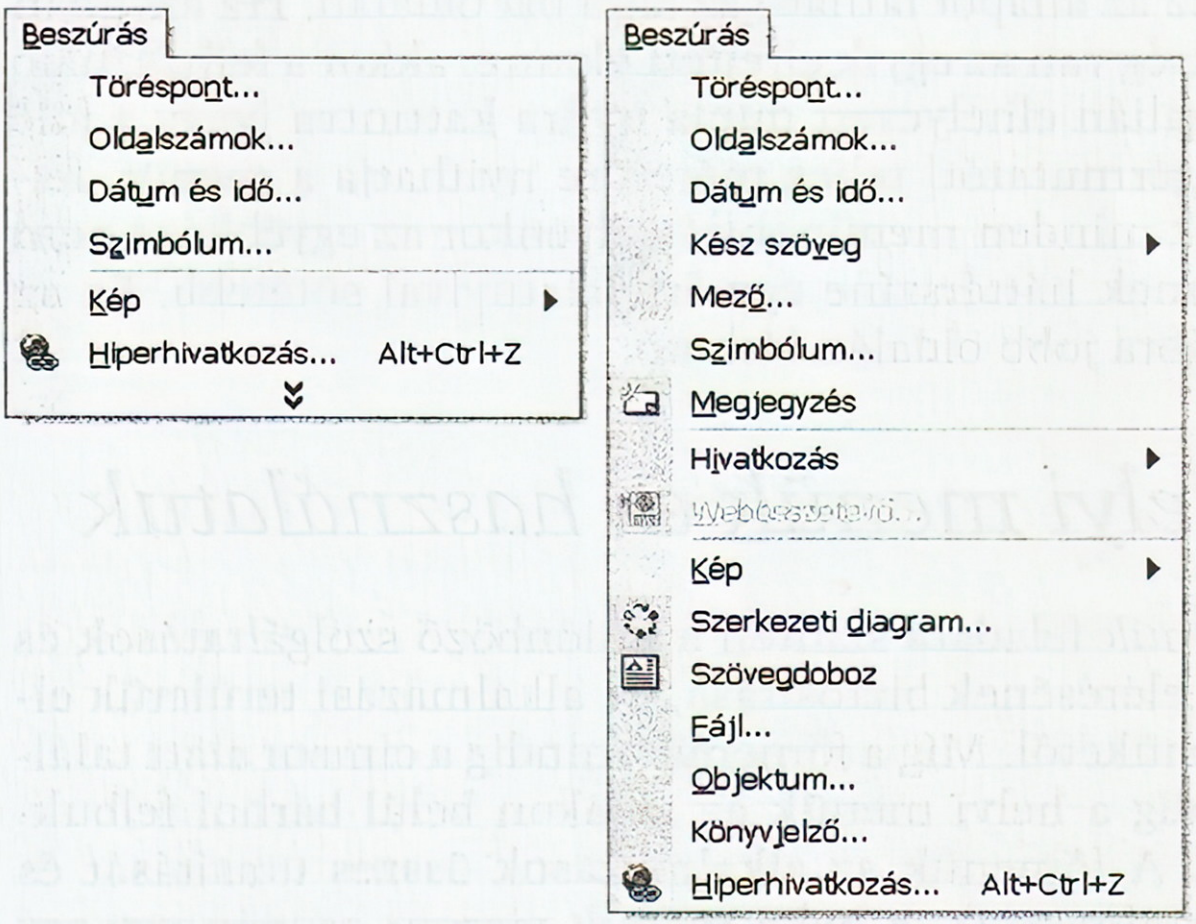

6.4. ábra. *A Microsoft Word 2002 intelligens főmenüjének Beszúrás menüje normál és teljes méretű állapotban*

6.2. Intelligens főmenük

A Windows XP lehetővé teszi a telepített alkalmazások számára, hogy azok *intelligens főmenüket* használjanak. A 6.4. ábrán a Microsoft Word 2002 nevű program intelligens főmenüjének egy részletét figyelhetjük meg. (Ez az alkalmazás nem része a Windows XP rendszernek, hanem a Microsoft Office XP nevű programcsomag egyik tagja.)

Az intelligens menü lényege az, hogy megnyitásakor csak a fontosabb vagy a gyakrabban használt menüpontok látszanak benne. Így a menülista sokkal rövidebb és könnyebben áttekinthető. Ez az állapot látható az ábra bal oldalán. Ha azonban mégis szükség van az egyik elrejtett elemre, akkor a felhasználó a menü legalján elhelyezett dupla nyílra kattintva (vagy a fölé húzva az egérmutatót) teljes méretűre nyithatja a menüt, felfedve annak minden menüpontját. Ilyenkor az egyébként nem látható elemek háttérszíne egy árnyalatnyival sötétebb. Ez az állapot az ábra jobb oldalán látható.

6.3. Helyi menük és használatuk

A *helyi menük* feladata szintén a különböző szolgáltatások és beállítások elérésének biztosítása, de alkalmazási területük eltérő a főmenükétől. Míg a főmenük mindig a címsor alatt találhatóak, addig a helyi menük az ablakon belül bárhol felbukkanhatnak. A főmenük az alkalmazások összes utasítását és opcióját tartalmazzák, a helyi menük viszont csupán egy-egy programelem műveleteit és beállítási lehetőségeit sorolják fel.

A helyi menük mindig az ablak egy-egy részéhez, pontosabban komponenséhez kapcsolódnak. Előhívásukhoz a jobb egérgombbal kell kattintani az adott komponensen. Ennek hatására megnyílik az elem saját helyi menüje, mégpedig pontosan ott, ahol a kattintáskor az egérmutató tartózkodott. Ez a menü

csak azokat a parancsokat sorolja fel, amelyek az elemhez kapcsolódnak. Ez a helyi menü pontosan ugyanúgy használható, mint a főmenü bármelyik menüje, kivéve, hogy ez egy menüpont aktiválása után teljes egészében eltűnik a képernyőről.

A 6.1. ábrán látható (látszólag a munkaterület közepén lebegő) helyi menü például az „Attila dokumentumai" nevű mappára kattintva ugrott elő, és a mappával kapcsolatos gyakoribb műveleteket tartalmazza.

Végezetül fontos megjegyezni, hogy nem csak az ablakokban található elemek lehetnek ellátva helyi menüvel. A Windows XP legtöbb komponense – így például az Asztal, az Ikonok, a Tálca, a Start gomb, a Start menü stb. – szintén rendelkezik saját helyi menüvel.

6.4. Gyorsgombok és eszköztárak

A főmenük és a helyi menük mellett a *gyorsgombok* is különféle parancsok kiadására alkalmasak. A gyorsgombok *eszköztárakon* vannak elhelyezve, amelyek többnyire (de nem kötelezően) a főmenü sávja alatt kapnak helyet (l. a 6.1. ábrán).

Általában elmondható, hogy minden gyorsgomb egy bizonyos menüpontnak felel meg. A kettő közötti kapcsolatot a név és az ikon azonossága jelzi. A menüpontok szövege egyben a nevük is. A semmilyen feliratot sem tartalmazó gyorsgombok-nak is van nevük: ha az egérmutatót föléjük állítjuk, akkor nevük rövidesen meg fog jelenni egy kis téglalapban. Így mindig azonosíthatjuk a gyorsgomb-menüpont párokat. (A gomb ikonja nem mindig alkalmas erre, tekintve, hogy nem minden alkalmazásban van ikonokat használó menü.) Például, a szövegszerkesztő programokban (mondjuk a 6.5. ábrán látható WordPadben) rendszerint van egy ollót ábrázoló gyorsgomb, amely fölé állva a „Kivágás" felirat jelenik meg. Ugyanakkor a Szerkesztés menüben szintén található egy „Kivágás" nevű

menüpont. A két elem tehát ugyanazt a feladatot végzi. Mivel nagyon ritkán fordulnak elő olyan gyorsgombok, amelyeknek nincs megfelelő párjuk valamelyik menüben, ezért mondhatjuk, hogy a gyorsgombok a gyakrabban használt menüpontok elérését könnyítik meg. A gyorsgomb-menüpont rokonságból következik, hogy amennyiben egy menüpont le van tiltva, úgy gyorsgomb párja is letiltásra kerül. A letiltott állapotot a gyorsgombok esetében is a körvonalak jóval halványabb, szürkés árnyalata jelzi. Viszont a menüktől eltérően a gyorsgombok billentyűzetről nem érhetőek el, aktiválni csak egérkattintással lehet őket.

A legtöbb programban az eszköztárakat egyenként ki- és bekapcsolhatjuk (ezt általában a Nézet menüben tehetjük meg), valamint szabadon át is helyezhetjük. A 6.5. ábrán az előző fejezetből már ismerős WordPad szövegszerkesztő látható – ezúttal kicsit átrendezett eszköztárakkal. Hasonlítsuk össze az 5.1. ábrán bemutatott WordPad ablakkal! A felső eszköztár – úgynevezett *lebegő ablakban* – a képernyő közepére, míg az alsó az ablak aljára lett áthelyezve. Ez utóbbin jól megfigyelhető az eszköztár kezdetét és végét határoló függőleges vonal – ha ugyanazon a sávon több eszköztár is van, akkor e vonalak segítségével állapíthatjuk meg, hogy hol végződik az egyik, és hol kezdődik a másik.

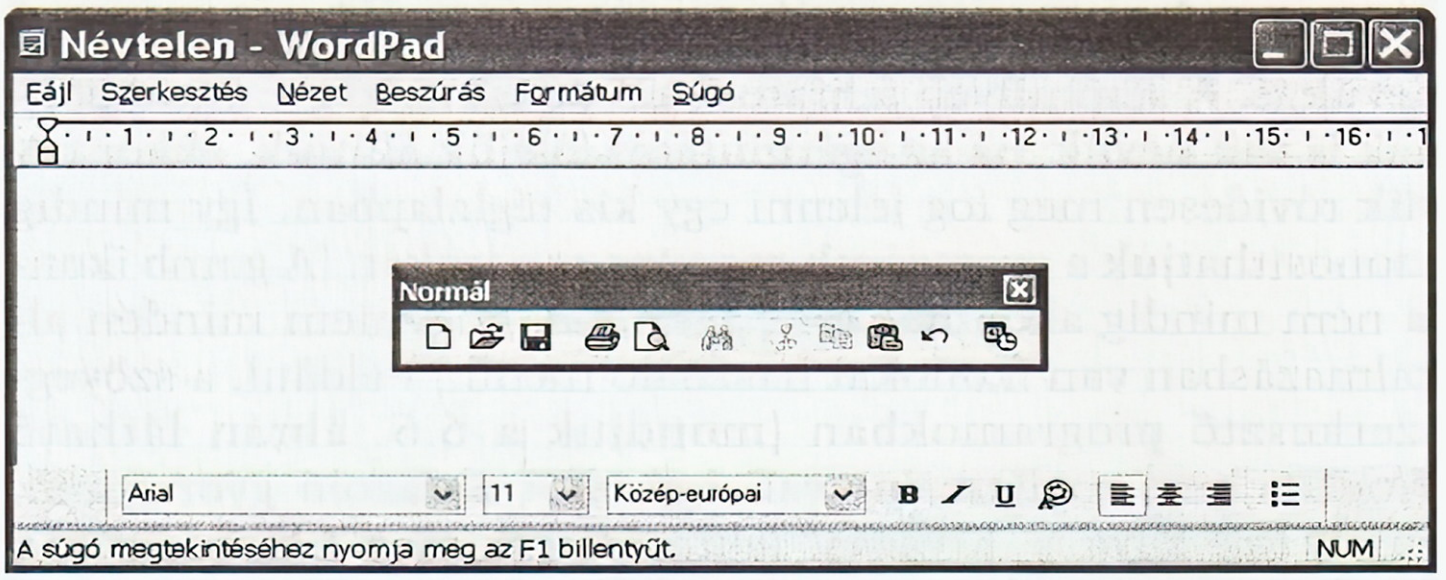

6.5. ábra. *Kissé átrendeztük a WordPad eszköztárait...*

Az eszköztárak áthelyezésének lépései:

- Nyomjuk le a bal egérgombot az eszköztár egy olyan helyén, amelyet *nem* fed gyorsgomb. A gombot lenyomva tartva húzzuk az egeret valamilyen irányban.
- Rövid mozgatás után megjelenik egy vékony körvonal, amely az eszköztár méretét és alakját követi. Ez jelzi, hogy hova fog kerülni az eszköztár, ha majd felengedjük az egérgombot. A vékony körvonal azt jelenti, hogy az eszköztár egy sávon rögzítve lesz az ablak tetejéhez, oldalához, vagy aljához. A vastag körvonal arra utal, hogy az eszköztár szabadon lebegő ablakban fog látszani a munkaterületen.
- Amikor a kívánt helyre értünk, engedjük fel az egérgombot, aminek hatására az eszköztár átkerül új helyére.

6.5. Összefoglalás

Az alkalmazások szolgáltatásainak és beállításainak elérését főmenük, helyi menük és gyorsgombok teszik lehetővé. Ezek alkalmazási területe kissé eltérő.

A *főmenü* a programablakban közvetlenül a címsor alatt helyezkedik el és egy vízszintes sávban feliratokat, azaz *menüket* tartalmaz. A menük lenyithatóak; ilyenkor előtűnnek a *menüelemek*. Ezekre kattintva:

- azonnal végrehajtódik a megfelelő utasítás (ez a *menüparancs*), vagy
- megnyílik egy különféle beállításokat tartalmazó dialógusablak, vagy
- előugrik egy szintén menüpontokat tartalmazó almenü, vagy
- megjelenik/eltűnik a menüpont előtti kis pipajel, amely egy opció be- vagy kikapcsolt állapotát jelzi, vagy

- megjelenik/eltűnik a menüpont előtti kis kör, amely több egymást kölcsönösen kizáró opció közül az egyiknek a be- vagy kikapcsolt állapotát jelzi.

A menüelemek ezenkívül tartalmazhatnak a hozzájuk kapcsolódó műveletre utaló ikonokat is. A gyakrabban használt menüpontok gyors elérésére *billentyűparancsok* is szolgálhatnak, melyek az egyes menüpontok mellett, jobboldalt lehetnek felsorolva. Egy-egy menüpont aktiválása egérkattintással, az ENTER gomb leütésével, vagy a megfelelő billentyűkombináció lenyomásával történik. A menüből történő kilépéshez az ablak más részére kell kattintani, vagy megnyomni az ESC billentyűt.

Helyi menü akkor nyílik meg, ha az ablak egyik objektumára jobb egérgombbal kattintunk. (Nem minden komponens rendelkezik helyi menüvel – ezek esetében ekkor nem történik semmi.) A helyi menü az aktuális egérpozícióban jelenik meg, és az adott objektumra vonatkozó fontosabb parancsokat teszi elérhetővé. Használata megegyezik a főmenü-menükével. Egy menütételének aktiválása után a helyi menü teljesen eltűnik a képernyőről. Az Asztal, a Tálca, a Start gomb stb. is rendelkeznek helyi menüvel.

A *gyorsgombok* egy-egy menüparancs könnyebb elérését biztosítják. Rájuk kattintva ugyanaz történik, mintha a hozzájuk tartozó menüparancsot aktiválták volna. Nem tartalmaznak feliratot, nem választhatók ki billentyűzetről, és általában *eszköztárakon* helyezkednek el. Az eszköztárak jobbára a főmenü alatt találhatók, de üres részüknél fogva átvonszolhatóak a képernyő más részére is.

6.6. Fogalmak

Almenü – Egy menüpont aktiválásának hatására megnyíló újabb menü.

Billentyűparancs – Nevezik *forrógombnak* is. Az a billentyűkombináció, amelyet lenyomva az adott menüelem aktiválható.

Főmenü – Az alkalmazások szolgáltatásainak és beállításainak elérését biztosító komponense. A címsor alatt helyezkedik el, és lenyitható menüket tartalmaz.

Gyorsgomb – Általában a főmenü alatti, többnyire áthelyezhető *eszköztáron* található, csak képet tartalmazó gomb, amely egy menüpontnak felel meg, azaz rákattintva egy bizonyos menüparancs adható ki vele.

Helyi menü – Meghatározott objektum leggyakoribb műveleteit tartalmazó lista. Csak akkor jelenik meg (az egérmutató pozíciójában), ha az illető objektumra jobb gombbal rákattintanak. A helyi menü eltűnik a képernyőről menütételének aktiválása után.

Intelligens főmenü – Olyan menüket tartalmazó főmenü, amelyek lenyitásukkor csak a gyakrabban használatos menüpontokat jelenítik meg. A rejtett menütételek a menü legalján található kettős nyíllal hívhatók elő.

Menü – 1. A főmenü egy lenyitható része. 2. A főmenük és helyi menük összefoglaló neve.

Menüelem – A menü egy felsorolt tétele, amely valamilyen feladat végrehajtására szolgál. Hívják *menüpontnak* és *menütételnek* is.

Menüparancs – Olyan menüelem, amelyet aktiválva azonnal végrehajtásra kerül valamilyen művelet vagy parancs.

7. fejezet

Fájlrendszer és fájlműveletek

Amikor a számítógépet kikapcsoljuk, az összes memóriájában található adat törlődik. Ezért munkánk eredményét a *merevlemezen* is rögzítenünk kell, amely a kikapcsolás után is megőrzi tartalmát. A dokumentumokon kívül itt tárolódnak a programok is. A mai merevlemezek kapacitása olyan nagy, hogy akár több ezernyi dokumentum és program egyidejű tárolását is lehetővé teszik. Könnyen belátható, hogy e hatalmas adatmennyiség kezeléséhez valamilyen ésszerű rendszerre van szükség. Pontosan ezt valósítja meg a *fájlrendszer*.

7.1. Mik is azok a fájlok?

A nagy mennyiségű adat tartós tárolására szolgáló hardvereszközöket *háttértárolóknak* nevezzük. Ilyen például a flopi, a merevlemez, a CD-meghajtó stb. A háttértárolón egy egységként tárolt, logikailag összefüggő adathalmazt *fájlnak* hívjuk. Ezeknek két főbb fajtája létezik:

- **Programfájlok.** Az operációs rendszer és az alkalmazások működéséhez nélkülözhetetlen, végrehajtható utasításokat tartalmazó fájlok.

- **Adatfájlok.** A programfájlok által előállított, adatokat tartalmazó fájlok, például szöveges dokumentumok, táblázatok, képek, hangok, videók stb.

7.2. A fájlok jellemzői

A fájlok több olyan fontos tulajdonsággal is rendelkeznek, amelyek a felhasználó számára is érdekesek. Ezek a következők:

- **Név.** A fájl azonosítására szolgál. Legfeljebb 255 karakterből (betűből, számból és írásjelből) állhat, de a gyakorlatban ritkán használatos 15–20 karakternél hosszabb név. A kis- és nagybetűk egynek számítanak (például a „tesztlap" és a „TesztLap" név ugyanaz).
- **Kiterjesztés.** A fájl típusáról tájékoztat. A fájlnévtől ponttal van elválasztva. Általában három karakterből áll, de lehet ennél rövidebb és hosszabb is. A kis- és nagybetűk itt is egynek számítanak. A gyakoribb kiterjesztések:

7.1. táblázat. *A gyakoribb fájlkiterjesztések és az azoknak megfelelő fájltípusok*

Kiterjesztés	Leírása
.avi	Szabványos Windows videofájl.
.bak	Automatikusan létrehozott biztonsági fájlmásolat.
.bat	Felhasználó által futtatható parancsfájl.
.bmp	Szabványos, képpontokból álló Windows képfájl.
.com	Felhasználó által futtatható programfájl.
.dat	Általános adatfájl.
.dll	Csak a rendszer és az alkalmazások által futtatható programfájl.
.doc	Microsoft Word szövegfájl.
.exe	Felhasználó által futtatható programfájl.
.gif	Maximum 256 színt tartalmazó, képpontokból álló képfájl.
.htm, .html	Internetes honlap egy oldalát tartalmazó fájl.
.ico	Szabványos Windows ikonfájl (kisméretű képfájl).

7.1. táblázat. *Folytatás*

.jpg, .jpeg	Veszteségesen tömörített, képpontokból álló képfájl.
.mid	Kottát használó hangfájl.
.mp3	Veszteségesen tömörített hangfájl.
.mpg, .mpeg	Veszteségesen tömörített videofájl.
.rtf	Szabványos formázott szövegfájl.
.tif, .tiff	Képpontokból álló képfájl.
.txt	Szabványos formázatlan szövegfájl.
.wav	Szabványos Windows hangfájl.
.wmf	Szabványos, vektorokból álló Windows képfájl.
.xls	Microsoft Excel munkafüzetfájl.

- **Méret.** A fájl tényleges mérete, amit *bájtban* (angolul: *byte*) mérjük. Egy bájt egyetlen karakter, vagy egy 0 és 255 közötti szám tárolását teszi lehetővé. A nagyobb mértékegységek a kilobájt (KB), a megabájt (MB) és a gigabájt (GB). Átváltásuk: 1024 bájt = 1 KB, 1024 KB = 1 MB, 1024 MB = 1 GB.
- **Dátum.** A fájl létrehozásának vagy utolsó módosításának dátuma és időpontja.
- **Attribútumok.** A fájl különleges tulajdonságai. Négy ilyen jellemző létezik, amely mindegyike – a többitől függetlenül – igaz, vagy hamis lehet.
  - *Archiválandó:* a fájl módosítása előtt biztonsági másolat készül az eredeti példányról.
  - *Írásvédett:* a fájl törlése előtt megerősítést kér a rendszer.
  - *Rejtett:* a fájl csak különleges beállítások esetén látható.
  - *Rendszer:* a fájl a rendszer szerves részét képezi.
- **Társítás.** Ez valójában nem az egyes fájlokhoz, hanem a fájlkiterjesztésekhez kapcsolódó jellemző, és csak adatfájltípusok esetén van szerepe. Megmondja, hogy az adott típusú dokumentumok melyik alkalmazáshoz tartoznak. Például, az egyszerű szöveges fájlok (.txt) a Jegyzettömb

szövegszerkesztővel vannak társítva. Ez azt jelenti, hogy egy .txt kiterjesztésű fájlra duplán kattintva elindul a Jegyzettömb nevű program, és megnyílik benne a szövegfájl.

A 7.1. ábrán egy képfájl tulajdonságait láthatjuk. Ezt a dialógusablakot úgy hívhatjuk elő, hogy a Sajátgép vagy a Windows Intéző ablakában jobb egérgombbal egy fájlnévre vagy fájlikonra kattintunk. Az említett alkalmazásokat kicsit később részletesen bemutatjuk.

Az ablak felső részében látható a *fájltípust azonosító ikon*, mellette pedig a fájl neve. Kicsit lejjebb olvasható a fájltípus

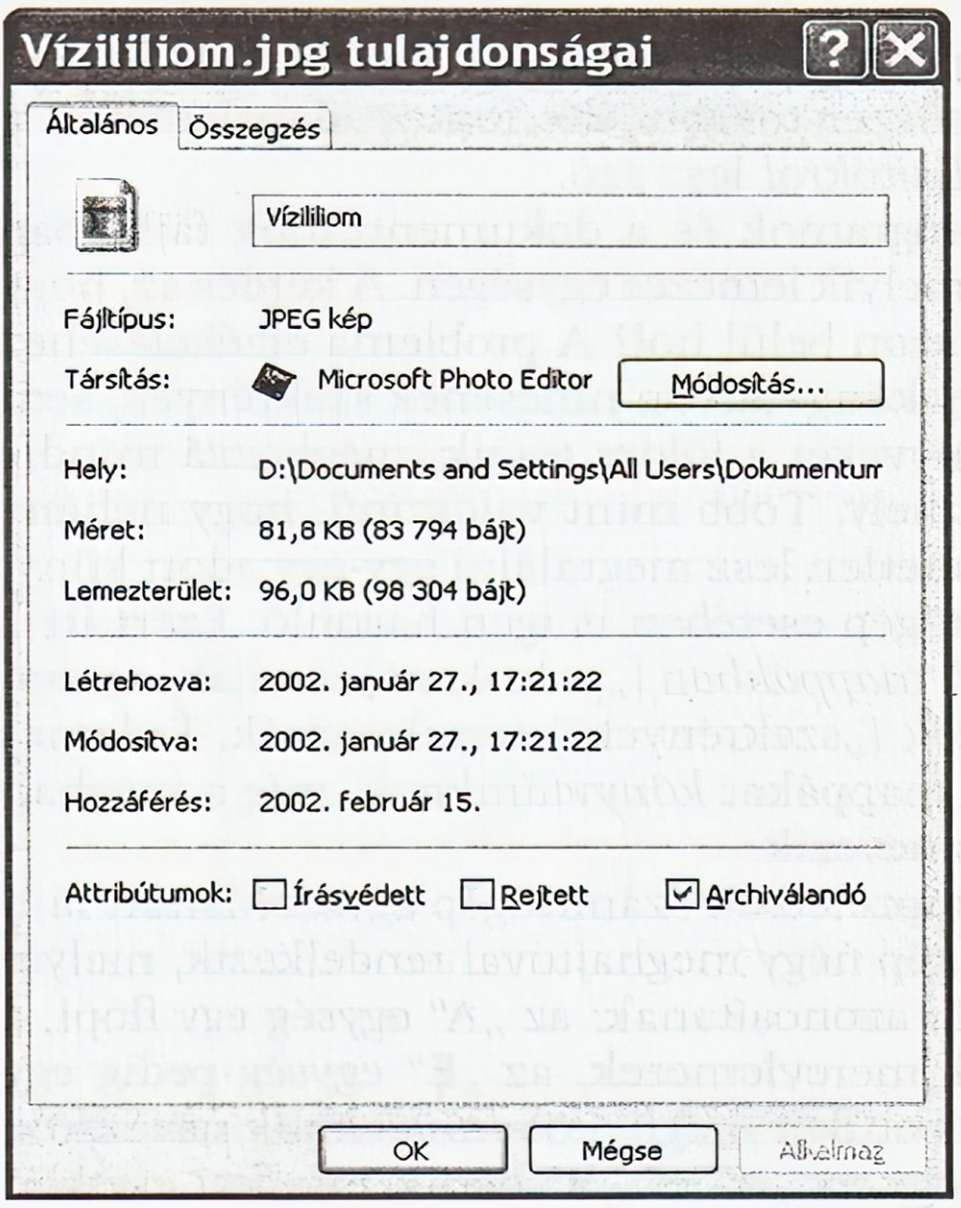

7.1. ábra. *Egy fájl tulajdonságai*

leírása, továbbá, hogy a fájl mely programmal van társítva. Középtájékon van feltüntetve a fájl útvonala (erről a következő pontban esik szó), a mérete, és az, hogy mennyi helyet foglal a lemezen. A fájl *helyfoglalása* – technikai okokból – általában nagyobb, mint a *tényleges mérete*, ritkán megegyezik azzal, de sohasem kevesebb. Ezek alatt olvasható a fájl létrehozásának, módosításának és utolsó hozzáférésének (azaz megnyitásának) időpontja. Legalul a fájl attribútumai vannak felsorolva.

7.3. Mappák és meghajtók

A fájlrendszer szerepéről és magukról a fájlokról már beszéltünk. Most a fájlrendszer további két fontos alapeleméről, a *mappákról* és a *meghajtókról* lesz szó.

Tudjuk, hogy a programok és a dokumentumok fájlokban helyezkednek el valamelyik lemezes egységen. A kérdés az, hogy melyik egységen, és azon belül hol? A probléma érzékeléséhez képzeljük el, hogy egy könyvtárban nincsenek szekrények, sem polcok, hanem a könyveket a földre teszik, méghozzá mindig oda, ahol éppen van hely. Több mint valószínű, hogy néhány hét múlva szinte lehetetlen lesz megtalálni egy-egy adott könyvet. A gond a számítógép esetében is igen hasonló. Ezért itt a *fájlokat* („könyveket") *mappákban* („polcokon") tárolják, a mappákat pedig *meghajtók* („szekrények") tartalmazzák. Érdemes megjegyezni, hogy a mappákat *könyvtáraknak*, míg a meghajtókat *egységeknek* is nevezik.

A 7.2. ábrán egy képzeletbeli számítógép egyszerűsített fájlrendszere látható. A gép négy meghajtóval rendelkezik, melyeket az angol abc betűi azonosítanak: az „A" egység egy flopi, a „C" és „D" egységek merevlemezek, az „E" egység pedig egy CD-olvasó. Ezeket a betűket *meghajtóbetűjeleknek* nevezzük. Általános szabály, hogy az „A" és „B" betűk minden esetben hajlékonylemezes meghajtókat jelölnek – ezekből tehát legfel-

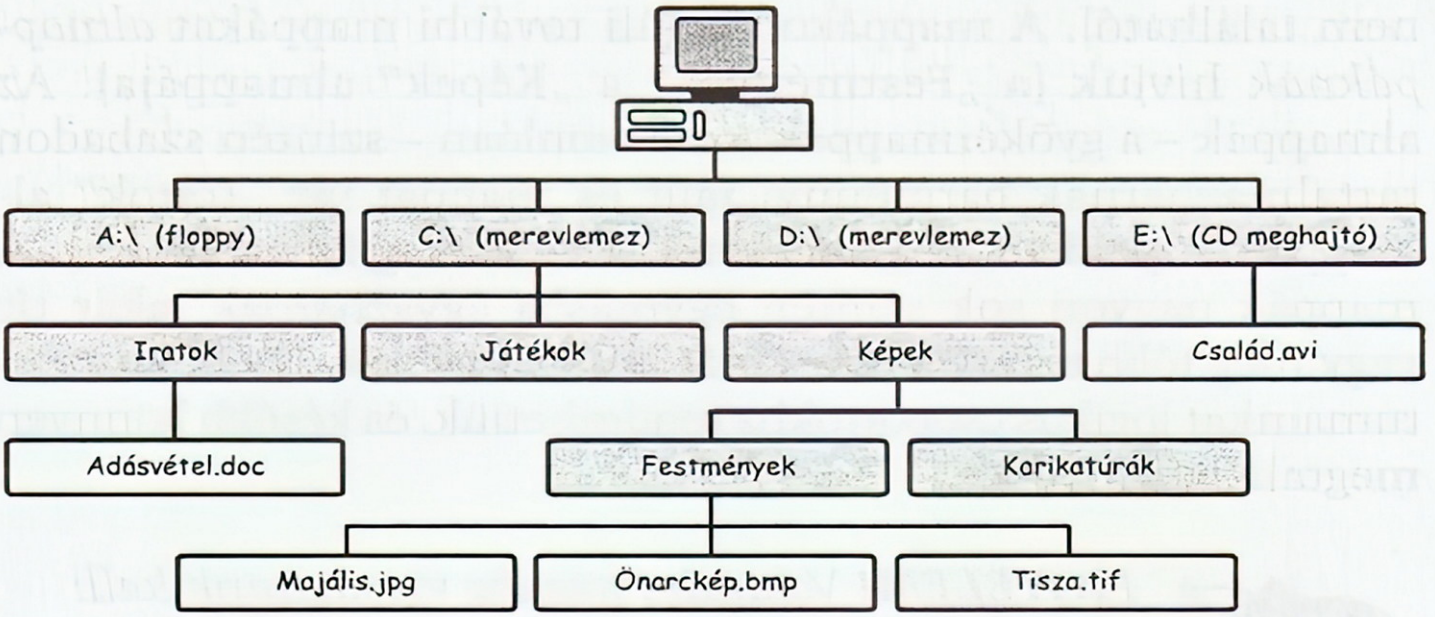

7.2. ábra. *Egy képzeletbeli fájlrendszer*

jebb kettőt tartalmazhat egy számítógép. A „C", „D", „E", …, „Z" betűk merevlemez meghajtókat, merevlemez partíciókat, CD/DVD-olvasókat és -írókat, valamint hálózati kapcsolatot jelölhetnek. Alapértelmezés szerint a „C" betűtől kezdve a meghajtóbetűjelek folyamatosan követik egymást (de ez felülbírálható). Ha tehát a példabeli számítógépünkben csak egy merevlemez lenne, akkor a CD-egység a „D" jelet kapná. Ha viszont a két merevlemez és a CD-meghajtó mellé beszerelnénk egy DVD olvasót is, akkor ennek betűjele „F" lenne.

Az ábra szürke háttérszínű téglalapjai a mappákat, a fehér háttérszínű téglalapjai a fájlokat jelölik. Látható, hogy a mappák és fájlok *hierarchikus rendet* követnek. A legfelső szintű mappák maguk a meghajtók: ezeket *főmappáknak*, *gyökérmappáknak* nevezzük és az „A:\", „C:\", „D:\" stb. jelekkel hivatkozunk rájuk (természetesen idézőjelek nélkül). A gyökérmappák egyaránt tartalmazhatnak fájlokat (például az „E" meghajtó gyökérmappájában egyetlen videofájl, a „Család.avi" található) és mappákat (a „C" meghajtó gyökérmappájában három mappa van: „Iratok", „Játékok" és „Kellékek"), de meglehet, hogy egyszerre tartalmazzák mindkettőt, és előfordulhat az is, hogy teljesen üresek (mint ahogy a „D" meghajtón se mappa, se fájl

nem található). A mappákon belüli további mappákat *almappáknak* hívjuk (a „Festmények" a „Képek" almappája). Az almappák – a gyökérmappákhoz hasonlóan – szintén szabadon tartalmazhatnak bármennyi fájlt és mappát (az „Iratok" almappában például az „Adásvétel.doc" szövegfájl található). A mappák nagyon sok szinten egymásba ágyazhatóak: akár tíz vagy még több szintű hierarchiát is alkothatnak. Így dokumentumainkat logikus csoportokba rendezhetjük, és később könnyen megtalálhatjuk őket.

FIGYELEM! *Valamire mindig vigyáznunk kell: egy mappán belül nem lehet több egyforma nevű almappa, vagy több egyforma nevű és kiterjesztésű fájl (de mondjuk az „Autó.txt" és az „Autó.bmp" fájlok lehetnek egy mappában).*

Ha egy fájlról eláruljuk, hogy az melyik meghajtó melyik mappájában található, akkor ezzel megadtuk a fájl *elérési útvonalát*. Az almappákat *backslash* (\) jellel választjuk el egymástól. Képzeletbeli számítógépünk néhány fájljának útvonala: „E:\Család.avi", „C:\Iratok\Adásvétel.doc", „C:\Képek\Festmények\Tisza.tif".

7.4. A mappák és a meghajtók jellemzői

A fájlokhoz hasonlóan a mappáknak és a meghajtóknak is vannak a felhasználó számára fontos tulajdonságai. A 7.3. ábrán egy mappa (baloldalt) és egy meghajtó (jobboldalt) jellemzőit látjuk. Ezek a dialógusablakok a Sajátgép vagy a Windows Intéző ablakából érhetők el.

A mappák fontos jellemzői a következők:

- **Név.** A mappa azonosítását teszi lehetővé. Ugyanazok a szabályok érvényesek rá, mint a fájlnevekre. A példában a „WINDOWS" mappát vizsgáljuk.
- **Méret.** A mappában és almappáiban található összes fájl együttes mérete.
- **Helyfoglalás.** A mappa és almappáinak teljes tartalma által a lemezen elfoglalt hely. A dialógusablakban ezt a „Lemezterület" sorban találjuk.
- **Tartalom.** A mappában található almappák és fájlok száma.
- **Létrehozás időpontja.** Az a dátum és időpont, amikor a mappát létrehozták.
- **Attribútumok.** A mappa különleges tulajdonságai. A lehetőségek ugyanazok, mint a fájlok esetében.

A mappa tulajdonságai dialógusablak (7.3. ábra) mindemellett feltünteti a mappa fájlrendszerbeli helyét is. Esetünkben a „WINDOWS" mappa a „D:\" gyökérmappa almappája, amint az a „Hely" sorban olvasható.

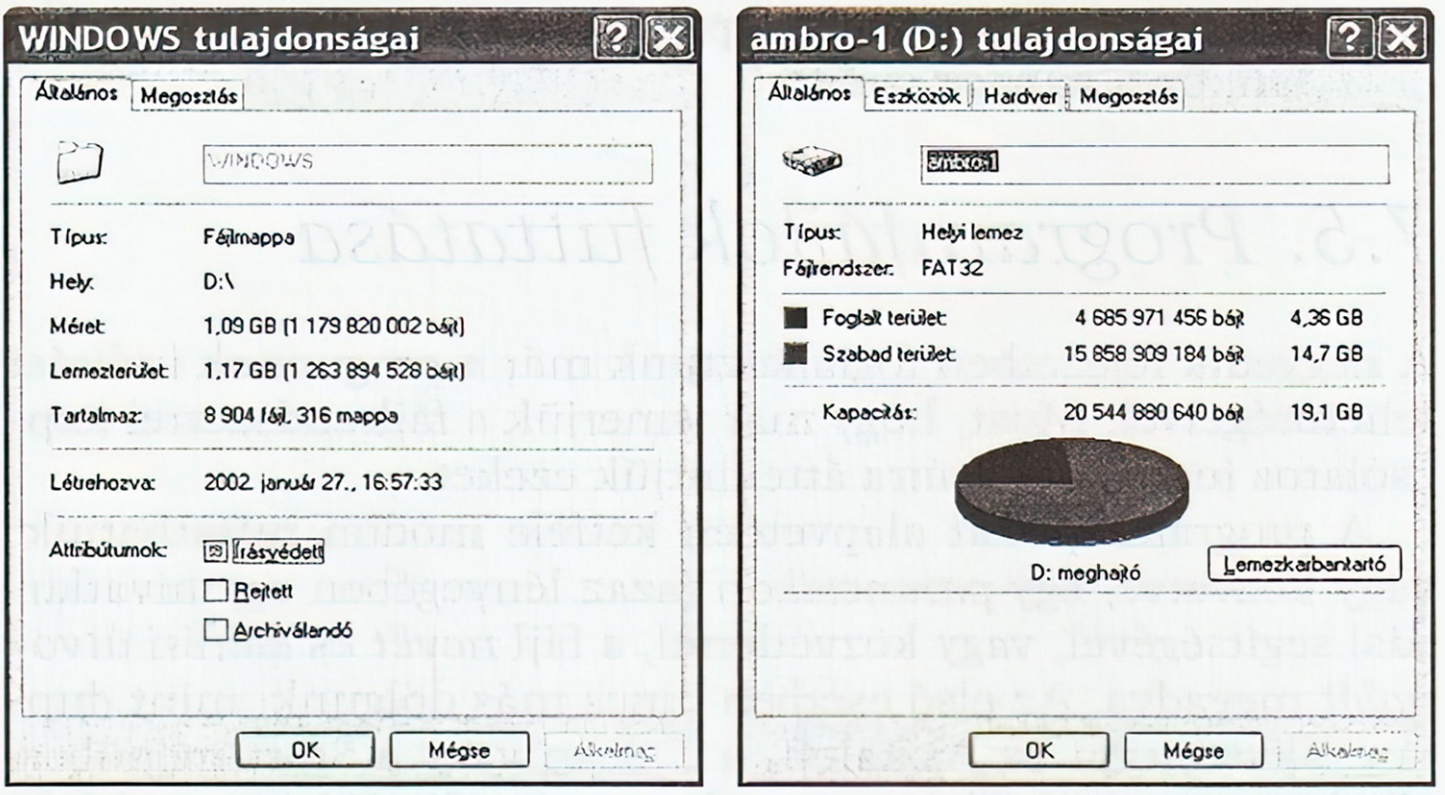

7.3. ábra. *Egy mappa és egy meghajtó tulajdonságai*

A meghajtók lényeges jellemzői az alábbiak (l. a 7.3. ábrát):

- **Név.** A meghajtó neve (példánkban „ambro-1"), mely a tulajdonságok ablakban *módosítható is*. Ne keverjük össze a meghajtó betűjelével („D").
- **Meghajtóbetűjel.** A meghajtót a fájlrendszerben azonosító betűjel, amely után egy kettőspontot is szokás írni (pl. „D:").
- **Fájlrendszer.** A meghajtón alkalmazott fájlrendszer típusa, amely FAT16, FAT32, NTFS4 vagy NTFS5 lehet. A Windows XP elsősorban a FAT32 és az NTFS5 fájlrendszereket támogatja. Megengedett, hogy a számítógépbe szerelt merevlemezek, sőt, azok partíciói is különböző fájlrendszertípust használjanak.
- **Kapacitás.** Ez az érték azt mutatja, hogy az adott meghajtón elvileg összesen mekkora adatmennyiség lenne tárolható.
- **Foglalt/Szabad terület.** Ezek a számok azt mondják meg, hogy a meghajtó teljes kapacitásából mekkora részt foglalnak el a fájlok és mappák, és mekkora a kihasználatlan, üres kapacitásrész.

7.5. Programfájlok futtatása

A negyedik fejezetben foglalkoztunk már a programok indítási lehetőségeivel. Most, hogy már ismerjük a fájlrendszerrel kapcsolatos fogalmakat, újra áttekintjük ezeket.

A programfájlokat alapvetően kétféle módon futtathatjuk: vagy közvetve, egy *parancsikon* (azaz lényegében egy hivatkozás) segítségével, vagy közvetlenül, a fájl *nevét* és *elérési útvonalát* megadva. Az első esetben nincs más dolgunk, mint duplán rákattintani az Asztalon, a Tálcán vagy a Start menüben elhelyezett parancsikonra, amely azután elindítja a megfelelő

programfájlt. Előfordulhat azonban, hogy a program nem érhető el az előbb említett helyek egyikéről sem. Ebben az esetben két dolgot is tehetünk:

- A *Futtatás* parancsot használjuk. Ehhez előbb a Start gombra, majd az előugró Start menüben a „Futtatás" menüpontra kell kattintanunk. Ekkor megjelenik a 7.4. ábrán látható *Futtatás dialógusablak*. Az itt található mezőbe gépeljük be a futtatandó program teljes elérési útvonalát és nevét, majd kattintsunk az „OK" gombra. (A képen a Rendszerleíró-adatbázis szerkesztőprogramot indítjuk el, amely a Start menüből nem érhető el.) Ez a dialógusablak megjegyzi a valaha is elindított programok nevét és útvonalát. Ezért ha legközelebb egy már futtatott programot szeretnénk ismét használni, akkor csak kattintsunk a mező melletti gombra, és a lenyíló listából válasszuk ki a kívánt programot. Ha nem ismerjük pontosan a fájl elérési útvonalát vagy nevét (vagy ha egyszerűen csak nem akarunk annyit gépelni), akkor kattintsunk a „Tallózás" gombra. Ekkor megjelenik egy szabványos *megnyitási dialógusablak*, ahol kiválaszthatjuk a megfelelő programfájlt (erről a következő alfejezetben beszélünk bővebben).

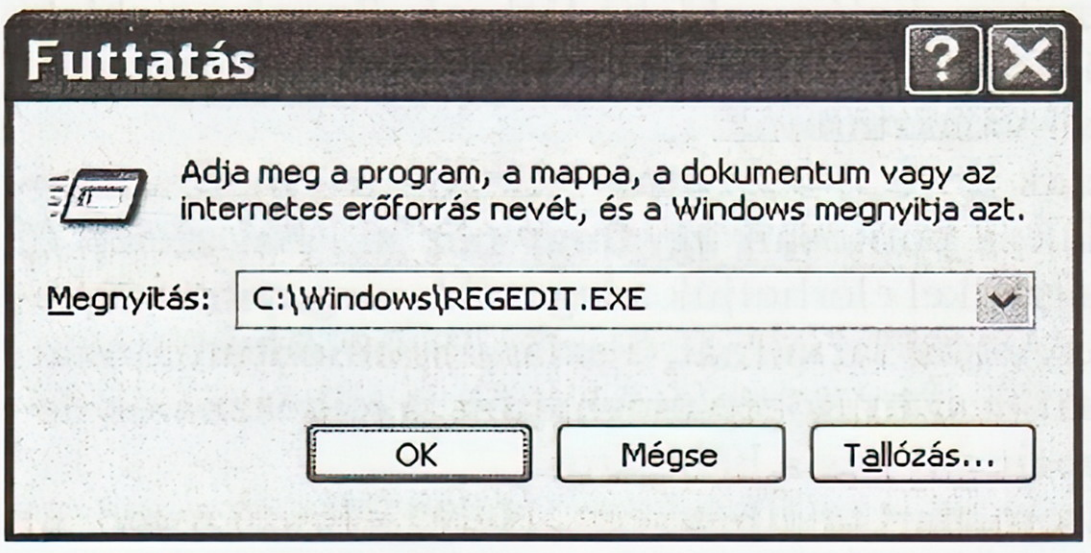

7.4. ábra. *A Futtatás dialógusablak*

- A *Sajátgépet* vagy a *Windows Intézőt* használjuk. Ezekben az ablakokban úgy indíthatunk egy programot, hogy a megfelelő programfájlra duplán kattintunk. A két említett program a „Fájlok és mappák megtekintése" című alfejezetben kerül bemutatásra.

7.6. Adatfájlok megnyitása és mentése

Az alkalmazások többsége működés közben adatfájlokat használ: a szövegszerkesztő programok például dokumentumokat, a rajzolóprogramok képeket stb. Amikor egy felhasználói programmal dolgozunk, olyankor legtöbbször megnyitunk egy adatfájlt, különféle szerkesztéseket végzünk rajta, végül elmentjük a módosított adatfájlt. (Természetesen az is gyakran előfordul, hogy csak egy adatfájl tartalmára vagyunk kíváncsiak, és nem akarjuk szerkeszteni azt.) Az adatfájlok megnyitására és mentésére az operációs rendszer segédprogramjai, továbbá az alkalmazások többsége szabványos *megnyitási* és *mentési dialógusablakokat* használnak. A 7.5. ábrán a WordPad nevű szövegszerkesztő program (Start menü/Minden Program/Kellékek/WordPad) *megnyitási dialógusablaka* látható. Ennek az ablaknak a megnyitásához a programban a Fájl menü „Megnyitás" menüpontját kell választanunk.

A dialógusablak neve „Megnyitás". (Ez fontos, mert a mentési dialógusablak is pontosan ugyanígy néz ki.) Bal szélén öt ikon látható, melyekkel elérhetjük a legutóbb megnyitott dokumentumokat, az Asztal tartalmát, a saját dokumentumainkat, a Sajátgép elemeit (a számítógép meghajtóit, a felhasználók dokumentummappáit stb.) és a hálózatot.

Az ablak címsora alatt található egy „Hely" feliratú mező. Ez mindig annak a mappának a nevét tünteti fel, amelyben éppen

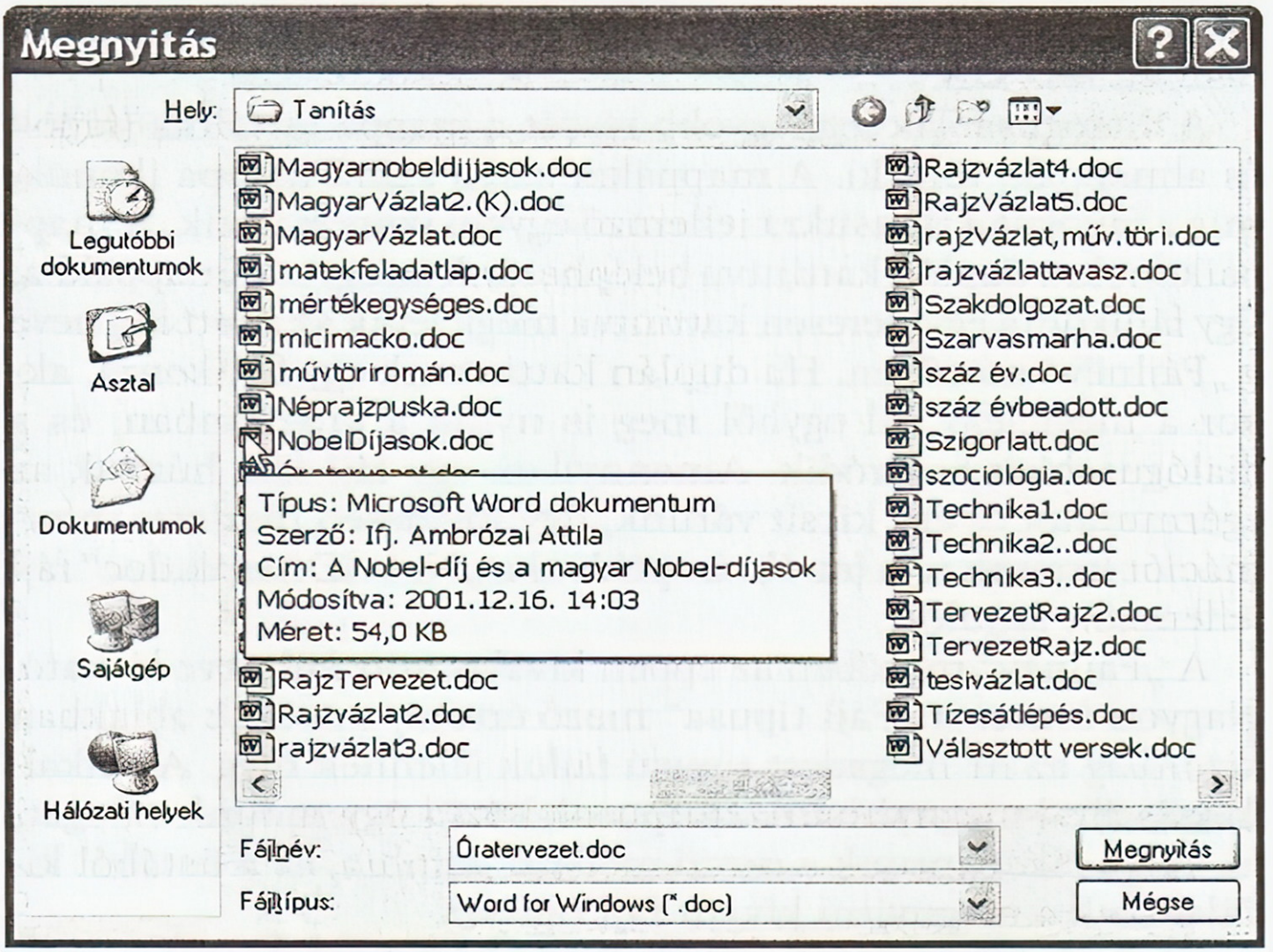

7.5. ábra. *A WordPad megnyitási dialógusablaka*

tartózkodunk. A mező melletti gombra kattintva egy lista nyílik le, mely szerepe kettős: egyrészt felsorolja a gyakran használt mappákat, másrészt megmutatja az éppen megnyitott mappa fájlrendszerbeli helyét. Természetesen bármely listaelemre kattintva rögtön átlépünk az annak megfelelő mappába.

A címsor alatt található négy ikon is. Az első ikon (nyíl zöld körben) az eggyel korábban megnyitott mappába visz minket. A második (mappa zöld nyíllal) egy szinttel feljebb léptet minket a fájlrendszerben. A harmadikra kattintva (mappa piros csillaggal) létrehozhatunk egy új mappát (ennek majd a mentési dialógusablaknál lesz valódi szerepe). A negyedik ikon segítségével kiválaszthatjuk, hogy milyen *nézetben* szeretnénk látni

az aktuális mappa tartalmát. A mappanézetekről a következő részben lesz szó.

A dialógusablak legnagyobb részét a mappa tartalma (fájlok és almappák) tölti ki. A mappákat sárga színű mappa ikonok, míg a fájlokat a típusukra jellemző egyedi ikonok jelzik. A mappaikonokra duplán kattintva beléphetünk az egyes almappákba. Egy fájlikonra egyszeresen kattintva megjelenik az adott fájl neve a „Fájlnév" mezőben. Ha duplán kattintunk egy fájlikonra, akkor a megfelelő fájl egyből meg is nyílik a programban, és a dialógusablak bezáródik. Amennyiben egy fájl fölé húzzuk az egérmutatót és egy kicsit várunk, úgy rövidesen részletes információt kapunk róla (az ábrán például a „NobelDíjasok.doc" fájl jellemzőit látjuk).

A „Fájlnév" mezőben az éppen kiválasztott fájl neve látható. Nagyon fontos a „Fájl típusa" mező értéke, mivel az ablakban *kizárólag* az itt megadott típusú fájlok jelennek meg. Az alkalmazás által megnyitható fájltípusok közül úgy tudunk válogatni, hogy rákattintunk a mező melletti gombra, és a listából kiválasszuk a megnyitni kívánt fájl típusát.

Végül érdemes megfigyelnünk az ablak bezárógombja melletti kérdőjel ikont (jobb felső sarok). Ilyennel nem csak itt, hanem számtalan más ablakban is találkozhatunk. Erre kattintva, az egérmutató egy kérdőjellel egészül ki. Ha ilyenkor az ablak bármelyik eleme fölé húzzuk az egérmutatót, akkor rövid ismertetőt kapunk annak szerepéről és használatáról.

Az adatfájl (jelen esetben szöveges dokumentum) megnyitása tehát úgy történik, hogy megkeressük a fájlt tartalmazó mappát, abban kijelöljük a fájlt (ha nem látszik, akkor előbb a „Fájl típusa" mezőben ki kell választanunk a megfelelő típust), majd a „Megnyitás" gombra kattintunk.

A *mentési dialógusablak* a Fájl menü „Mentés másként" menüpontjára kattintva érhető el. Ennek az ablaknak a kinézete és komponenseinek működése mindenben megegyezik a megnyitási dialógusablakéval. A különbség mindössze annyi,

hogy ennek címsorában a „Mentés másként" felirat olvasható, és „Megnyitás" helyett „Mentés" gombja van. Használata is hasonló: belépünk a megfelelő mappába, kiválasztjuk a fájl típusát, a „Fájlnév" mezőbe begépeljük a fájl nevét, majd a „Mentés" gombra kattintunk.

TIPP *A szabványos Fájl menüvel ellátott programoknak van egy „Mentés" és egy „Mentés másként" menüpontja is. Új, még elmentetlen dokumentum esetén mindkettő hatása ugyanaz: megnyitják a „Mentés másként" mentési dialógusablakot. Ha azonban a dokumentum már el van mentve, akkor a „Mentés" menütételre kattintva a program nem kérdez tőlünk semmit, hanem a dokumentumfájl aktuális elérési útvonalát, fájlnevét és fájlkiterjesztését használva automatikusan elmenti azt. Természetesen ilyenkor a dokumentum korábbi változata elvész, mivel a módosított új verzió felülírja azt. A „Mentés másként" menüpont viszont ekkor is megnyitja a mentési dialógusablakot.*

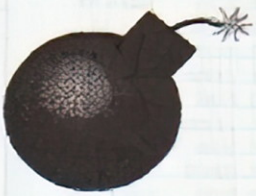

FIGYELEM! *Ne feledkezzünk meg róla, hogy egyazon mappában nem lehet két olyan fájl, melyeknek nevük és kiterjesztésük (típusuk) is megegyezik. Ha mentéskor mégis egy már létező fájl nevét és kiterjesztését adjuk meg, akkor a program (vagy a rendszer) megkérdezi tőlünk, hogy tényleg felül kívánjuk-e írni a már létező fájlt. Ha itt igennel válaszolunk, akkor a jelenlegi fájlunk lecseréli a régi fájlt, ami így elvész.*

7.7. Fájlok és mappák megtekintése

Sokszor szükség van arra, hogy megtekintsük bizonyos mappák tartalmát, vagy hogy megtudjuk egy-egy fájl tulajdonságait. Erre a Windows XP két beépített szolgáltatása, a *Sajátgép* (7.6. ábra) és a *Windows Intéző* (7.7. ábra) is alkalmas. Ismerkedjünk meg ezekkel!

A Sajátgép ablakának megnyitásához a Start gombra, majd a „Sajátgép" tételre kell kattintanunk, míg a Windows Intéző elindításához a Start gomb megnyomása után a „Minden program", „Kellékek", „Windows Intéző" tételeket kell választani.

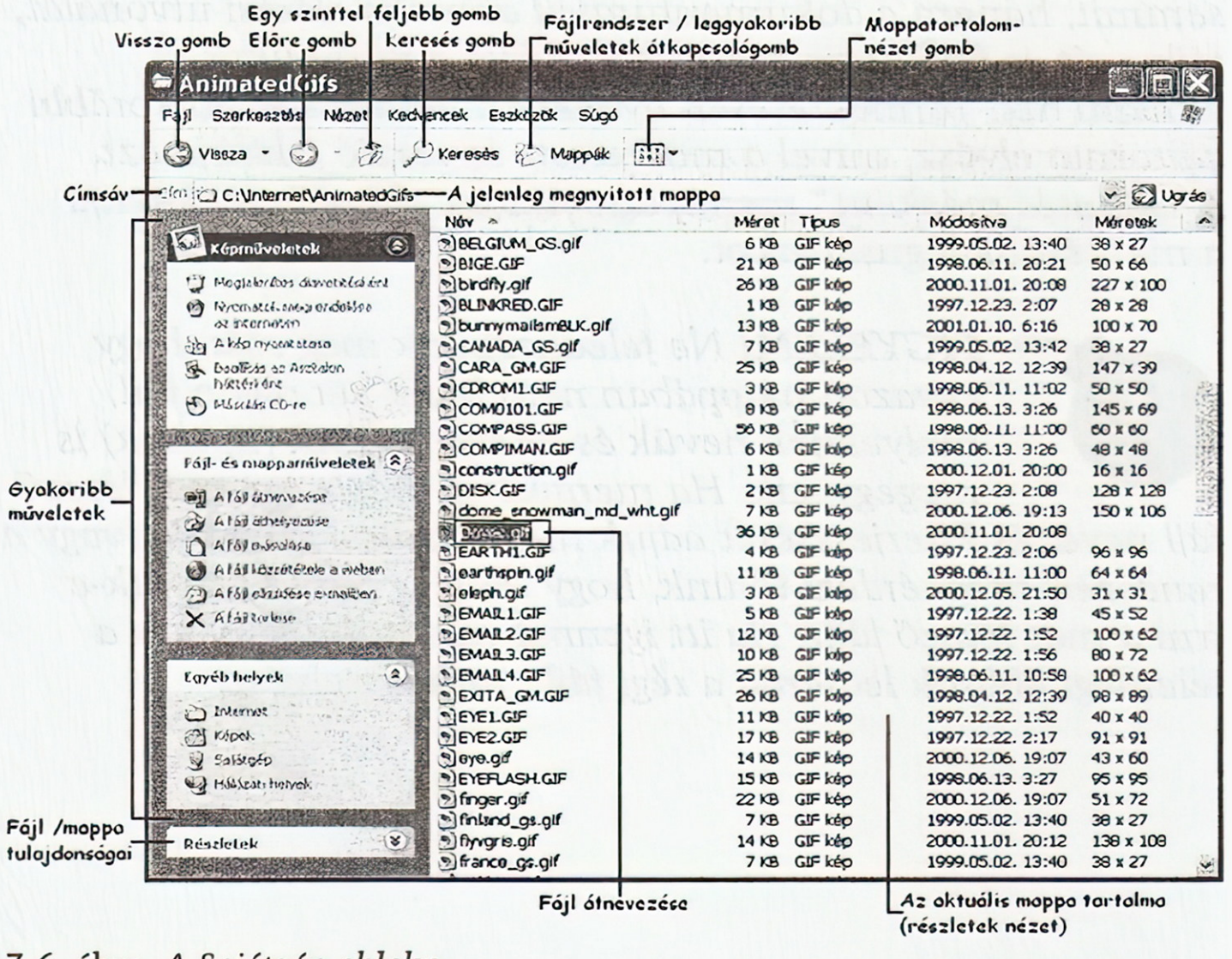

7.6. ábra. *A Sajátgép ablaka*

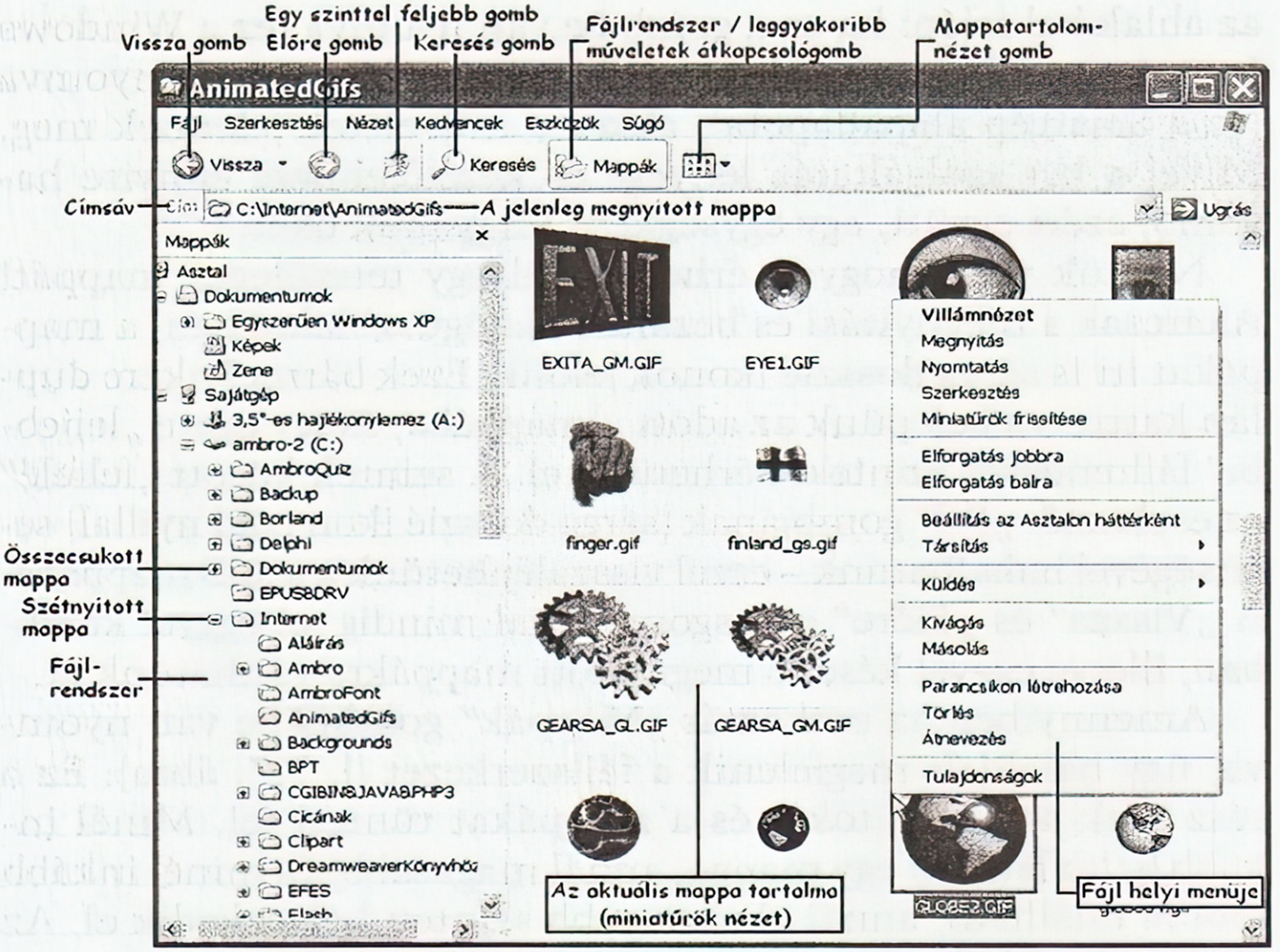

7.7. ábra. *A Windows Intéző ablaka*

Mindkét ábrabeli ablakban ugyanaz a mappa van megnyitva, csupán ezek *nézete* különbözik. A nézetekről kicsit később részletesen beszélünk. Látható, hogy a két ablak több eleme – főmenüik, gyorsgombjaik és a *címsávjuk* (a „Cím" feliratú mezőt tartalmazó soruk) – megegyeznek egymással. Ugyancsak hasonlítanak abban, hogy legnagyobb részüket a kiválasztott mappa tartalma tölti ki. Az ablakok bal részének szerepe viszont nagyon eltérő: a Sajátgép esetében itt a kijelölt fájlhoz vagy mappához kapcsolódó *leggyakoribb műveletek* kaptak helyet, a Windows Intézőben viszont itt a megnyitott *mappa fájlrendszerbeli helyzete* figyelhető meg. Valójában azonban ez mégsem „igazi" különbség, ugyanis mindkét ablakban található egy „Mappák" feliratú gomb, amellyel szabályozhatjuk, hogy mi jelenjen meg

az ablak bal felén: ha ez a gomb be van nyomva (ez a Windows Intéző alapállapota), akkor a fájlrendszer, ha nincs benyomva (ez a Sajátgép alapállapota), akkor a műveletek jelennek meg. Mivel a két szolgáltatás lényege és kezelőfelülete ennyire hasonló, ezért együtt, egy egységként tárgyaljuk őket.

Nézzük meg, hogyan érhetünk el egy tetszőleges mappát! Akárcsak a megnyitási és bezárási dialógusablakokban, a mappákat itt is sárga dosszié ikonok jelölik. Ezek bármelyikére duplán kattintva belépünk az adott almappába, és így egyre „lejjebbi" fájlrendszer szinteket érhetünk el. A szintek között „felfelé" az eszköztár „Fel" gombjának (sárga dosszié ikon zöld nyíllal) segítségével haladhatunk – ezzel visszaléphetünk a szülő mappába. A „Vissza" és „Előre" gyorsgombokkal mindig az eggyel korábban, illetve eggyel később megnyitott mappákra válthatunk át.

Amennyiben az eszköztár „Mappák" gombja be van nyomva, úgy baloldalt megjelenik a fájlszerkezet (l. 7.7. ábra). Ez a rész csak a meghajtókat és a mappákat tünteti fel. Minél inkább balra látható egy mappa, annál magasabb, és minél inkább jobbra található, annál alacsonyabb szinten helyezkedik el. Az ábrán a legfelső szinten van például a Sajátgép (azaz a számítógépünk), a második szinten az „ambro-2" nevű merevlemezes meghajtó, a harmadik szinten az „Internet" nevű mappa, a negyedik szinten az „Aláírás" nevű mappa stb. Egy mappát rákattintással nyithatunk meg: ekkor automatikusan szétnyílik, és jobboldalt megjelenik a tartalma. A mappa előtti pluszjel a mappa összecsukott, míg a mínuszjel a szétnyitott állapotát jelzi. Kattintsunk egy mappa előtti pluszjelre, ha a mappa megnyitása nélkül szeretnénk megtekinteni annak almappáit (azaz anélkül, hogy tartalma jobboldalt megjelenne). Kattintsunk egy mappa előtti mínuszjelre, ha a mappát össze szeretnénk csukni. A fájlrendszer általában nem fér el az ablakrészében, ezért használjuk a görgetősávokat a nem látható részek megjelenítéséhez.

Az eszköztár utolsó, „Nézetek" gombjára (stilizált ablak ikon) kattintva előugrik egy menü, amelyből kiválaszthatjuk azt a

módot, ahogyan a mappa tartalmát látni szeretnénk az ablakban. Lehetőségeink:

- **Filmszalag.** Csak képfájlokat (is) tartalmazó mappák esetében használható. Ilyenkor az ablak alján, egyetlenegy sorban, filmszalagszerűen jelennek meg a képfájlok nevei és jócskán kicsinyített tartalmuk. Bármelyik képfájlra kattintva a kép sokkal nagyobb (de nem feltétlenül teljes) méretben tűnik elő, betöltve az ablak nagy részét. Bizonyos animációs- és videofájlok esetében a mozgóképet is megtekinthetjük itt.
- **Miniatűrök.** Itt a fájlok ikonjai viszonylag nagy méretben, több sorban és oszlopban töltik ki az ablak területét. A fájlnevek az ikonok alatt vannak kiírva. Képfájlok esetében az ikon helyett a kicsinyített kép látszik.
- **Mozaik.** Ebben a nézetben a fájlok ikonjai kisebbek, több sorban és oszlopban vannak elrendezve, és mellettük a fájlnéven kívül a típusa és mérete is fel van tüntetve. A képfájlok itt már szintén csak ikonként látszanak.
- **Ikonok.** Ez esetben a fájlikonok még kisebbek, négyzetrácsszerűen vannak elhelyezve, és alattuk csak a fájlnév olvasható.
- **Lista.** Az egészen kisméretű fájlikonok és a melléjük írt fájlnevek többoszlopos listában jelennek meg. Ez a nézet a leginkább helytakarékos, de egyúttal a legkevésbé informatív is.
- **Részletek.** A fájlnevek egyoszlopos listában kerülnek felsorolásra. A sorok tartalmazzák a fájl méretét, típusát, módosításának és létrehozásának dátumát, sőt, képfájlok esetén a képek vízszintes és függőleges képpontszámát is. Ez a leginkább informatív nézet.

Érdemes megjegyezni, hogy a mappák megjegyzik az utoljára használt nézetüket. Amikor ismét visszatérünk egy mappá-

ra, az ugyanabban a nézetben fog megjelenni, ahogy legutóbb – még ha közben más mappákat más nézetben tekintettünk is meg.

Bármelyik nézetet használjuk is, a mappákat mindig sárga dosszié ikonok jelölik. Ugyancsak bármely nézetben, a programfájlokra duplán kattintva futtatathatjuk azokat. A Nézet menü „Ikonrendezés szempontja" almenüjében (ez az almenü a munkaterület üres részére kattintva a helyi menüből is elérhető) kiválaszthatjuk, hogy a fájlok és mappák milyen szempont szerint legyenek sorba rendezve: nevük, méretük, típusuk, létrehozásuk időpontja stb. alapján. Ezenkívül, „Részletek" nézetben a rendezési szempontot úgy is megadjuk, hogy a munkaterületen annak az oszlopnak a fejlécére kattintunk, amely tulajdonság alapján rendezni kívánunk. A rendezési oszlopot a fejlécében egy kis nyíl jelöli (a 7.6. ábrán például a „Név" oszlop értékei alapján rendeztünk). Ha a nyíl felfelé mutat, a rendezés növekvő, ha lefelé, akkor csökkenő sorrendű. A nyíl irányát ismételt fejléckattintással lehet megváltoztatni.

TIPP *Jó szokás, ha a fájlok futtatásához és a mappák megnyitásához mindig az ikonjukon kattintunk duplán, és nem a nevükön. Utóbbi esetben ugyanis – ha túl lassúra sikerül a dupla kattintásunk – előfordulhat, hogy a futtatás/megnyitás helyett véletlenül a fájl/mappa nevének átírását kezdeményezzük.*

TIPP *Dokumentumokat is „futtathatunk". Amennyiben egy ismert adatfájlra duplán rákattintunk, úgy elindul a vele társított alkalmazás, és ez megnyitja az adatfájlt. Ebben az esetben tehát nem igazi futtatásról van szó, hanem egy kényelmi szolgáltatásról, mellyel egyszerűen nyithatjuk meg adatfájljainkat. A Start menü „Futtatás" parancsával szintén megnyithatunk adatfájlokat.*

7.8. Mappák beállításai

A mappanézeteken kívül még számtalan más mappabeállítás is megadható. Ezekhez két módon is hozzáférhetünk: egyrészt a Sajátgép vagy a Windows Intéző Eszközök menüjének „Mappa beállításai" menüpontját választva, másrészt a Start menüből megnyitható Vezérlőpult „Megjelenés és témák" című lapján a „Mappa beállításai" tételre kattintva. Mindkét esetben a „Mappabeállítások" nevű dialógusablak jelenik meg. Ennek két oldalát a 7.8. ábrán láthatjuk.

Az ablak négy oldalt foglal magában, melyek között a felső lapfülekre kattintva lehet váltogatni. Az „Általános" oldalon megadhatjuk, hogy:

- Szeretnénk-e, hogy az egyes mappák tartalmazzák a leggyakoribb fájl- és mappaműveleteket. Ha itt a klasszikus Windows mappák használata mellett döntünk, és a Saját-

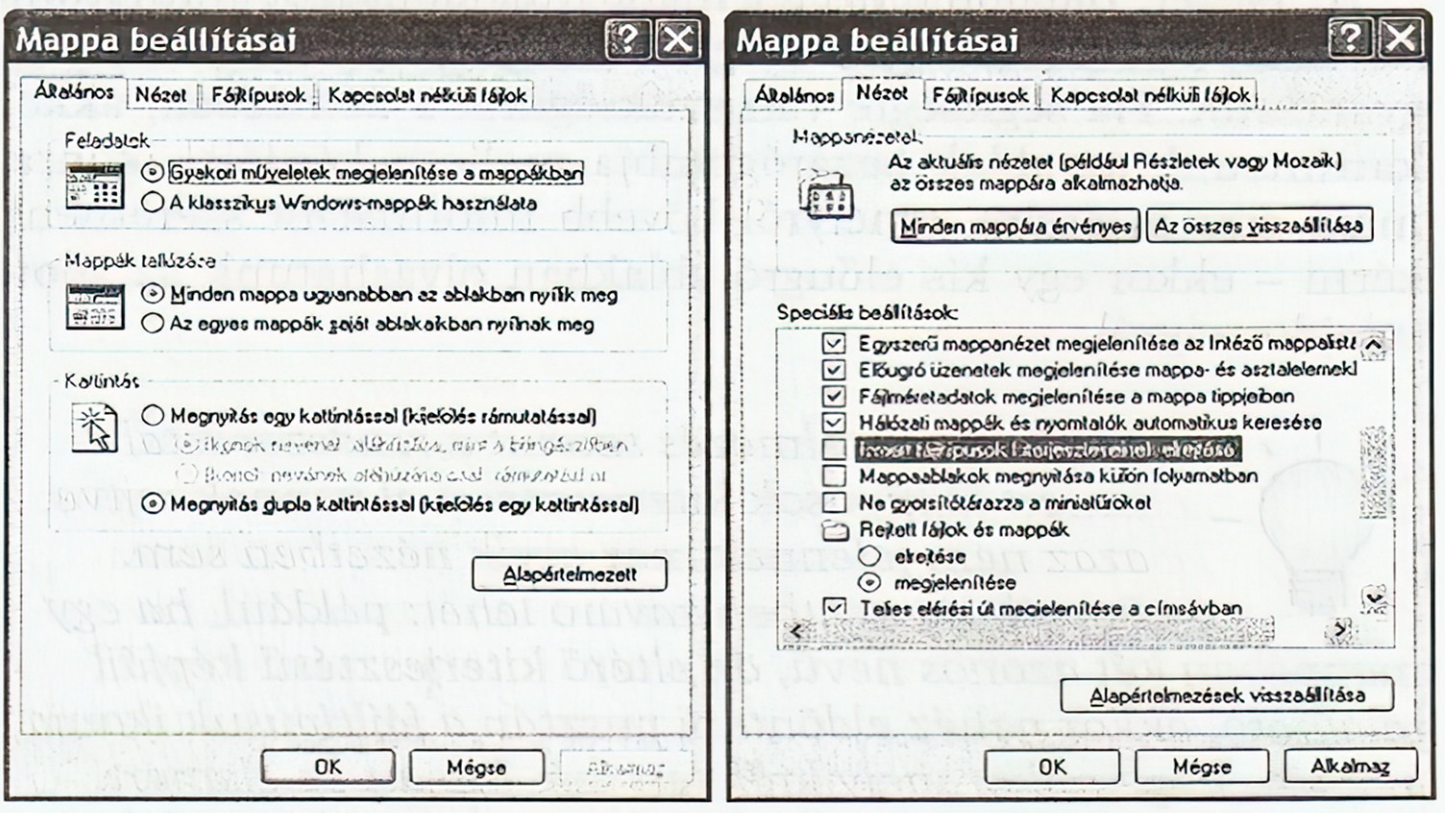

7.8. ábra. *A Mappabeállítások dialógusablak „Álatlános" és „Nézet" oldalai*

gép/Intéző ablakban kikapcsoljuk a „Mappák" gombot, akkor a mappaablakok teljes munkaterületén a mappák tartalma jelenik meg.

- Kívánjuk-e, hogy minden mappa külön ablakban nyíljon meg. Ez néha hasznos lehet, de az esetek többségében inkább zavaró. Többnyire érdemes meghagyni az alapbeállítást (a mappák ugyanabban az ablakban nyílnak meg).
- Milyen kattintási módszert akarunk használni. Ez nagyon lényeges beállítás! Az alapbeállítás a *dupla kattintásos mód*: ekkor egy mappa vagy fájl kijelöléséhez egyszer, míg megnyitásához duplán kell kattintanunk. A másik választási lehetőségünk a *webes mód*: ezt alkalmazva a mappák és a fájlok úgy jelölhetőek ki, hogy egyszerűen föléjük húzzuk az egérmutatót, megnyitásukhoz pedig egy kattintásra van szükség. Ez utóbbi mód azok számára a leginkább hasznos, akik megszokták az internet kezelését vagy akik nem szeretnek duplán kattintani.

A „Nézet" oldalon rengeteg mappatulajdonságot állíthatunk be. Ezek elnevezése logikus, így nem igényel különösebb magyarázatot. Ha segítségre van szükségünk a döntésben, akkor kattintsunk az ablak bezárógombja melletti kérdőjel ikonra, majd arra a tételre, amelyről bővebb információt szeretnénk kérni – ekkor egy kis előugró ablakban olvashatunk az adott tulajdonságról.

TIPP *Alapértelmezés szerint a rendszer által ismert fájltípusok kiterjesztései el vannak rejtve, azaz nem jelennek meg egyik nézetben sem. Ez néhány esetben zavaró lehet: például, ha egy mappában két azonos nevű, de eltérő kiterjesztésű képfájl található, akkor nehéz eldönteni pusztán a fájltípusuk ikonja alapján, hogy mikor melyikről van szó. Emiatt az „Ismert fájltípusok kiterjesztéseinek elrejtése" opciót érdemes kikap-*

csolnunk. A gyakorlottabb felhasználók valószínűleg azt is hiányolják, hogy a rejtett fájlok és mappák nem látszanak – ez az alapértelmezett beállítás. Ennek felülbírálásához a „Rejtett fájlok és mappák" opció alatt a „megjelenítése" lehetőséget jelöljük be.

A „Fájltípusok" oldalon megtekinthetjük a rendszer által ismert fájltípusokat, és módosíthatjuk ezek társítását (azaz, hogy milyen alkalmazás nyissa meg őket). Erre általában igen ritkán van szükség. Ha azonban egy bizonyos típusú adatfájlra duplán kattintva egy olyan program jelentkezik be, amely képtelen megnyitni azt, akkor kézzel módosíthatjuk az adott fájltípus társítását. Ehhez a listából ki kell választanunk a megfelelő típust, majd a „Módosítás" gombra kattintanunk, végül pedig az elérhető programok listájából ki kell jelölnünk a fájltípushoz használni kívánt alkalmazást, és az OK gombra kattintanunk.

A negyedik oldalon a kapcsolat nélküli fájlok beállításait találjuk. Ezek csak akkor jelennek meg, ha a gyors felhasználóváltás szolgáltatás nincs engedélyezve.

7.9. Műveletek fájlokkal és mappákkal

A fájlokkal és a mappákkal hat alapvető műveletet végezhetünk el: létrehozhatjuk, átnevezhetjük, áthelyezhetjük, másolhatjuk és törölhetjük őket, továbbá módosíthatjuk az attribútumaikat. Most röviden áttekintjük ezeket. (A műveleteket a Sajátgép vagy a Windows Intéző segítségével hajthatjuk végre – l. a 7.6. és 7.7. ábrákat.)

- **Létrehozás.** Adatfájlokat szinte kizárólag a felhasználói programok mentési parancsaival állítunk elő. A mappá-

kat viszont elsősorban a Sajátgép vagy a Windows Intéző ablakában hozzuk létre. Ehhez válasszuk a Fájl menü „Új" almenüjéből a „Mappa" menüparancsot. Ezzel egyenértékű, ha a munkaterület egy üres részén jobb egérkattintással előhívjuk a helyi menüt, és annak hasonló nevű almenüjének hasonló nevű menüelemére kattintunk. Mindkét esetben létrejön egy „Új mappa" nevű mappa. A név be van keretezve, és ki van jelölve – gépeljük be most a mappa nevét és üssük le az ENTER-t (vagy kattintsunk a munkaterület egy másik részére). Így létrehoztuk és elneveztük mappánkat.

- **Átnevezés.** Jelöljük ki azt a mappát vagy fájlt, amelynek nevét meg kívánjuk változtatni. Ehhez kattintsunk az elem ikonjára (dupla kattintásos mód esetén), vagy állítsuk e fölé az egérmutatónkat (webes mód esetén). A kijelölést a NYÍL billentyűk segítségével is elvégezhetjük. Ezután kattintsunk az elem nevére (dupla kattintásos mód használatakor), illetve a Fájl menüből vagy az elem helyi menüjéből válasszuk az „Átnevezés" parancsot (ez mindkét módszernél használható). Ekkor a név bekereteződik, és kijelölésre kerül. Amennyiben csak a név egy részét szeretnénk átírni vagy kibővíteni, akkor a bal és jobb NYÍL billentyűkkel mozgassuk a szövegkurzort a név megfelelő betűjéhez. Gépeljük be az új nevet vagy névrészt, majd üssünk ENTER-t (vagy kattintsunk a munkaterület egy másik részére). Ezzel kész a mappa vagy fájl átnevezése.

FIGYELEM! *Ha nincs bekapcsolva az „Ismert fájltípusok kiterjesztéseinek elrejtése" nevű opció, akkor a fájlok nevétől ponttal elválasztva megjelenik a kiterjesztésük is. Ebben az esetben az átnevezéskor ez is kijelölésre kerül, így könnyen megváltoztathatjuk vagy „eltüntethetjük". Mivel a fájl kiterjesztése a fájl típusára utal, a módosított vagy törölt kiterjesztésű adat-*

fájlt jó eséllyel nem tudjuk majd megnyitni a hozzá tartozó szülőalkalmazásban. Ezért ilyen esetekben mindig igen figyelmesen végezzük az átnevezést!

- **Áthelyezés.** Az áthelyezés lényege, hogy a kiválasztott fájl vagy mappa átkerül egy másik mappába vagy meghajtóra, miközben az eredeti helyről törlődik. A művelet elvégzéséhez előbb az átnevezésnél ismertetett módon jelöljük ki az áthelyezendő elemet. A további teendő attól függ, hogy az ablak bal oldalán a gyakori műveletek listája, vagy a fájlszerkezet látszik-e. Az *első esetben* kattintsunk a „Fájl- és mappaműveletek" lista „A fájl áthelyezése" parancsára (ha a lista össze van csukva, akkor előbb a listacím melletti kettős nyílra kell kattintanunk a szétnyitásához). Ekkor megjelenik a 7.9. ábrán látható „Elemek áthelyezése" dialógusablak. Itt válasszuk ki azt a mappát vagy meg-

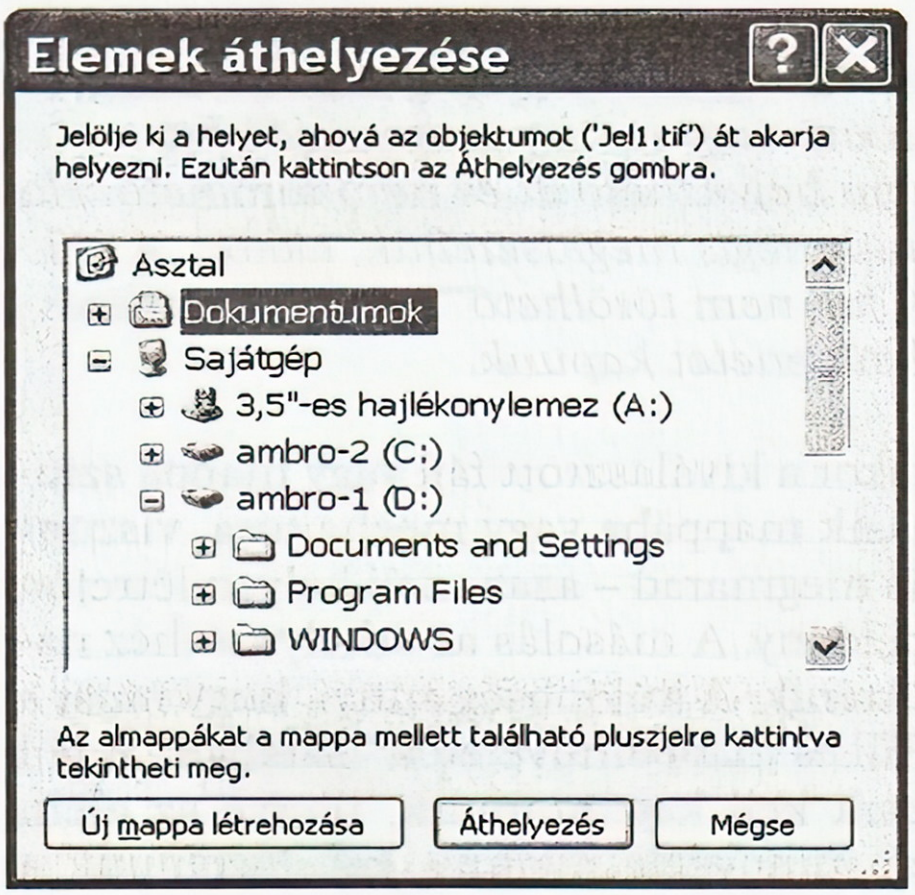

7.9. ábra. *Az „Elemek áthelyezése" dialógusablak*

hajtót, ahová az elemet át akarjuk helyezni, majd kattintsunk az „Áthelyezés" gombra (vagy üssük le az ENTER billentyűt). A *második esetben* az elemet a bal egérgomb folyamatos nyomva tartása közben vonszoljuk át az ablak bal oldali részébe, és mozgassuk ama mappa vagy meghajtó fölé, amelybe át szeretnénk helyezni. Ezután engedjük fel az egérgombot. Ezzel elvégeztük az adott fájl vagy mappa áthelyezését.

TIPP *Ha egy elemet valamelyik* ***másik meghajtó*** *egy mappájába kívánjuk áthelyezni a vonszolásos módszerrel, akkor a vonszolás közben nyomjuk le a SHIFT billentyűt, és tartsuk lenyomva egészen addig, amíg az egérgombot fel nem engedtük. Ha ezt elmulasztjuk, akkor az áthelyezés helyett másolást hajtunk végre. Erre vonszolás közben az egérmutató mellett pluszjel is utal: ha van pluszjel, másolunk, ha nincs, akkor áthelyezünk.*

FIGYELEM! *Ha egy adatfájl meg van nyitva egy alkalmazásban, vagy ha egy programfájl fut, akkor az nem helyezhető át és nem törölhető. Ha ezt véletlenül mégis megkíséreljük, akkor „A fájl nem helyezhető át", „A fájl nem törölhető" vagy „Hozzáférés megtagadva" típusú hibaüzenetet kapunk.*

- **Másolás.** Másoláskor a kiválasztott fájl vagy mappa szintén átkerül egy másik mappába vagy meghajtóra, viszont az eredeti helyen is megmarad – azaz az új helyen létrejön belőle egy másodpéldány. A másolás az áthelyezéshez nagyon hasonlóan történik. A különbség annyi, hogy most a kijelölés után a „Fájl és mappaműveletek" listában „A fájl másolása" parancsra kell kattintanunk, illetve az elem vonszolása közben mindvégig nyomva kell tartanunk a CTRL billentyűt, egészen addig, amíg az egérgombot el

nem eresztettük. A vonszolás közben az egérmutató mellett egy kis pluszjel jelzi, hogy másolást fogunk végrehajtani (7.10. ábra)

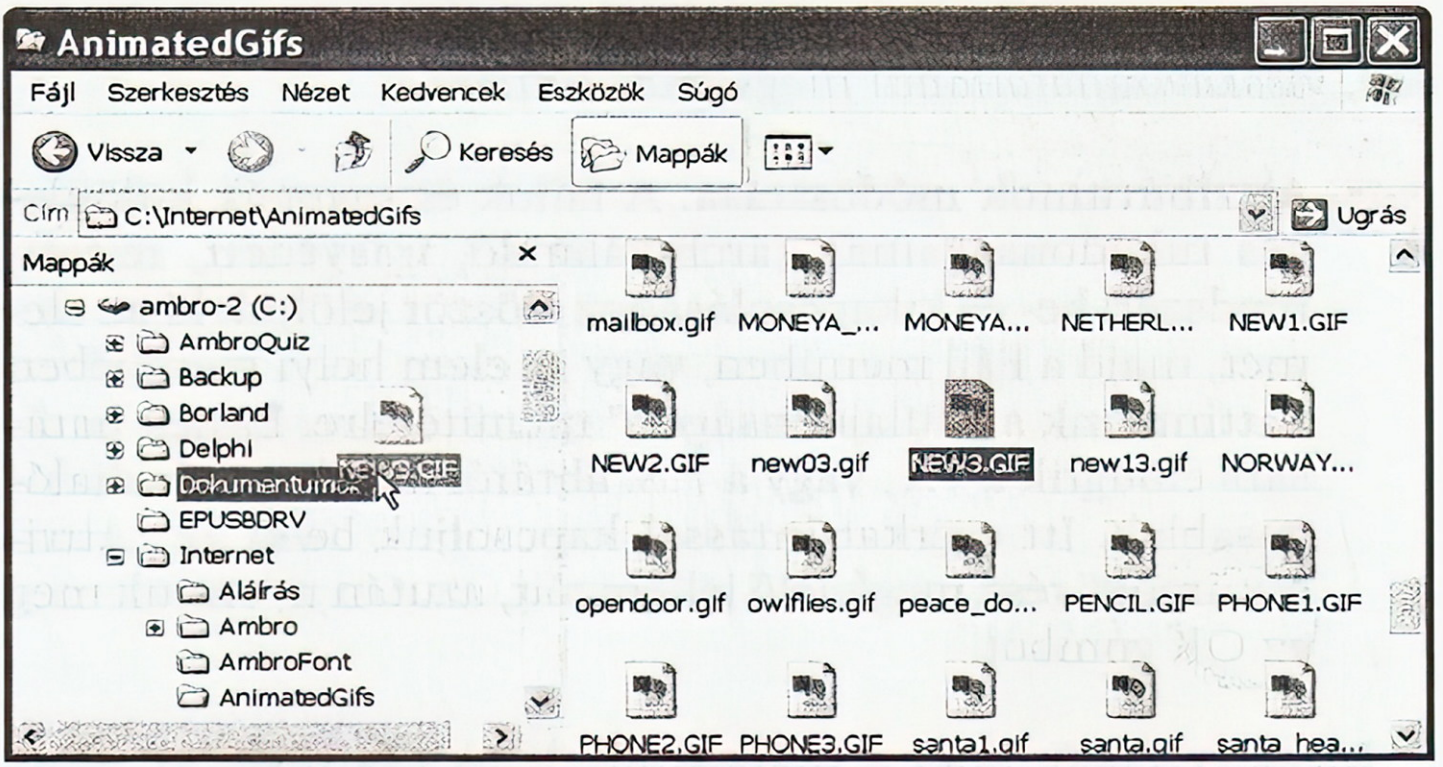

7.10. ábra. *Fájl másolása CTRL + vonszolással*

***TIPP** Ha egy elemet valamelyik **másik meghajtó** egy mappájába kívánjuk átmásolni a vonszolásos módszerrel, akkor nem szükséges nyomva tartanunk a CTRL billentyűt.*

- **Törlés.** Felesleges fájljainkat, mappáinkat megsemmisíthetjük. Ehhez előbb az átnevezésnél bemutatott módon jelöljük ki a törlendő elemet, majd az ablak Fájl menüjéből vagy az elem helyi menüjéből adjuk ki a „Törlés" parancsot. Ekkor a Windows XP megkérdezi, hogy jól meggondoltuk-e a dolgot: ha igen, kattintsunk az „Igen" gombra. A kiválasztott fájl vagy mappa ekkor a Lomtárba kerül, ahonnan még visszaállítható, ha később mégiscsak meggondolnánk magunkat. A Lomtárról kicsit később lesz szó.

FIGYELEM! *Ha a „Törlés" menüparancsra kattintás közben lenyomva tartjuk a SHIFT billentyűt, akkor a kijelölt fájl vagy mappa valóban törlésre kerül, és nem a Lomtárba helyeződik át. Vigyázzunk azonban: a véglegesen törölt elemek ténylegesen, visszavonhatatlanul megsemmisülnek!*

- **Attribútumok módosítása.** A fájlok és mappák különleges tulajdonságainak (archiválandó, írásvédett, rejtett, rendszer) be- és kikapcsolásához először jelöljük ki az elemet, majd a Fájl menüben, vagy az elem helyi menüjében kattintsunk a „Tulajdonságok" menütételre. Ennek hatására előugrik a 7.1. vagy a 7.3. ábráról már ismerős dialógusablak. Itt egérkattintással kapcsoljuk be/ki az „Attribútumok" rész megfelelő jellemzőit, azután nyomjuk meg az OK gombot.

Megjegyzendő, hogy a mappaműveletek egy része az adott mappa tartalmát is érinti: a mappák másolása, áthelyezése és törlése egyben a bennük található almappák és fájlok másolását, áthelyezését és törlését is jelenti.

7.10. Csoportos fájl- és mappaműveletek

Az előző részben ismertetett műveleteket – a létrehozás és az átnevezés kivételével – egyszerre több fájlon vagy mappán is végre lehet hajtani. Ehhez mindössze annyit kell tennünk, hogy a parancs kiadása előtt több fájlt vagy mappát jelölünk ki. Erre több megoldás is létezik (most is a Sajátgépet/Windows Intézőt használjuk):

- Kattintsunk az első kijelölendő elemen. A második kiválasztandó elemre úgy kattintsunk, hogy közben lenyomva tartjuk a CTRL billentyűt. Ekkor már két elem van kiválasztva, amit a neveik háttérszínének sötétre változása is jelez. Folytassuk ezt mindaddig, ameddig az összes elem bele nem kerül a kijelölésbe. Ha véletlenül olyan fájlt vagy mappát is kiválasztottunk, amelyet nem akartunk, akkor a CTRL lenyomása mellett kattintsunk újra rá, és kikerül a kijelölésből.
- Az előző pontot végrehajthatjuk úgy is, hogy a SHIFT billentyűt nyomjuk le a kattintások alatt. Ekkor az először és az utoljára kiválasztott elem közötti összes fájl és mappa bekerül a kijelölésbe. Ez a módszer egymást követő elemek kiválasztására alkalmas. (Itt és az előző pontban is feltételeztük, hogy dupla kattintásos mappa-üzemmódot használunk. Ha webes üzemmódot alkalmazunk, akkor a kattintások helyett elég az egérmutatóval az elemek fölé állnunk.)

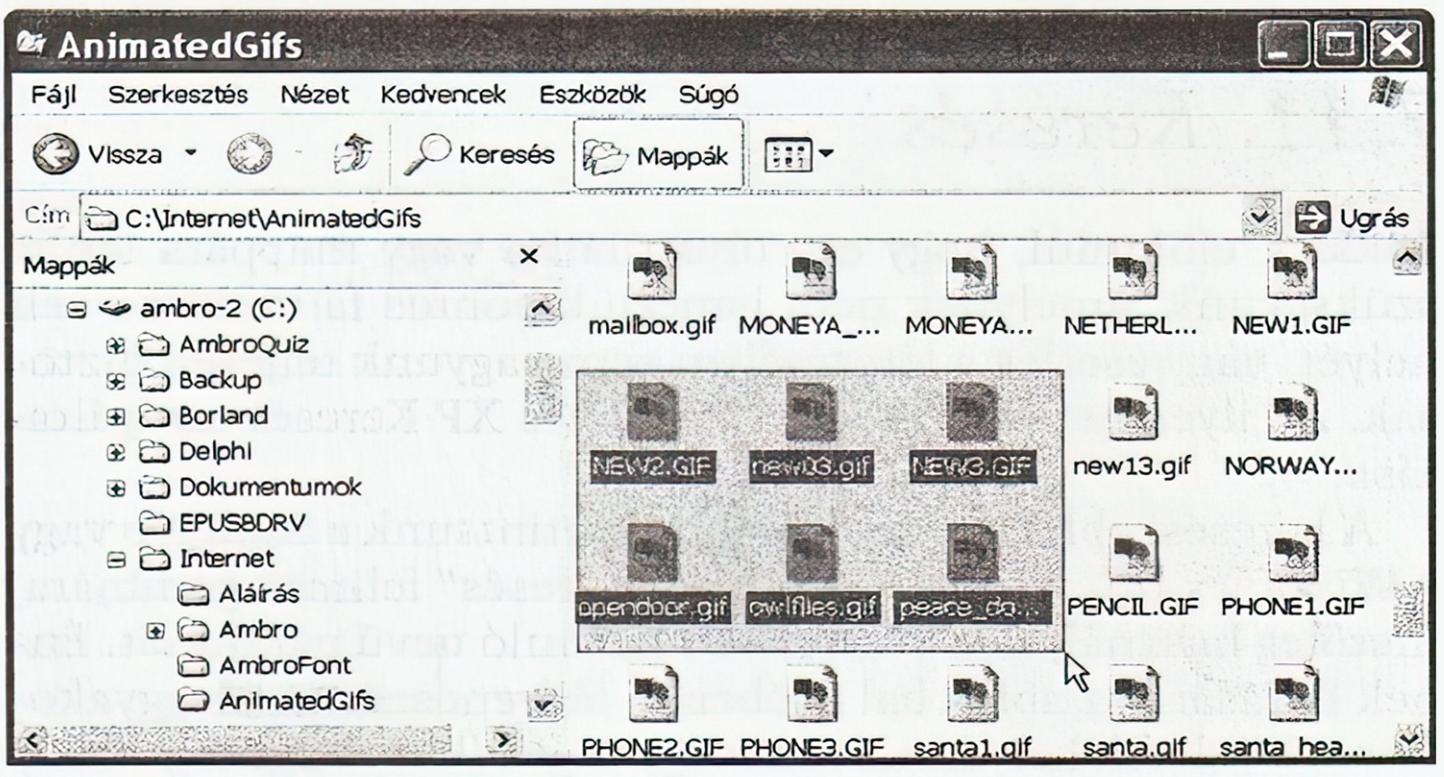

7.11. ábra. *Fájlok kiválasztása „körberajzolással"*

- Megtehetjük azt is, hogy a bal gomb lenyomva tartása közben az egeret húzva „körberajzoljuk" a kiválasztandó elemeket. (Fontos, hogy az egérgombot üres terület felett állva nyomjuk le, mert egyébként a kijelölés helyett vonszolni fogunk.) Ilyenkor az elemeket egy téglalapba foglaljuk – mindaz, ami a téglalap határain belül fekszik, ki lesz jelölve. Ahol az egérgombot lenyomtuk, ott lesz a téglalap egyik sarka, míg a téglalap átellenes sarkát az aktuális egérmutató-pozíció határozza meg. A 7.11. ábrán ezt figyelhetjük meg.
- Amennyiben egy mappa összes elemét ki szeretnénk jelölni, úgy kattintsunk a Szerkesztés menü „Az összes kijelölése" nevű menüpontjára.
- Ha egy mappa csaknem összes elemét ki akarjuk jelölni, akkor válasszuk ki azt a néhány elemet, amelyet *nem* kívánunk kijelölni, majd kattintsunk a Szerkesztés menü „Kijelölés megfordítása" tételére. Ez a parancs megszünteti a kiválasztott elemek kijelölését, és kijelöli a ki nem választott elemeket.

7.11. Keresés

Sokszor előfordul, hogy egy olyan fájlra vagy mappára lenne szükségünk, amelynek nem ismerjük pontos fájlrendszerbeli helyét, vagy esetleg a létezésében sem vagyunk teljesen biztosak. Az ilyen estekben segít a Windows XP Keresés szolgáltatása.

A keresési ablak megnyitásához kattintsunk a Sajátgép vagy a Windows Intéző eszköztárának „Keresés" feliratú gombjára, illetőleg használjuk a Start menü hasonló nevű parancsát. Ennek hatására az ablak bal felében, a fájlrendszer és a leggyakoribb műveletek helyén előtűnik egy segéd (kutya figura), amely arról érdeklődik, hogy mit szeretnénk keresni. Kattintsunk a

megfelelő válaszra, mire ugyanezen a helyen megjelennek a kereséssel kapcsolatos adatok és beállítások. A 7.12. ábrán fájlokat és mappákat keresünk – a továbbiakban ez kerül bemutatásra. A képek, dokumentumok stb. keresése hasonlóan történik.

Az első mezőbe a keresett fájl vagy mappa nevét kell beírnunk. Fájl esetében ugyanitt, a névtől ponttal elválasztva megadhatjuk annak kiterjesztését is. Ha a nevet egyáltalán nem ismerjük, akkor üresen hagyhatjuk ezt a mezőt, míg ha csak egy részét tudjuk, akkor úgynevezett *helyettesítő karaktereket* használhatunk. Két helyettesítő karakter létezik: a csillag és a kérdőjel. Mindkettő szerepelhet fájl- vagy mappanévben és fájlkiterjesztésben egyaránt. A csillag az jelenti, hogy helyén

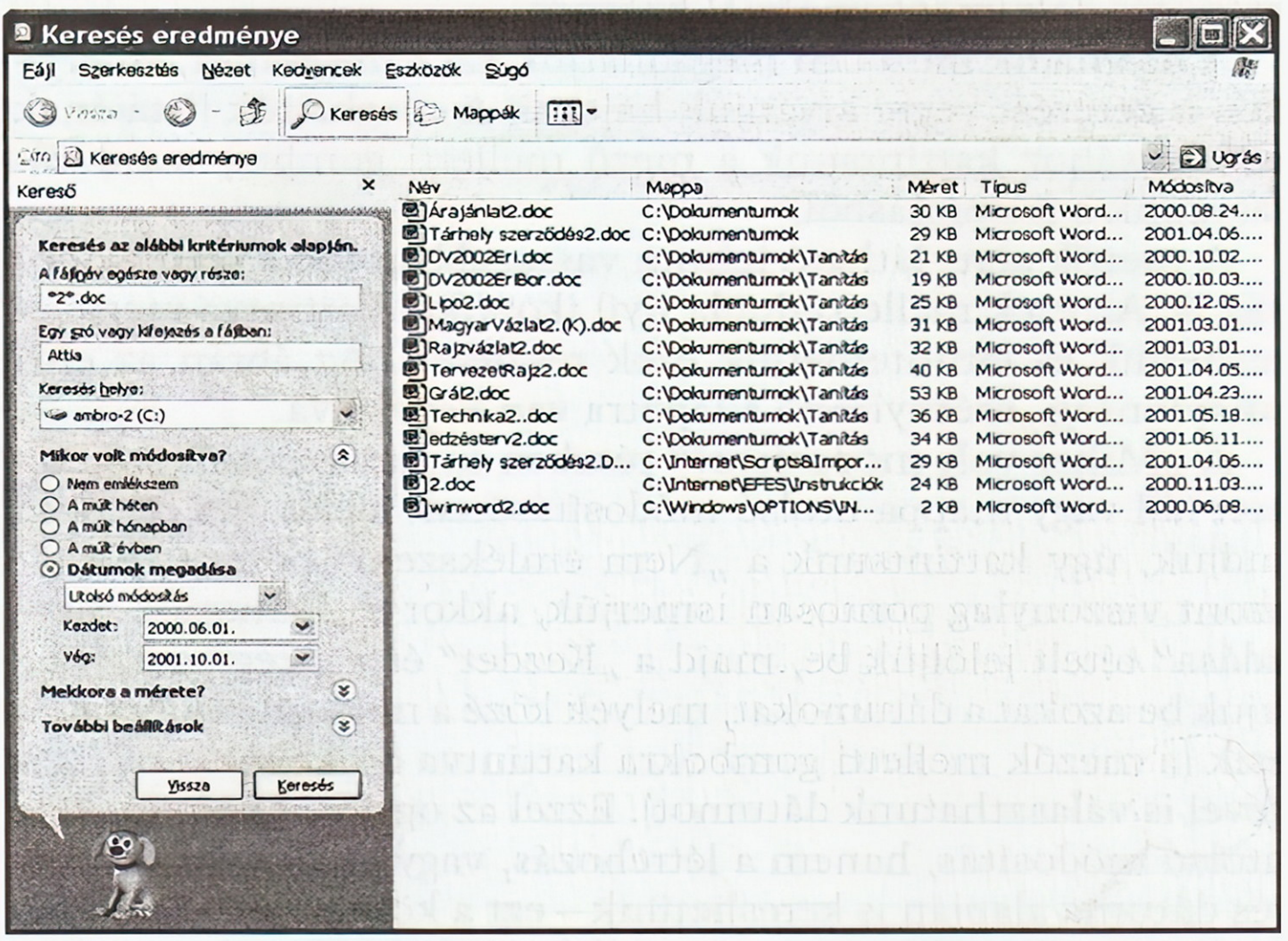

7.12. ábra. *Fájlok és mappák keresése a Windows XP Keresés szolgáltatásával*

bármennyi (akár nulla darab is) és bármilyen karakter állhat. A kérdőjel ezzel szemben pontosan egy darab tetszőleges karaktert jelöl. A 7.12. ábrán olyan Word szövegdokumentumokat (.doc) kerestünk, amelyek nevében előfordul a 2-es szám. Néhány további példa: a*.txt („a" betűvel kezdődő egyszerű szövegfájlok), ???? (pontosan négybetűs nevű mappák vagy bármilyen típusú fájlok), *kedvencei?? (bárhogyan kezdődő, a „kedvencei" szót és utána még két karaktert tartalmazó mappák vagy bármilyen típusú fájlok – pl. „Tamáskedvencei12", „kedvenceink.rtf" stb.), adatok.d?? („adatok" nevű, „d" betűvel kezdődő és pontosan három karakter hosszú kiterjesztésű fájlok).

Amennyiben egy fájlt keresünk, úgy a második mezőbe begépelhetjük a benne található szót vagy kifejezést. Ez leginkább szöveges dokumentumoknál hasznos.

A harmadik mezőben megadhatjuk azt a meghajtót, amelyiken a keresést végre kívánjuk hajtani. A meghajtók listájának előhívásához kattintsunk a mező melletti gombra, majd válasszunk a felsorolásból.

A mezők alatt látható három vastagabban szedett tulajdonság is. Az ezek melletti dupla nyíl ikonokra kattintva megjeleníthetjük és eltüntethetjük ezek részleteit. Az ábrán az első tulajdonság „szétnyitott" állapotra van kapcsolva.

A „Mikor volt módosítva?" részben kiválaszthatjuk a keresett fájl vagy mappa utolsó módosításának idejét. Ha ezt nem tudjuk, úgy kattintsunk a „Nem emlékszem" pontra. Ha viszont viszonylag pontosan ismerjük, akkor a „Dátumok megadása" tételt jelöljük be, majd a „Kezdet" és a „Vég" mezőkbe írjuk be azokat a dátumokat, melyek közé a módosítás időpontja esik (a mezők melletti gombokra kattintva öröknaptár segítségével is választhatunk dátumot). Ezzel az opcióval nem csak az utolsó módosítás, hanem a létrehozás, vagy az utolsó hozzáférés dátuma alapján is kereshetünk – ezt a közvetlenül a „Dátumok megadása" felirat alatti mező listájából választhatjuk ki.

A „Mekkora a mérete?" szekcióban megadhatjuk a keresett fájl méretét (mappák esetében nem adható meg méret). Itt is van „Nem emlékszem" választási lehetőség – ha nem ismerjük a fájl méretét, vagy ha mappát keresünk, használjuk ezt a beállítást. Az „Adott méret" opciót bejelölve pontosan közölhetjük a keresőprogrammal a fájl minimális vagy maximális méretét.

A „További beállítások" csoportban megmondhatjuk a keresett fájl vagy mappa típusát. Ehhez kattintsunk az itt lévő mező melletti gombra és válasszunk a listából. Ugyanitt beállíthatjuk, hogy a keresés a rendszermappák, a rejtett mappák és almappák tartalmára, valamint a szalagos tárolóegységekre is kiterjedjen-e. Végül, de nem utolsósorban meghatározhatjuk, hogy a kereséskor a kis- és nagybetűk meg legyenek-e különböztetve.

TIPP *Lehetőleg ne adjunk meg egyszerre fájlkiterjesztést („A fájlnév egésze vagy része" mezőben) és fájltípust (a „További beállítások" rész mezőjében) is, mert ha ezek nem felelnek meg egymásnak, semmit sem fogunk találni.*

7.12. Tömörített mappák

Kerülhetünk olyan helyzetbe, hogy egy nagyobb méretű fájl nem fér fel egy flopilemezre, vagy egy mappát a tartalmának túl nagy helyfoglalása miatt nem tudunk CD-lemezre másolni. Az ilyen és ezekhez hasonló problémákra jelenthet megoldást az úgynevezett *tömörített mappák* használata. Ezek ráadásként fontos fájljaink alapvető védelmét és biztosíthatják, megakadályozva, hogy illetéktelenek hozzájuk férhessenek.

A tömörített mappák valójában „.zip" kiterjesztésű fájlok, amelyeket a Windows XP mappaként kezel – azaz ugyanúgy helyezhetünk beléjük és távolíthatunk el belőlük fájlokat és

almappákat, mint a hagyományos mappák esetében. A tömörített mappák úgy tárolják a bennük elhelyezett fájlokat, hogy azok méretét bonyolult matematikai-logikai eljárásokkal jelentősen lecsökkentik. A méretcsökkenés mértéke mindig az adott fájl típusától függ.

A tömörített mappák kezeléséhez szintén a Sajátgépet vagy a Windows Intézőt használhatjuk. Létrehozásukhoz előbb jelöljük ki a beléjük helyezni kívánt fájlokat és mappákat, majd a Fájl menü vagy az egyik kijelölt elem helyi menüjének „Küldés" almenüjében kattintsunk a „Tömörített mappa" menütételre. Az aktuális mappában megjelenik egy sárga, zipzáros dosszié ikonnal jelzett tömörített mappa, melynek neve a benne található első fájl vagy almappa nevével lesz azonos.

A tömörített mappa tartalmának megtekintéséhez kattintsunk duplán az ikonjára. A tömörített mappában található fájlokat ugyanúgy megnyithatjuk, mintha „normál" mappában lennének.

Egy már létező tömörített mappában úgy helyezhetünk el további elemeket, hogy azokat kijelöljük, és egérrel átvonszoljuk a tömörített mappába. A CTRL gombot nem kell nyomnunk, mivel a tömörített mappába helyezés eleve mindig másolást jelent. A tömörített mappa tartalmának kimásolásához nyissuk meg azt, jelöljük ki a benne található elemeket, és vonszoljuk át őket a célmappába. A CTRL billentyűt most sem kell nyomnunk. A teljes tartalom kimásolását úgy is elvégezhetjük, hogy a tömörített mappa helyi menüjének „Az összes kibontása", vagy (a tömörített mappa belsejében állva) a leggyakoribb műveletek rész „Az összes fájl kibontása" parancsára kattintunk. Mindkét esetben megjelenik egy dialógusablak, ahol meg kell adnunk, hogy a fájlok és mappák melyik mappába legyenek „kibontva".

A tömörített mappák tartalmát jelszóval levédhetjük. Ilyenkor a tömörített mappa fájljainak elindítása vagy kimásolása csak egy jelszó megadása után lehetséges. Jelszó védelem be-

állításához nyissuk meg a tömörített mappát, majd kattintsunk a Fájl menü vagy a helyi menü „Jelszó hozzáadása" tételére. Ekkor előugrik a „Jelszavas védelem" nevű dialógusablak: itt mind a két mezőbe gépeljük be ugyanazt az általunk választott jelszót (a karakterek helyett biztonsági okokból csak csillagok jelennek meg), aztán kattintsunk az OK gombra. A jelszó eltávolításához a „Jelszó törlése" menüpontot kell választanunk.

TIPP *Csak olyan jelszó tekinthető biztonságosnak, amely nincs kapcsolatban személyes adatainkkal, nem utal a mappa tartalmára, és nem származtatható értelmes szótári szavakból. Az e kritériumoknak meg nem felelő jelszavakat ugyanis viszonylag könnyen ki lehet találni, vissza lehet fejteni.*

7.13. Másolás CD-lemezre

A Windows XP alapszolgáltatásként tartalmazza a CD-írást. Ahhoz, hogy ezt igénybe vehessük, számítógépünknek természetesen rendelkeznie kell egy CD-író egységgel. Ez önmagában azonban még nem elég: a CD-író beállításai között engedélyezve kell lennie az írási műveletnek. Ezt legegyszerűbben úgy ellenőrizhetjük, hogy a Sajátgép vagy a Windows Intéző ablakában megjelenítjük a fájlrendszert, jobb egérgombbal a CD-író meghajtó ikonjára kattintunk, a helyi menüből a „Tulajdonságok" elemet választjuk, és a megjelenő dialógusablakban átlépünk az „Írás" oldalra (ez látható a 7.13. ábrán). Ha nincs bejelölve, akkor pipáljuk ki a „CD-írás engedélyezése ezen a meghajtón" nevű opciót. A CD-írás biztonságának növelése érdekében a Windows XP először mindig előállítja az elkészítendő CD *lemezképét*. Ez egy többnyire hatalmas méretű ideiglenes fájl, amely a CD-re írandó összes adatot tartalmazza. Ennek az

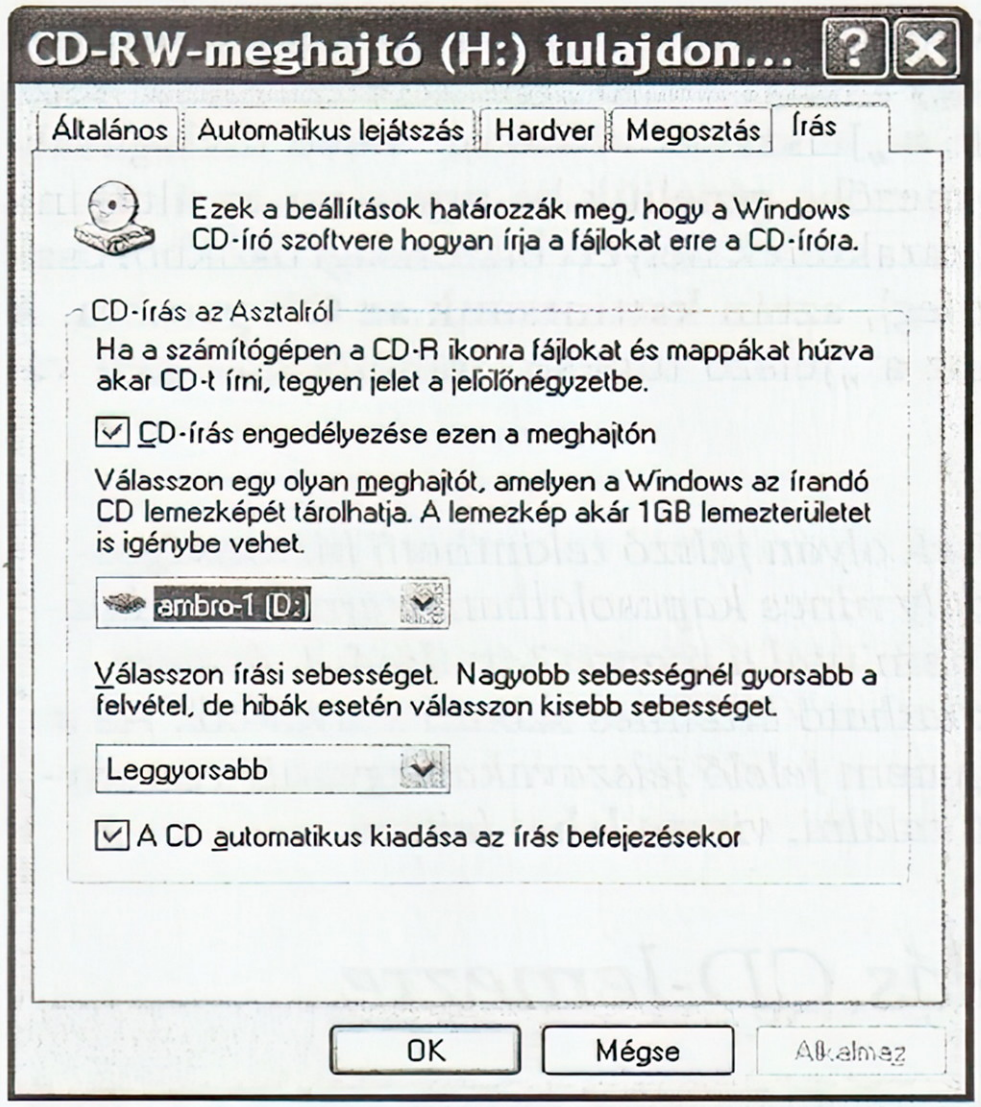

7.13. ábra. *Egy CD-író egység írási tulajdonságai*

átmeneti fájlnak a helyét jelölhetjük ki a felső mezőben – ügyeljünk arra, hogy a kiválasztott merevlemezen legyen legalább 1 GB szabad hely. Ugyanezen lap alsó mezőjében beállítható a CD-írás sebessége is, legalul pedig az, hogy az írás befejezése után a meghajtó automatikusan kiadja-e a lemezt. A beállítások mentéséhez kattintsunk az OK gombra. A Sajátgép/Windows Intéző ablakból ne lépjünk ki, mert – akárcsak minden más fájlműveletet – a CD-írást is innen végezzük.

A CD-írás első lépéseként egyszerűen másoljuk át a felírni kívánt mappákat és fájlokat a CD-író meghajtóra, mintha csak merevlemezről lenne szó. Ekkor a rendszer előállítja az imént említett lemezképet, de maga a CD-írás még nem kezdődik

meg. Készüljünk fel rá, hogy ez a létrehozási folyamat nagyobb adatmennyiség esetén (egy CD-lemezen maximum 650–700 MB adat tárolható) több percet is igénybe vehet. A rendszer figyelmeztet, hogy felírásra várakozó fájljaink vannak (ezt egyébként minden rendszerindítás után megteszi, amennyiben a számítógép kikapcsolásáig nem írjuk fel az anyagot). A CD-író meghajtón a felírandó mappák és fájlok ikonjai halványabbak, és bal sarkukban lefelé mutató nyíl látható – ezek jelzik, hogy ezek az elemek még nem a meghajtóba helyezett lemezen találhatóak. Ezeket a mappákat és fájlokat itt szabadon átnevezhetjük, átrendezhetjük.

A CD-írás tényleges megkezdéséhez először helyezzünk be egy írható (CD-R) lemezt a CD-író egységbe. Ha a meghajtó egyben CD-újraíró is, akkor újraírható (CD-RW) lemezt is használhatunk. Amennyiben az eszköztár „Mappák" gombja nincs benyomva, úgy az ablak bal oldalán látható egy „CD-írási feladatok" feliratú rész, amely a CD-írással kapcsolatos parancsokat tartalmazza. Ha a „Mappák" gomb be van kapcsolva, akkor e parancsok eléréséhez nyissuk meg a CD-író meghajtó helyi menüjét. Mindkét esetben kattintsunk „A fájlok CD-re írása" tételre (vagy „Az ideiglenes fájlok törlése" elemre, ha meggondoltuk magunkat, és mégsem akarjuk felírni az összeállított anyagot). Megjelenik a „CD-írás varázsló" nevű dialógusablak, ahol meg kell adnunk a CD címét, majd a „Tovább" gomb megnyomása után megmondanunk, hogy akarunk-e még több CD-t is készíteni az anyagból (ha nem akarunk, úgy az ideiglenes lemezkép fájl automatikusan törlődni fog a CD elkészülte után). A varázsló végül megkezdi a valódi CD-írást amely az írási sebességtől és a felírandó adatmennyiségtől függően néhány vagy akár 20–30 percet is igénybe vehet. Ha az egybegyűjtött anyag mérete túl nagy, és ezért nem fér rá a lemezre, akkor erről üzenetet kapunk – az írás ilyenkor nem kezdődik meg.

Végül következzék néhány CD-íráshoz kapcsolódó megjegyzés:

- Az újraírható lemezek tartalmát a „CD-írási feladatok" rész vagy a CD-író egység helyi menüjének „CD-RW törlése" parancsával letörölhetjük.
- Olyan korábban megkezdett CD lemezre is rögzíthetünk anyagot, amelyen már található több-kevesebb adat, de még akad rajta szabad hely. Ha így teszünk, figyelnünk kell arra, hogy ugyanazon a mappán belül az új fájlok felülírják az azonos nevű és kiterjesztésű régi fájlokat. Emellett ügyelnünk kell arra is, hogy a Windows XP csak akkor hajlandó egy megkezdett CD lemezhez hozzáírni, ha annak címét a CD-írás varázslóban megváltoztatjuk.
- A CD-írási folyamat közben lehetőleg ne használjunk mobiltelefont közvetlenül a számítógép mellett, mert a rádióhullámok zavarhatják a CD-író működését.
- Ha a számítógépbe szerelt CD-író egységhez külön CD-író szoftvert is adtak, akkor inkább ezt használjuk. A Windows XP beépített íróprogramja ugyanis csak alapszintű szolgáltatásokat tartalmaz: nem lehet például rendszer és Video CD-ket készíteni vele, és nem ad módot a CD-n alkalmazandó fájlrendszer sajátosságainak beállítására sem.

7.14. A Lomtár

A Lomtár egy olyan különleges mappa, amely a törlésre kijelölt mappák és fájlok tényleges törlése előtti átmeneti tárolására szolgál. Ettől eltekintve azonban ugyanúgy használható, mint egy szokványos mappa, de van néhány egyedi utasítása.

A Lomtár megnyitásához kattintsunk az Asztalon elhelyezett ikonjára. Ezután általában két művelet egyikét szoktuk elvégezni: kiürítjük a Lomtárat (azaz véglegesen töröljük a tartalmát) vagy visszaállítjuk elemeit.

- A Lomtár ürítéséhez adjuk ki a Fájl menüből, az ablak munkaterületének helyi menüjéből, vagy a „Lomtárműveletek" listából a „Lomtár ürítése" parancsot. Ekkor a Lomtárban található összes mappa és fájl végérvényesen megsemmisül.
- Az elemek visszaállításához a „Lomtárműveletek" listából „Az összes elem helyreállítása" parancsot kell kiadnunk (az említett felsorolás csak akkor jelenik meg, ha az eszköztár „Mappák" gombja nincs benyomva). Ennek hatására a Lomtárból az összes ott tárolt mappa és fájl áthelyezésre kerül arra a helyre, ahol a törlés előtt volt. Ha a visszaállítás előtt meg szeretnénk tekinteni, hogy az elemek pontosan mely mappákba fognak visszahelyeződni, akkor váltsunk részletes mappa nézetre, ahol az „Eredeti hely" oszlopban láthatjuk az elemek törlés előtti helyét.
- Az elemeknek mind a végleges törlését, mind a visszaállítását elvégezhetjük egyenként is: kattintsunk jobb egérgombbal az adott mappára vagy fájlra, és a helyi menüből válasszuk a „Visszaállítás", illetve a „Törlés" menüparancsot.

TIPP *A Lomtár mappa helyfoglalása maximalizálva van. Ez azt jelenti, hogy bizonyos törölt adatmennyiség elérése után a mappák és fájlok kronológiai sorrendben kezdenek eltűnni a Lomtárból, azaz megsemmisülnek. Ha ezt el akarjuk kerülni, akkor rendszeresen vizsgáljuk felül a Lomtár tatalmát, vagy pedig növeljük meg a Lomtár engedélyezett méretét. Ez utóbbit úgy tehetjük meg, hogy az Asztalon jobb egérgombbal a Lomtár ikonjára kattintunk, majd a helyi menüben feljebb húzzuk a szabályzócsúszkát. Alapértelmezés szerint a Lomtár megengedett mérete a merevlemez kapacitásának 10 százaléka.*

7.15. A Dokumentumok mappa

A Windows XP „Dokumentumok" nevű rendszermappáját kifejezetten a felhasználók dokumentumainak tárolásához tervezték. A többi mappához képest két hatalmas előnnyel is rendelkezik. Az egyik, hogy a Start menüből közvetlenül elérhető, így megnyitásához nem kell a Sajátgép vagy a Windows Intéző ablakában keresgélnünk. A másik, hogy a megnyitási és a mentési dialógusablakok alapértelmezésük szerint ezt a mappát jelenítik meg megjelenésükkor, így a benne található dokumentumok mindig kéznél vannak.

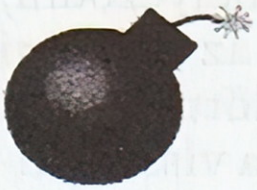

FIGYELEM! *Ne keverjük össze a Dokumentumok mappát a Legutóbbi dokumentumok listával! Az előbbi egy-egy felhasználó saját adatfájljait, míg az utóbbi a legutoljára megnyitott adatfájlok hivatkozásait tartalmazza.*

A Dokumentumok mappát legegyszerűbben a Start menü „Dokumentumok" elemére kattintva jeleníthetjük meg. Nem árt tisztában lennünk azzal a ténnyel, hogy a rendszer minden felhasználója saját Dokumentumok mappával rendelkezik. Ezért ha azt szeretnénk, hogy egy fájlt a számítógép összes felhasználója könnyen elérhessen, akkor mentsük azt a *Megosztott dokumentumok* mappába. Ezt úgy nyithatjuk meg, hogy a Dokumentumok mappa ablakában a „Mappák" gombot benyomva előhívjuk a gyakori műveletek listáját, és ennek „Egyéb helyek" nevű szekciójában a „Megosztott dokumentumok" elemre kattintunk.

TIPP *A Dokumentumok mappák fizikailag az operációs rendszert tartalmazó meghajtó „Documents and Settings" nevű mappájában találhatók. Az egyes felhasználók mappáinak*

neve megegyezik a felhasználónevükkel, míg a Megosztott dokumentumok mappa neve „All Users".

7.16. Dokumentumok nyomtatása és faxolása

A szöveg- és képdokumentumokat közvetlenül mappaablakukból is kinyomtathatjuk vagy elküldhetjük faxban. Ehhez jelöljük ki a kívánt dokumentumot, majd kattintsunk a Fájl menü, a „Fájl és mappaműveletek" lista vagy a dokumentum helyi menüjének „Nyomtatás" parancsára. Ekkor az adott dokumentum megnyílik a kezelésére alkalmas programban, és automatikusan kinyomtatásra kerül az *alapértelmezett nyomtatóval*, az *alapbeállításokat használva*.

Amennyiben egy dokumentumot nem az alapértelmezett nyomtatóval, vagy nem az alapbeállítások szerint (például nem egy példányban) szeretnénk kinyomtatni, akkor a nyomtatást a dokumentum szülő alkalmazásából kell kezdeményeznünk. Ugyancsak ezt kell tennünk, ha a dokumentumot faxolni szeretnénk. Tegyük fel például, hogy egy húszoldalas szövegfájl csupán első három oldalát kell kinyomtatnunk (mert a többire nincs szükségünk), ráadásul egy nem alapértelmezett nyomtatóval. Ekkor a szövegfájlt megnyitjuk a WordPad nevű programban (Start menü/Minden program/Kellékek/WordPad), majd ezen alkalmazás Fájl menüjének „Nyomtatás" pontját választjuk (a szabvány szerint a nyomtatás parancs mindig a Fájl menüben található). Erre eltűnik a 7.14. ábrán látható szabványos nyomtatási dialógusablak. Itt a „Nyomtató kiválasztása" részben kijelöljük a használni kívánt nyomtatót (az alapértelmezett nyomtatót egy fekete körben elhelyezett pipaikon jelzi). Ha meg akarnánk adni különféle nyomtatási paramétereket is (papírméret, felbontás, színkezelés stb.), akkor ezt a „Beállítások" gomb se-

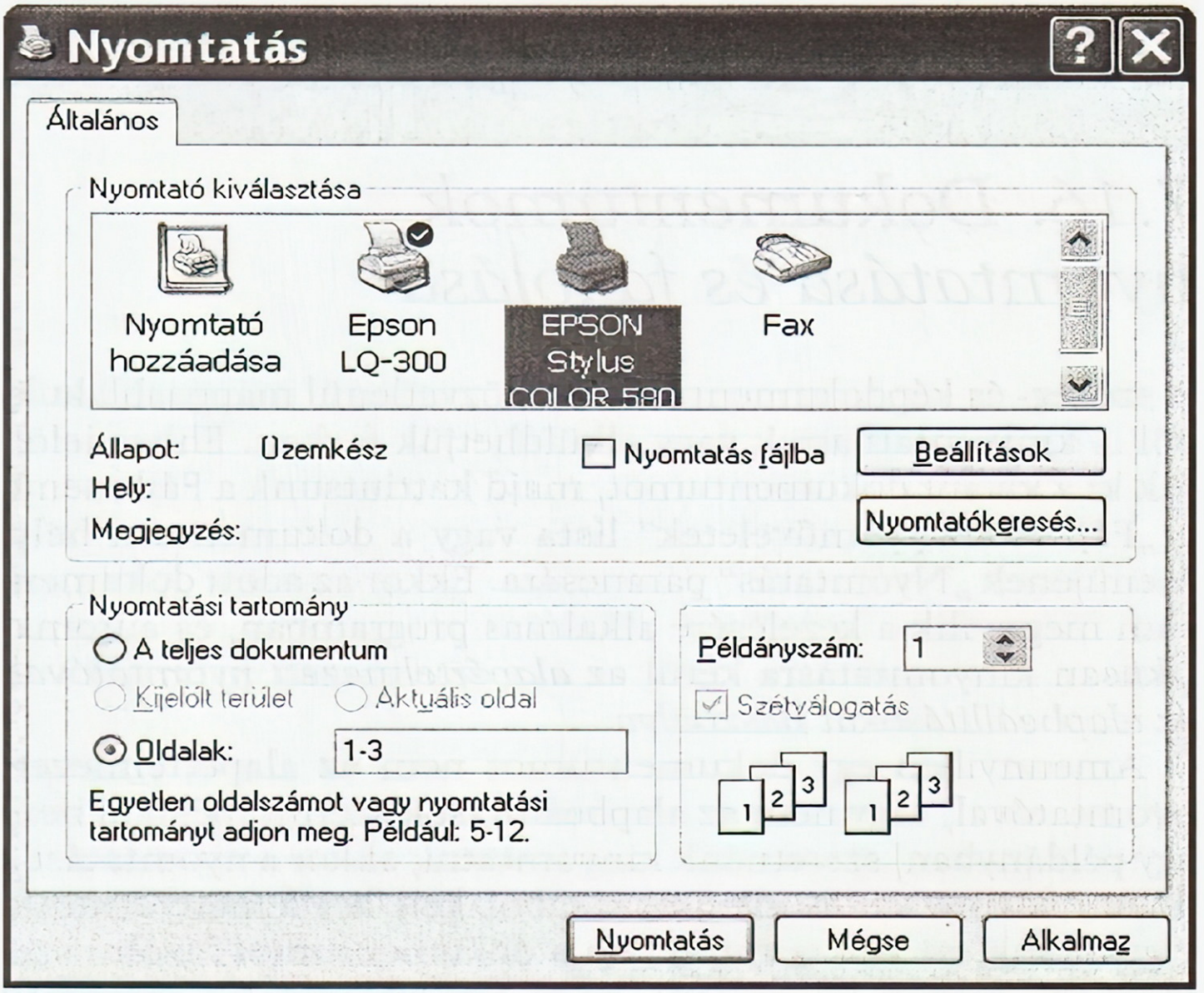

7.14. ábra. *Egy szabványos nyomtatási dialógusablak*

gítségével tehetnénk meg. A „Nyomtatási tartomány" csoportban az ábrán látható módon beállítjuk a kinyomtatandó oldalakat, jobboldalt pedig megadjuk az elkészítendő példányszámot. Végül a „Nyomtatás" gombra kattintunk.

Amennyiben a dokumentumot el szeretnénk faxolni, úgy a felső részben a faxot kellene választanunk. A rendszer a „Nyomtatás" gombra kattintás után megkérdezné a tárcsázandó telefonszámot, és csak azután kezdené meg a küldést.

Természetesen a nyomtatásnak és a faxolásnak előfeltétele, hogy a rendszer alá legyen nyomtató, illetve fax telepítve. Ezek telepítéséről a Start menüről szóló részben beszélünk bővebben.

7.17. Összefoglalás

Az adatok tartós tárolása lemezes meghajtókon, *fájlok* (állományok) formájában történik. Ezeknek alapvetően két fajtájuk létezik: a *programfájlok* és az *adatfájlok*. Minden fájl jellemző tulajdonsága az azonosítására szolgáló *fájlneve*, a típusára utaló *kiterjesztése*, az utolsó módosításának *dátuma*, a tényleges *mérete* és a különleges *attribútumai* (archiválandó, írásvédett, rejtett, rendszer). A programfájlok leggyakoribb fájlkiterjesztése a *.exe*, míg az adatfájlok kiterjesztései igen változatosak. A kiterjesztéseket különféle *fájlikonok* teszik könnyen felismerhetővé. Az adatfájl-típusok alkalmazásokkal vannak *társítva*, ami lehetővé teszi, hogy az egyes dokumentumokat dupla kattintással automatikusan meg lehessen nyitni az őket kezelni képes *szülő programokban*.

Egy merevlemezen nagyon sok fájl tárolható, ezért az áttekinthetőség érdekében *mappákba* csoportosítjuk őket. A mappák tetszőleges számú és típusú fájlt, valamint további mappákat tartalmazhatnak, melyeket *almappáknak* nevezünk. A mappák ilyen módon több szinten egymásba ágyazhatóak – ezt a hierarchiát *fájlrendszernek* vagy *fájlszerkezetnek* hívjuk. A legfelső szintet maga a *lemezmeghajtó* képezi. A mappákra *nevükkel*, a meghajtókra *meghajtóbetűjelükkel* hivatkozunk. Ha egy fájlról megadjuk, hogy melyik meghajtó melyik mappájában található, akkor ezzel az *elérési útvonalát* közöljük. Az elérési útvonal *„meghajtóbetűjel:\almappanév\...\fájlnév.kiterjesztés"* stílusú. Egyazon mappában nem lehet két olyan fájl, melynek neve és kiterjesztése is azonos. A mappáknak nincs kiterjesztésük. Nevük mellett a legfontosabb jellemzőik a bennük található fájlok és mappák összlétszáma *(tartalom)*, ezek összesített *mérete* és *helyfoglalása*, a *létrehozási dátumuk* és az *attribútumaik*. A meghajtók legfontosabb jellemzői – nevük és meghajtóbetűjelük mellett – a *fájlrendszerük*, az elvileg tárol-

ható maximális adatmennyiségük *(kapacitásuk)*, valamint a rajtuk található *foglalt* és *üres hely mérete*.

A programfájlok a *Futtatás dialógusablakból*, vagy a *Sajátgépből/Windows Intézőből* futtathatók. Az utóbbi helyeken elindításuk az ikonjukon történő dupla kattintással lehetséges. A dokumentumok megnyitása történhet egyrészt a fent említett helyeken és módon, másrészt a szülő alkalmazásból elérhető *megnyitási* és *mentési dialógusablakok* segítségével. Ezekben navigálni lehet a fájlrendszer mappái között, és megtekinthetők az egyes mappákban található megadott típusú fájlok. Az a fájl lesz megnyitva, illetve a fájl azon a néven lesz elmentve, amely a *„Név"* mezőben szerepel.

A mappák és tartalmuk megtekintésére a *Sajátgép* és a *Windows Intéző* szolgál. Ezek ablakának legnagyobb részében a fájlrendszer elemei láthatók, a felhasználó választása szerinti *nézetben*. A különféle nézetek különböző módon és elrendezésben jelenítik meg a mappákat és a fájlokat, továbbá azok más és más jellemzőit tüntetik fel. Az ablakok bal oldalán, választható módon vagy a kijelölt elemhez kapcsolódó *gyakori műveletek listája*, vagy a *fájlrendszer* látható. Utóbbi esetben itt a mappákra kattintva azok tartalma megjelenik jobboldalt. A mappák előtt található plusz- és mínuszjelekre kattintva szétnyithatók és összezárhatók, azaz megjeleníthetők vagy eltüntethetők almappáik. Az ablakok Eszközök menüjének *„Mappa beállításai"* pontjával a mappák számos tulajdonsága megadható – például, hogy feltüntessék-e a fájlkiterjesztéseket, vagy, hogy belőlük a fájlok egy vagy dupla kattintással legyenek-e megnyithatók.

A Sajátgép és a Windows Intéző ablakában *létrehozhatók* új mappák (Fájl/Új/Mappa), és *átnevezhetők* a már létező mappák vagy fájlok (elem kijelölése, majd Fájl/Átnevezés). A további műveletek – áthelyezés, másolás, törlés, attribútumváltás – a fájlok vagy mappák egy csoportján *egyszerre* is elvégezhetők. Ehhez az elemekre a *CTRL* vagy a *SHIFT* billentyű lenyomva tartása közben kell kattintani, majd ezután kiadni a megfelelő

parancsot a *Fájl menüből*, vagy az elemek *helyi menüjéből*. Az áthelyezés végrehajtható úgy is, hogy a kijelölt elemeket az egérrel átvonszolják egy másik mappába. A másolás szintén elvégezhető hasonló módon, de ekkor a vonszolás közben lenyomva kell tartani a CTRL gombot. A mappákon kiadott utasítások jórészt a tartalmukat is érintik. A törölt elemek először egy különleges mappába, a Lomtárba kerülnek, ahonnan még visszaállíthatók. A Lomtár az Asztalon elhelyezett ikonjával nyitható meg.

Mappák vagy fájlok a Start menü *Keresés* parancsával kereshetőek, akár több szempont figyelembevételével. E szolgáltatás a Sajátgép/Windows Intéző ablakból is elérhető, a „Keresés" gombot benyomva. Az elemeket *tömörített mappákba* áthelyezve (Fájl/Küldés/Tömörített mappa) lemezhely takarítható meg, és az adatok *jelszóval védhetők* az illetéktelen hozzáféréstől. A tömörített mappák a szokásos mappákhoz hasonlóan kezelhetők. Az elemek CD lemezre is *felírhatók* – ehhez a mappákat és fájlokat előbb hagyományosan át kell másolni a CD-író meghajtóra, majd kiadni *„A fájlok CD-re írása"* parancsot.

Az egyes felhasználók saját adatfájljainak tárolására a *Dokumentumok* mappa, míg a felhasználók közös adatfájljainak tárolására a *Megosztott dokumentumok mappa* szolgál. Ezek a Start menüből és a felhasználói programokból könnyen elérhetők. A dokumentumok alapértelmezés szerinti kinyomtatása elvégezhető a mappaablakokból (Fájl/Nyomtatás). Más beállítások szerinti nyomtatásuk a felhasználói programokból megnyitható *nyomtatási dialógusablakok* segítségével lehetséges.

7.18. Fogalmak

Adatfájl – Adatokat tartalmazó, nem futtatható fájl.

Alapértelmezett – Valamilyen felhasználói beavatkozás nélkül, alapbeállítás szerint használt elem, folyamat, művelet vagy tulajdonság.

Alapértelmezett nyomtató – Az a nyomtató, amelyet akkor használ a rendszer vagy az adott alkalmazás, ha a felhasználó nem jelöli ki a használandó nyomtatót.

Állomány – A fájl másik széleskörűen elterjedt elnevezése.

Almappa – Olyan mappa, amely maga is egy másik mappa része. Az almappa fájlokat és további almappákat egyaránt tartalmazhat.

Áthelyezés – Olyan művelet, melynek eredményeként a mappa vagy fájl átkerül egy másik mappába vagy meghajtóra, míg az eredeti helyről törlődik.

Átnevezés – Mappa vagy fájl nevének megváltoztatása. Ez a művelet az adott mappa vagy fájl tartalmát és helyét nem módosítja.

Attribútum – Olyan fájl- vagy mappajellemzők, amelyek megmondják, hogy az adott fájlról vagy mappáról kell-e automatikus biztonsági mentést készíteni, hogy az írásvédett-e, rejtett-e, és hogy az operációs rendszer részét képezi-e.

Bájt (byte) – A lemezes meghajtók által kezelhető legkisebb adategység, mely egyetlen karakter, vagy egyetlen 0 és 255 közötti értékű szám tárolására alkalmas.

Címsor – A Sajátgép és a Windows Intéző ablakában az eszköztár alatt elhelyezkedő sor, amely a kiválasztott mappa vagy fájl elérési útvonalát mutatja.

Dokumentum – Olyan adatfájl, amely a felhasználó számára értelmezhető adatokat tartalmaz, és megnyitható valamilyen felhasználói alkalmazásban.

Dupla kattintásos mód – Az operációs rendszer olyan üzemmódja, amikor a fájlok, mappák, meghajtók és ikonok kijelölése egyszeres, míg megnyitásuk dupla egérkattintással történik.

Elérési útvonal – Egy fájl fájlrendszeren belüli helyét adja meg. Az elérési útvonal „meghajtóbetűjel:\almappa\almappa\...\fájlnév.kiterjesztés" stílusú.

Fájl – Valamely háttértárolón egy egységként tárolt, logikailag összefüggő adathalmaz.

Fájlkiterjesztés – A fájl típusára utaló, általában hárombetűs rövidítés, amelyet a fájlnévtől ponttal választunk el.

Fájlnév – A fájl azonosítását lehetővé tevő név. Egyazon mappában, egyazon időpontban nem lehet két olyan fájl, melyek nevei és kiterjesztései is azonosak.

Fájlrendszer – Ez a kifejezés két fogalmat is takar. 1. Az operációs rendszernek a fájlelnevezési, fájltárolási és fájlszervezési szabályait meghatározó szisztémája (pl. FAT, NTFS). 2. A meghajtókból, a hierarchikusan több szinten egymásba ágyazott mappákból, valamint a fájlokból összeálló struktúra, amit neveznek *fájlszerkezetnek* is.

Futtatás – Programfájl elindítása, amely egyben egy alkalmazás elindítását is jelenti.

Gyökérmappa – A legfelső szintű mappa, gyakorlatilag maga a meghajtó.

Háttértároló – Nagy mennyiségű adat tartós tárolására szolgáló hardvereszköz. Legelterjedtebb fajtája a lemezes háttértároló (flopi, merevlemez stb.)

Helyettesítő karakter – Mappák és fájlok keresésekor a csak részben ismert név hiányzó betűinek helyettesítésére szolgáló jelek. Két ilyen létezik: a * helyén bármennyi és bármilyen, a ? helyén pontosan egy darab bármilyen karakter állhat.

Mappa – A fájlrendszer részét képező elem, amely a logikailag egy csoportba tartozó fájlokat és további mappákat tartalmazza.

Mappanézet – A mappák és tartalmuk képernyőn történő megjelenítési elve. A különféle nézetek különböző módon és elrendezésben jelenítik meg a mappákat és a fájlokat, továbbá azok más és más jellemzőit tüntetik fel.

Másolás – Olyan művelet, melynek eredményeként a mappának vagy fájlnak új másodpéldánya jön létre egy másik mappában vagy meghajtón, miközben az eredeti példány is megmarad az eredeti helyen.

Meghajtó – FAT, NTFS vagy esetleg más fájlrendszert tartalmazó, meghajtóbetűjellel ellátott (általában lemezes) háttértároló, vagy annak egy partíciója.

Meghajtóbetűjel – A meghajtót azonosító, angol abc szerinti betű.

Megnyitási/mentési dialógusablak – A fájlok megnyitására/mentésére szolgáló, a fájlrendszert feltüntető, szabványos dialógusablak.

Programfájl – Alkalmazást, vagy annak egy részét tartalmazó, futtatható fájl.

Sajátgép – 1. A felhasználó számítógépét jelképező mappa. 2. Olyan mappaablak, amelyben kezdéskor a Sajátgép mappa van megnyitva.

Társítás – Az adatfájl-típusok összekapcsolása az őket kezelni képes alkalmazásokkal. Egy adott típusú adatfájlra mappaablakban duplán kattintva elindul a vele társított program, amely ezután automatikusan megnyitja az adatfájlt.

Tömörített mappa – Olyan .zip kiterjesztésű fájl, amely mappaként kezelhető, és tartalma jelszóval védhető. Az ebbe helyezett fájlokat az operációs rendszer részét képező fájlkezelő program bonyolult matematikai-logikai műveletek segítségével tömöríti, így e fájlok az eredetinél jóval kevesebb helyet foglalnak.

Törlés – Olyan művelet, melynek eredményeként – a felhasználó döntésétől függően – a mappa/fájl vagy a Lomtár nevű különleges mappába kerül áthelyezésre vagy végérvényesen megsemmisül.

Webes mód – Az operációs rendszer olyan üzemmódja, amikor a fájlok, mappák, meghajtók és ikonok kijelölése egérmutató-föléhúzással, míg megnyitásuk egyszeres egérkattintással történik.

Windows Intéző – Olyan mappaablak, amelyben kezdéskor a Dokumentumok mappa van megnyitva.

8. fejezet

A Start menü

A Windows XP hihetetlenül sok beállítást, beépített alkalmazást és segédprogramot tartalmaz. Szinte mindegyiket a *Start menün* keresztül érhetjük el. Mindemellett a Start menü teszi lehetővé a telepített felhasználói programok gyors megtalálását és futtatását. Ebben a fejezetben a Windows XP eme igen fontos eleméről lesz szó.

8.1. A Start menü szerkezete

A Start menü megnyitásához kattintsunk a *Start gombra*, vagy üssük le a *WINDOWS billentyűt*. Ekkor közvetlenül a Tálca felett megjelenik a 8.1. ábrán látható különleges ablak, a *Start menü*. Ha véletlenül hívtuk elő a Start menüt vagy mégsem kívánjuk kiválasztani egyik elemét sem, akkor eltüntetéséhez kattintsunk az ablakon kívülre, vagy nyomjuk meg az ESC billentyűt.

A Start menü felső részén a felhasználó ikonja és neve található. Ez azért fontos információ, mert az egyes felhasználói fiókok egymástól eltérő külalakú és tartalmú Start menüvel rendelkezhetnek. A ikonra kattintva megjelenik a „Felhasználói fiókok" nevű dialógusablak, ahol kiválaszthatjuk a saját fiókun-

8.1. ábra. *A Start menü és részei*

kat jelképező képet. A „További képek tallózása" parancs segítségével lehetőségünk nyílik arra is, hogy saját képeinket használjuk fiókikonként.

Az ablak bal oldali hasábjának felső része a *rögzített programokat* tartalmazza. A rögzített programok olyan fontosnak ítélt alkalmazások, amelyek hivatkozásai mindig láthatók a Start menü eme területén. Alapértelmezés szerint két alkalmazás ikonja jelenik meg e helyen: a webböngésző Internet Exploreré, és az e-mail-kezelő Outlook Expressé. A rögzített programok listáját mi is módosíthatjuk. Bővítéséhez keressük meg a Start menüben a listához adandó alkalmazást, kattintsunk rá a jobb egérgombbal, és válasszuk a „Rögzítés a Start menün" menüpontot. Szűkítéséhez kattintsunk a jobb egérgombbal a lista eltávolítandó alkalmazására, és válasszuk a „Rögzítés feloldása a Start menün" menüpontot.

A Start menü bal oldali hasábjának középső részén a *legutóbb futtatott programok* vannak felsorolva – e hivatkozások révén gyorsan megnyithatjuk gyakrabban használt alkalmazásainkat. Ez a lista automatikusan frissül, de manuálisan is eltávolíthatjuk róla a szükségtelen elemeket. Ehhez az eltávolítandó tétel helyi menüjéből adjuk ki az „Eltávolítás a listáról" parancsot. Természetesen az, hogy a legutóbbi vagy a rögzített programok felsorolásából eltávolítunk egy elemet, nem jelenti az adott alkalmazás törlését, vagy elérhetőségének megszűnését.

A bal oldali hasáb alján mindössze egyetlen tétel, a *„Minden program"* található. Nevének megfelelően az összes telepített alkalmazást tartalmazó lista nyitható meg vele. Erről a következő pontban lesz szó.

Az ablak jobb oldali hasábjának felső része a legfontosabb felhasználói mappákat gyűjti össze: elérhető innen a *Sajátgép*, a *Dokumentumok*, a *Képek* és a *Zenék* mappa (ez utóbbiak a Dokumentumok mappa almappái). Különleges figyelmet érdemel a *Legutóbbi dokumentumok* mappa, amely kronológiai sorrendben jeleníti meg az utoljára használt dokumentumokat. Bármely elemére kattintva az adott dokumentum megnyílik a vele társított alkalmazásban. Ez a dokumentumok megnyitásának egyik leggyorsabb módja.

A Start menü jobb oldali hasábjának középső részéről a felhasználói- és rendszerbeállítások módosítását lehetővé tevő *Vezérlőpultot*, valamint a telepített *nyomtatókat* és *faxokat* érhetjük el.

A jobb oldali hasáb alján találjuk a Windows XP *Súgóját*, a *Keresés utasítást*, és a *Futtatás* parancsot. E három elemről már beszéltünk az előző fejezetekben.

A Start menü legalsó sorában kaptak helyet mindazok a műveletek, amelyek végrehajtása a felhasználói fiókból történő kilépést eredményezik. A *„Kijelentkezés"* tételre kattintva elérhető a Gyors felhasználóváltás és a Kijelentkezés szolgáltatás,

míg a *„Kikapcsolás"* elemre kattintva a Készenléti üzemmód, a Hibernálás, a Kikapcsolás és az Újraindítás utasítások közül válogathatunk.

8.2. Minden elem megtekintése

Az előző pontban már megemlítettük a *„Minden program"* kapcsolót. Rákattintva megjelenik a 8.2. ábrán bemutatott programlista. Ez egy olyan helyi menühöz hasonló *menü*, melynek

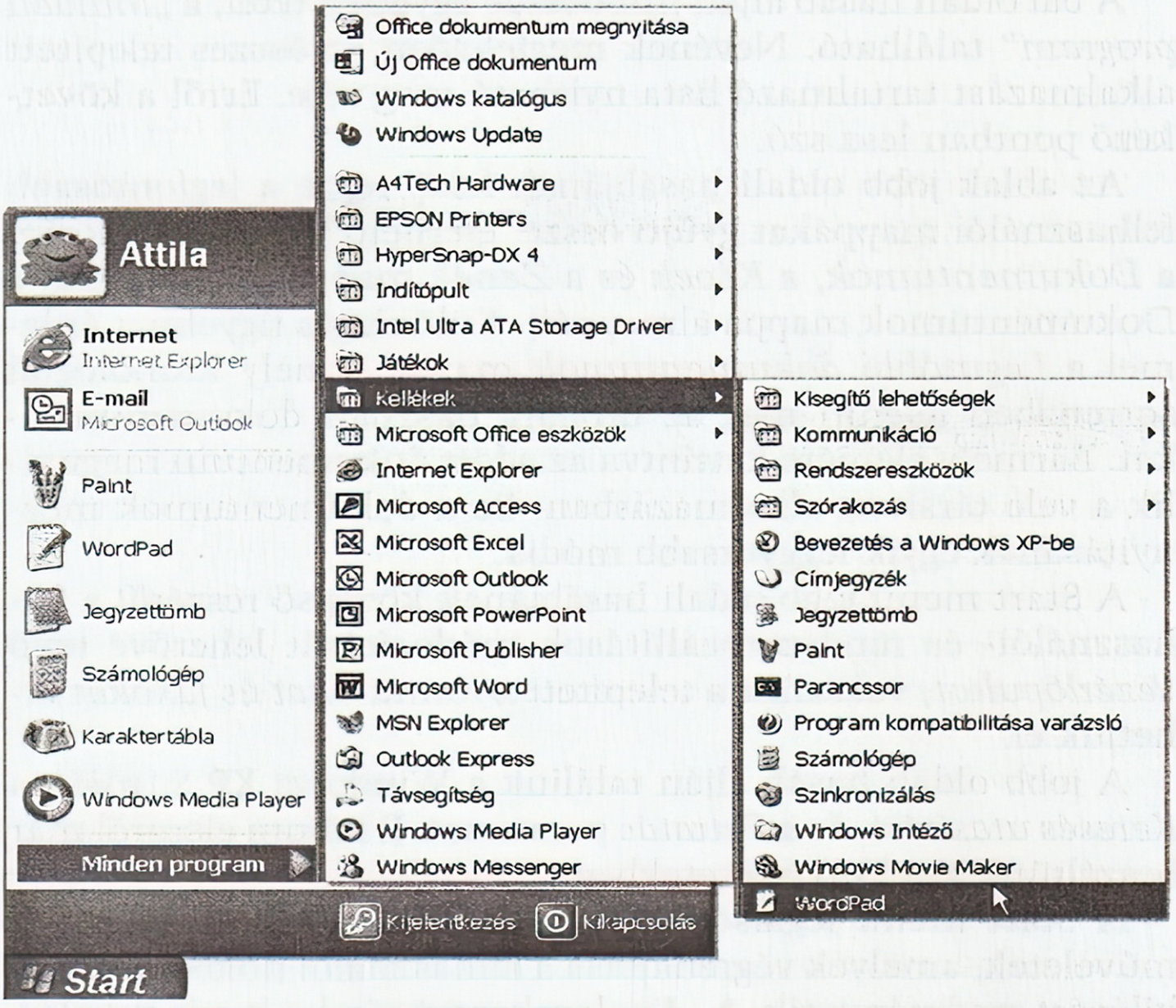

8.2. ábra. *A Start menü „Minden program" gombjával megnyitható programlista*

mindegyik eleme vagy egy programot elindító *parancsikon*, vagy egy almenüt megnyitó *mappaikon* (ritkábban akadnak olyan menüpontok is, melyekkel az alkalmazások súgói, a hozzájuk kapcsolódó fontos információkat, utasításokat, licencszerződéseket tartalmazó dokumentumok stb. nyithatók meg).

A kívánt alkalmazás elindításához kattintsunk a menübeli nevére vagy ikonjára. Azok a programok, melyeket a telepítésük óta még egyszer sem futtattunk, valamint az ilyen alkalmazásokat tartalmazó mappák sötétebb háttérszínnel vannak kiemelve.

Az almenük megjelenítéséhez rövid időre álljunk az egérrel olyan menüpontok fölé (vagy kattintsunk ezekre rá), melyektől jobbra egy kis fekete háromszög látható. Van két különösen fontos almenü: a *„Kellékek"* mappa tartalmazza a Windows XP beépített alkalmazásait és segédprogramjait, míg az *„Indítópult"* mappába helyezett programok a rendszer indítását követően automatikusan futtatásra kerülnek.

Mind a parancsikonok, mind a mappák szabadon áthelyezhetőek más almenükbe. Ehhez vonszoljuk az adott elemet az egyik háromszöggel jelzett menüpont fölé, majd vonszoljuk tovább a kisvártatva megnyíló almenü területére, és ott engedjük el. A vonszolás közben egy fekete vonal jelzi a menüben vagy almenüben, hogy a vonszolt elem az eleresztésekor melyik tétel *elé* fog kerülni. Amennyiben egy parancsikont nem áthelyezni, hanem átmásolni szeretnénk, úgy vagy nyomjuk le a vonszolás közben a CTRL billentyűt, vagy a parancsikon helyi menüjéből válasszuk a *„Parancsikon létrehozása"* utasítást, és az így létrejövő másolati parancsikonpéldányt helyezzük át.

Ha valamelyik menüpontra jobb egérgombbal kattintunk, és kiválasztjuk helyi menüjének *„Tulajdonságok"* tételét, akkor megtekinthetjük az adott parancsikon vagy mappa jellemzőit. Parancsikon esetében a tulajdonságok dialógusablakban azt is megmondhatjuk, hogy a program normál, kis, vagy teljes méretű ablakban induljon-e el. A helyi menük *„Átnevezés"* paran-

csával módosíthatjuk a mappák vagy menüelemek nevét, a *„Törlés"* paranccsal pedig törölhetjük is őket. Szintén bármelyik menüpont helyi menüjéből elérhető a *„Név szerinti rendezés"* utasítás is, amellyel névsorrendbe rendezhetjük a menüben megjelenő almappákat és parancsikonokat.

A „Minden program" menü almenüi és parancsikonjai egyrészt a Windows XP, másrészt az alkalmazások telepítése során jönnek létre automatikusan. Néha azonban előfordul, hogy magunk szeretnénk új almenüt vagy parancsikont hozzáadni ehhez a listához. Ehhez kattintsunk jobb egérgombbal a *Start gombra*, és válasszuk a *„Megnyitás"* parancsot. Ekkor egy szabványos mappaablakban megjelenik a *„Start menu"* (*„Start menü"*) mappa tartalma. Nyissuk meg az ablakban a *„Programs"* (*„Programok"*) almappát – ezt láthatjuk a 8.3. ábrán.

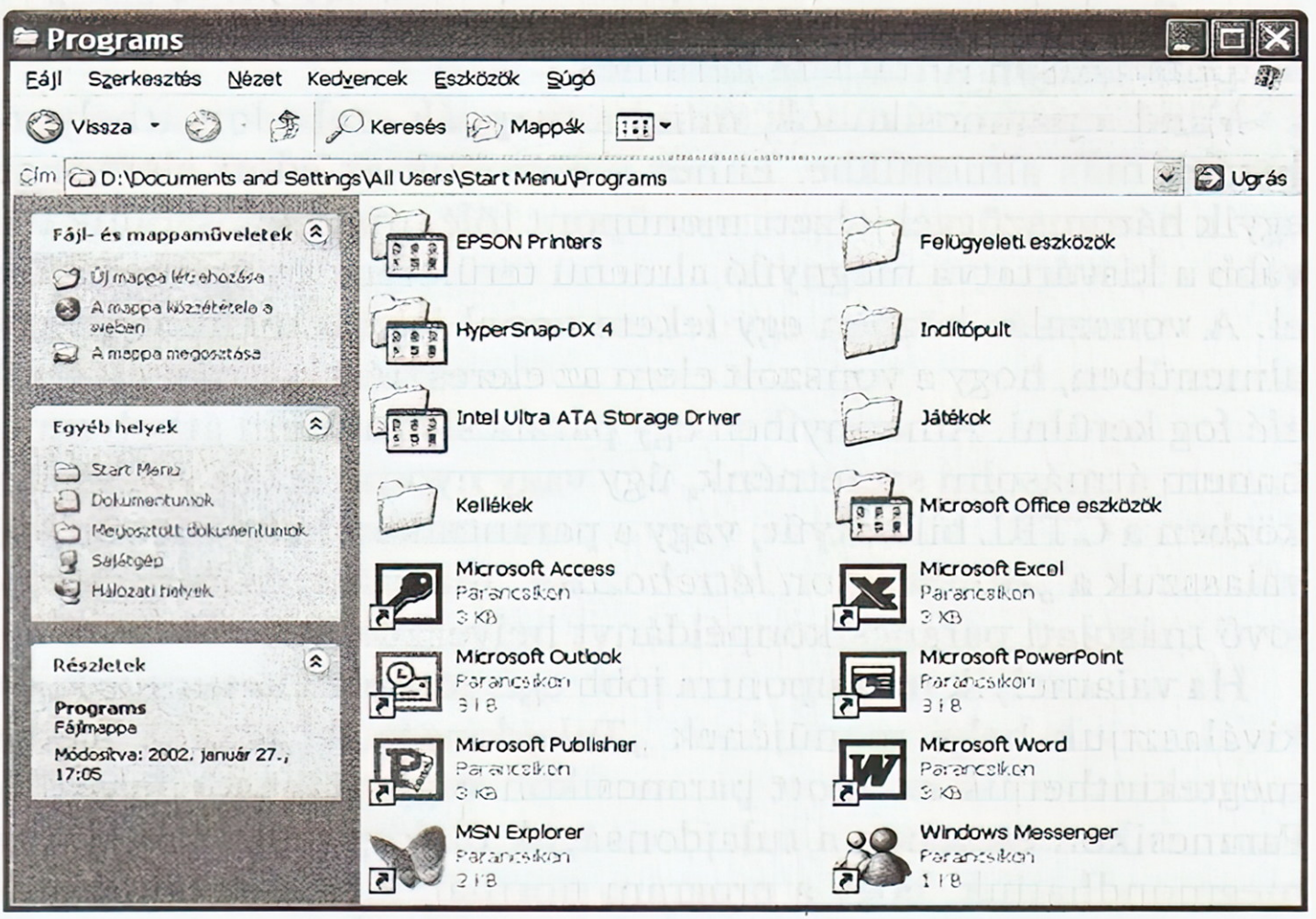

8.3. ábra. *A Start menü programlistájának megtekintése mappaablakban*

TIPP *A „Programs" mappában végrehajtott változtatások csak a saját felhasználói fiókunkat érintik. Tehát, ha itt elhelyezünk például egy új parancsikont, akkor az kizárólag a mi személyes Start menünkben fog megjelenni. Amennyiben az összes felhasználó Start menüjét érintő változtatást szeretnénk eszközölni, akkor a Start gomb helyi menüjének „Megnyitás – All Users" („Megnyitás – Minden Felhasználó") utasítását kell használnunk. Ezt azonban csak akkor tehetjük meg, ha rendszergazdaként vagyunk bejelentkezve a rendszerbe, vagy rendszergazdai jogkörrel rendelkezünk.*

Figyeljük meg, hogy valójában a programlista minden tétele egy-egy parancsikon fájl, és minden almenüje egy-egy hagyományos mappa (ezért nevezzük sokszor a programlista almenüit mappáknak is). Új mappa (azaz almenü) készítéséhez használjuk a Fájl menü vagy a munkaterület helyi menüjének *„Új"/„Mappa"* parancsát. Új parancsikon (azaz listatétel) létrehozásához ugyanitt adjuk ki az *„Új"/„Parancsikon"* utasítást, majd a megjelenő dialógusablakban válasszuk ki a megfelelő alkalmazást (itt a „Tallózás" gombbal megjeleníthetjük a fájlrendszert) és adjuk meg a parancsikon nevét. (Az Asztalról szóló fejezetben részletesen bemutatásra kerül a parancsikonok létrehozásának módja.)

8.3. Programok automatikus indítása – az Indítópult

Lehetőségünk van arra, hogy rendszerindításkor automatikusan futtassunk bizonyos programokat. Például, ha napi munkánkat mindig új e-mail üzeneteink elolvasásával kezdjük, akkor érdemes lehet a Windows XP indításakor automatikusan

futtatnunk az Outlook Express levelezőprogramot. Ehhez nem kell mást tennünk, mint elhelyezni a futtatani kívánt alkalmazásra hivatkozó parancsikont az *„Indítópult"* mappában. Ennek módja a következő:

1. Hívjuk elő a Start gomb helyi menüjét, és válasszuk ki belőle a „Megnyitás" utasítást. Ezzel mappanézetben nyitjuk meg a Start menüt.
2. A megjelenő mappaablakban lépjünk be a „Programs" mappa „Indítópult" nevű almappájába.
3. Helyezzük el itt az automatikusan futtatandó program parancsikonját. Ezt kétféle módon is megtehetjük:
   - Az ablak munkaterületének helyi menüjéből kiválasztjuk az „Új"/„Parancsikon" menüpontot. Az ennek hatására megjelenő dialógusablak első oldalán megadjuk az alkalmazás teljes elérési útvonalát, a második oldalán megmondjuk a parancsikon nevét, majd a „Befejezés" gombra kattintunk (bővebben l. az Asztalról szóló fejezetben).
   - Az eszköztár „Mappák" gombját bekapcsolva megjelenítjük az ablak bal felében a fájlrendszert. Itt megkeressük a megfelelő programot, majd a *jobb egérgombot* lenyomva tartva átvonszoljuk az „Indítópult" mappába. Végül a vonszolás befejezésekor előugró helyi menüben a „Parancsikon létrehozása itt" tételt választjuk.

TIPP *A Windows XP beépített alkalmazásai és segédprogramjai többnyire a „WINDOWS" és a „WINDOWS\system32" mappában találhatóak (ezek a mappák rejtett fájlokat tartalmaznak, ezért tartalmuk megtekintéséhez előbb „A mappa tartalmának megjelenítése" feliratra kell kattintani). A rendszer alá telepített felhasználói programok többségét a „Program Files" mappa almappáiban találjuk.*

8.4. A Start menü testreszabása

Akárcsak a Windows XP szinte összes eleme, így a Start menü is egyéni igényeinknek megfelelően testre szabható. Ehhez kattintsunk a jobb egérgombbal a Start gombra, és válasszuk a *„Tulajdonságok"* tételt. Az előtűnő dialógusablakban kattintsunk a felső *„Testreszabás"* gombra. Ekkor megjelenik a 8.4. ábrán látható, két oldalt tartalmazó ablak, melyben módosíthatjuk a Start menü beállításait.

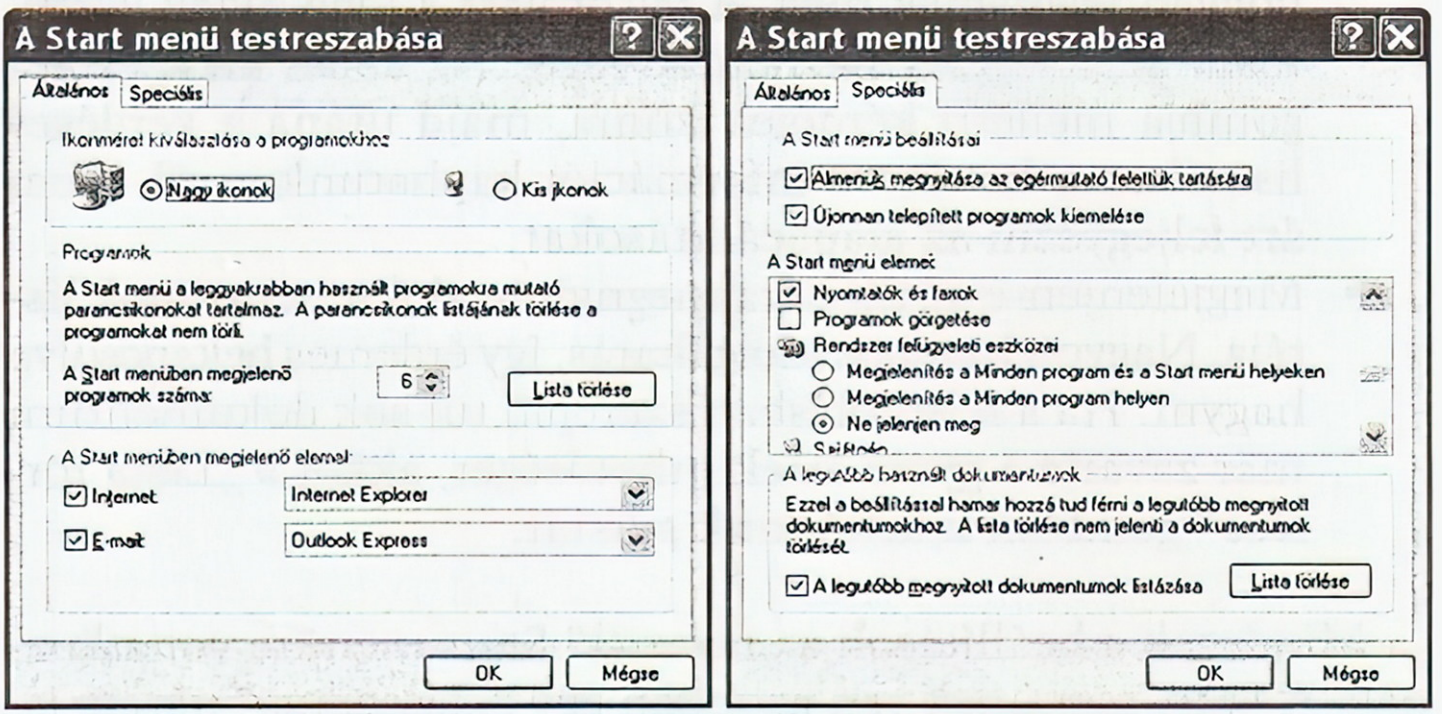

8.4. ábra. *„A Start menü testreszabása" dialógusablak oldalai*

Az „Általános" lapon a következő tulajdonságokat állíthatjuk be:

- Nagy vagy kis ikonokat kívánunk-e látni a Start menüben. Az alapbeállítás a nagy ikonok használata.
- Hány alkalmazást soroljon fel a legutóbb használt programok listája. Ugyanitt egyszerre törölhetjük a lista összes elemét is.

- Mely program parancsikonja jelenjen meg az „Internet" és az „E-mail" pontok alatt. Alapértelmezés szerint az Internet Exploreré és az Outlook Expressé.

A „Speciális" lapon megadhatjuk hogy:

- Meg lehessen-e nyitni az almenüket az egérmutató felettük tartásával is, vagy csak kattintással. Érdemes az előbbit használni.
- Ki legyenek-e emelve eltérő háttérszínnel az újonnan telepített programok, vagy sem. Az alapbeállítás az igen.
- A Start menü mely elemei legyenek láthatóak, és azok hogyan jelenjenek meg. A felsorolást a jobb oldali görgetősáv segítségével nézhetjük végig. Az ablak kikapcsológombja melletti kérdőjel ikonra, majd utána a kérdéses listaelemre kattintva információt kaphatunk arról. Nem árt feljegyezni az alapbeállításokat.
- Megjelenjen-e az utoljára megnyitott dokumentumok listája. Nagyon hasznos szolgáltatás, így érdemes bekapcsolva hagyni. Ha a felsorolásban szereplő túl sok dokumentum már zavarja a gyors áttekinthetőséget, akkor a „Lista törlése" gombbal kiüríthetjük a listát.

Mindezek a beállítások a „normál" Start menüre vonatkoznak. A Start menünek van azonban egy „klasszikus" nézete is, amely saját beállításokkal rendelkezik.

8.5. A Klasszikus Start menü

A korábbi Windows verziók Start menüje egészen más felépítésű és külalakú, mint az XP-ben található. A „régi" Start menühöz szokott felhasználók számára rendelkezésre áll a *Klasszikus Start menü* (8.5. ábra). Ezt úgy kapcsolhatjuk be, hogy a Start gomb helyi menüjében a „Tulajdonságok" gombra kattintunk, majd a megjelenő ablakban bejelöljük a „Klasszikus Start

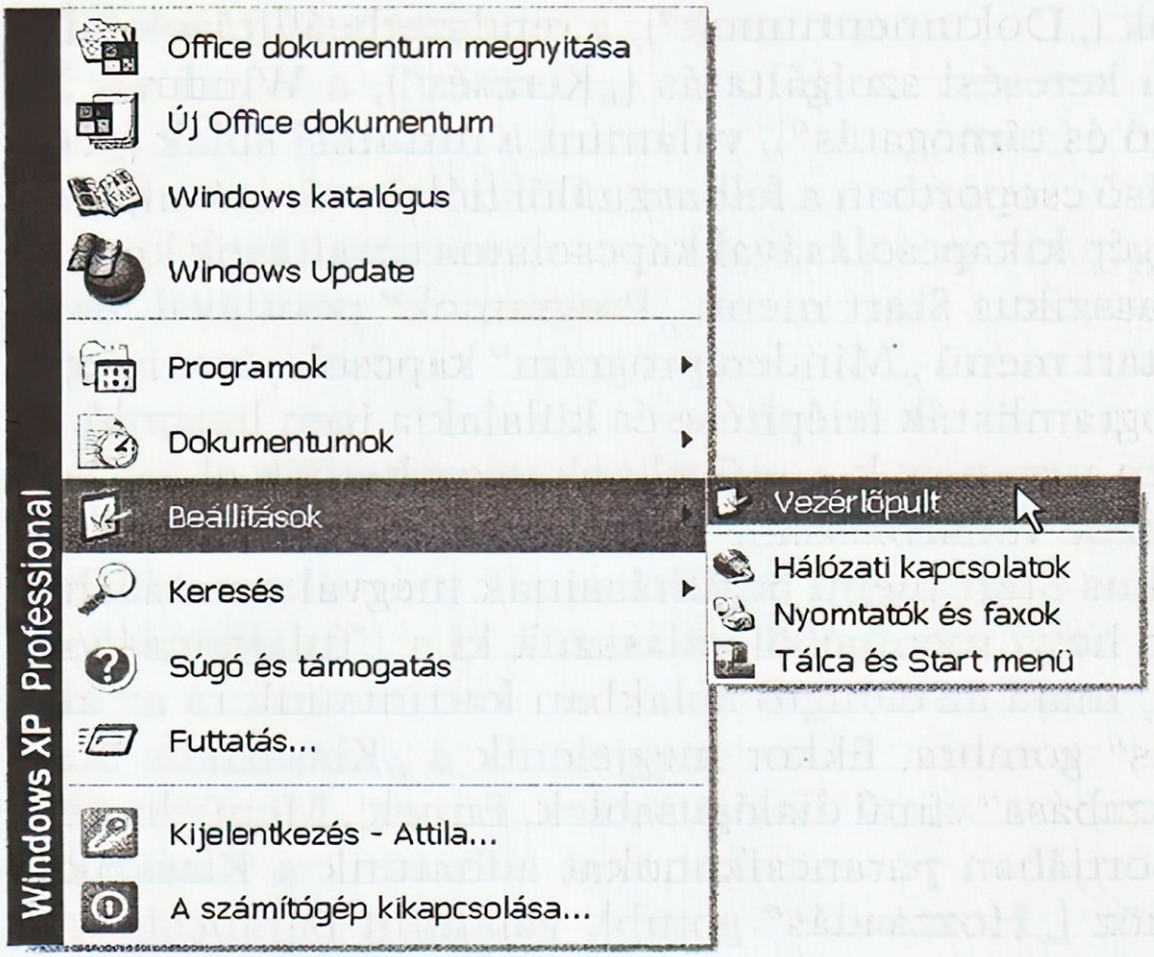

8.5. ábra. *A Klasszikus Start menü*

menü" rádiógombot. Talán nem tűnik fel azonnal, de az átállítással egy időben az Asztalon megjelennek a „Dokumentumok", a „Sajátgép" és a „Hálózati helyek" mappák ikonjai, valamint az Internet Explorer alkalmazás ikonja.

A Klasszikus Start menüből ugyanúgy elérhető az összes program és beállítás, mint XP-stílusú társából – csak máshol találhatóak az egyes elemek. A Klasszikus nézet nagy hátránya viszont, hogy nem tartalmazza a legutóbb használt alkalmazások listáját. Másrészt pedig, mivel az egyes felhasználók Klasszikus Start menüi is eltérőek lehetnek, ezért talán kissé zavaró, hogy a felhasználói fiók neve nincs feltüntetve.

A menü vízszintes vonalakkal három részre van felosztva. A felsőben találhatóak a rögzített programok, melyeket így gyorsan elindíthatunk. A középső szakaszból érhető el az összes telepített program („Programok"), a mostanában használt do-

kumentumok („Dokumentumok"), a rendszerbeállítások („Beállítások"), a keresési szolgáltatás („Keresés"), a Windows XP súgója („Súgó és támogatás"), valamint a futtatási ablak („Futtatás"). Az alsó csoportban a felhasználói fiók bezárásával, illetve a számítógép kikapcsolásával kapcsolatos utasítások kapnak helyet. A Klasszikus Start menü „Programok" pontjával, és az XP-stílusú Start menü „Minden program" kapcsolójával megjeleníthető programlisták felépítése és külalakja igen hasonló, és mindkettőben ugyanazok a műveletek végezhetőek el (pl. elemek áthelyezése vonszolással).

A Klasszikus Start menü beállításainak megváltoztatásához a Start gomb helyi menüjéből válasszuk ki a „Tulajdonságok" menüpontot, majd az előugró ablakban kattintsunk rá az alsó „Testreszabás" gombra. Ekkor megjelenik a „Klasszikus Start menü testreszabása" című dialógusablak. Ennek „Menüelemek" feliratú csoportjában parancsikonokat adhatunk a Klasszikus Start menühöz („Hozzáadás" gomb), valamint parancsikonokat és egész mappákat törölhetünk abból („Eltávolítás" gomb). Ugyanitt megnyithatjuk a menüt mappanézetben („Speciális" gomb), vagy visszaállíthatjuk a programlista elemeit az eredeti elrendezésbe és sorrendbe („Visszarendezés" gomb). Végül e rész alján törölhetjük a legutóbb megnyitott dokumentumok listáját („Törlés" gomb). „A Start menü speciális beállításai" jelölőnégyzet-listában megadhatunk néhány különleges tulajdonságot. Ezekről az ablak jobb sarkában elhelyezett kérdőjel ikonra, majd a kérdéses listaelemre kattintva kaphatunk információt. Az internetet sokat böngészők számára hasznos lehet bekapcsolni a „Kedvencek megjelenítése" opciót.

A könyvben mindenhol az XP-stílusú Start menüt használjuk. Ha valaki a régi, Klasszikus Start menü mellett dönt, de abban nem talál valamilyen hivatkozott elemet, akkor forduljon a Windows XP Súgójához.

8.6. Összefoglalás

A Windows XP beállításait, beépített programjait, valamint a telepített felhasználói alkalmazásokat a *Start menün* keresztül érhetjük el. Minden felhasználó *saját* Start menüvel rendelkezik – az aktuális *fióknév* a menü felső részén van feltüntetve. A Start menü főbb részei a *rögzített programok* tartománya, a *legutóbb használt alkalmazások* listája, a *Minden program* kapcsoló, a *különleges mappák* csoportja, a *beállításra* szolgáló elemeket tartalmazó rész, a *segítségnyújtó* szolgáltatások területe, valamint a felhasználói fiókból történő *kilépést* lehetővé tevő gombok. Külön meg kell említeni a mostanában használt adatfájlokat felsoroló *„Legutóbbi dokumentumok"* almenüt, valamint a *programlista* megnyitására szolgáló *Minden program* kapcsolót. A Start menü minden eleme saját helyi menüvel rendelkezik.

A programlista az *összes telepített felhasználói alkalmazást* tartalmazza. Felépítését tekintve helyi menühöz hasonló szerkezetű, *almenükből* és *menüpontokból* áll. Használata szintén a helyi menükére emlékeztet. Mivel e lista gyakorlatilag egy különleges mappa, így elemeit *(mappáit és parancsikonjait)* szabadon áthelyezhetjük, másolhatjuk, átnevezhetjük, törölhetjük stb.

A Start gomb helyi menüjének *„Tulajdonságok"* tételére kattintva megjelenik egy dialógusablak, ahol testreszabhatjuk a Start menü viselkedését, és szabályozhatjuk számos elemének megjelenítését. Itt válthatunk át *Klasszikus Start menü* nézetre is, amely a régebbi Windows verziók Start menüjét szimulálja.

8.7. Fogalmak

Dokumentumok mappa – Kifejezetten a felhasználók dokumentumainak tárolására kialakított mappa. Minden felhasználó saját Dokumentumok mappával rendelkezik.

Indítópult – A programlista egy speciális mappája. Az ebbe helyezett parancsikonok által kijelölt programok automatikusan futtatásra kerülnek a rendszer indításakor.

Programlista – Az XP-stílusú Start menüből a „Minden program", a Klasszikus Start menüből a „Programok" tételre kattintva előugró, mappákat és parancsikonokat tartalmazó, helyi menühöz hasonló, minden telepített programot felsoroló lista.

Rögzített programok – Az XP-stílusú Start menü bal oldali hasábjának felső részében mindig látható alkalmazások.

Vezérlőpult – Olyan különleges, mappaként kezelhető hely, ahonnan központilag érhetőek el a Windows XP beállításai.

9. fejezet

Az Asztal

A Windows XP grafikus felhasználói felületének legnagyobb részét az *Asztal* tölti ki. Ez az elem kettős szereppel bír: egyrészt területén nyílnak meg az ablakok, másrészt parancsikonok helyezhetőek el rajta. Az Asztal színvilágát és ikonjainak elrendezését ízlésünkhöz igazítva, valamint háttérképet elhelyezve rajta kellemes munkakörnyezetet alakíthatunk ki.

9.1. Hova tűntek a megszokott ikonok?

Az alapbeállítások szerint az Asztal mindössze egyetlenegy ikont tartalmaz: a Lomtár ikonját. Azok a felhasználók, akik használták a Windows régebbi verzióit is, bizonyára hiányolják a Dokumentumok, Hálózati helyek, Sajátgép és Internet Explorer ikonokat, amelyek korábban mindig láthatóak voltak az Asztalon. Természetesen a Windows XP-ben is módunkban áll ezeket megjeleníteni. Ehhez a következőket kell tennünk:

- Az Asztal egy üres pontjára jobb egérgombbal kattintva hívjuk elő az Asztal helyi menüjét, és válasszuk ki belőle a „Tulajdonságok" tételt.

- Az előbukkanó „Megjelenítés tulajdonságai" ablakban lapozzunk az „Asztal" oldalra, és itt kattintsunk az alul elhelyezett „Az asztali elemek testreszabása" feliratú gombra.
- Megnyílik az „Asztali elemek" című dialógusablak (l. 9.1. ábra). Az „Asztali ikonok" csoportban jelöljük be mindazokat az elemeket, melyek ikonját meg kívánjuk jeleníteni az Asztalon.

Az elemekhez rendelt ikonokat is módosíthatjuk. Ehhez az ablak középső részén jelöljük ki az egyik elem ikonját, kattintsunk az „Ikoncsere" gombra, majd az előtűnő „Ikoncsere" ablakból válasszuk ki az elem új ikonját. Az „Alapértelmezett" gombbal bármikor visszaállíthatjuk az alapbeállítás szerinti ikonformákat.

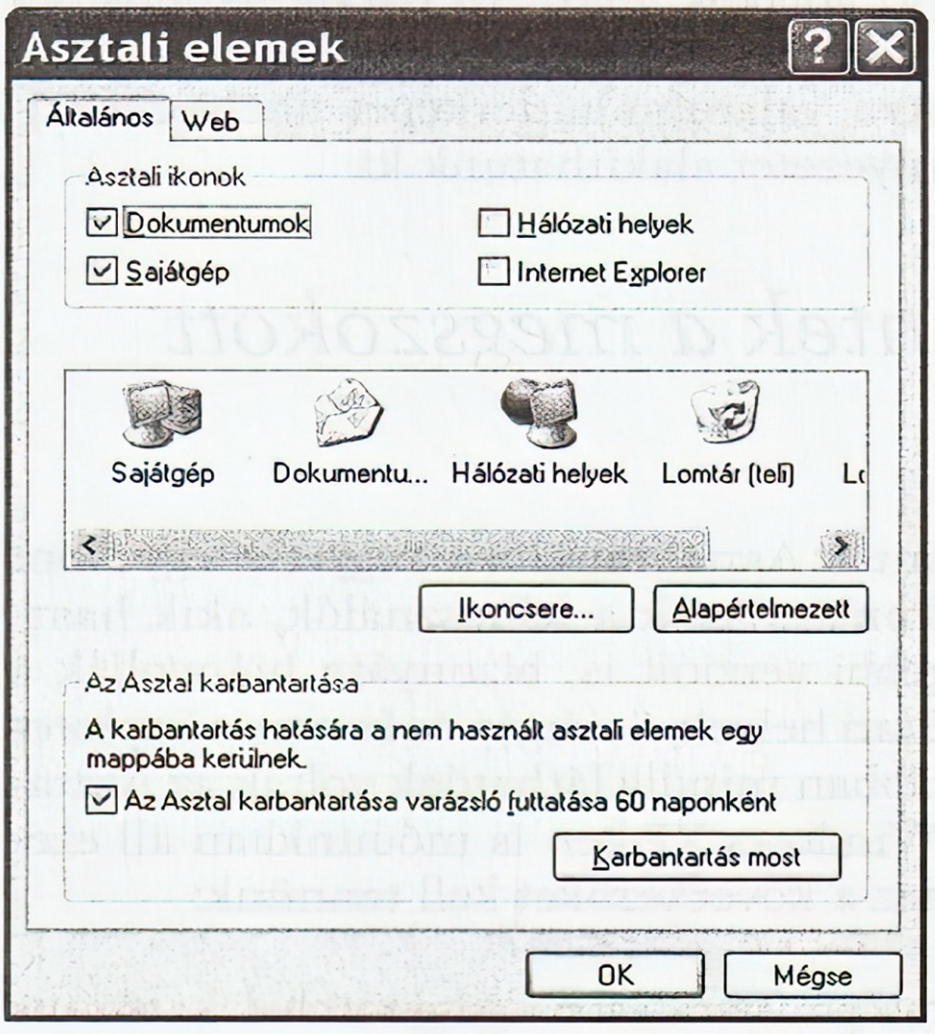

9.1. ábra. *Az „Asztali elemek" dialógusablak*

Az „Asztali elemek" ablak tartogat még egy fontos beállítást: megmondhatjuk, hogy szeretnénk-e az „Asztal karbantartása" varázslót 60 naponként futtatni. Ezt az opciót bejelölve a rendszer 60 naponként megvizsgálja, hogy van-e olyan ikon az Asztalon, melyre ez idő alatt egyszer sem kattintottak. Ha talál ilyet, akkor áthelyezi az Asztalról egy „Nem használt asztali parancsikonok" nevű mappába, ahonnan manuálisan vissza lehet állítani. A „Karbantartás most" gombbal az „Asztaltisztítás" bármikor kezdeményezhető.

9.2. Parancsikonok létrehozása, átnevezése és törlése

A gyakran használt programok és dokumentumok megnyitását sokkal egyszerűbbé és gyorsabbá tehetjük, ha *ezekre hivatkozó parancsikonokat* helyezünk el az Asztalon. Ekkor ezek eléréséhez elegendő egyszerűen rákattintanunk a megfelelő parancsikonra – nem kell a Start menüben vagy a Dokumentumok mappában kutatnunk.

Az Asztalra három különféle módon is helyezhetünk parancsikonokat. Ezek:

1. Első módszer
   - Kattintsunk a jobb egérgombbal az Asztal egy üres részére, majd a helyi menüből válasszuk az „Új"/„Parancsikon" menüpontot.
   - Az előtűnő „Parancsikon létrehozása" dialógusablak mezőjébe gépeljük be ama fájl teljes elérési útvonalát (például „C:\Windows\Regedit.exe"), amelyet majd meg kívánunk nyitni a parancsikonnal. Ha ezt nem tudjuk fejből, akkor a „Tallózás" gombbal megjeleníthetjük a fájlrendszert, és ebből egérrel kiválaszthatjuk a megfe-

lelő fájlt. Amikor elkészültünk, kattintsunk a „Tovább" gombra.

- Most a parancsikon nevét kell megadnunk. Ezt olvashatjuk majd az ikon alatt. Írjunk be egy nevet, mely utal a parancsikon szerepére. Nyomjuk meg a „Befejezés" gombot. Az Asztalon máris látható az új parancsikon.

2. Második módszer
   - A Start menü „Minden program" gombjával nyissuk meg a programlistát és keressük meg benne azt az alkalmazást, melyhez ikont szeretnénk rendelni az Asztalon.
   - Kattintsunk a jobb egérgombbal az alkalmazás nevére, és a helyi menüből adjuk ki a „Küldés"/„Asztal (parancsikon létrehozása)" parancsot. Az új parancsikon megjelenik az Asztalon, a neve pedig ugyanaz lesz, mint a programlistában feltüntetett név.
3. Harmadik módszer
   - Nyissuk meg a Sajátgép vagy a Windows Intéző ablakát, és keressük meg benne a megfelelő alkalmazást. Az ablakot méretezzük át úgy, hogy mellette az Asztal egy része is látható legyen.
   - A *jobb* egérgombot lenyomva tartva vonszoljuk át a programot az Asztal területére, majd ott engedjük el.
   - Amikor felengedjük az egérgombot, előugrik egy helyi menü; válasszuk „Parancsikon létrehozása itt" menüpontját. Az új parancsikon láthatóvá válik az Asztalon. Neve „Parancsikon – Program neve" stílusú lesz.

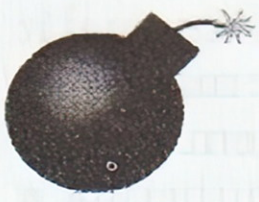

FIGYELEM! *Vigyázzunk a harmadik módszerrel! Ha a vonszolást véletlenül a bal gombbal végezzük el, akkor a parancsikon létrehozása helyett magát a programfájlt helyezzük át az Asztalra, ami azt jelenti, hogy a fájl az eredeti helyéről törlődik!*

Természetesen a fenti módszerek mindegyikével létrehozhatunk dokumentumra mutatató parancsfájlt is. A különbség mindössze annyi, hogy ekkor egy dokumentumot kell kiválasztanunk, továbbá a második esetben a programlista helyett a „Legutóbbi dokumentumok" listába kell belépnünk. Még tovább menve, mappákra hivatkozó *mappaikonokat* is helyezhetünk az Asztalra, ha programfájl vagy dokumentum helyett egy mappát választunk ki.

Gyakran előfordul, hogy át szeretnénk nevezni egy-egy parancsikont. Ehhez kattintsunk a parancsikonra, majd kicsit később kattintsunk még egyszer annak *nevére*. Ekkor szabadon átírhatjuk a nevet. Ez az eljárás csak dupla kattintásos mód esetén alkalmazható. Ha webes módot alkalmazunk, akkor a parancsikon helyi menüjéből adjuk ki az „Átnevezés" parancsot.

A parancsikonokat természetesen törölhetjük is. Ehhez helyi menüjükből a „Törlés" utasítást kell választanunk. Ha eközben lenyomva tartjuk a SHIFT billentyűt, akkor a parancsikon a Lomtár helyett egyből megsemmisítésre kerül. Egy másik lehetőség az, hogy kijelöljük a törlendő ikont, és megnyomjuk a DEL gombot.

***TIPP** A Start menühöz hasonló módon az Asztalnak is létezik egy mappa megfelelője. Ebben szintén megtalálhatóak az Asztalra helyezett ikonok. Ez a mappa a Windows Intéző fájlrendszer-ablakában a legfelső szinten található.*

***TIPP** Mivel minden felhasználó külön Asztallal rendelkezik, ezért nyugodtan elhelyezhetünk rajta akármennyi és akármilyen parancsikont – ezek a többi felhasználó Asztalán nem fognak megjelenni. Ez vonatkozik az Asztal más beállításaira is (háttérkép, képernyővédő, téma stb.).*

9.3. Parancsikonok egyedi és automatikus rendezése

Amikor már több parancsikont is helyeztünk az Asztalra, felmerül ezek rendezésének igénye. Az ikonokat elrendezhetjük a képernyőn mi magunk, vagy rábízhatjuk ezt a feladatot az operációs rendszerre. Egy ikont manuálisan úgy helyezhetünk át máshová, hogy egyszerűen más pozícióba vonszoljuk az egérrel, és ott elengedjük.

Az ikonrendezéssel kapcsolatos beállításokat és szolgáltatásokat az Asztal helyi menüjének „Ikonrendezés szempontja" nevű almenüjében találjuk. Lehetőségeink:

- **Asztali ikonok megjelenítése.** Ennek a menüpontnak bejelölve kell lennie ahhoz, hogy az Asztalon bármilyen ikon látható legyen.
- **Ikonok igazítása.** Ez az opció azt határozza meg, hogy az ikonokat bárhová helyezhessük-e az Asztalon (kikapcsolt állapot), vagy csak bizonyos pozíciókba (bekapcsolt állapot). Ha az ikonokat egyforma térközzel, szabályosan egymás alá és mellé kívánjuk elhelyezni, akkor érdemes kipipálnunk ezt a menüpontot.
- **Automatikus elrendezés.** Amennyiben ez a menüpont ki van pipálva, úgy a rendszer automatikusan szabályos oszlopokba és sorokba rendezi az ikonokat. Ilyenkor az egyes ikonok helyét mi nem jelölhetjük ki.
- **Név/Méret/Típus/Módosítva.** Mind automatikus, mind kézi ikonelhelyezés esetén ezek egyikére kattintva az ikonok a kiválasztott tulajdonságuk alapján lesznek sorba rendezve.

9.4. Mappák az Asztalon

Az Asztalon nem csupán fájlokra hivatkozó, hanem mappákra mutató parancsikonokat is elhelyezhetünk. Ehhez a 9.2. pontban ismertetett módszerek egyikét kell alkalmaznunk: vagy használjuk az Asztal helyi menüjének „Új"/„Mappa" parancsát, vagy a jobb gombbal vonszoljuk át a mappát a Sajátgép/Windows Intéző ablakából az Asztal területére.

Az Asztalra helyezett *mappaikonra* duplán kattintva megnyílik a hozzárendelt mappa. Ebbe úgy helyezhetjük vagy másolhatjuk át az Asztal egy parancsikonját, hogy azt az egérrel a mappaikon fölé, vagy a megnyitott mappa ablakán belülre vonszoljuk, és ott elengedjük. Másolás esetén ne felejtsük el, hogy nyomva kell tartanunk a CTRL billentyűt. Ha nagyon sok parancsikon van elhelyezve az Asztalon, akkor okvetlenül érdemes egy részüket mappákba rendezni.

Természetesen az Asztalról elérhető mappákba nem csak parancsikonokat, hanem bármilyen fájlt vagy mappát is helyezhetünk. Ezt úgy is megtehetjük, hogy a Sajátgép/Windows Intéző ablakából a kijelölt elemeket átvonszoljuk a mappaikon fölé, vagy a megnyitott mappa ablakán belülre.

9.5. Az Asztal testreszabása

Az Asztalt minden tekintetben személyes ízlésünkhöz igazíthatjuk. Ehhez az Asztal helyi menüjének „Tulajdonságok" tételét kell választanunk. Ekkor láthatóvá válik a „Megjelenítés tulajdonságai" nevű dialógusablak (l. a 9.2. ábrát). Ez öt oldalt foglal magába – ezeket fogjuk áttekinteni az alábbiakban.

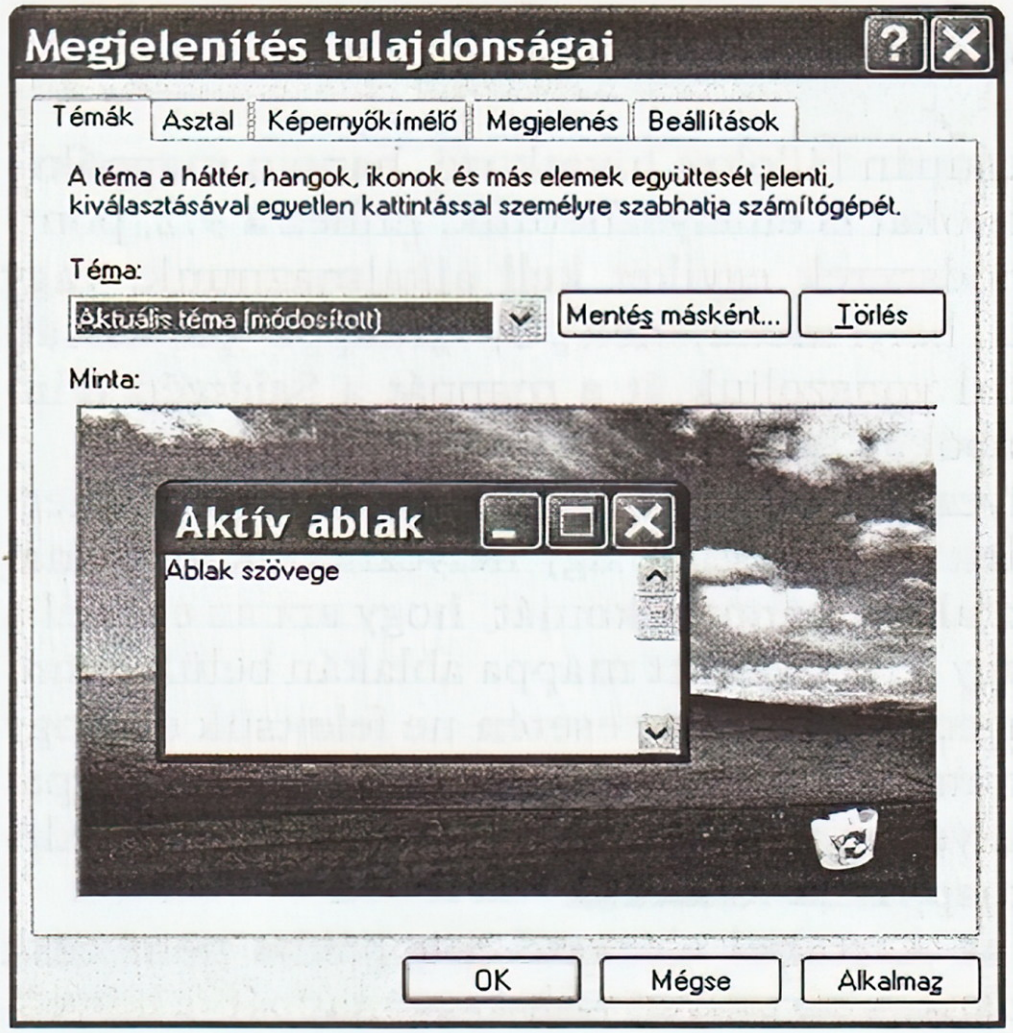

9.2. ábra. *A „Megjelenítés tulajdonságai" című dialógusablak „Témák" nevű oldala*

Témák oldal

Az itt található kombinált listadobozból kiválaszthatjuk a használandó *asztaltémát*. Az asztaltéma az előre megadott elemméretek, színek, háttérképek, ikonok, betűtípusok, egérmutatók, képernyővédők és rendszerhangok olyan összessége, amely alapvetően meghatározza az Asztal megjelenését. Amikor a listából kiválasztunk egy másik témát, akkor a „Minta" feliratú részben láthatjuk, hogy milyen lenne az Asztal és elemeinek megjelenése az új beállításokkal. Ha az, amit itt látunk, megnyeri tetszésünket, akkor az OK vagy az Alkalmaz gombbal hagyjuk jóvá a változtatást.

TIPP *Ha a dialógusablakból történő kilépés nélkül szeretnénk érvényesíteni az új beállításokat, akkor kattintsunk az Alkalmaz gombra. Ez mindegyik lap (és minden dialógusablak) esetében érvényes.*

A Windows XP önmagában elég kevés témát tartalmaz, de számtalan internetes honlapról tölthetünk le asztaltémákat ingyenesen. A hivatalos Microsoft asztaltémák közül a lista „További témák az interneten" menüpontjára kattintva válogathatunk. További lehetőségünk, hogy megvásároljuk a „Plus! for Windows XP" nevezetű kiegészítő csomagot, amely számtalan asztaltémát tartalmaz.

Asztal oldal

Ezen a lapon az Asztal *háttérképét* adhatjuk meg. Ehhez a „Háttér" listából válasszuk ki az egyik képet. Az oldal felső részében megfigyelhetjük, hogyan fest majd az Asztal az új háttérrel. A „Pozíció" kombinált listadoboz akkor jut szerephez, ha a kijelölt kép kisebb méretű, mint az Asztal területe. Ekkor kiválaszthatjuk belőle, hogy a háttérkép az Asztal közepén látszódjon-e („Középen" opció), mozaikszerűen elrendezve jelenjen-e meg („Mozaik"), vagy kissé megnyújtva mégiscsak kitöltse-e a képernyőt („Nyújtás"). A „Tallózás" gombra kattintva saját képet is használhatunk háttérként. A „Szín" mező értékének akkor van jelentősége, ha a bal oldali listában a „Nincs" tételt adjuk meg – ebben az esetben az Asztal háttérkép helyett a mezőben látható színnel lesz kitöltve.

Képernyőkímélő oldal

Ha egy monitoron naponta több órán keresztül pontosan ugyanaz a kép látható, akkor az néhány hónap alatt „beleéghet" a képernyőbe. Ez azt jelenti, hogy ha például egy ablak mindig a képernyő ugyanazon területén, ugyanakkora méretben van megnyitva, akkor előfordulhat, hogy néhány ezer ilyen óra után az ablak akkor is megjelenik halványan a monitoron, ha nincs is megnyitva. Ezért olyankor, amikor a számítógép be van ugyan kapcsolva, de senki sem használja, érdemes változó képet megjeleníteni a monitoron, annak kímélése végett. Pontosan ezt teszi a *képernyőkímélő*.

A lap kombinált listadobozában jelöljük ki a használni kívánt képernyőkímélőt – ekkor ezt az ablak felső részében működés közben is láthatjuk. A képernyőkímélő kipróbálásához kattintsunk a „Villámnézet" gombra. A villámnézetből bármely gomb megnyomásával vagy az egér megmozdításával térhetünk vissza a dialógusablakhoz. A „Beállítások" gombra kattintva módosíthatjuk a kiválasztott képernyőkímélő egyes paramétereit. A „Várakozás" mezőben megadhatjuk, hogy hány percnyi felhasználói tétlenség után kapcsolódjon be a képernyővédő, a mellette elhelyezett jelölőnégyzettel pedig azt határozhatjuk meg, hogy a képernyőkímélő leállításakor újra be kelljen-e jelentkezni a felhasználói fiókba.

Megjelenés oldal

Itt adhatjuk meg, hogy az ablakok, a gombok és a különböző kezelőszervek Windows XP, avagy klasszikus Windows stílusúak legyenek-e, hogy milyen *színösszeállítást* szeretnénk használni (az alapbeállítás a kék), és hogy mekkora méretűek legyenek a betűk (1024×768-as vagy annál nagyobb képernyőfelbontás esetén érdemes nagy betűket alkalmazni).

A „Hatások" gombra kattintva egy új dialógusablakban további megjelenítési beállításokat érhetünk el, melyekről a kérdőjel ikon segítségével kaphatunk bővebb információt. Azok, akik hordozható számítógéppel vagy folyadékkristályos monitorral rendelkeznek, próbálják ki a ClearType betűsimítási eljárást – sokat javíthat a feliratok olvashatóságán.

A „Speciális" feliratú gombbal szintén egy további dialógusablakot nyithatunk meg. Az itt található kombinált listából kiválaszthatjuk a grafikus felhasználói felület bármely elemét, majd a többi kezelőelem segítségével megadhatjuk színét, méretét és betűtípusának jellemzőit. Mindeközben az ablak felső részében megszemlélhetjük az eredményt.

TIPP *Mivel másik asztaltéma alkalmazásakor a vizuális elemek paraméterei átállítódnak, ezért a „Megjelenés speciális beállításai" dialógusablakban mindig a megfelelő téma kiválasztása után módosítsuk az elemek jellemzőit.*

Beállítások oldal

A 9.3. ábrán látható „Beállítások" lapon megadhatjuk a *képernyőfelbontást*, azaz, hogy a monitoron hány képpont jelenjen meg vízszintesen és függőlegesen. A szabványos méretek: 800×600, 1024×768, 1152×864, 1280×1024, 1600×1200. Beállíthatjuk továbbá a *színminőséget* (más néven a *színmélységet*), azaz, hogy egyszerre legfeljebb hány szín jelenhet meg a képernyőn. Ennek lehetséges értékei: 8 bites (256 szín), 16 bites (65536 szín), 24 bites (16,7 millió szín), 32 bites (16,7 millió szín). Minél nagyobb képernyőfelbontást és minél magasabb színminőséget szeretnénk használni, annál nagyobb teljesítményű videokártyával és monitorral kell rendelkeznünk. Ne feledkezzünk meg arról sem, hogy nagyobb felbontásokat kapcsolva kisebbek lesznek az elemek és a feliratok.

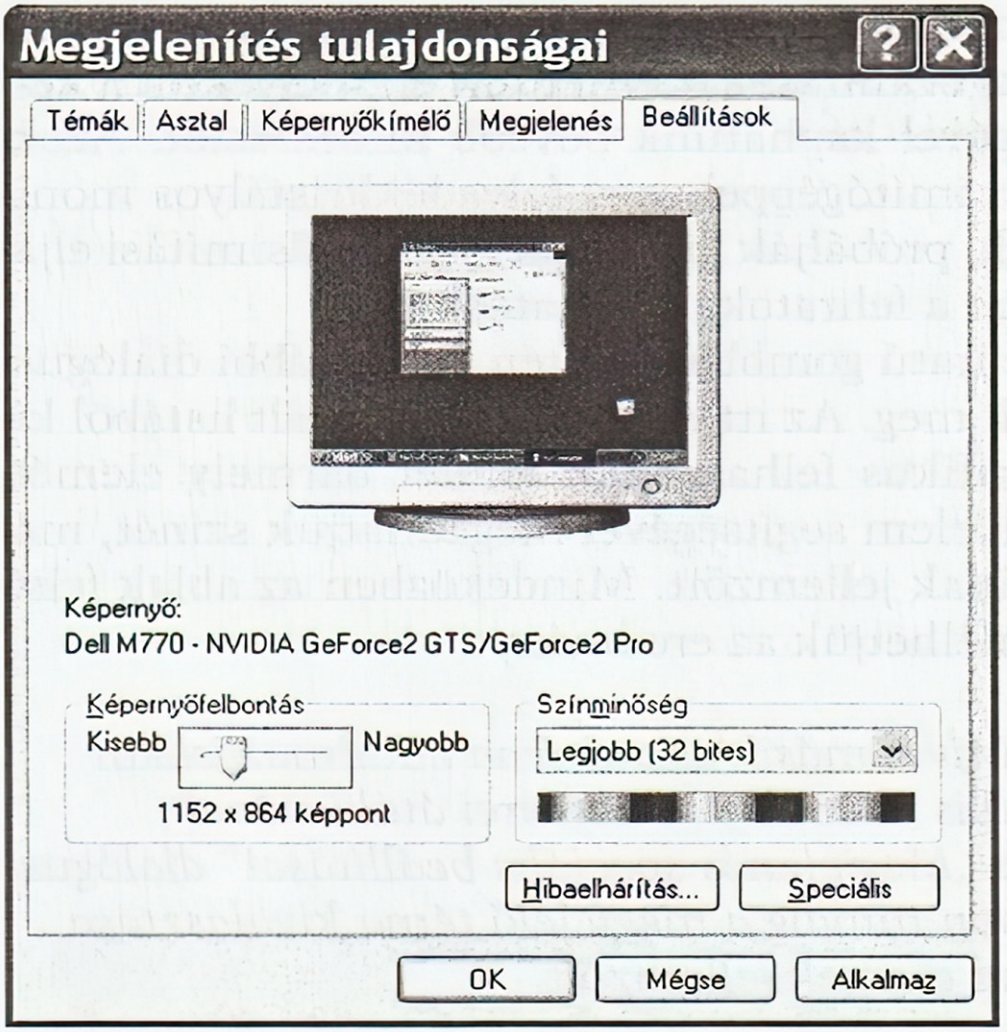

9.3. ábra. *A „Megjelenítés tulajdonságai" című dialógusablak „Beállítások" nevű oldala*

Miután kiválasztottuk a kívánt felbontást és színmélységet, kattintsunk az OK gombra. Ekkor a Windows XP megkísérli a megadott beállításoknak megfelelően megjeleníteni a képet. Ha ez nem sikerül, akkor általában csak a teljesen üres, fekete képernyőt látjuk. Nem kell megijednünk, ilyen esetben tizenöt másodperc múlva automatikusan visszaállnak a régi beállítások, és velük együtt visszakapjuk a képet is.

Az oldalon található egy „Speciális" feliratú gomb is. Erre kattintva előugrik egy jó néhány oldalt tartalmazó új dialógusablak. Ennek „Általános" lapján beállíthatjuk az ún. *DPI* értéket. A normál méret (96 DPI) helyett használhatjuk a nagy méretet (120 DPI) is, vagy az „Egyéni beállítások" lehetőséget választva szabadon megadhatjuk ezt az értéket. Minél nagyobb

ez a szám, annál nagyobb lesz a képernyőn az *összes* elem. (Ha csak a feliratok méretét akarjuk megváltoztatni, akkor azt ne itt, hanem az előző ablak „Megjelenés" oldalán tegyük meg.)

A „Speciális" gombbal megnyitott ablak „Adapter" vagy „Monitor" nevű oldalán általában található egy *„Képernyő-frissítési gyakoriság"* feliratú kombinált listadoboz. Ebben azt adhatjuk meg, hogy a monitor másodpercenként hány alkalommal frissítse a képet. A villogásmentes képhez legalább 70 Hertzes frekvenciára van szükség. Fontos, hogy „A monitor által meg nem jeleníthető üzemmódok elrejtése" opció be legyen kapcsolva, nehogy véletlenül olyan frissítési értéket válasszunk, amelyre monitorunk képtelen. (Amennyiben mégsem kapcsoljuk be ezt az opciót – mert például a rendszer nem ismerte fel a monitorunkat, és emiatt csak 60 Hertzes képfrissítési frekvenciát enged választani – úgy előbb nézzük meg a monitor dokumentációjában, hogy az mely felbontásban milyen gyakori frissítésre képes. Ha ez nincs megadva, akkor vizsgáljuk meg a monitor hátulját, ahol többnyire fel van tüntetve az ún. *sorfrekvencia* értéke. Ha ezt az értéket elosztjuk a sorok számával, akkor megkapjuk, hogy legfeljebb milyen gyakori frissítést állíthatunk be. Mondjuk, ha a monitorunk 69 kHz, azaz 69000 Hertz sorfrekvenciájú, és 1024×768-as felbontást használunk, akkor maximum 69000/768 ≈ 89 Hertzes képernyő-frissítési gyakoriságot adhatunk meg.)

9.6. Összefoglalás

Az *Asztal* az a terület, amelyen megnyílnak az ablakok. *Parancsikonok* helyezhetők el rajta, és *testreszabásával* kellemes munkakörnyezetet alakítható ki.

Az Asztalon alapbeállítás szerint csak a *Lomtár* ikonja található. A korábbi Windows verziókban megszokott ikonok *(Do-*

kumentumok, Hálózati helyek, Sajátgép, Internet Explorer) megjelenítése az Asztal helyi menüje/„Tulajdonságok" menüpont/„Asztal" oldal/„Az asztali elemek testreszabása" gomb segítségével előhívható ablak felső részében kapcsolható be. Ugyanebben a dialógusablakban állítható be az Asztal *karbantartására* vonatkozó opció.

Az Asztalon különböző programfájlokra, dokumentumokra, mappákra hivatkozó parancsikonokat lehet elhelyezni, melyek megkönnyítik ezek elérését. A parancsikon-létrehozás elvégezhető:

- az Asztal helyi menüjének *„Új"/„Parancsikon"* illetve *„Mappa"* utasításával,
- a Start menü programlistájának vagy legutóbbi dokumentumok listájának helyi menüjének *„Küldés"*/„Asztal *(parancsikon létrehozása)"* parancsával,
- egy elemet egy mappaablakból jobb gombbal az Asztal területére *vonszolva*.

A parancsikonok az Asztal helyi menüjének utasításaival átnevezhetőek és törölhetőek. Ez csupán a *hivatkozás* és nem a *hivatkozott elemek* átnevezését vagy törlését jelenti. Az Asztalon elhelyezett dosszié ikonok által jelképezett mappákba bármilyen elemet át lehet helyezni vagy másolni.

Az Asztal helyi menüjének „Tulajdonságok" menüpontjával megnyitható a „Megjelenítés tulajdonságai" dialógusablak. Itt megadható a használni kívánt *téma, háttérkép* és *képernyőkímélő*, valamint beállíthatóak a különféle *vizuális elemek méretei, színei* és *betűtípusai*. Mindezeken túl itt választható ki a *képernyő felbontása* (vízszintes/függőleges képpontjainak száma), a *színminősége* (egyszerre használható színeinek száma) és a *képfrissítési gyakorisága* (másodpercenkénti újrarajzolásainak száma).

9.7. Fogalmak

Asztaltéma – Előre beállított elemméretek, színek, háttérképek, ikonok, betűtípusok, egérmutatók, képernyővédők és rendszerhangok összessége, amely alapvetően meghatározza az Asztal megjelenését.

DPI – A képernyő vagy a nyomtató által egy hüvelyken megjeleníthető elemi pontok száma (1 hüvelyk = 2,54 centiméter). Minél nagyobb ez az érték, annál jobb az adott eszköz *felbontása*.

Háttérkép – Az Asztal felületén megjelenített, háttérül szolgáló kép.

Képernyőfelbontás – A képernyőn vízszintes és függőleges irányban megjelenített *képpontok* száma. A leggyakoribb képernyőfelbontások: 800×600, 1024×768, 1152×864, 1280×1024. A nagyobb képernyőfelbontások használatához nagyobb teljesítményű videokártya és monitor szükséges.

Képernyőkímélő – Olyan változó vagy mozgó kép, amely akkor tűnik elő a képernyőn, ha a felhasználó bizonyos ideig nem használja a billentyűzetet és az egeret.

Képfrissítési gyakoriság – Azt fejezi ki, hogy másodpercenként hány alkalommal kerül *frissítésre (azaz újrarajzolásra)* a monitoron megjelenő kép. A maximális képfrissítési gyakoriságot alapvetően meghatározza a videokártya teljesítménye, valamint a monitor *sorfrekvenciája*. A képfrissítés mértékegysége a Hertz.

Mappaikon – A mappákra hivatkozó parancsikonok elnevezése.

Plus! for Windows XP – A Windows XP-hez külön megvásárolható szoftvercsomag, amely Asztaltémákat, képernyővédőket, játékokat és digitális médiakezelő programokat foglal magába.

Sorfrekvencia – Megadja, hogy a monitor másodpercenként hány sor kirajzolására képes. Ebből az értékből következik,

hogy az adott felbontásban legfeljebb mekkora képfrissítési gyakoriságra képes az eszköz (sorfrekvencia/sorok száma = maximális képfrissítési sebesség).

Színmélység – A képernyőn egyszerre megjeleníthető színek száma. A szabványos színmélységek: 8 bit (256 szín), 16 bit (65536 szín), 24/32 bit (16,7 millió szín).

Testreszabás – Valamilyen elem, szolgáltatás vagy program felhasználói igényeknek megfelelő egyedi beállítása.

10. fejezet

A Tálca

A *Tálca* a képernyő alján elhelyezkedő vízszintes sáv. Ez tartalmazza a Start gombot, itt követhetők nyomon az éppen futó alkalmazások, és innen is elindíthatók bizonyos programok. Az Asztalhoz hasonlóan a Tálcát is minden tekintetben testreszabhatjuk.

10.1. A Tálca szerkezete

A 10.1. ábrán megfigyelhetjük a Tálca felépítését. Mivel a Tálca meglehetősen sok beállítási lehetőséggel rendelkezik, ezért előfordulhatnak kisebb-nagyobb eltérések az ábrán bemutatott és az Olvasó által használt változat között. A Tálca részei:

- **Start gomb.** A Start menü megnyitására szolgáló gomb, amely mindig a Tálca elején található.

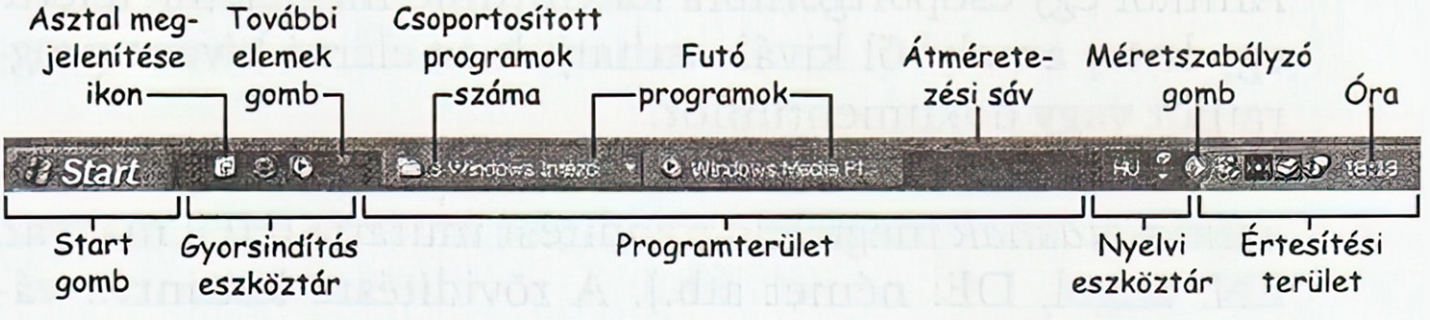

10.1. ábra. *A Tálca és részei*

- **Gyorsindítás eszköztár.** A gyakran használt alkalmazások – az alapbeállítás szerint az Internet Explorer és a Windows Media Player programok – gyors elérését biztosítja. Tartalmát mi is módosíthatjuk, magát az eszköztárat pedig átméretezhetjük és áthelyezhetjük, vagy akár le is tilthatjuk megjelenését. A helyhiány miatt nem látható ikonokat az utolsó elem utáni kettősnyílra kattintva tekinthetjük meg. A Gyorsindítás eszköztár igen fontos eleme az *„Asztal megjelenítése"* ikon. Erre rákattintva azonnal előtűnik az Asztal, miközben az összes futó program ablaka kisméretű állapotba kerül – így az Asztal eléréséhez nem kell egyenként összecsuknunk az ablakokat. Igazán praktikus szolgáltatás.
- **Programterület.** Ezen a részen láthatóak a futó alkalmazásokat jelző, ikonnal és névvel ellátott gombok. Bármelyikre kattintva átkerülünk az annak megfelelő programba. Ha ekkor még egyszer kattintunk ugyanazon a gombon, akkor a program ablaka kisméretűre változik, újabb kattintásra pedig visszaáll eredeti méretére. A programterület újdonsága, hogy képes *csoportosítani* a gombokat, és ezzel elejét venni a zsúfoltságnak. Amikor már túlságosan sok programablak van megnyitva, összegyűjti a több példányban is futó alkalmazásokat, vagy az egy programon belül megnyitott dokumentumokat, és egyetlen gombot rendel hozzájuk. Az ilyen *csoportgombon* fel van tüntetve a vele elérhető programok vagy alkalmazások száma, és a jobb szélükön egy kis háromszög ikon látható. Amikor egy csoportgombra kattintunk, megjelenik felette egy lista, amelyből kiválaszthatjuk az elérni kívánt programot vagy dokumentumot.
- **Nyelvi eszköztár.** A kiválasztott *nyelvnek* és *billentyűzetkiosztásnak* megfelelő rövidítést mutatja (HU: magyar, EN: angol, DE: német stb.). A rövidítésre kattintva választhatunk a telepített nyelvek közül. A tőle jobbra talál-

ható, felső ikonnal levehetjük ezt az eszköztárat a Tálcáról, lebegő ablakba helyezve át. Az alsó ikonnal az eszköztár helyi menüjét érhetjük el.

- **Értesítési terület.** E rész szerepe kettős: egyrészt különféle ikonok formájában itt kapunk értesítést bizonyos eseményekről (például, hogy a nyomtató nyomtat, új hardvert észlelt a rendszer stb.), másrészt itt jelenik meg néhány *tárrezidens* alkalmazás ikonja (ezek leggyakrabban eszközillesztő programok). Mindezek mellett itt láthatjuk az órát is, amelyre duplán rákattintva öröknaptár formájában megtekinthetjük a dátumot is. A ritkán használt ikonok egy idő után eltűnnek az értesítési területről, de a méretszabályzó gombbal ekkor is előhívhatjuk őket.
- **Átméretezési sáv.** A Tálca sávjának legfelső, vékony csíkja, melyet az egérrel vonszolva átméretezhetjük a Tálca területét. Ez kizárólag akkor látható, ha a Tálca nincs *zárolva*.

10.2. A Tálca tulajdonságai

A Tálca tulajdonságainak megjelenítéséhez kattintsunk jobb gombbal a programterület egy üres részére, majd az előugró helyi menüből válasszuk a „Tulajdonságok" pontot. Ekkor megjelenik a 10.2. ábra bal oldalán látható ablak. Itt az alábbi opciókat adhatjuk meg:

- **Zárolás.** Ha ez ki van pipálva, akkor sem a Tálcát, sem annak eszköztárait nem lehet átméretezni és áthelyezni.
- **Automatikus elrejtés.** Ezt bekapcsolva a Tálca eltűnik a képernyőről, amikor nem használják. Ilyenkor úgy jeleníthetjük meg ismét, hogy a képernyő aljára húzzuk az egérmutatót.

- **Mindig látható.** Ezt bejelölve a Tálca mindig látható a képernyőn – még akkor is, ha egy alkalmazás teljes ablakban fut.
- **Gombok csoportosítása.** Ennek bekapcsolt állapota esetén, a programterületen csoportosítva lesznek a programok és a hasonló típusú dokumentumok, ha már túl sok ablak van megnyitva.
- **Gyorsindítás megjelenítése.** Meghatározza, hogy megjelenjen-e a Tálcán a Gyorsindítás eszköztár.
- **Óra megjelenítése.** Meghatározza, hogy látható legyen-e a Tálcán az óra.
- **Nem aktív ikonok elrejtése.** Ezt bejelölve a ritkán használt ikonok eltűnnek az Értesítési területről (de a méretszabályzó gombbal azért mégiscsak elérhetők).

Azt, hogy az Értesítési területen mely ikonok jelenjenek meg, egészen pontosan megmondhatjuk a „Testreszabás" gombra

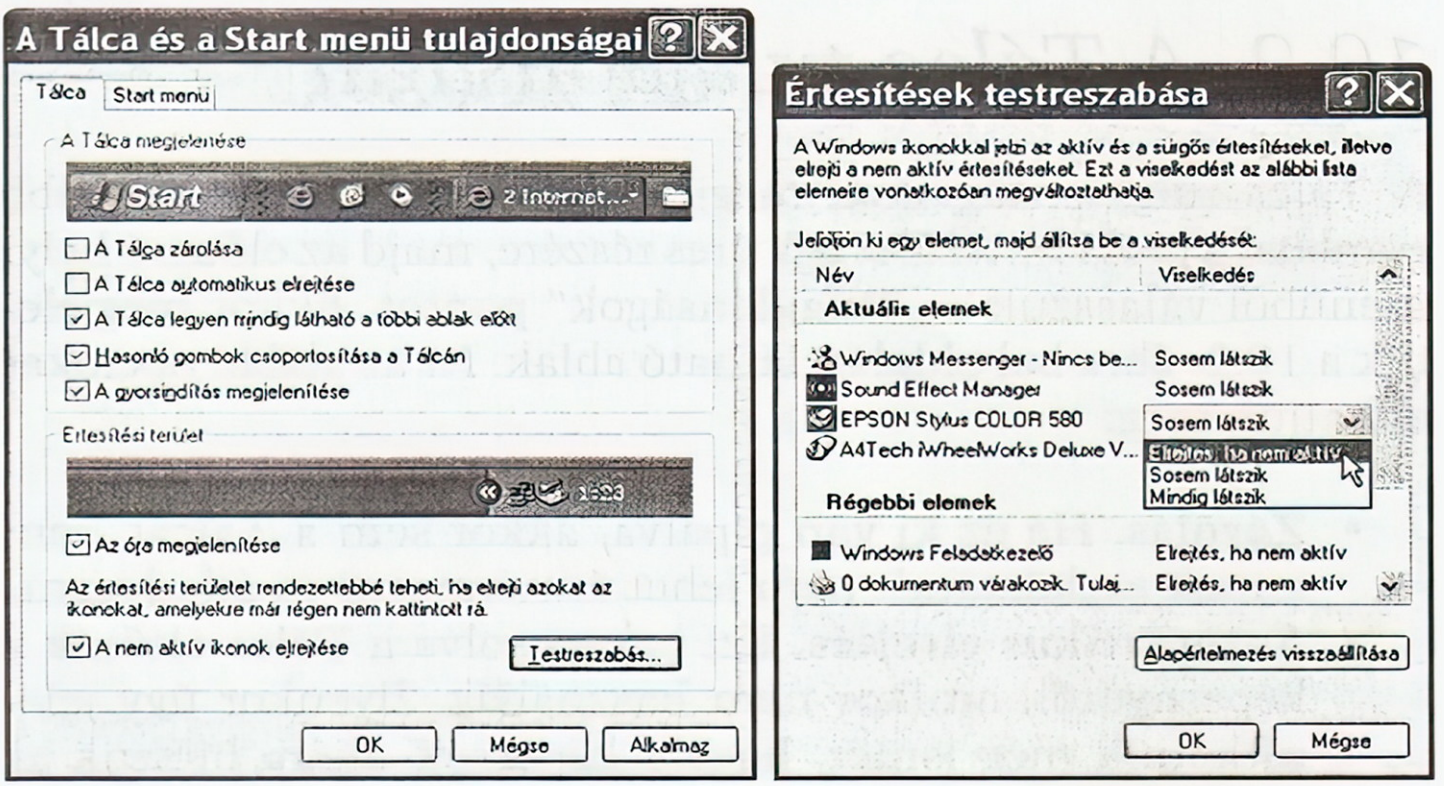

10.2. ábra. *A „Tálca tulajdonságai" és az „Értesítések testreszabása" dialógusablakok*

kattintva. Az ekkor megnyíló „Értesítések testreszabása" című ablakban (l. 10.2. ábra) minden aktuális és valaha használt elem esetében kiválaszthatjuk, hogy az sohasem legyen látható, mindig látható legyen vagy csak akkor legyen látható, ha aktív.

10.3. A Tálca testreszabása

A Tálcát és annak eszköztárait szabadon átméretezhetjük és áthelyezhetjük, hacsak a zárolás opció nem aktív. E pontban többnyire olyan műveleteket fogunk végrehajtani, amelyekhez a zárolásnak kikapcsolva kell lennie. Ehhez a Tálca helyi menüjében a „Tálca zárolása" menüpontra kattintva tüntessük el előle a pipajelet.

A Tálcát nem csak a képernyő aljához, hanem bármely széléhez rögzíthetjük. Ezt úgy tehetjük meg, hogy a programterületének egy üres részénél fogva átvonszoljuk az új helyére. Amennyiben a Tálca átméretezési sávjára állunk, úgy az egérmutató kétágú nyíllá változik, és ilyenkor vonszolással növelhetjük-csökkenthetjük a Tálca területét.

A Tálcának öt beépített eszköztára is van: a „Cím", a „Hivatkozások", a „Nyelvi eszköztár", az „Asztal" és a „Gyorsindítás". A Tálca helyi menüjének „Eszköztárak" almenüjéből ezeket egymástól függetlenül be- és kikapcsolhatjuk. Sőt, ugyanitt az „Új eszköztár" menüpontra kattintva létrehozhatunk saját eszköztárakat is. Ekkor egy dialógusablakban meg kell adnunk azt a mappát (vagy internetes honlapot), melynek elemeit el szeretnénk érni a Tálcáról.

Az eszköztárakat a Tálca területén belül úgy helyezhetjük át, hogy az előttük található pontozott résznél fogva az egérrel máshová vonszoljuk őket – ezzel egyben a méretüket is meghatározzuk.

A Gyorsindítás eszköztárhoz tetszőleges parancsikonokat adhatunk. Ezt kétféle módon is megtehetjük. Egyrészt az Asz-

talról átvonszolhatunk egy létező parancsikont a Gyorsindítás eszköztár területére. Másrészt, egy megnyitott mappaablakból a jobb egérgombot lenyomva tartva átvonszolhatunk egy fájlt vagy mappát az eszköztár fölé, majd a gomb felengedése után előugró helyi menüből kiválaszthatjuk a „Parancsikon létrehozása itt" utasítást. Amikor a vonszolt elemet az eszköztár felett tartjuk, mindkét esetben egy fekete vonal jelzi, hogy elereszté-sekor pontosan hová fog kerülni. Egy szükségtelen parancsikon törléséhez kattintsunk rá jobb gombbal, és a listából adjuk ki a „Törlés" parancsot.

10.4. A Hangerőszabályzó ikon

A korábbi Windows verziókban az óra mellett látható volt a Hangerőszabályzó nevű segédprogram ikonja. A Windows XP-ben ennek megjelenítéséhez a következőket kell tennünk:

1. A Start menüből nyissuk meg a Vezérlőpultot.
2. A Vezérlőpulton válasszuk a „Hangok, beszéd és audio-eszközök" tételt.
3. A megnyíló ablakban kattintsunk a „Hangok és audioeszközök" elemre.
4. Az előugró dialógusablakban jelöljük be a „Hangerőikon elhelyezése a Tálcán" opciót.

A művelet eredményeként a Tálca Értesítési területén láthatóvá válik a hangszóró ikon. Rákattintva megjelenik egy csúszka, mellyel a rendszer hangereje szabályozható. Az „Elnémítás" jelölőnégyzetet kipipálva átmenetileg teljesen le is tilthatók a hangok. A Hangerőszabályzót a Vezérlőpultról szóló fejezetben tárgyaljuk bővebben.

10.5. Ablakok automatikus elrendezése

A Tálca helyi menüjében található néhány olyan menüpont, melyek segítségével az Asztalon megnyitott ablakok automatikusan elrendezhetőek. Ezek:

- **Lépcsőzetes elrendezés.** Ez az utasítás az összes nem minimalizált ablakot szabványos normál méretűre állítja át. Ezután úgy helyezi el őket, hogy részben fedjék egymást, és a címsor minden ablak esetében látsszon.
- **Vízszintes mozaik elrendezés.** Ez az utasítás valamennyi nem minimalizált ablakot normál méretűre állítja át oly módon, hogy azok mindegyike kitöltse a képernyő teljes szélességét. Ezt követően az ablakokat arányosan elhelyezi egymás alatt. Átfedés nincs.
- **Függőleges mozaik elrendezés.** Ugyanaz, mint az előző, csak függőlegesen.
- **Lépcsőzetes elrendezés visszavonása.** Visszaállítja az ablakokat a lépcsőzetes elrendezési parancs kiadása előtti állapotukba.
- **Mozaik elrendezés visszavonása.** Visszaállítja az ablakokat a mozaik elrendezési parancs kiadása előtti állapotukba.

10.6. A Feladatkezelő

A Windows XP egyik rendkívül hasznos segédprogramja a *Feladatkezelő*. Ezzel nyomon követhetők a megnyitott alkalmazások, a számítógép pillanatnyi teljesítmény adatai, és a felhasználók. A program különösen fontos, mert segítségével be lehet zárni a hibásan működő alkalmazásokat a számítógép újraindítása nélkül.

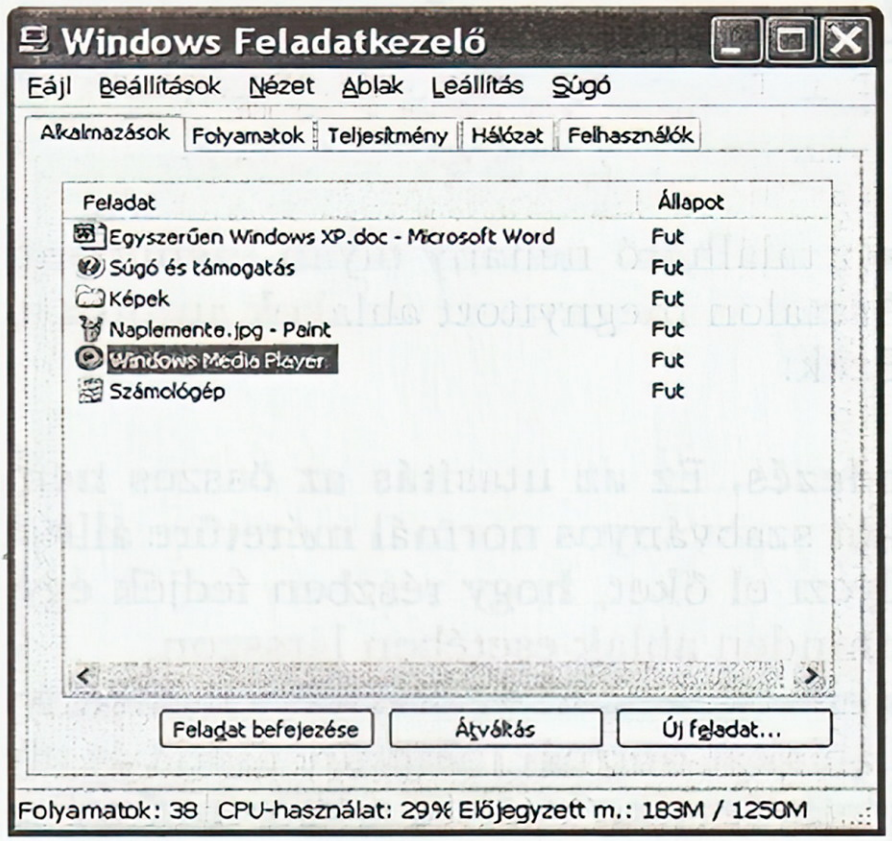

10.3. ábra. *A Feladatkezelő „Alkalmazások" lapja*

A Feladatkezelőt a Tálca helyi menüjéből nyithatjuk meg. Ablakában öt lapot találunk. Az „Alkalmazások" oldalon láthatjuk az éppen futó programokat. Ha az állapotot feltüntető oszlopban egy program neve mellett a „Fut" szó olvasható, akkor az rendeltetésszerűen működik. Amennyiben viszont itt a „Nem válaszol" feliratot látjuk, akkor a program vagy nagy számítási igényű feladatokat végez, vagy hibásan működik, vagy működése megszakadt („lefagyott"). Utóbbi két esetben a programot kijelölve, majd a „Feladat befejezése" gombra kattintva érdemes bezárnunk azt.

A „Folyamatok" oldalon megtudhatjuk az aktuálisan futó összes programfájl nevét, felhasználóját és memóriafogyasztását. A „Teljesítmény" oldalon a processzorhasználat időbeli alakulását figyelhetjük meg. A „Hálózat" lap a hálózattal kapcsolatos fontos információkat közöl. A „Felhasználók" lapon megtekinthetjük a rendszer felhasználóit, és láthatjuk, hogy közülük ki van jelenleg bejelentkezve.

10.7. Összefoglalás

A *Tálca* egy hosszú sáv, amely általában a képernyő alján található. Magába foglalja a Start gombot, feltünteti a futó alkalmazásokat, és helyet ad különféle ikonoknak. Ha nincs *zárolva*, akkor a Tálca vonszolással *átméretezhető*, és a képernyő bármelyik *széléhez rögzíthető*.

A Tálca *programterületén* gombok formájában láthatóak a működő programok. A gombokra kattintva *váltani* lehet az alkalmazások között, továbbá ablakukat kis vagy előző méretűre lehet állítani. A hasonló típusú dokumentumok néha egy gombon osztoznak *(csoportgomb)*.

A Tálca *értesítési területén* ikonok formájában jelennek meg bizonyos *üzenetek*, és itt találhatóak a *tárrezidens* programok ablakainak megnyitására szolgáló ikonok is.

A Tálca helyi menüjéből különféle *eszköztárak* megjelenítése kapcsolható be. Ha a Tálca nincsen *zárolva*, akkor ezek áthelyezhetők és átméretezhetők. A *Gyorsindítás eszköztárra* a felhasználó is helyezhet parancsikonokat a vonszolásos módszerrel. A *Nyelvi eszköztáron* megadható a használandó *nyelv* és *billentyűzetkiosztás*.

Szintén a helyi menüből érhető el a Tálca jellemzőinek beállítását lehetővé tevő ablak. Ebben a Tálca beállítható úgy, hogy *mindig* látsszon, és úgy is, hogy csak az *egérmutató fölé-húzásakor* jelenjen meg. Itt megadható az *Értesítési terület* tartalma is.

A helyi menüből automatikusan el lehet *rendezni* a megnyitott ablakokat, valamint elérhető innen a *Feladatkezelő* is. Ez egy igen fontos *segédprogram*, amely lehetővé teszi a hibásan működő alkalmazások bezárását és a rendszer teljesítmény nyomon követését.

10.8. Fogalmak

Asztal megjelenítése ikon – A Tálca Gyorsindítás eszköztárának első ikonja, melyre rákattintva megjelenik az Asztal, és kisméretűvé válnak az ablakok.

Átméretezési sáv – A Tálca legfelső sávja, amelyet vonszolva módosítható a területe.

Billentyűzetkiosztás – Azt határozza meg, hogy a billentyűzet egyes gombjainak lenyomásakor milyen karakterek jelenjenek meg a képernyőn.

Csoportgomb – Olyan gomb a Tálcán, mely több futó programpéldányt, vagy több hasonló típusú dokumentumot összevonva jelképez.

Értesítési terület – A Tálca egyik része, ahol az óra, a rendszerüzenetek bizonyos fajtái, és a tárrezidens programok ikonjai láthatók.

Feladatkezelő – A Windows XP egy segédprogramja, amellyel megtekinthetőek a futó programok és a rendszer teljesítménye, felhasználói. Különleges jelentőségét az adja, hogy segítségével bezárhatóak a hibásan működő alkalmazások.

Gyorsindítás eszköztár – A Tálca eszköztára, melyen alkalmazásokat és mappákat megnyitó programikonokat lehet elhelyezni.

Hangerőszabályzó – Egy segédprogram, amellyel beállítható a rendszer hangereje.

Nyelvi eszköztár – A Tálca eszköztára, mely segítségével kiválasztható a használandó nyelv és billentyűzetkiosztás.

Programterület – A Tálca legnagyobb része, ahol a futó programokat és megnyitott dokumentumokat vagy mappákat jelképező különleges gombok megjelennek.

Tálca zárolása – Egy opció, melyet bekapcsolva sem a Tálcát, sem annak eszköztárait nem lehet áthelyezni vagy átméretezni.

Tárrezidens program – Olyan program, amely az operációs rendszer elindulásakor kezdi meg működését, és annak leállításáig a memóriában marad, folyamatosan fut a háttérben. Ilyenek például a hardvereszközök illesztőprogramjai.

11. fejezet

A Vezérlőpult

A *Vezérlőpult* a Sajátgép egy különleges *almappája*, amely lehetővé teszi az operációs rendszer beállítására szolgáló különféle dialógusablakok megnyitását. A Vezérlőpult kétféle nézetben tekinthető meg: *kategórianézetben*, amely a beállítási lehetőségeket csoportokba rendezve teszi elérhetővé, valamint *klasszikus nézetben*, amely mindegyik beállítási dialógusablak eléréséhez külön ikont biztosít (l. a 11.1. ábrát). A Windows XP-ben az előbbi az alapértelmezett, míg a korábbi Windows verziók csak az utóbbit támogatták.

A Vezérlőpult mappaablakában érdemes bekapcsolva hagynunk a leggyakoribb műveletek részt (tehát az eszköztár „Mappák" nevű gombja ne legyen benyomva), ugyanis itt válthatunk át a két nézet között („*Váltás a ... nézetre*" felirat), továbbá kategórianézetben innen érhetjük el a kapcsolódó feladatokat („*Lásd még*" lista) és a hibaelhárítókat („*Hibaelhárítás*" lista).

E fejezet további részében azokat a Vezérlőpultról elérhető beállításokat tárgyaljuk, amelyekről máshol nem beszélünk részletesen.

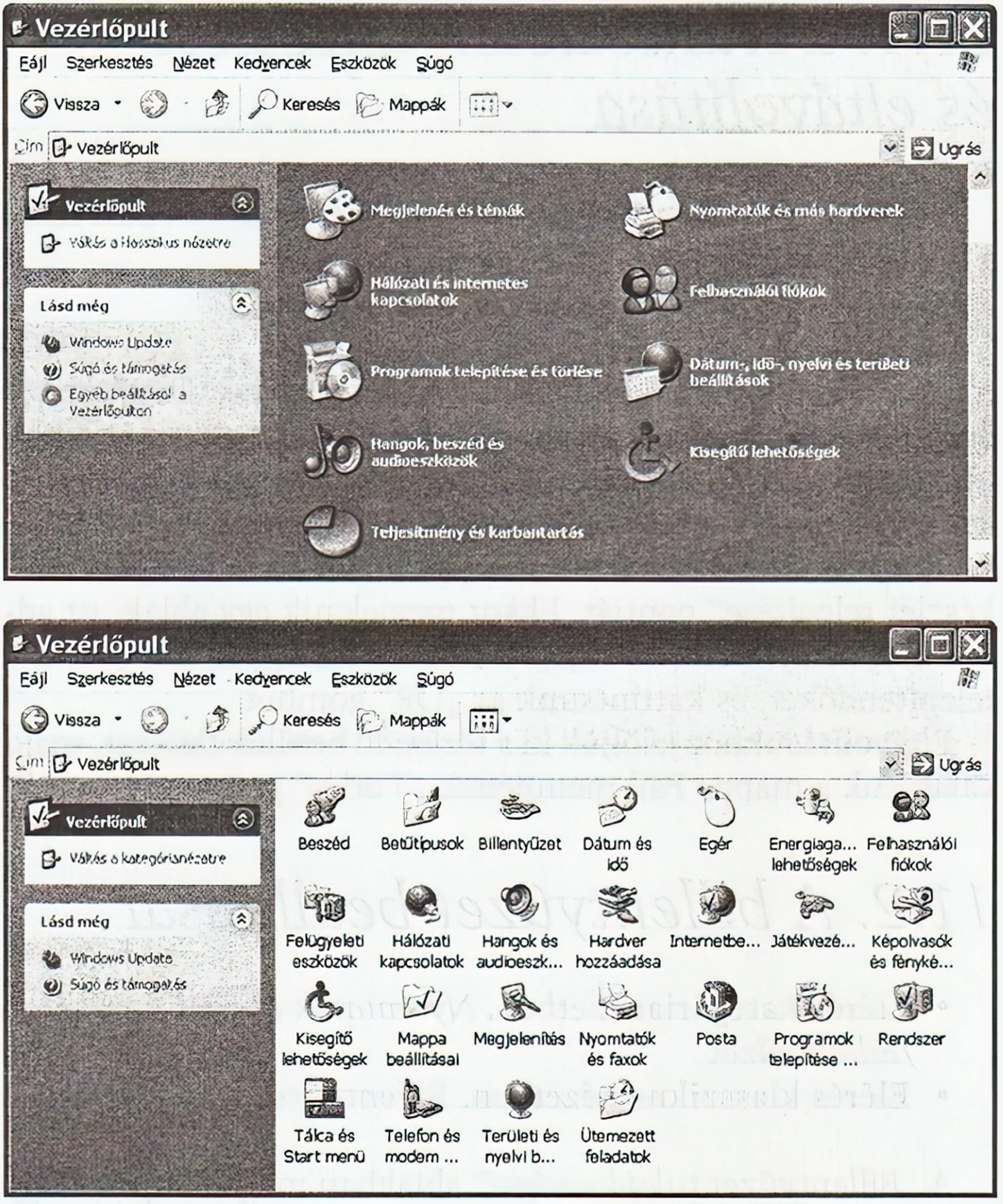

11.1. ábra. *A Vezérlőpult kategórianézetben (felül) és klasszikus nézetben (alul)*

11.1. Betűkészletek telepítése és eltávolítása

- **Elérés kategórianézetben.** *Megjelenés és témák/Lásd még/ Betűtípusok*
- **Elérés klasszikus nézetben.** *Betűtípusok*

A szövegek és feliratok változatos megjelenését a különböző *betűkészletek* használata teszi lehetővé. A rendszer és az alkalmazások csak a *telepített* betűkészleteket képesek használni. Ezeket a *„Betűtípusok"* nevű mappa tartalmazza.

Telepítésükhöz válasszuk a mappa Fájl menüjének „Új betűkészlet telepítése" pontját. Ekkor megjelenik egy ablak: itt adjuk meg az új betűkészleteket tartalmazó mappát, jelöljük ki a telepítendőket, és kattintsunk az „OK" gombra.

Eltávolításukhoz jelöljük ki a törlendő betűkészleteket, majd válasszuk a mappa Fájl menüjének „Törlés" parancsát.

11.2. A billentyűzet beállításai

- **Elérés kategórianézetben.** *Nyomtatók és más hardverek /Billentyűzet*
- **Elérés klasszikus nézetben.** *Billentyűzet*

A *„Billentyűzet tulajdonságai"* ablakban megadhatjuk, hogy egy billentyű lenyomva tartása esetén mennyi idő után kezdjen el automatikusan ismétlődni az adott karakter kiírása, és hogy ez az ismétlődő kiírás milyen sebességgel történjen. A kívánt értékek beállításához vonszoljuk a csúszkák mutatóit a megfelelő pozíciókba. Az üres mezőbe állva és egy billentyűt lenyomva kipróbálhatjuk beállításainkat. A legalsó csúszka segítségével a szövegkurzor villogási sebességét határozhatjuk meg.

11.3. Az egér beállításai

- **Elérés kategórianézetben.** *Nyomtatók és más hardverek /Egér*
- **Elérés klasszikus nézetben.** *Egér*

Az *„Egér tulajdonságai"* ablak több oldalt is tartalmaz. Az elsőn megadhatjuk, hogy az egeret bal- vagy jobbkezes üzemmódban szeretnénk-e használni. Ugyanitt egy csúszka segítségével megmondhatjuk, hogy két egérkattintás között legfeljebb mennyi idő telhet el, amíg a rendszer azt még dupla kattintásként értelmezi. A tesztterületen kipróbálhatjuk a beállítást: ha két kattintás eredményeként a kép megváltozik, akkor dupla kattintást hajtottunk végre, ha nem, akkor két egymás utáni szimpla kattintást.

A „Mutatók" nevű oldalon az egérmutatók alakját adhatjuk meg. A „Séma" rész kombinált listadobozában fel vannak sorolva az elérhető egérmutató-kollekciók; válasszunk innen ízlésünk szerint. A különböző eseményekhez kapcsolódó egérmutatókat külön-külön is megváltoztathatjuk. Ehhez a „Testreszabás" feliratú listában jelöljük ki a lecserélendő egérmutatót, majd a „Tallózás" gomb megnyomása után előugró ablakból válasszuk ki az újat.

TIPP *Ne feledkezzünk meg arról, hogy az Asztaltéma módosítása az egérmutatók megváltozásával jár. Ezért ha a „Testreszabás" részben több egérmutatót is átállítottunk, akkor a „Mentés másként" gombbal mentsük el összeállításunkat saját néven. Így ezt legközelebb kiválaszthatjuk a „Séma" listából, és nem kell újra egyenként beállítgatnunk kedvenc egérmutatóinkat.*

A „Mozgás" nevű lapon meghatározhatjuk az egérmutató sebességét, azaz, hogy az egér adott távolságra történő húzása

mekkora méretű egérmutató-elmozdulást idézzen elő a képernyőn.

Amennyiben egerünk görgőkkel és/vagy egyedi gombokkal is rendelkezik, úgy ezek tulajdonságait az ablakban megjelenő további lapokon állíthatjuk be.

11.4. Játékvezérlők

- **Elérés kategórianézetben.** *Nyomtatók és más hardverek /Játékvezérlők*
- **Elérés klasszikus nézetben.** *Játékvezérlők*

A *játékvezérlő* olyan beviteli hardvereszköz, amely bizonyos típusú játékprogramok használatát élvezetesebbé teszi. A legismertebb ilyen eszköz a *botkormány (joystick)*.

A *„Játékvezérlők"* dialógusablakban a rendszer alá telepített játékvezérlők listáját láthatjuk. Új játékvezérlőt úgy adhatunk a felsoroláshoz, hogy a „Hozzáadás" gombra kattintunk, majd a megjelenő ablakban kiválasztjuk annak típusát (ha az itt található listában nincs felsorolva a mi eszközünk, akkor használjuk az „Egyéni" gombot). Játékvezérlő eltávolításához jelöljük ki azt, majd kattintsunk az „Eltávolítás" gombra.

11.5. Képolvasók és fényképezőgépek

- **Elérés kategórianézetben.** *Nyomtatók és más hardverek/ Képolvasók és fényképezőgépek*
- **Elérés klasszikus nézetben.** *Képolvasók és fényképezőgépek*

A „*Képolvasók és fényképezőgépek*" mappában a rendszer alá telepített *szkennereket* és *digitális fényképezőgépeket* láthatjuk. A Fájl menüből vagy a bármelyik felsorolt elem helyi menüjéből kiválasztható „Tulajdonságok" menüpontra kattintva megtekinthetjük a kijelölt eszköz jellemzőit. A „Képfeladatok" rész „Képeszköz hozzáadása" utasítása lehetővé teszi új szkenner vagy digitális fényképezőgép telepítését. Eszköz törléséhez jelöljük ki azt, és használjuk a Fájl menü vagy a helyi menü „Törlés" parancsát.

11.6. Nyomtatók telepítése, használata és eltávolítása

- **Elérés kategórianézetben.** *Nyomtatók és más hardverek /Nyomtatók és faxok*
- **Elérés klasszikus nézetben.** *Nyomtatók és faxok*
- **Elérés a Vezérlőpulton kívülről.** *Start menü/Nyomtatók és faxok*

Ahhoz, hogy a dokumentumokat ki lehessen nyomtatni, nem elég csatlakoztatni egy nyomatót a számítógéphez, hanem telepíteni is kell azt. Ez alól csak az *USB porton* keresztül csatlakozó nyomtatók képeznek kivételt, melyeket a Windows – akár menet közben is – automatikusan felismer. Nyomtatót a „*Nyomtatók és faxok*" ablak (l. a 11.2. ábrát) „Nyomtató hozzáadása" parancsával telepíthetünk. Ekkor megjelenik a „*Nyomtató hozzáadása varázsló*" nevű dialógusablak, melyet a „Tovább" és „Vissza" gombokkal lapozhatunk. A varázslóablak második oldalán válasszuk ki, hogy helyi vagy hálózati nyomtatót kívánunk-e telepíteni, és hogy az megfelel-e a *Plug and Play* szabványnak. Amennyiben megfelel, úgy a harmadik oldalon a rendszer önműködően felismeri a nyomtatót, míg ellenkező esetben itt meg kell adnunk a *nyomtatóportot* (ez a legtöbb esetben

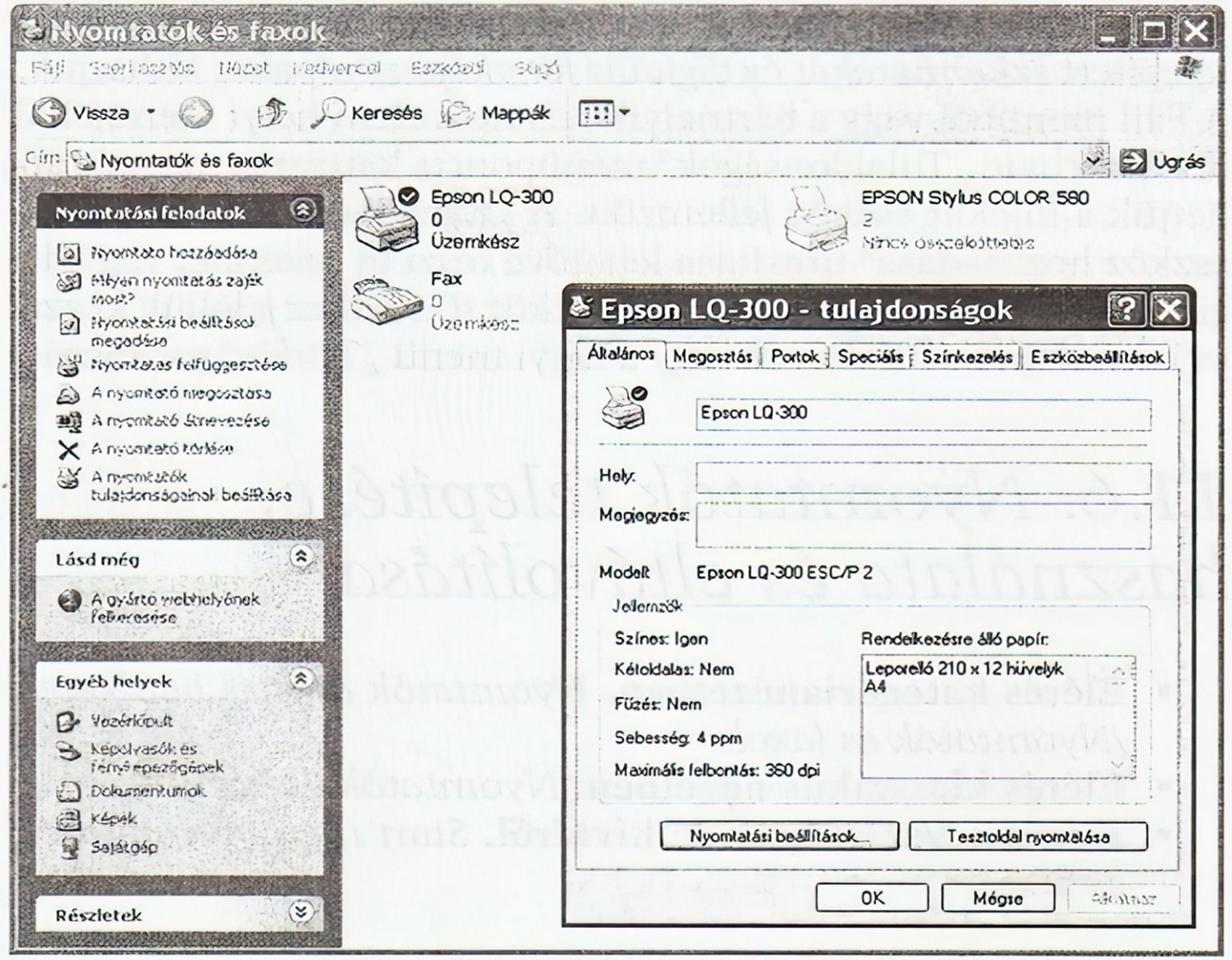

11.2. ábra. *A „Nyomtatók és faxok" mappaablak, valamint az egyik telepített nyomtató „Tulajdonságok" dialógusablaka*

az LPT1). A negyedik oldal csak a nem Plug and Play nyomtatóknál érhető el – itt ki kell választanunk a nyomtató gyártóját és típusát. Ha ez nem szerepel a listában, akkor be kell helyeznünk a nyomtató illesztőprogramját tartalmazó lemezt, majd a „Saját lemez" gombra kattintanunk. Az ötödik oldalon megadhatjuk a nyomtató nevét (ez fog majd a nyomtatási dialógusablakokban látszani), és hogy ezt kívánjuk-e alapértelmezett nyomtatóként használni (ha igen, akkor minden nyomtatási feladatot ez a nyomtató fog elvégezni, hacsak a nyomtatás előtt mást nem mondunk). A hatodik oldalon eldönthetjük, hogy kívánunk-e tesztoldalt nyomtatni. Végül a hetedik oldalon a „Befe-

jezés" gombra kattintva megkezdhetjük a nem Plug and Play nyomtató telepítését.

Ha több nyomtató is telepítve van, akkor lényeges, hogy ezek közül melyik az *alapértelmezett*. Ez úgy állítható be, hogy a „Nyomtatók és faxok" ablakban kijelöljük az alapértelmezés szerint használni kívánt nyomtatót, majd ezt követően a Fájl menü „Beállítás alapértelmezettként" pontjára kattintunk.

Mikor kiadunk egy dokumentum kinyomtatására vonatkozó parancsot, akkor ez a *nyomtatási feladat* az alapértelmezett vagy a kiválasztott nyomtató *nyomtatási sorába* kerül. A nyomtatási sorban a feladatok érkezési idejük szerint vannak sorba rendezve, és ilyen sorrendben kerülnek végrehajtásra is. Amint az aktuális nyomtatási feladat befejeződött, eltűnik a nyomtatási sorból, a nyomtató pedig nekikezd a következő feladatnak, ha van. Egy nyomtató nyomtatási sorának megtekintéséhez kattintsunk duplán annak ikonjára, vagy az ablak bal felén olvasható „Milyen nyomtatási feladat zajlik most?" feliratra. Ekkor előugrik a nyomtató nevével megegyező című ablak, amely mindegyik feladat esetében feltünteti a kinyomtatandó dokumentum *nevét*, *állapotát* (nyomtatás alatt áll-e), *tulajdonosát* (ki adta ki a nyomtatási parancsot), *oldalszámát*, *méretét* és *elküldési időpontját* (mikor adták ki a nyomtatási utasítást). Bármelyik feladatra jobb egérgombbal kattintva előtűnik annak saját helyi menüje, ahonnan *felfüggeszthetjük* (átmenetileg szüneteltethetjük), *újraindíthatjuk* (elölről kezdhetjük) vagy *megszakíthatjuk* (véglegesen törölhetjük) a feladat végrehajtását. Ugyancsak a helyi menüből érhetjük el a feladat *tulajdonságait*, amelyek közül a legfontosabb a *prioritás*: minél magasabb egy feladat prioritása, annál előbb kerül végrehajtásra, tekintet nélkül a nyomtatási sorban elfoglalt pozíciójára.

A nyomtatók számtalan beállítható *paraméterrel* rendelkeznek. Mindezeket úgy érhetjük el, hogy a „Nyomtatók és faxok" mappaablakban kijelölünk egy nyomtatót, majd a helyi menüjéből kiválasztjuk a „Tulajdonságok" menüpontot, vagy az ab-

lak bal részében olvasható „A nyomtatók tulajdonságainak beállítása" feliratra kattintunk. Ennek hatására megjelenik az adott nyomtató „*Tulajdonságok*" dialógusablaka, melynek első oldalát a 11.2. ábrán is láthatjuk. E dialógusablaknak – nyomtatótól függően – változó számú és tartalmú oldala lehet (érdemes ezeket végignézni), de mindig tartalmazza a nyomtató alapadatait feltüntető „*Általános*" lapot, a nyomtató hálózaton keresztüli megosztását lehetővé tevő „*Megosztás*" lapot, a nyomtató által használandó port kiválasztására szolgáló „*Portok*" lapot, valamint a „*Speciális*" lapot, melyen különleges beállítások adhatóak meg (például, hogy a nyomtató a nap mely szakában használható). Az Általános lapon található egy „Nyomtatási beállítások" feliratú gomb. Rákattintva megnyílik az adott nyomtató „*Nyomtatási beállítások*" nevű dialógusablaka (ez a „Nyomtatók és faxok" ablak „Nyomtatási beállítások megadása" nevű parancsával is megnyitható). Ez minden nyomtató esetében más és más tartalmú és külalakú. Itt adhatunk meg olyan beállításokat, mint a *papírforrás* (lapadagoló, kézi adagolás stb.), *lapméret* (A4, A5, leporelló stb.), *laptájolás* (álló vagy fekvő), *nyomtatási minőség* (DPI-ben megadott felbontás), *színkezelés* (színes nyomtató esetében) stb.

Egy nyomató törléséhez jelöljük ki azt, és adjuk ki a „Törlés" (helyi menü) vagy a „Nyomtató törlése" (ablak „Nyomtatási feladatok" listája) parancsot.

11.7. Faxok telepítése, használata és eltávolítása

- **Elérés kategórianézetben.** *Nyomtatók és más hardverek/Nyomtatók és faxok*
- **Elérés klasszikus nézetben.** *Nyomtatók és faxok*
- **Elérés a Vezérlőpulton kívülről.** *Start menü/Nyomtatók és faxok*

Amennyiben számítógépünkben, vagy ahhoz csatlakoztatva volt faxmodem készülék a Windows XP telepítésekor, úgy a rendszer valószínűleg automatikusan *felismerte* és *telepítette* azt. Ha nem, akkor a következők egyikét kell tennünk:

- Ha a faxmodemhez adtak gyári telepítőlemezt (flopit vagy CD-t), és azon van telepítőprogram („*setup.exe*", „*install.exe*", vagy hasonló fájl), akkor indítsuk el ezt, és kövessük a képernyőn megjelenő utasításokat. Egyéb esetben:
- Telepítsük a faxmodemet a Vezérlőpult „*Hardver hozzáadása*" szolgáltatásával. Ezt az „Új hardver telepítése" című részben tárgyaljuk részletesen.

Miután a faxmodemet telepítettük, ellenőrizzük, hogy a „Faxszolgáltatások" rendszer-összetevő telepítve van-e. Erről bővebben a „Programok telepítése és törlése" című alfejezetben beszélünk.

Amennyiben a faxmodem készülék és szolgáltatás egyaránt telepítve van, úgy a „*Nyomtatók és faxok*" mappaablakban megjelenik egy fax ikon is. Amikor erre legelőször kattintunk rá duplán, előbukkan a „*Faxkonfiguráló varázsló*" dialógusablak. Ennek második oldalán megadhatjuk azokat a személyes és céges adatainkat, amelyeket a *faxfedőlapokon* fel kívánunk majd tüntetni. A harmadik oldalon kijelölhetjük a faxoláshoz használandó faxmodemet, megmondhatjuk, hogy engedélyezzük-e a vele történő faxküldést és faxfogadást, továbbá kiválaszthatjuk, hogy a készülék bizonyos csengetésszám után *automatikusan fogadja*-e a bejövő faxot, vagy nem. A negyedik lapon a saját, az ötödik lapon a címzett *azonosítóját* gépelhetjük be (ezek az azonosítók általában a küldő/címzett nevét és faxszámát tartalmazzák). A hatodik lapon meghagyhatjuk, hogy a bejövő fax a kijelölt nyomtatón azonnal ki legyen-e nyomtatva, és hogy a fax egy másolati példánya elmentésre kerüljön-e a megadott mappába. A hetedik oldal „Befejezés" gombjára kat-

tintva megjelenik a *Faxkonzol* (11.3. ábra). A továbbiakban a Faxkonzol fog megjelenni, ha a „Nyomtató és faxok" ablakban duplán a faxikonra kattintunk. A programot emellett a Start Menü/„Minden program"/„Kellékek"/„Kommunikáció"/„Fax"/„Faxkonzol" elemmel is futtathatjuk.

A *Faxkonzolban* először érdemes elvégeznünk néhány beállítást. Amennyiben imént a „Faxkonfiguráló varázslóban" valamit rosszul írtunk, úgy ezt az ablakot az Eszközök menü „A faxszolgáltatás konfigurálása" pontjával nyithatjuk meg újra. Ha csak saját adatainkat szeretnénk módosítani, akkor ugyanitt válasszuk a „Falhasználó adatai" nevű menütételt. Ugyancsak itt a „Faxnyomtató konfigurálása" menütételére kattintva előugrik a fax *„Tulajdonságok"* ablaka. Ez a nyomtatók hasonló ablakára emlékeztet, de van néhány különbség. Az *„Általános"* oldal „Nyomtatási beállítások" gombjára kattintva megjelenik egy új dialógusablak, ahol megadhatjuk a papírméretet, a tájolást és a nyomtatási minőséget. Az *„Eszközök"* oldal „Tulajdonságok" gombját megnyomva szintén megnyílik egy új dialógusablak, amelynek lapjain megadhatjuk, hogy a fax sikertelen küldés esetén hányszor és milyen időközönként próbálkozzon újraküldéssel, mit tekintsen kedvezményes időszaknak, válaszoljon-e automatikusan a bejövő hívásokra stb. A *„Nyomon követés"* oldalon megmondhatjuk, hogy kérünk-e értesítést a sikertelenül fogadott vagy elküldött faxokról, és szeretnénk-e elindítani a *Faxfigyelőt* fax fogadásakor vagy küldésekor. Az itt található opciókat érdemes bekapcsolva hagynunk. Az *„Archívum"* nevű oldalon a fogadott és elküldött faxüzenetek archiválási mappáját jelölhetjük ki.

Faxüzenet *küldéséhez* tegyük az alábbiakat:

1. Nyissuk meg a faxolandó fájlt a szülő alkalmazásában (például egy szövegfájlt a WordPad programban). Bármilyen kinyomtatható dokumentum elküldhető faxon keresztül.
2. Adjuk ki a Fájl menü „Nyomtatás" parancsát.

3. A nyomtatási dialógusablak „Nyomtató kiválasztása" feliratú részében jelöljük ki a faxeszközt, majd kattintsunk a „Nyomtatás" gombra.
4. Előugrik a *„Faxküldő varázsló"* nevű dialógusablak. Lépjünk tovább a második oldalára.
5. A második oldalon adjuk meg a címzett nevét és faxszámát. Ha van személyes *címjegyzékünk*, akkor a „Címjegyzék" feliratú gombra ebből is választhatunk címzettet. (A címjegyzéket a „Windows XP beépített alkalmazásai" nevű fejezetben tárgyaljuk részletesen.) Lépjünk tovább.
6. A harmadik oldalon kiválaszthatjuk, hogy szeretnénk-e *faxfedőlapot* is küldeni a faxüzenettel együtt. A faxfedőlapok általában a küldő és a címzett adatait (név, cím stb.), a dokumentumra vonatkozó információkat (tárgy, sürgősség stb.), valamint a küldés jellemzőit (dátum, időpont, oldalak száma stb.) tüntetik fel. Ha kívánunk fedőlapot küldeni, akkor pipáljuk ki a jelölőnégyzetet, a „Fedősablon" feliratú kombinált listából válasszunk ki egy fedőlapot, majd gépeljük be a faxüzenet tárgyát és az esetleges megjegyzést. Amennyiben van saját fedőlapunk, úgy a listából kiválaszthatjuk azt is. (A saját fedőlapok készítése és használata a „Windows XP beépített alkalmazásai" című fejezet „Fedőlapszerkesztő" nevű alkalmazásról szóló részében kerül bemutatásra.) Lépjünk tovább.
7. A negyedik oldalon választhatunk, hogy azonnal el kívánjuk küldeni a faxot, megvárjuk a küldéssel a kedvezményes időszakot, vagy pontosan a megadott időpontban hajtjuk végre a küldést. Ezenkívül megadhatjuk a fax *prioritását* (sürgősségét) is. Lépjünk tovább.
8. Az ötödik oldalon láthatjuk az elküldendő fax adatait, a „Fax megtekintése" gombbal pedig leellenőrizhetjük azt a küldés előtt (ezt érdemes megtenni). A „Befejezés" gombra kattintva megkezdődik a küldés.

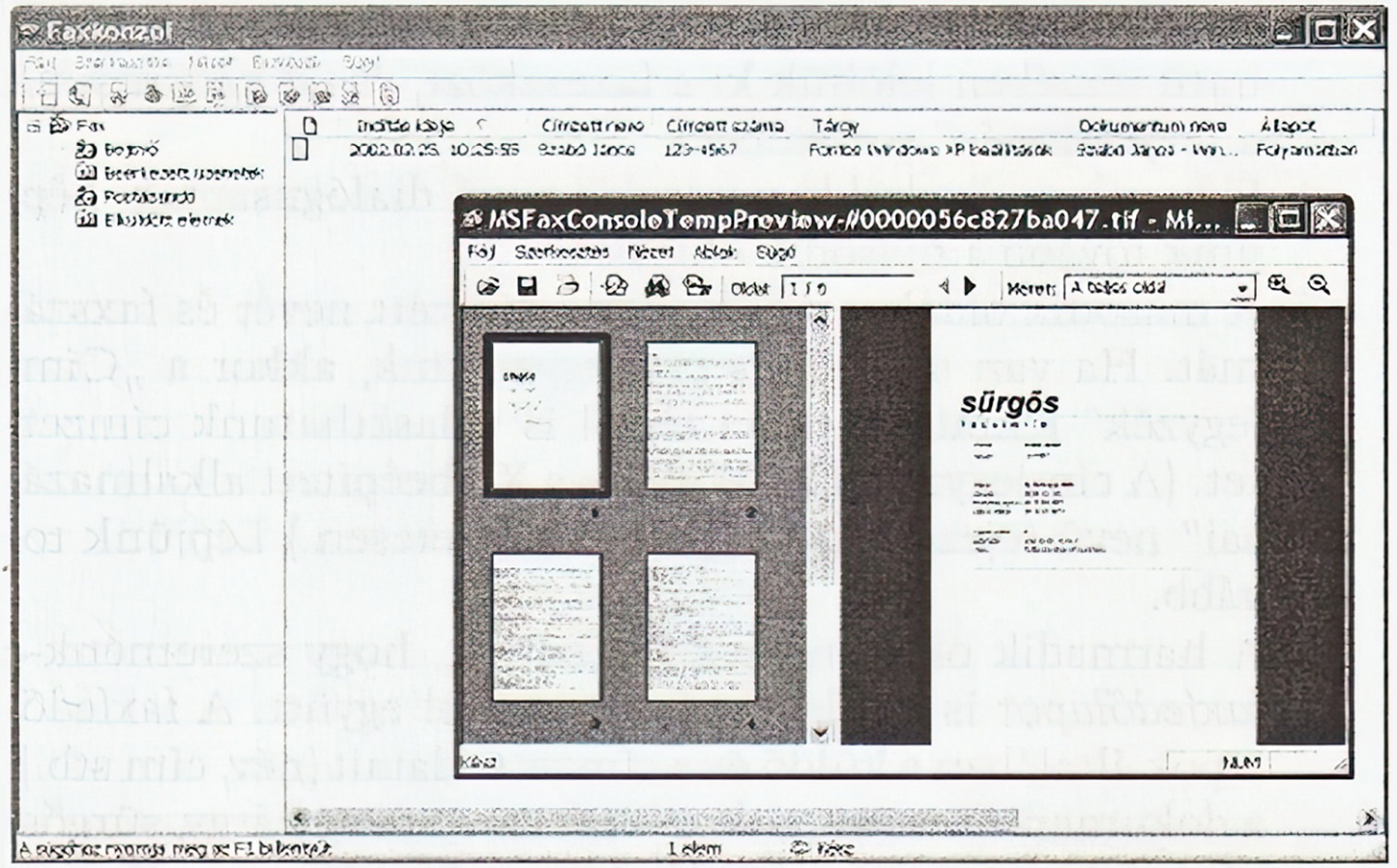

11.3. ábra. *A Faxkonzol és a küldésre váró faxüzenet villámnézete*

Ezek után két dolog történhet: ha azonnali küldést választottunk, úgy elkezdődik a dokumentum továbbítása, míg ha nem, akkor a faxüzenet a Faxkonzol „Postázandó" mappájába kerül a küldésig (l. a 11.3. ábrát). Utóbbi esetben ne kapcsoljuk ki a számítógépet a küldés időpontjáig. A faxüzenet elküldés után az „Elküldött elemek" mappába kerül. A mappákban szereplő tételekre jobb egérgombbal kattintva előugrik helyi menüjük, ahol a „Tulajdonságok" pontot választva megtekinthetjük jellemzőiket, a „Nézet" menüponttal megjeleníthetjük tartalmukat (l. a 11.3. ábrát), a „Törlés" paranccsal pedig megsemmisíthetjük őket. A 11.3. ábrán a faxüzenetet a Microsoft Office Document Imaging nevű segédprogram jeleníti meg. Ez a program a Microsoft Office csomag része. Amennyiben az Office nincs telepítve a gépünkre, úgy a faxot a *Windows kép- és faxmegjelenítő* (l. a 13.6. pontot) fogja megmutatni.

TIPP *Ha számítógépünkhöz képolvasó (szkenner) is kapcsolódik, és telepítve van a Microsoft Office csomag, akkor nyomtatott dokumentumot is elküldhetünk faxon keresztül. Ehhez kattintsunk a Faxkonzol eszköztárának első, „Új fax" nevű ikonjára, hozzunk létre egy üres faxüzenetet, és válasszuk ennek későbbi időpontban történő küldését. Helyezzük be az iratot a képolvasóba, majd a „Postázandó" mappában keressük meg a faxüzenetet, és helyi menüjéből válasszuk a „Nézet" pontot. A megjelenő dialógusablakban kattintsunk az eszköztár harmadik, „Új dokumentum beolvasása" nevű gyorsgombra, és olvastassuk be az iratot. Ha a dokumentum sok szöveget tartalmaz, akkor a faxüzenet méretének csökkentése érdekében válasszuk a Fájl menü „Szöveg felismerése OCR-rel" parancsot. Ekkor a szövegek valóban szövegként, és nem grafikaként lesznek továbbítva. Ilyenkor azért érdemes az „Olvasás" gyorsgombra (negyedik ikon) kattintva ellenőrizni a szövegfelismerés helyességét. Végül várjuk meg, míg a faxüzenet elküldésre kerül. Ha az Office nincs telepítve a rendszerre, akkor egy olyan grafikus program szükséges a művelethez, amely támogatja a képbeolvasást.*

TIPP *A faxolás előnye az e-mail küldéshez képest az, hogy nincs hozzá szükség internetelérésre. Nagy hátránya viszont, hogy míg az e-mail küldés jobbára helyi telefonhívási tarifával történik, addig faxoláskor távolságtól függő telefonhívási díjakat (távolsági, nemzetközi stb.) kell fizetnünk.*

Ha a „Faxkonfiguráló varázslóban" vagy a faxkészülék „Tulajdonságok" dialógusablakában *automatikus választ* állítottunk be, akkor a bejövő telefonhívásokat a megadott csengetésszám után a készülék önműködően *fogadja*. Ha *kézi választ* adtunk meg, akkor a következőket kell tennünk:

1. A Faxkonzol „Eszközök" menüjéből válasszuk ki a „Faxfigyelő" menüelemet.
2. Amikor a telefon csörög, vegyük fel a kagylót: ha *faxhangot* (sípolás) hallunk, akkor a *Faxfigyelő* ablakában kattintsunk a „Válasz most" gombra. Néhány másodperc múlva a fax *válaszol* a hívásra (viszontsípol). Ekkor letehetjük a kagylót.
3. A sikeresen fogadott faxüzenet a Faxkonzol „Beérkezett üzenetek" mappájába kerül. Itt jelöljük ki, és kattintsunk az eszköztár harmadik, „Megjelenítés" nevű gombjára a faxüzenet megtekintéséhez.

Egy *faxkészülék törléséhez* jelöljük ki annak ikonját a „Nyomtatók és faxok" ablakban, majd a Fájl menüből vagy az eszköz helyi menüjéből adjuk ki a „Törlés" parancsot.

11.8. Új hardver telepítése

- **Elérés kategórianézetben:** *Nyomtatók és más hardverek /Lásd még/Hardver hozzáadása*
- **Elérés klasszikus nézetben:** *Hardver hozzáadása*

A *számítógépbe szerelt* vagy ahhoz *csatlakoztatott* hardverelemek operációs rendszer alá történő telepítése sokféleképpen lehetséges:

- Bizonyos hardvereszközök a Windows XP telepítése folyamán *automatikusan* telepítésre kerülnek. Amelyek nem, vagy amelyeket a Windows XP helytelenül ismert fel, azok később önálló telepítésre szorulnak.
- Ha az eszköz *USB* vagy *IEEE 1394* szabványú porton keresztül kapcsolódik a számítógéphez, és be van kapcsolva, illetve áram alá van helyezve, akkor azt a rendszer működés közben is észleli és automatikusan telepíti. Ha az esz-

köz nem a fenti portok egyikét használja, de megfelel a *Plug and Play* szabványnak (ezt az eszköz gépkönyve feltünteti), és be van kapcsolva, illetve áram alá van helyezve, akkor a számítógép bekapcsolásakor a rendszer észleli, és megkísérli automatikusan telepíteni. Ha a rendszer nem képes a hardvereszközt önállóan telepíteni, akkor be kell helyeznünk az illesztőprogramját tartalmazó lemezt.

- Amennyiben a hardvereszközt a Windows sem telepítéskor, sem menet közben, sem a számítógép bekapcsolásakor nem veszi észre vagy helytelenül ismeri fel, úgy a telepítést manuálisan kell elvégeznünk. Ha az eszközhöz kapott lemez tartalmaz *telepítőprogram fájlt* (például *„setup.exe"* vagy *„install.exe"*), akkor futtassuk ezt, és kövessük a képernyőn megjelenő utasításokat. A telepítés végén általában újra kell indítani a számítógépet. Ha a lemezen nincs futtatható telepítőprogram, akkor az alábbiakat kell tennünk:
  1. Indítsuk el a *„Hardver hozzáadása varázsló"* nevű segédprogramot.
  2. Először a számítógépben található, vagy ahhoz csatlakoztatott, felismert hardvereszközök listáját látjuk. A hibásan működő hardvereszközöket az ikonjuk jobb sarkában, egy sárga körben elhelyezett felkiáltójel jelzi. Bármelyik elem tulajdonságait megtekinthetjük, ha kijelöljük azt, majd a „Tovább" gombra kattintunk. Ezt a rosszul felismert és/vagy hibásan működő eszközök esetében érdemes tennünk.
  3. Ha teljesen új, még fel nem ismert eszközt szeretnénk telepíteni, akkor válasszuk a lista legutolsó, *„Új hardvereszköz telepítése"* nevű elemét, és kattintsunk a „Tovább" gombra.
  4. A második oldalon két lehetőségünk van: vagy megpróbáljuk az eszközt automatikusan megkerestetni a rendszerrel, vagy nekünk kell kijelölnünk egy listából.

Ha az első lehetőséget választjuk és az sikertelen, akkor a másodikkal kell folytatnunk. Mi most a második lehetőséget választjuk.

5. A harmadik oldalon látható listából válasszuk ki a hardver típusát. Ha a felsoroltak közül egyik sem illik a hardvereszközre, akkor a „Minden eszköz megjelenítése" listaelemet jelöljük ki. Haladjunk tovább.
6. A rendszer dolgozni kezd, ami akár egy-két percig is eltarthat. Ezt az egérmutató melletti homokóra jelzi. Végül megjelenik a negyedik oldal, ahol a bal oldali felsorolásban a termék gyártóját, a jobb oldaliban pedig a típusát kell kijelölnünk (11.4. ábra). Amennyiben hardvereszközünket nem találjuk a listában (ez általában a nagyon új fejlesztésű vagy ritka eszközök esetében fordul elő), úgy helyezzük be annak gyári lemezét a meg-

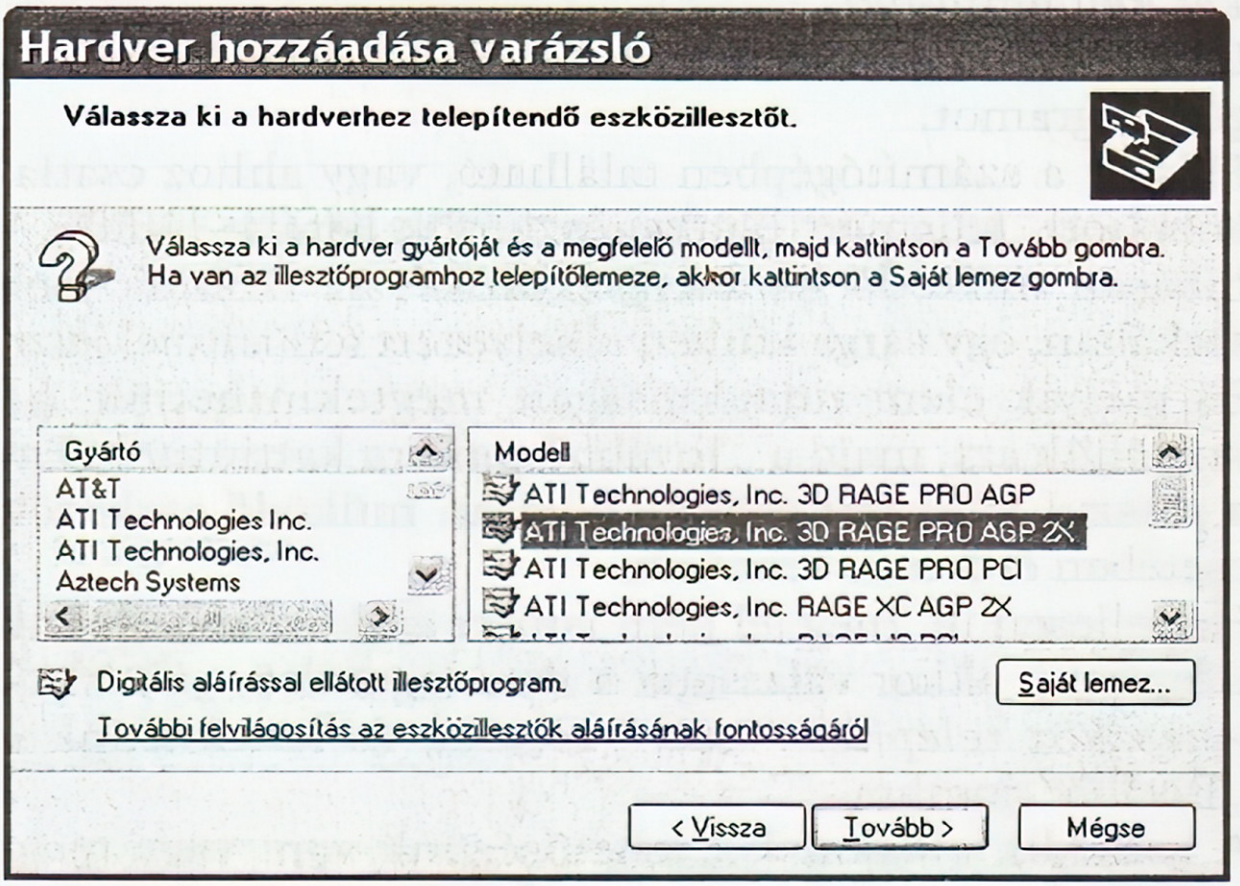

11.4. ábra. *Telepítendő hardvereszköz kiválasztása a „Hardver hozzáadása varázslóban"*

hajtóba, majd kattintsunk a „*Saját lemez*" gombra. Tovább.

7. Az ötödik oldalon a „varázsló" összefoglalja számunkra a telepítési információkat. Ha elégedettek vagyunk ezzel, kattintsunk a „Tovább"-ra.
8. Megkezdődik a hardvereszköz telepítése. Fontos, hogy a telepítés alatt az eszköz csatlakoztatva legyen a számítógéphez, és be legyen kapcsolva, illetve áram alatt legyen. A művelet alatt előfordulhat, hogy be kell helyeznünk a *Windows XP telepítő CD*-jét. A telepítés végén – ha üzenet figyelmeztet rá – újra kell indítanunk a gépet.

Ezzel a telepítés befejeződött. Nekünk azonban van még egy teendőnk: le kell ellenőriznünk a hardvereszköz működését. Erről a következő pontban olvashatunk.

11.9. Rendszertulajdonságok

- **Elérés kategórianézetben.** *Teljesítmény és karbantartás/ Rendszer*
- **Elérés klasszikus nézetben.** *Rendszer*

A „*Rendszertulajdonságok*" nevű dialógusablak a rendszer fontosabb beállításairól és a számítógép hardverelemeinek tulajdonságairól ad tájékoztatást, valamint lehetőséget ad ezek megváltoztatásra. Az ablak több oldalból áll.

Általános oldal

Közli az operációs rendszer típusát és verzióját, a használatára jogosult személy vagy cég nevét, továbbá a processzor típusát és a rendelkezésre álló memória méretét.

Számítógépnév-oldal

Feltünteti a számítógép nevét, leírását, és annak a munkacsoportnak vagy tartománynak a nevét, amelynek a részét képezi. A „Módosítás" gomb megnyomása után mindezeket módosíthatjuk is. A „Hálózati azonosító" feliratú gombra kattintva hálózatokhoz csatlakoztathatjuk számítógépünket – feltéve, hogy az rendelkezik hálózati kártyával.

Hardver oldal

Erről a lapról (11.5. ábra) elérhetjük a *„Hardver hozzáadása varázsló"* (l. az előző alfejezetet) és az *„Eszközkezelő"* nevű segédprogramokat. Ez utóbbi a számítógépben található minden

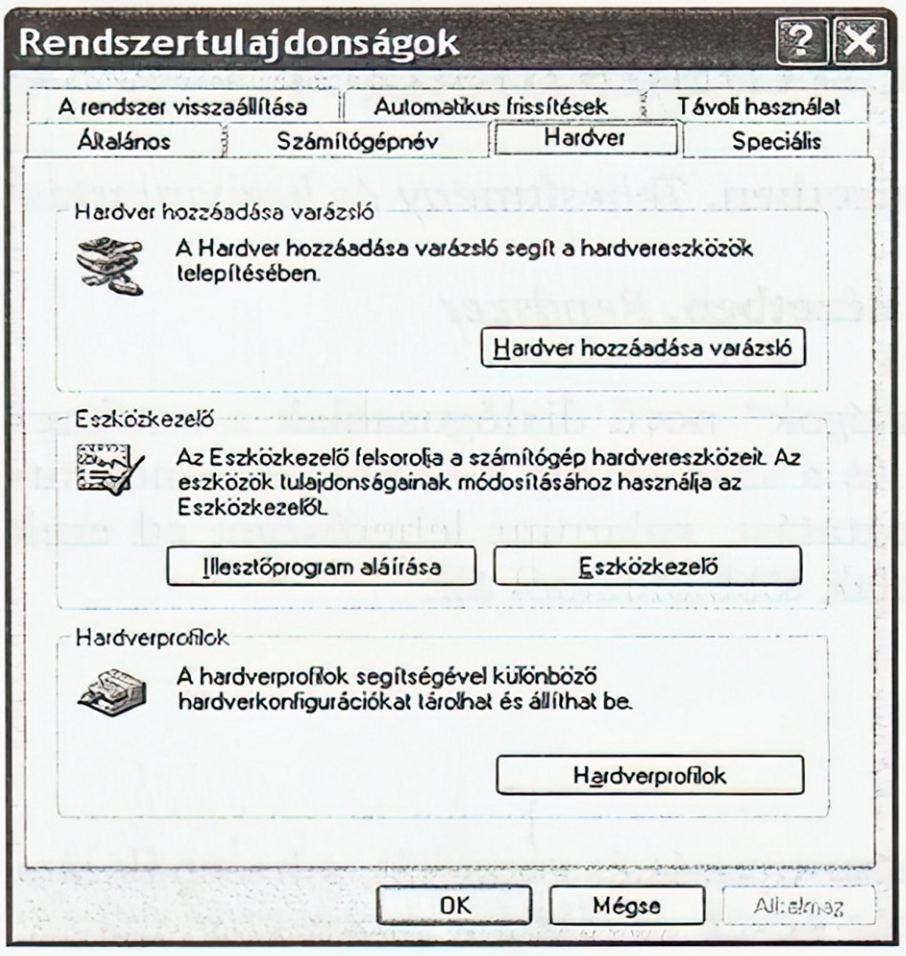

11.5. ábra. *A „Rendszertulajdonságok" című dialógusablak „Hardver" nevű oldala*

hardverelemet és minden hozzá kapcsolt hardvereszközt felsorol – a könnyebb áttekinthetőség érdekében kategóriákba csoportosítva (l. a 11.6. ábrát.). Az egyes kategóriákat az előttük látható plusz- vagy mínuszjelre kattintva nyithatjuk szét vagy zárhatjuk össze. A hibásan működő eszközöket ikonjuk jobb alsó sarkában egy sárga körbe helyezett felkiáltójel jelzi.

Egy hardverösszetevő jellemzőinek megtekintéséhez jelöljük ki az eszközt, majd kattintsunk az eszköztár negyedik, „Tulajdonságok" nevű gombjára. Ekkor megjelenik az adott eszköz *„Tulajdonságok"* dialógusablaka. A 11.6. ábrán egy CD-író meghajtó paramétereit látjuk. Az ablak „Általános" nevű oldalán elindíthatjuk a „Hibaelhárítás" szolgáltatást, ha gondjaink vannak az eszköz használatával. Ugyanitt engedélyezhetjük vagy letilthatjuk az eszköz használatát. Az *„Illesztőprogram"* olda-

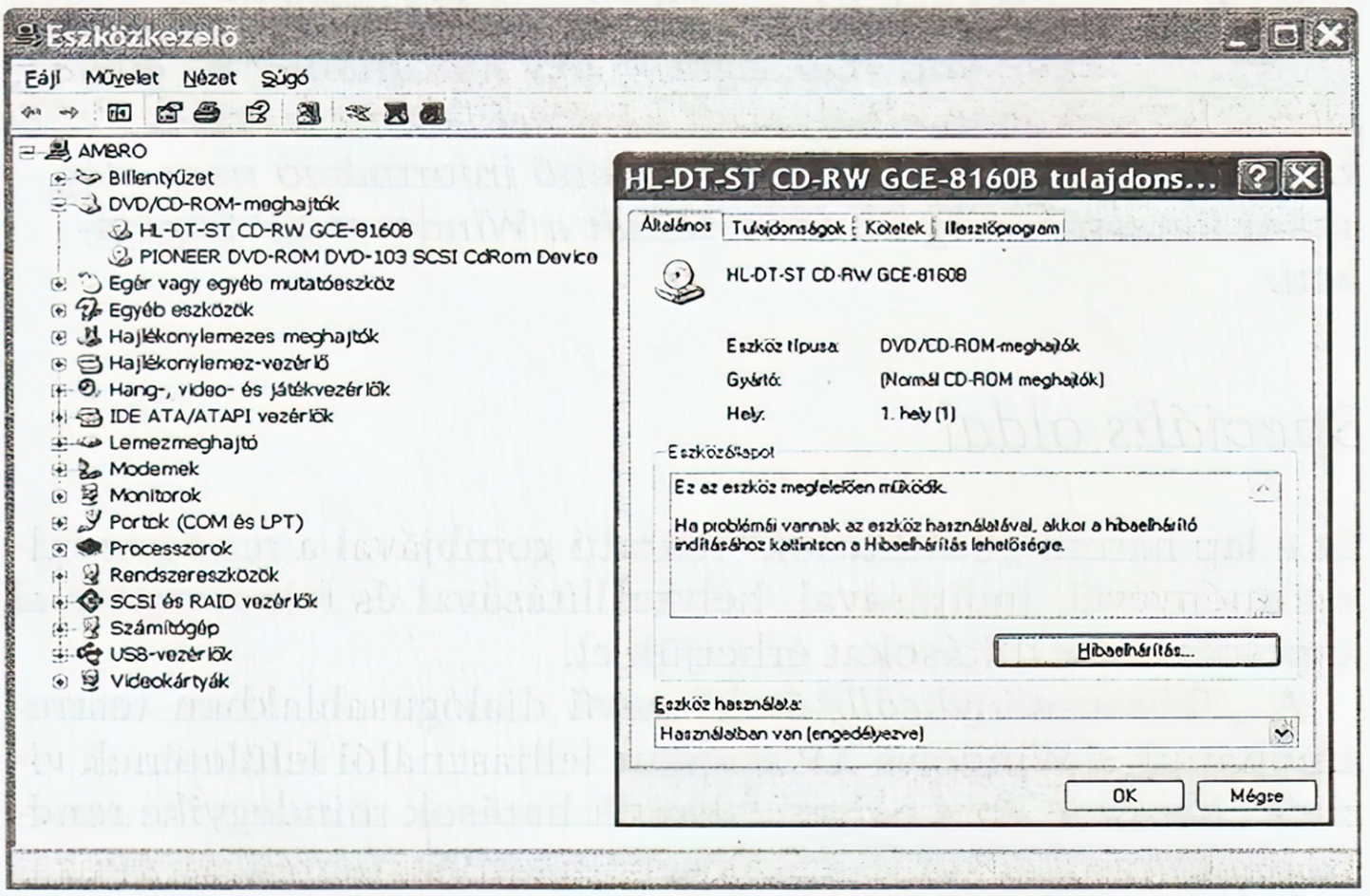

11.6. ábra. *Az Eszközkezelő segédprogram és az egyik hardvereszköz „Tulajdonságok" ablaka*

lon lekérdezhetjük a hardverelem *eszközillesztőjének* adatait („Részletek" gomb), módosíthatjuk, illetve újratelepíthetjük azt („Frissítés" gomb), visszaállíthatjuk a régebbi eszközillesztőt, ha az új nem működne megfelelően („Visszaállítás" gomb), továbbá le is törölhetjük az illesztőprogramot („Eltávolítás" gomb). Az adott hardvereszköztől függően az ablak még további oldalakat is tartalmazhat, melyeken az eszköz egyedi beállításait láthatjuk és változtathatjuk meg.

Az Eszközkezelő eszköztárának nyolcadik gyorsgombjával frissíthetjük a kijelölt elem illesztőprogramját, a kilencedik gombjával eltávolíthatjuk azt, míg az utolsó, tizedik gombjával letilthatjuk annak használatát.

TIPP *Amennyiben a „Rendszertulajdonságok" ablak vagy a belőle elérhető dialógusablakok egyikének bármelyik eleméről további információra van szükségünk, úgy kattintsunk az ablak jobb felső sarkában elhelyezett kérdőjel ikonra, majd a kérdéses elemre. Ha az így megjelenő információ nem elég, akkor keressük meg az adott témát a Windows XP Súgójában.*

Speciális oldal

Ez a lap három „Beállítások" feliratú gombjával a rendszer teljesítményével, indításával, helyreállításával és felhasználóival kapcsolatos beállításokat érhetjük el.

A *„Teljesítménybeállítások"* nevű dialógusablakban testreszabhatjuk a Windows XP grafikus felhasználói felületének *vizuális hatásait*. Az e helyen felsorolt hatások mindegyike rendszererőforrásokat köt le, azaz kisebb-nagyobb mértékben visszafogja számítógépünk teljesítményét, viszont kellemesebbé, szebbé teszi a munkakörnyezetet. Kapcsoljuk be vagy ki őket igé-

nyeinknek megfelelően (minél kisebb teljesítményű a számítógépünk, annál többet érdemes ezek közül letiltanunk). Ennek az ablaknak van egy második, „Speciális" nevű oldala is. Itt kiválaszthatjuk, hogy a rendszer az aktív alkalmazásokhoz nagyobb processzorteljesítményt rendeljen, mint a háttérben futó programokhoz („Programokhoz" opció), vagy minden program részére egyforma nagyságú processzorteljesítményt biztosítson („Háttérszolgáltatásokra" opció). Megadhatjuk azt is, hogy a memória nagyobb része a futó programok számára legyen fenntartva („Programokhoz" opció), vagy inkább a rendszer gyorsítását szolgálja („Rendszergyorsítótárhoz"opció). Ezeken kívül még a *virtuális memória* beállításai is elérhetőek innen, de ezt csak az igen tapasztalt felhasználók módosítsák.

A „*Felhasználói profilok*" nevű dialógusablakban a felhasználói fiókokat látjuk.

Az „Indítás és helyreállítás" című ablakban kijelölhetjük az *alapértelmezett operációs rendszert* (ha több is van), valamint a rendszerlista és a helyreállítási beállítások megjelenítésének időtartamát.

A rendszer visszaállítása oldal

A rendszer-visszaállítás szolgáltatás beállításait tartalmazza. Lehetőleg ne módosítsuk.

Automatikus frissítések oldal

Ha a számítógépünk rendelkezik faxmodemmel, akkor a Windows XP képes teljesen automatikusan megkeresni, letölteni és telepíteni a különböző *termék-*, *eszközillesztő-* és *rendszerbiztonság-frissítéseket*, *javítócsomagokat*. Ezen az oldalon ezt a frissítési szolgáltatást állíthatjuk be. Ajánlott a középső opciót

használni, mivel ekkor a rendszer a frissítések letöltésének és telepítésének megkezdése előtt egyaránt értesít minket.

Távoli használat oldal

Itt megadható, hogy lehessen-e számítógépünkről távoli segítségnyújtást kérni. A „Speciális" feliratú gombra kattintva azt is megmondhatjuk, hogy a *távsegítséget* nyújtó személy vezérelheti e számítógépünket a saját billentyűzetével és egerével. E szolgáltatások igénybevételéhez faxmodem készülékre van szükség.

VERZIÓ *A Windows XP Professional változatában ezen az oldalon látható egy „Távoli asztal" feliratú rész is. Itt kiválaszthatjuk, hogy a számítógéphez távolról, hálózaton keresztül is kapcsolódhassanak-e felhasználók. A jobb alsó sarokban elhelyezett gombbal kijelölhetjük azokat a felhasználókat, akik számára engedélyezzük a távhasználatot. Mivel a Távoli asztal szolgáltatás bizonyos biztonsági kockázatot is jelent, ezért csak akkor engedélyezzük, ha tényleg szükségünk van rá.*

11.10. Programok telepítése és eltávolítása

- **Elérés mindkét nézetben.** *Programok telepítése és törlése*

Felhasználói alkalmazásokat általában úgy *telepítünk*, hogy futtatjuk a – többnyire a *„setup.exe"*, *„install.exe"*, vagy *„programnév.exe"* nevet viselő – *telepítőfájljukat*. Amennyiben az alkalmazás CD-n található, gyakran még erre sincs szükség,

mert a telepítőprogram automatikusan elindul, amikor a lemezt a meghajtóba helyezzük. Miután a telepítő elindult, már csak a képernyőn feltűnő utasításokat kell követnünk. A szabványos telepítőprogramok esetében az alábbi lépéseken (lapokon) kell túljutnunk:

1. *Üdvözlőképernyő.* Tájékoztat minket arról, hogy milyen program lesz telepítve, és felszólít, hogy a telepítés idejére lehetőleg zárjuk be a többi futó alkalmazást.
2. *Licencszerződés.* Csak akkor tudunk továbblépni, ha ezt elfogadjuk. Olvassuk el figyelmesen, mert számtalan eltérő típusú szoftverhasználat-konstrukció létezik. A leggyakoribbak: *„freeware"*: magánszemélyek és néha cégek által ingyenesen használható programok; *„adware"*: szponzorált, hirdetést feltüntető, szabadon használható programok; *„shareware"*: csak korlátozott ideig működő, és/vagy csak csökkentett szolgáltatásokat tartalmazó, meghatározott ideig és feltételek mellett térítésmentesen használható programok; *„trialware"*: kizárólagosan tesztelési céllal, rövid ideig ingyenesen használható programok; *„educational"*: csak oktatási/tanulási céllal, ingyenesen vagy díj ellenében használható programok; *„OEM"*: kizárólagosan új számítógéppel együtt megvásárolható és használható, díjköteles programok.
3. *Információk.* A programmal kapcsolatos fontos információk. Opcionális.
4. *Telepítéstípus.* Itt kiválaszthatjuk, hogy a program minden összetevőjét („teljes telepítés"), csak a mindenképp szükséges részeit („minimális telepítés") vagy csak az általunk kiválasztott elemeit („testreszabott telepítés") szeretnénk-e telepíteni. Opcionális.
5. *Programmappa.* Itt adhatjuk meg, hogy az alkalmazás melyik mappába legyen telepítve.

6. *Programcsoport.* Itt azt mondhatjuk meg, hogy az alkalmazás a Start menün belül milyen programcsoportba (almenübe), milyen névvel kerüljön.
7. *Telepítés megkezdése.* Összefoglalja a telepítési információkat.
8. *Telepítés.* A telepítés előrehaladásáról tájékoztat – legyünk türelemmel.
9. *Befejezés.* A telepítés sikeres befejezését, vagy az esetleges hibák listáját közli velünk. A „Befejezés" gombra kell kattintanunk. Ha a számítógép újraindítása is szükséges, akkor ez a lap erre is lehetőséget biztosít.

Alkalmazások telepítése a *„Programok telepítése és törlése"* nevű dialógusablak (11.7. ábra) segítségével is lehetséges. Ebben baloldalt válasszuk az „Új program hozzáadása" elemet, majd kattintsunk a szándékunknak megfelelő gombra.

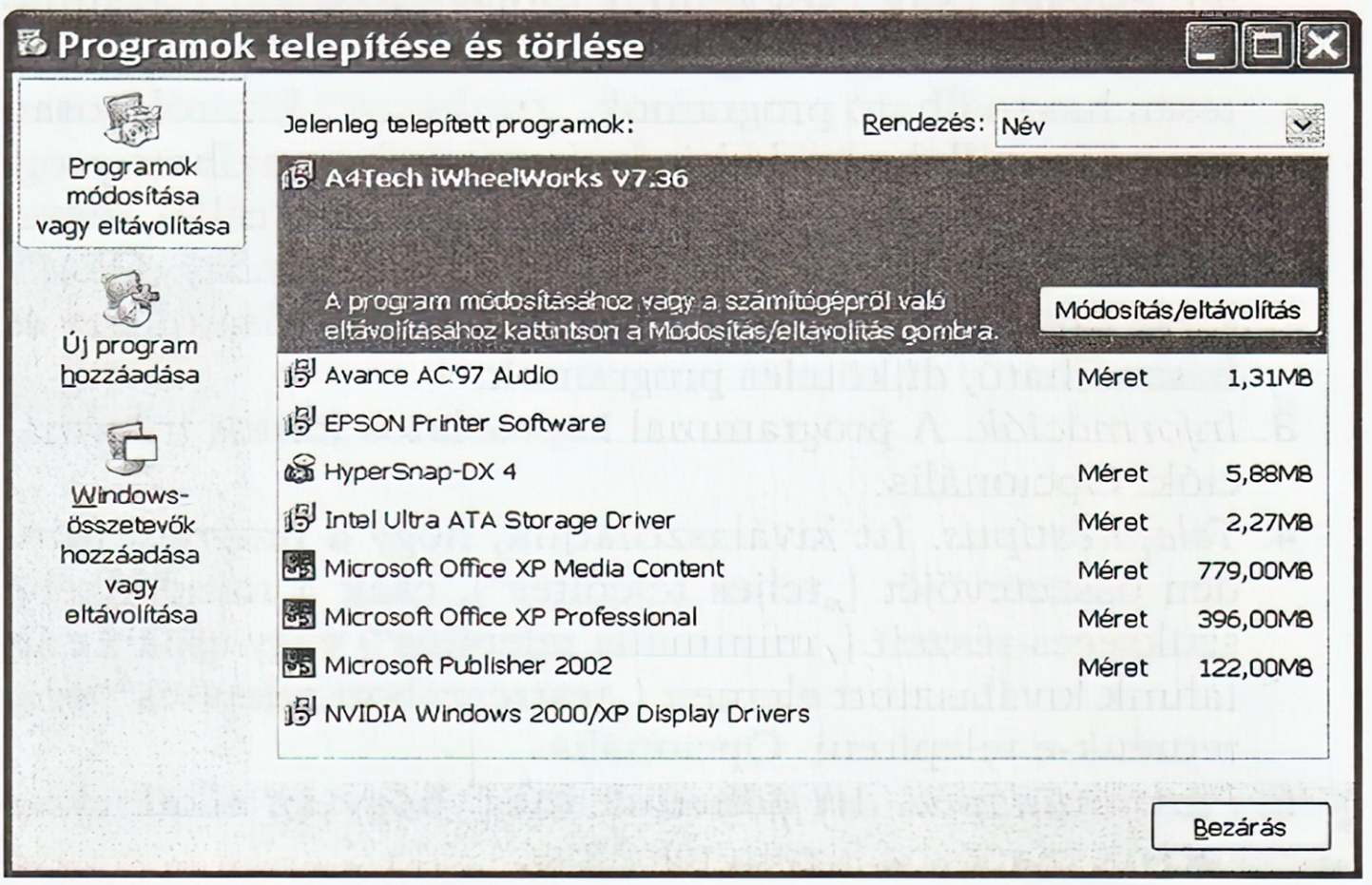

11.7. ábra. *A „Programok telepítése és törlése" dialógusablak első oldala*

Az alkalmazások *eltávolítására* ugyanebben a dialógusablakban van lehetőség. Ehhez baloldalt válasszuk a „Programok módosítása vagy eltávolítása" ikont (l. a 11.7. ábrát). A listából jelöljük ki az eltávolítani kívánt programot, majd kattintsunk az alatta megjelenő „Módosítás/eltávolítás" feliratú gombra. Ha biztosak vagyunk a művelet végrehajtásában, akkor a megjelenő új ablakban válasszuk az „Igen"/„OK"/„Eltávolítás"/„Uninstall" gombot, majd várjunk türelmesen a művelet befejezéséig. Előfordulhat, hogy az eltávolítás után újra kell indítanunk a számítógépet.

A Windows XP *rendszerösszetevőinek* telepítése és eltávolítása szintén a fenti ablakból kezdeményezhető. Ehhez baloldalt kattintsunk a „Windows összetevők hozzáadása vagy eltávolítása" nevű ikonra, aminek hatására előugrik a *„Windows összetevők varázsló"* dialógusablak. Az itteni listában pipáljuk ki azokat a Windows-elemeket, melyekre szükségünk van. Ha például számítógépünkkel faxolni is szeretnénk, akkor be kell jelölnünk a „Faxszolgáltatás" tételt. Néhány tétel esetében a „Részletek" gombra kattintva *részösszetevőket* is kijelölhetünk. A lista alatt rövid tájékoztatót olvashatunk az egyes elemek szerepéről. Az összetevők frissítéséhez kattintsunk a „Tovább" gombra.

11.11. Dátum és idő

- **Elérés kategórianézetben.** *Dátum-, idő-, nyelvi és területi beállítások/Dátum és idő*
- **Elérés klasszikus nézetben.** *Dátum és idő*
- **Elérés a Vezérlőpulton kívülről.** *Dupla kattintás a Tálcán elhelyezett órán*

A *„Dátum és idő tulajdonságai"* nevű dialógusablak első lapján beállíthatjuk a pontos időt és dátumot. A második oldalon található kombinált listadobozból kiválaszthatjuk a megfelelő

időzónát; az alul elhelyezett jelölőnégyzetet kipipálva bekapcsolhatjuk a nyári időszámításra történő automatikus áttérést. A harmadik lapon megadhatjuk, hogy a rendszer önállóan beállítsa-e a pontos időt és dátumot, amikor internetkapcsolatot létesítünk; az „Azonnali frissítés" gombbal magunk kezdeményezhetjük a beállítást.

11.12. Területi és nyelvi beállítások

- **Elérés kategórianézetben.** *Dátum-, idő-, nyelvi és területi beállítások/Dátum és idő*
- **Elérés klasszikus nézetben.** *Területi és nyelvi beállítások*

A *„Területi és nyelvi beállítások"* dialógusablak három oldalt is tartalmaz:

- A *„Területi beállítások"* című lap felső kombinált listájából kiválaszthatjuk az alkalmazandó *formátumsémát*, azaz egy adott nyelvben használatos dátum-, idő-, szám- és pénznemformátumok összességét. Az alapbeállítás a *magyar* helyesírásnak megfelelő formátumok alkalmazása, de ezt a listadobozban más nyelvet megadva felülbírálhatjuk. A „Testreszabás" gombra kattintva előjön a *„Területi beállítások testreszabása"* nevű dialógusablak, melynek öt oldalán minden formátumot külön-külön is módosíthatunk. A „Területi beállítások" lap alsó kombinált listájából földrajzi helyzetünket adhatjuk meg.
- A *„Nyelvek"* című lap „Részletek" feliratú gombjára kattintva megjelenik a *„Szöveggel kapcsolatos szolgáltatások"* nevű dialógusablak. Az itteni kombinált listadoboz segítségével megadhatjuk, hogy a rendszer az indítása után

milyen *nyelvet* és *billentyűzetkiosztást* használjon. Új nyelv/billentyűzetkiosztás páros a „Hozzáadás" gombra kattintva vehető fel a „Telepített szolgáltatások" listába, az „Eltávolítás" gombbal pedig törölhető abból. A „Nyelvi eszköztár" gomb megnyomása után megmondhatjuk, hogy a Nyelvi eszköztár látható legyen-e a Tálca értesítési területén. Érdemes megjeleníteni, hiszen rákattintva könnyedén válthatunk a nyelvek között. A „Billentyűzetbeállítások" gombra kattintva az egyes nyelvek kiválasztásához billentyűkombinációkat rendelhetünk.

- A *„Speciális"* című lapon beállíthatjuk az *Unicode* karakterkódolási szabványt nem használó programok nyelvét és további elérni kívánt *kódtáblákat*.

11.13. Felhasználói fiókok

- **Elérés mindkét nézetben.** *Felhasználói fiókok*

A felhasználói fiókokkal kapcsolatos műveleteket a *„Felhasználói fiókok"* ablakban (l. 11.8. ábra) végezhetjük el. Ezek közül néhányhoz *rendszergazda* jogosultságokkal kell rendelkeznünk (például egy fiók nevének vagy típusának megváltoztatásához).

Új felhasználói fiók készítéséhez kattintsunk az „Új fiók létrehozása" feliratra, majd adjuk meg annak *nevét* és *típusát*. Kétfajta fióktípus közül választhatunk: *rendszergazda* és *korlátozott* – ezek egyikét kijelölve a vonal alatti részben bővebb információt kapunk a típussal járó jogosultságokról. Végül a „Fiók létrehozása" gombra kattintva létrehozhatjuk a fiókot.

„A felhasználók be- és kijelentkezési módjának megváltoztatása" szövegű feliratra kattintva engedélyezhetjük vagy letilthatjuk az üdvözlőképernyő és a gyors felhasználóváltás használatát.

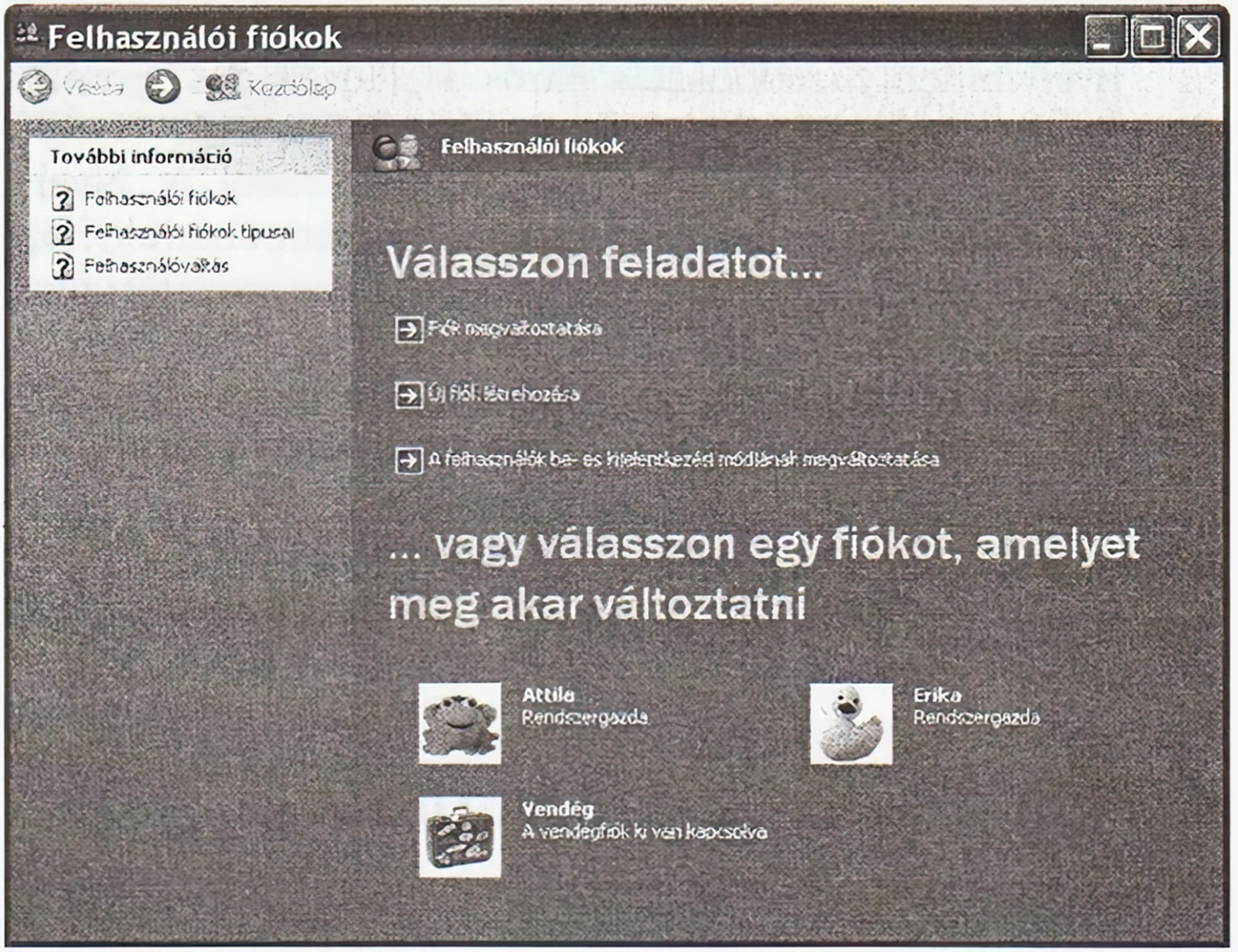

11.8. ábra. *A „Felhasználói fiókok" ablak*

Bármelyik felhasználói fiók ikonjára kattintva megváltoztathatjuk annak *nevét*, *jelszavát*, *képét*, *típusát*, valamint beállíthatjuk a *.NET Passporttal* való használatra (ez utóbbihoz élő internetkapcsolat szükséges). A jelszót megadásakor biztonsági okból kétszer kell begépelnünk, és megadhatunk egy *emlékeztető szöveget* is, amely segít visszaemlékezni rá, ha elfelejtenénk.

A *vendégfiókra* kattintva engedélyezhetjük annak használatát. Ez a fiók lehetővé teszi a saját fiókkal nem rendelkező felhasználók számára a számítógép használatát.

11.14. Ütemezett feladatok

- **Elérés kategórianézetben.** *Teljesítmény és karbantartás/ Ütemezett feladatok*
- **Elérés klasszikus nézetben.** *Ütemezett feladatok*

A Windows XP-t utasíthatjuk arra, hogy előre megadott időpontokban automatikusan futtasson bizonyos programokat. Erre szolgálnak az *ütemezett feladatok*.

Új ütemezett feladat *létrehozásához* kattintsunk duplán az „*Ütemezett feladatok*" mappaablak „Ütemezett feladat hozzáadása" elemére. Ekkor előugrik egy „*varázsló*" – kövessük ennek egyértelmű utasításait. Az elkészült feladat megjelenik az ablakban. Ez a megadott gyakorisággal, napokon és időpontokban futtatja a kijelölt programot úgy, mintha azt mi indítottuk volna el.

Egy létező ütemezett feladat *módosításához* jelöljük ki azt a mappaablakban, és a helyi menüjéből válasszuk a „Tulajdonságok" tételt. Ennek hatására megjelenik egy dialógusablak, melynek „Ütemezés" lapján átállíthatjuk a végrehajtás gyakoriságát és időpontját, „Beállítások" nevű lapján pedig megváltoztathatjuk az indítás és a leállítás körülményeire vonatkozó utasításokat.

Ütemezett feladat *törléséhez* válasszuk helyi menüjéből a „Törlés" parancsot.

11.15. Energiagazdálkodás

- **Elérés kategórianézetben.** *Teljesítmény és karbantartás/ Energiagazdálkodási lehetőségek*
- **Elérés klasszikus nézetben.** *Energiagazdálkodási lehetőségek*

Az *„Energiagazdálkodási lehetőségek testreszabása"* nevű dialógusablak (l. 11.9. ábra) felső részében kiválaszthatunk egy *energiagazdálkodási sémát*. E sémák gyakorlatilag az alsó rész opcióinak előre meghatározott beállításait jelentik. Ezen opciókat külön-külön is módosíthatjuk, majd saját beállításainkat a „Mentés másként" gombbal új sémaként elmenthetjük. Az alsó részben megadhatjuk, hogy milyen hosszú *üresjárat* (amikor nem nyúlunk a billentyűzethez vagy az egérhez) után kapcsolja ki a rendszer a képernyőt, a merevlemezeket, váltson át készenléti üzemmódra és hibernálja a gépet.

Az ablak *„Speciális"* oldalán megmondhatjuk, hogy mi történjen a számítógép be/kikapcsoló és alvás gombjának megnyomásakor, továbbá innen elhelyeztethetjük a Tálcán az energia-

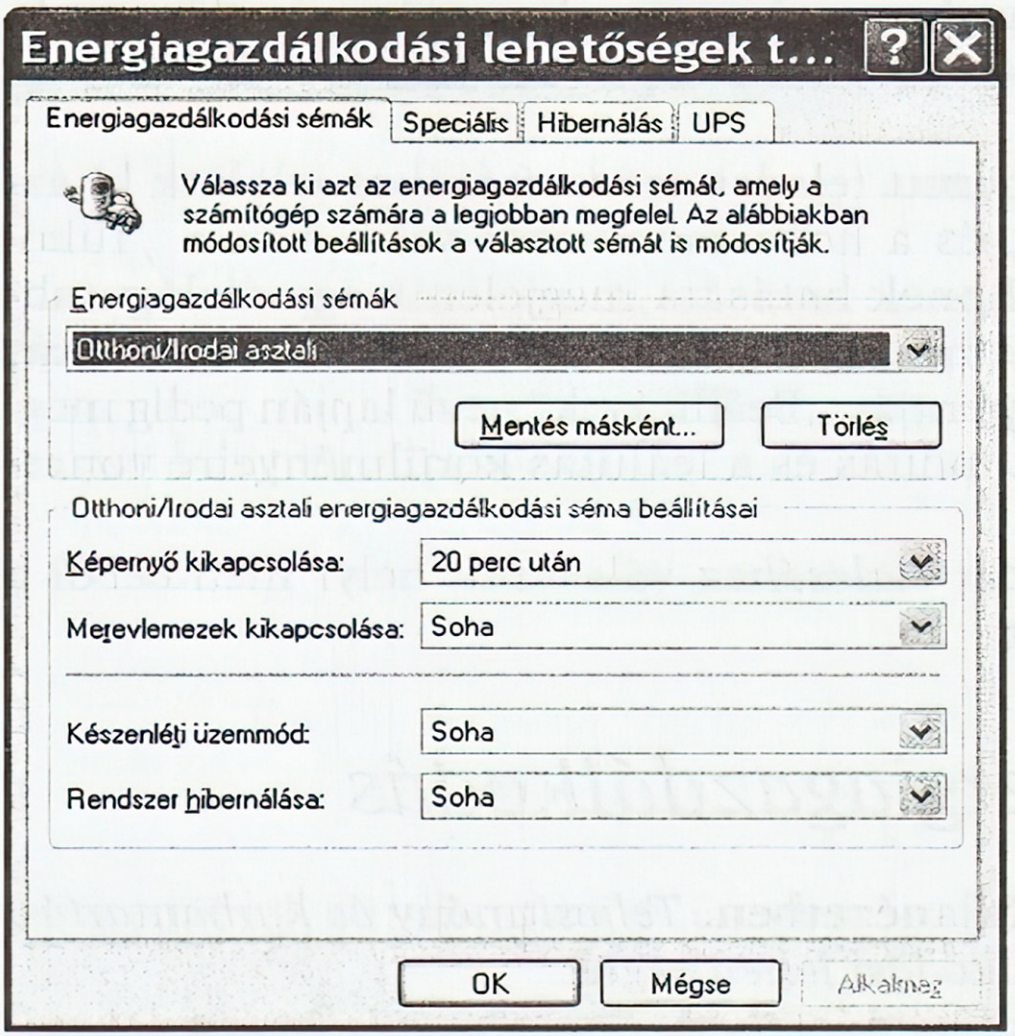

11.9. ábra. *Az „Energiagazdálkodási lehetőségek testreszabása" című dialógusablak*

gazdálkodás ikonját. A „Hibernálás" oldalon engedélyezhetjük vagy letilthatjuk a hibernálási funkciót. Az „UPS" oldalon a szünetmentes áramforrással kapcsolatos beállításokat végezhetjük el.

11.16. Hangok és audioeszközök

- **Elérés kategórianézetben.** *Teljesítmény és karbantartás/ Hangok és audioeszközök*
- **Elérés klasszikus nézetben.** *Hangok és audioeszközök*

A *„Hangok és audioeszközök tulajdonságai"* nevű dialógusablak *„Hangerő"* oldalán a csúszka segítségével beállíthatjuk a *hangkártya hangerejét*. Az első jelölőnégyzettel *elnémíthatjuk* az eszközt, míg a másodikkal elhelyezhetjük a *hangszóró ikont* a Tálca értesítési területén. A felső „Speciális" feliratú gombbal megnyithatjuk a *„Hangerő"* nevű ablakot, amelyet a Tálcán a hangszóró ikonra duplán kattintva is elérhetünk. Itt beállíthatjuk a *központi* (mester) és az *egységenkénti* (hanghullám, szintetizátor, CD-lejátszó, vonalbemenet, mikrofon, beépített hangszóró, ...) hangerőket és balanszokat. A Beállítások menü „Tulajdonságok" menüpontjával kiválaszthatjuk, hogy a *lejátszási* vagy a *felvételi* hangerőket kívánjuk-e állítani, továbbá kijelölhetjük a megjelenítendő *hangerőszabályzókat*. Visszatérve az eredeti dialógusablakhoz: a „Hangszóró hangereje" gombbal külön szabályozhatjuk a bal és jobb hangszórók hangerejét, az alsó „Speciális" feliratú gomb megnyomása után pedig kiválaszthatjuk a hangszóró *típusát* (asztali hangszóró, monitorba épített hangszózó, fejhallgató stb.) (l. 11.10. ábra).

Az *„Audió"* oldalon (l. a 11.10. ábrát) kiválaszthatóak a hangok lejátszásához és rögzítéséhez, valamint a MIDI-zenék lejátszásához használandó hardvereszközök.

A Windows XP bizonyos *rendszereseményeket* (hiba, kilépés a rendszerből stb.) úgynevezett *rendszerhangokkal* (katta-

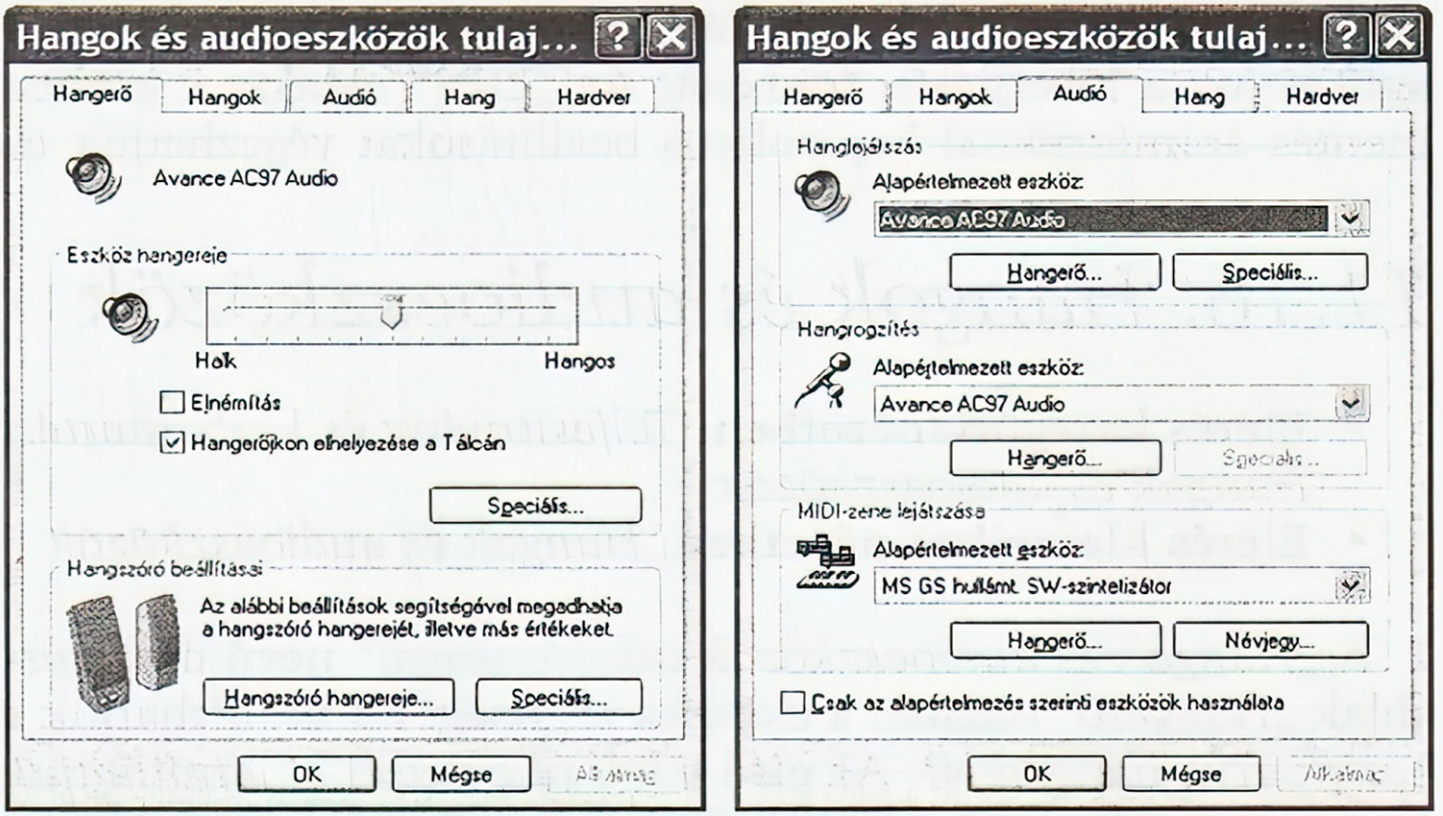

11.10. ábra. *A „Hangok és audioeszközök tulajdonságai" nevű ablak „Hangerő" és „Audió" lapjai*

nás, rövid dallam stb.) is jelez. Mindezeket a „*Hangok*" oldalon választhatjuk ki. A „Programesemények" listában jelöljünk ki egy elemet, majd a „Hang" kombinált listadobozból válasszunk ki hozzá egy hangot, melyet a háromszög jelű gombra kattintva meg is hallgathatunk. A „Tallózás" gomb segítségével a listadobozban nem szereplő hangokat is kiválaszthatunk. Minthogy az Asztaltémák módosítása a rendszerhangok megváltozását is jelenti, jó ötlet a „Mentés másként" gombbal saját *hangsémaként* elmenteni beállításainkat.

11.17. Kisegítő lehetőségek

- **Elérés mindkét nézetben.** *Kisegítő lehetőségek*
- **További elérhetőség.** *Start menü/Minden program/Kellékek/Kisegítő lehetőségek*

A *„Kisegítő lehetőségek"* nevű ablakban a Windows XP megjelenése és működése a felhasználók látási, hallási és mozgási lehetőségeihez szabható. Innen a *„Beragadó billentyűk"*, *„Billentyűszűrés"*, *„Állapotjelző hangok"*, *„Hangfigyelő"*, *„Hangüzenetek kiírása"*, *„Kontrasztos megjelenés"* és *„Billentyűzetegér"* nevű beállítások érhetők el. A Start menü programlistájából a képernyő adott területét kinagyító *„Nagyító"*, a képernyő tartalmát hangosan felolvasó *„Narrátor"*, a képernyőn történő írást lehetővé tevő *„Képernyő-billentyűzet"*, továbbá a kisegítő programokat kezelő *„Segédprogram-kezelő"* alkalmazások érhetők el.

11.18. Összefoglalás

A Windows XP beállításai a *Vezérlőpultról* érhetőek el. Ez egy különleges *mappa*, közvetlenül a *Sajátgépen* belül. Két nézete van: *kategórianézet*, amelyben a beállítási lehetőségek csoportokba vannak gyűjtve, és a *klasszikus nézet*, amelyben mindegyik beállítási dialógusablak ikonként van feltüntetve. A kétféle nézet között a Vezérlőpult ablakának bal oldali, gyakoribb műveletek felsoroló részében *válthatunk át*. Ugyanitt találjuk a *kapcsolódó feladatokat* tartalmazó *„Lásd még"* listát, és kategórianézetben a *hibaelhárítókat* tartalmazó *„Hibaelhárítás"* listát.

A vezérlőpultról az alábbi fontos beállításokat és szolgáltatásokat érhetjük el:

- *betűkészletek* hozzáadása és törlése,
- a *billentyűzet* és az *egér* igényeinknek megfelelő beállítása,
- *játékvezérlők*, *képolvasók* és *fényképezőgépek* telepítése és eltávolítása,
- *nyomtatók* telepítése és eltávolítása, valamint a *nyomtatási feladatok* kezelése,

- *faxok* hozzáadása és eltávolítása, valamint *faxüzenetek* küldése és fogadása,
- új *hardver* felismertetése és *illesztőprogramjának* telepítése,
- a *rendszer beállításainak* és a *hardvereszközök tulajdonságainak* módosítása,
- *programok*, továbbá *rendszerösszetevők* telepítése és eltávolítása,
- *dátum-, idő-, területi* és *nyelvi beállítások* módosítása,
- a *Tálca*, a *Start menü* és a *mappák* működési módjának megadása,
- a *hálózattal* és az *internettel* kapcsolatos beállítások megváltoztatása,
- *felhasználói fiókok* készítése, testreszabása és törlése,
- *ütemezett feladatok* létrehozása, módosítása és visszavonása,
- az *energiagazdálkodás* igényeink szerinti beállítása,
- az *audioeszközök* opcióinak megadása, és a *rendszerhangok* kiválasztása,
- a *beszéd* tulajdonságainak módosítása,
- a *kisegítő lehetőségek* testreszabása.

11.19. Fogalmak

Betűkészlet – Betűk, számok és jelek grafikusan tervezett kollekciója. A betűkészletek teszik lehetővé a szövegek változatos megjelenését.

Címjegyzék – A rendszer egy beépített segédprogramja, amely személyek adatainak rendszerezett tárolására szolgál.

Emlékeztető szöveg – Olyan szöveg, mely segít visszaemlékezni az elfelejtett *jelszóra*.

Eszközkezelő – A számítógépben található és az ahhoz kapcsolódó hardvereszközök kezelésére használható rendszer-segédprogram.

Faxfedőlap – A faxüzenettel együtt küldhető informatív lap, amely általában a küldő és a címzett adatait, továbbá a továbbított dokumentum tárgyát tünteti fel.

Faxfigyelő – A bejövő faxüzeneteket figyelő és fogadó rendszer-segédprogram.

Faxkonzol – Faxüzenetek létrehozására, elküldésére, fogadására, megjelenítésére és tárolására szolgáló rendszer-segédprogram.

Hálózati nyomtató – Olyan nyomtató, melyet kifejezetten arra a célra terveztek, hogy a hálózaton keresztül több számítógép használja.

IEEE 1394 – Nagy sebességű hardvereszközök számítógéphez kapcsolását lehetővé tevő csatlakozótípus, melyet neveznek *„FireWire"*-nak is.

Játékvezérlő – Olyan beviteli hardvereszköz, amely bizonyos típusú játék- és szimulátorprogramok használatát élvezetesebbé teszi. Közülük legközismertebb a botkormány *(„joystick")*.

Képolvasó – Nyomtatott képeket és dokumentumokat számítógépes formátumra alakító hardvereszköz, más néven *„szkenner"*. Létezik kézi, síkágyas, dob stb. változata.

LPT1 – Az alapértelmezés szerinti nyomtatóport.

MIDI – Egy szabvány, amely meghatározza, hogyan kerüljenek kódolásra a hangok és a zenék. Ezt elsősorban szintetizátorok és számítógépes hangkártyák használják. A MIDI egyben egy (*.mid* kiterjesztésű) hangfájltípus is, melynek jellemzője az igen kis méret.

Nyomtatási sor – Valamely nyomtatón kinyomtatásra váró dokumentumok listája.

Nyomtatóport – Az a csatlakozó, amelyen keresztül a nyomtató a számítógéphez kapcsolódik.

Plug and Play – Az *Intel* cég által kialakított szabvány. Az ennek megfelelő hardvereszközöket az operációs rendszer automatikusan felismeri és beállítja, valamint önállóan telepíti a hozzájuk tartozó illesztőprogramot.

Rendszerhang – Valamilyen *rendszeresemény* bekövetkeztekor hallható hang/dallam.

Telepítőprogram – Felhasználói alkalmazás vagy eszközillesztő telepítését elvégző program.

Unicode – Egy olyan karakterkódolási szabvány, amely a világon használatos csaknem összes nyelv betűit, számait és jeleit tartalmazza.

USB – Viszonylag gyors adatátvitelt lehetővé tevő csatlakozótípus. Az ilyenen keresztül kapcsolódó hardvereszközöket a számítógép menet közben is felismeri.

Ütemezett feladat – Egy program automatikus, felhasználói beavatkozás nélkül történő futtatása, megadott gyakorisággal és időpontokban.

Varázsló – A felhasználó számára egy bizonyos feladat elvégzését megkönnyítő, több oldalból álló, interaktív dialógusablak.

Vendégfiók – Olyan beépített fiók, amely lehetővé teszi, hogy a saját felhasználói fiókkal nem rendelkező felhasználók is bejelentkezhessenek a számítógépre. A vendégfelhasználók jogai erősen korlátozottak.

Virtuális memória – A merevlemez egy területe, melyet az operációs rendszer olyan alkalmazások futtatása közben használ, amelyek memóriaigénye meghaladja a számítógép fizikai memóriamennyiségét.

12. fejezet

Hálózatok és az internet

Az egymással valamilyen módon összekapcsolt és kommunikálni képes számítógépek csoportját *hálózatnak* nevezzük. Méretét tekintve egy hálózat lehet egészen kicsi, mely mindössze egy iroda néhány számítógépét köti össze, vagy akár hatalmas, amely az egész világot átszőve több tízezer gépet foglal magába. Az előbbit *helyi hálózatnak* (*LAN*), az utóbbit *nagy kiterjedésű hálózatnak* (*WAN*) hívjuk. A kapcsolatot tekintve vannak *állandó összeköttetésű* (vezetékes vagy kábeles) és *ideiglenes összeköttetésű* (telefonvonalon keresztüli vagy vezeték nélküli) hálózatok. A hálózatok segítségével lehetővé válik, hogy az egyik számítógép *fájljait* és *mappáit* egy másik számítógép is elérhesse és használhassa. Ezt nevezzük *megosztásnak*. Megosztani *nyomtatókat* és a *képolvasókat*, sőt, akár *internetkapcsolatot* is lehet. A hálózati kapcsolat alapfeltétele, hogy a számítógépben legyen *hálózati kártya*, és az *kapcsolódjon* a többi géphez.

A jelenlegi legnagyobb hálózat az *internet*. Ez egy óriási, *hálózatokat összekötő hálózat*, amely a Föld szinte minden pontjára kiterjed, és amelyhez a felhasználók többsége *telefonvonalon* keresztül csatlakozik. Az internet több szolgáltatást is nyújt:

- *Web*: több millió oldalnyi *kereshető információt* tesz elérhetővé *speciális lapok* formájában, amelyek nem csak szövegeket és képeket, hanem mozgóképeket és hangokat is tartalmazhatnak.
- *FTP*: több százezernyi *kereshető fájlt* és *programot* tesz letölthetővé.
- *E-mail*: elektronikus levelezés. Az e-mail üzenetek másodpercek alatt elérik címzettjüket, és képeket, mozgóképeket, hangokat, fájlokat is tartalmazhatnak.
- *Hírcsoportok*: üzenetlisták, melyekkel választ kaphatunk konkrét kérdéseinkre.
- *Csevegés*: valósidejű kommunikáció két vagy több felhasználó között. A küldő által beírt üzenet azonnal megjelenik a fogadó képernyőjén.
- *Internetes telefon*: hangkártya, mikrofon és hangszórók segítségével a felek az interneten keresztül beszélgethetnek egymással (sőt, ha van kamera, láthatják is egymást). Ez sokkal olcsóbb, mint a hagyományos telefonálás.

Az internetkapcsolat feltétele, hogy a számítógép rendelkezzen faxmodemmel, és ahhoz csatlakoztatva legyen a telefonvezeték. (Az internethez más módon és eszközökkel is kapcsolódhatunk – erről kérdezzük meg internetszolgáltatónkat vagy egy hálózati szakembert.)

12.1. Helyi hálózati kapcsolat kialakítása

Amennyiben a Windows XP telepítésekor volt a számítógépben hálózati kártya, akkor a rendszer valószínűleg felismerte azt, és automatikusan létrehozott hozzá egy helyi kapcsolatot (l. a 3.3. alfejezet 17. pontját).

Ha a számítógépben van hálózati kártya, de a rendszer nem veszi észre, akkor telepítsük azt saját magunk (l. a 11.8. alfejezetet).

Miután meggyőződtünk róla, hogy a hálózati kártya telepítve van, a Vezérlőpult „Hálózati és internetes kapcsolatok" nevű kategóriájából válasszuk a *„Hálózati kapcsolatok"* ikont. Ekkor megjelenik a hasonló című mappaablak. Ha ebben nem látszik a kapcsolatot jelképező ikon, akkor kattintsunk az *„Otthoni vagy kisebb munkahelyi hálózat beállítása"* feliratra. Ennek hatására megnyílik a *„Hálózat beállítása varázsló"* dialógusablak – kövessük ennek utasításait. Így

- létrehozhatjuk a helyi hálózati kapcsolatot,
- beállíthatjuk úgy a számítógépet, hogy az megossza internetkapcsolatát más gépekkel, vagy hogy egy másik gép internetkapcsolatát használja,
- bekapcsolhatjuk az internetkapcsolat tűzfalát,
- elnevezhetjük a hálózat többi számítógépét, és leírást adhatunk róluk.

TIPP *A Hálózat beállítása varázsló használatához rendszergazdaként, vagy a Rendszergazdák csoport tagjaként kell bejelentkezni. Ha a varázsló bármely pontján megakadunk, forduljunk a Windows XP Súgójához.*

FIGYELEM! *Ha több számítógép egyetlen internetkapcsolaton osztozik, akkor a Hálózat beállítása varázslót először mindig az internetkapcsolatot megosztó számítógépen futassuk!*

12.2. Mappák, meghajtók, eszközök, szolgáltatások megosztása

Mappa vagy meghajtó megosztásához keressük meg azt a Sajátgép vagy a Windows Intéző ablakában, majd kattintsunk rá jobb gombbal, és a helyi menüből válasszuk a *„Megosztás és biztonság"* tételt. Ennek hatására megjelenik az elem „Tulajdonságok" ablakának „Megosztás" oldala. Itt kattintsunk a *„Ha tisztában van a kockázattal, és mégis meg szeretné osztani ..."* kezdetű feliratra. Jelöljük be az ekkor láthatóvá váló *„A mappa megosztása a hálózaton"* nevű opciót, és adjuk meg az elem megosztási nevét. Ilyenkor a megosztott meghajtó vagy mappa teljes tartalma (almappák, fájlok) elérhetővé válik a hálózat többi tagja számára. Bekapcsolhatjuk a *„Más felhasználók módosíthatják a fájljaimat"* opciót is, melynek szerepe egyértelmű. A megosztott mappákat és meghajtókat az ikonjuk alatt látható kéz jelzi.

***TIPP** Ne keverjük össze a hálózati és a helyi megosztást! Az előbbi esetében az elem **más számítógépekről** is elérhető, míg az utóbbi csak annyit jelent, hogy az elemet az **adott számítógép** minden felhasználója elérheti. Ha egy mappát helyileg szeretnénk megosztani, akkor helyezzük vagy másoljuk át azt a Sajátgép „Megosztott dokumentumok" nevű almappájába.*

Nyomtató megosztásához válasszuk a Start menü „Nyomtatók és faxok" tételét. Az ablakban kattintsunk jobb egérgombbal a megosztandó nyomtatóra, és a helyi menüből adjuk ki a *„Megosztás"* parancsot. Ekkor előugrik az eszköz „Tulajdonsá-

gok" ablakának „Megosztás" nevű oldala. Itt jelöljük be *„A nyomtató megosztása"* opciót, és adjuk meg az eszköz megosztási nevét. Ilyenkor a nyomtatóra más számítógépekről is küldhetnek nyomtatási feladatot. Más hardvereszközök (pl. képolvasók) megosztása hasonló módon történik.

Internetkapcsolat megosztásához nyissuk meg a *„Hálózati kapcsolatok"* mappát (Vezérlőpult/Hálózati és internetes kapcsolatok/Hálózati kapcsolatok), és jelöljük ki benne a megosztandó internetkapcsolatot. Az ablak „Hálózati műveletek" listájában kattintsunk *„A kapcsolat beállításainak módosítása"* feliratra. Az új dialógusablak „Speciális" nevű oldalán pipáljuk ki a *„Megengedem a hálózat más felhasználóinak, hogy ennek a számítógépnek az internetkapcsolatát használják"* jelölőnégyzetet.

12.3. Megosztott elemek elérése és használata

A Windows XP képes automatikusan megkeresni az elérhető hálózati mappákat és nyomtatókat. E szolgáltatás bekapcsolásához a Vezérlőpult „Megjelenés és témák" nevű kategóriájában kattintsunk a „Mappa beállításai" ikonra. A „Mappabeállítások" dialógusablak „Nézet" nevű lapján pipáljuk ki a lista *„Hálózati mappák és nyomtatók automatikus keresése"* jelölőnégyzetet.

A *távoli* (azaz hálózaton keresztül elérhető) *meghajtókat*, *mappákat* és *fájlokat* a Sajátgép *„Hálózati helyek"* nevű almappájában találjuk. Mindezeket az elemeket a megszokott módon használhatjuk (nyithatjuk meg, másolhatjuk át stb.).

A *távoli nyomtatókhoz* legegyszerűbben úgy csatlakozhatunk, hogy a nyomtató ikonját a kiszolgáló számítógép *„Nyomtatók"* mappájából a saját gépünk *„Nyomtatók"* mappájába vonszol-

juk (például a Windows Intéző segítségével). A távoli nyomtatókat szintén a szokásos módon használhatjuk.

A *távoli internetkapcsolat* ikonja a számítógép indítása után automatikusan megjelenik a „*Hálózati kapcsolatok*" nevű ablak (l. a 12.1. pontban) „internetátjáró" felirata alatt. Kattintsunk erre duplán, ha a kiszolgáló számítógép internetkapcsolatát igénybe akarjuk venni.

12.4. Internetkapcsolat létrehozása

A Windows XP telepítésekor automatikusan felismeri és üzembe helyezi a számítógép modemjét. Amennyiben mégsem, vagy ha utólag látjuk el a számítógépet modemmel, úgy telepítsük azt magunk (l. a 11.8. alfejezetet).

A rendszer telepítésekor létrehozhattunk internetkapcsolatot. Ha ezt akkor nem tettük meg, akkor tegyük meg most a következő lépésekben:

1. Nyissuk meg a „*Hálózati kapcsolatok*" ablakot (l. a 12.1. pontot).
2. A „Hálózati műveletek" részben válasszuk az „*Új kapcsolat létrehozása*" tételt.
3. A megjelenő „*Új kapcsolat varázsló*" ablakban kattintsunk a „Tovább" gombra.
4. A dialógusablak 12.1. ábrán látható második lapján jelöljük be a „*Kapcsolódás az internethez*" opciót. Tovább.
5. Adjuk meg, hogy miként kívánjuk beállítani az internetkapcsolatot. Ha már van internetszolgáltatónk, akkor értelemszerűen válasszuk a *második* vagy a *harmadik* opciót (mi most a másodikat választjuk). Tovább.

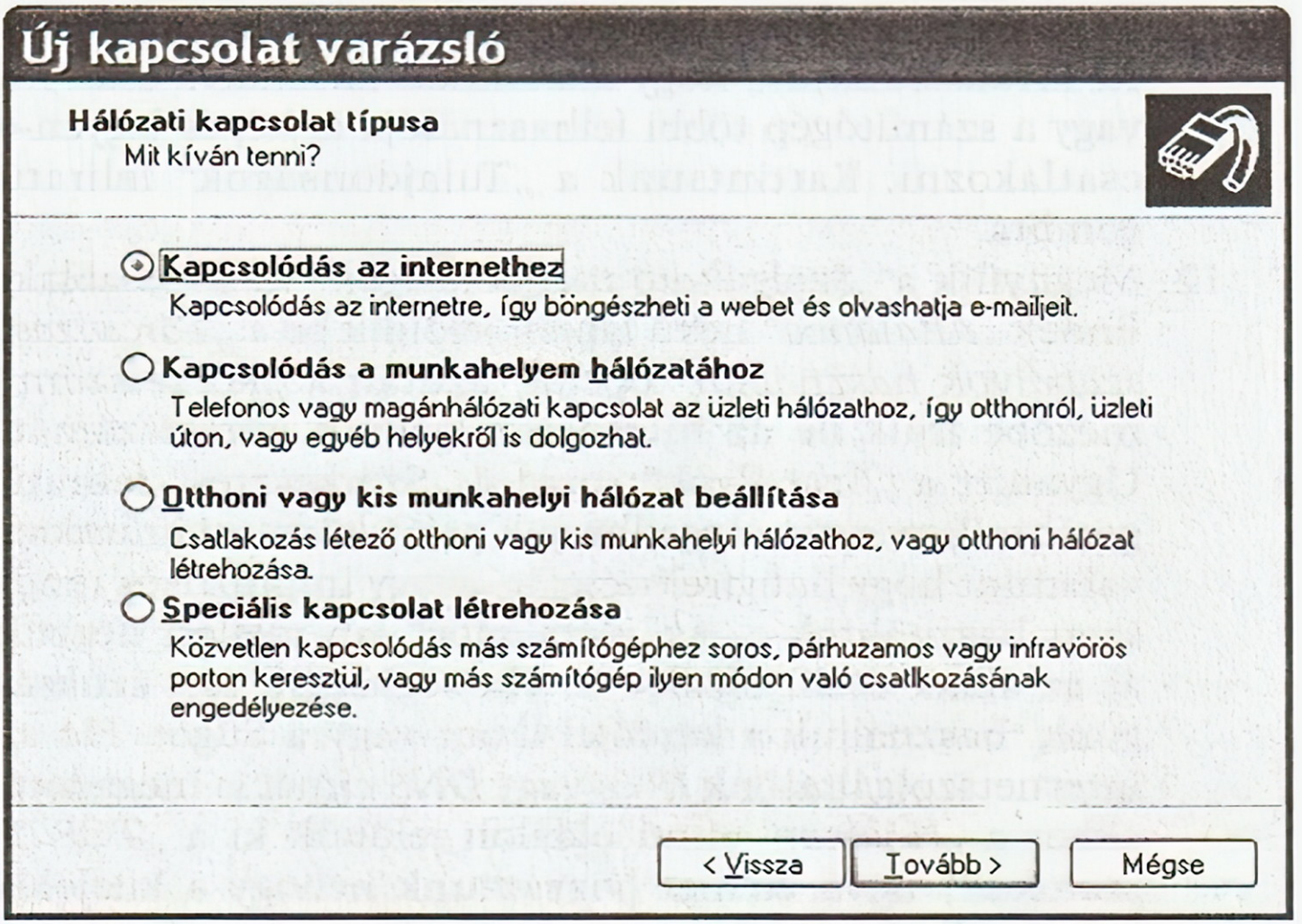

12.1. ábra. *Az „Új kapcsolat varázsló" dialógusablak második oldala*

6. Állítsuk be azt, hogy milyen módon szeretnénk az internethez kapcsolódni. Ha szabványos telefonvonalat használtunk, akkor válasszuk az *első* lehetőséget (mi ezt tesszük). Tovább.
7. Gépeljük be az internetszolgáltató *nevét*. Tovább.
8. Írjuk be az internetszolgáltató által megadott *telefonszámot*. Tovább.
9. Most adjuk meg a *felhasználói nevünket* és *jelszavunkat*. Ezeket az adatokat szintén az internetszolgáltató bocsátja rendelkezésünkre. A lap alján található három jelölőnégyzetet érdemes kipipálva hagyni. Tovább.
10. Döntsük el, hogy szeretnénk-e parancsikont elhelyezni ehhez a kapcsolathoz az Asztalon, majd kattintsunk a „Befejezés" gombra.

11. Megjelenik a *„Csatlakozás a következőhöz: ..."* ablak. Itt kiválaszthatjuk, hogy adatainkat használva csak mi vagy a számítógép többi felhasználója is képes legyen-e csatlakozni. Kattintsunk a „Tulajdonságok" feliratú gombra.
12. Megnyílik a *„Szolgáltató tulajdonságok"* dialógusablak. Ennek *„Általános"* nevű lapján jelöljük be a *„Tárcsázási szabályok használata"* opciót, azután a *„Körzetszám"* mezőbe írjuk be az internetszolgáltató körzetszámát. Ugyanitt a „Szabályok" majd a „Szerkesztés" feliratú gombra kattintva megadhatjuk saját körzetszámunkat, valamint hogy hangfrekvenciás, avagy impulzusos rendszert használunk-e. Az „Általános" lap mellett nézzük át az ablak többi oldalát is. Ha segítségre van szükségünk, használjuk a kérdőjel ikont vagy a Súgót. Ha az internetszolgáltatónk *IP* és/vagy *DNS* címet is megadott, akkor a *„Hálózat"* című oldalon jelöljük ki a *„TCP/IP protokoll"* nevű elemet (vigyázzunk nehogy a kijelölés helyett véletlenül kikapcsoljuk), kattintsunk a *„Tulajdonságok"* feliratú gombra, majd az előugró új ablakban jelöljük be a megfelelő opciókat, és gépeljük be a számokat. Miután az összes beállítást elvégeztük, az „OK" gombbal térjünk vissza a „Csatlakozás a következőhöz: ..." ablakhoz.
13. A „Tárcsázás" gombbal csatlakozhatunk az internethez. A továbbiakban ezt az ablakot az Asztalra helyezett kapcsolat ikonra duplán kattintva hívhatjuk elő. Amennyiben később módosítani szeretnénk a kapcsolat beállításait, úgy ezt a „Hálózati kapcsolatok" ablakban a kapcsolat ikonjára jobb gombbal kattintva, majd a „Tulajdonságok" menüpontot választva tehetjük meg.

12.5. Csatlakozás az internethez

Az internethez rendkívül könnyű csatlakozni: kattintsunk duplán az internetkapcsolat Asztalon elhelyezett parancsikonjára, vagy futtassuk az Internet Explorer/Outlook Express programok egyikét. A megnyíló dialógusablakban kattintsunk a „Tárcsázás", illetve a „Kapcsolódás" feliratú gombra. Ekkor a számítógép tárcsázza a megadott számot, majd néhány másodperc múlva létrejön a kapcsolat. Ilyenkor – általában helyi telefonhívási díj ellenében – kapcsolódunk az internetszolgáltató egyik *kiszolgáló számítógépéhez (szerver)*, amely lehetővé teszi az internetes szolgáltatások elérését.

TIPP *Az internetelérés költsége nem csupán a telefonszámlán jelentkezik. A legtöbb internetszolgátató fix havi díjat is kér, amiért viszont többnyire egy vagy több e-mail fiókot (l. később) is biztosít számunkra.*

Az aktív internetkapcsolat időtartama alatt a Tálca értesítési területén látható annak ikonja. Erre duplán kattintva előtűnik a 12.2. ábrán bemutatott ablak. Itt megtudhatjuk, hogy mennyi *ideje* tart a kapcsolat, milyen maximális *sebességgel* történik a kommunikáció, és hogy eddig mekkora *adatmennyiséget* küldött és fogadott a modem. A *„Kapcsolat bontása"* gombra kattintva bármikor megszakíthatjuk a csatlakozást – ne felejtsük el ezt megtenni, miután befejeztük az internet használatát.

TIPP *A kapcsolat sebességének mértékegysége „Kilobit per secundum". Ezt az értéket nyolccal elosztva megtudjuk, hogy másodpercenként legfeljebb hány kilobájtnyi adat küldhető vagy fogadható. Így megbecsülhetjük, hogy egy fájl internetről történő letöltése optimális esetben mennyi időt vesz majd igénybe.*

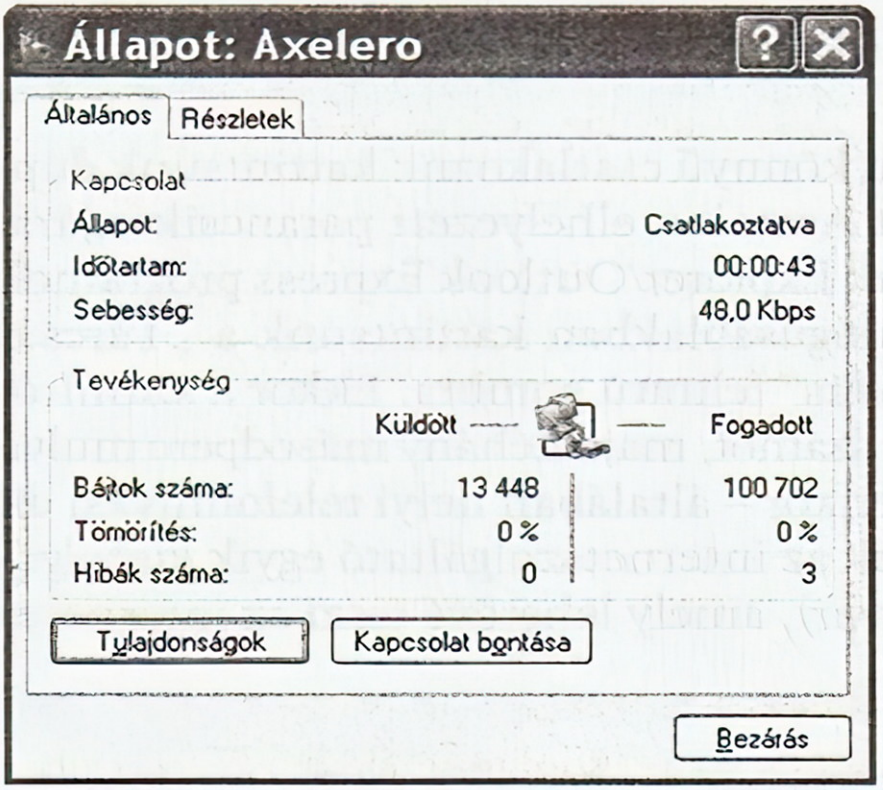

12.2. ábra. *Az internetkapcsolat állapotáról tájékoztató ablak*

12.6. Szörfözés a világhálón az Internet Explorerrel

A *világháló (web)* böngészéséhez indítsuk el a 12.3. ábrán látható *Internet Explorer* programot. Ezt megtehetjük a Start menü vagy a Tálca „Gyorsindítás" eszköztárának megfelelő ikonjára kattintva.

A program ablakában megjelenik az alapértelmezett *weblap*, amit *kezdőlapnak* nevezünk. A későbbiek folyamán ehhez bármikor visszatérhetünk az eszköztár házikó ikonjára kattintva. A kezdőlap beállításához nyissunk meg egy weblapot, válasszuk az Eszközök menü *„internetbeállítások"* pontját, majd a hasonló nevű dialógusablak *„Általános"* oldalán kattintsunk a *„Jelenlegi"* gombra. Az internetes dokumentumok *(honlapok)* és ezek oldalai *(weblapok)* között többféleképpen is navigálhatunk:

- Szinte minden weblapon látunk olyan *aláhúzott szövegeket* vagy olyan *képeket*, amelyek fölé állva az egérmutató *kéz* formájúra változik. Ezeket *hiperlinkeknek* nevezzük. Rájuk kattintva az aktuális honlap valamely másik oldalára vagy egy teljesen más honlapra kerülünk át. Az is előfordulhat, hogy a hiperlink egy nem internetes dokumentumra hivatkozik: ekkor előugrik egy dialógusablak, amelynek segítségével az adott fájlt *futtathatjuk* vagy *letölthetjük* saját merevlemezünkre.
- Ha ismerjük a megtekinteni kívánt honlap vagy weboldal pontos címét, akkor gépeljük be azt a címsáv *„Cím"* feliratú mezőjébe, és üssünk ENTER-t. A *webcímek „http://"* és/vagy *„www."* előtaggal kezdődnek. A 12.3. ábrán látható honlap címe például „http://www.microsoft.com/hun/".

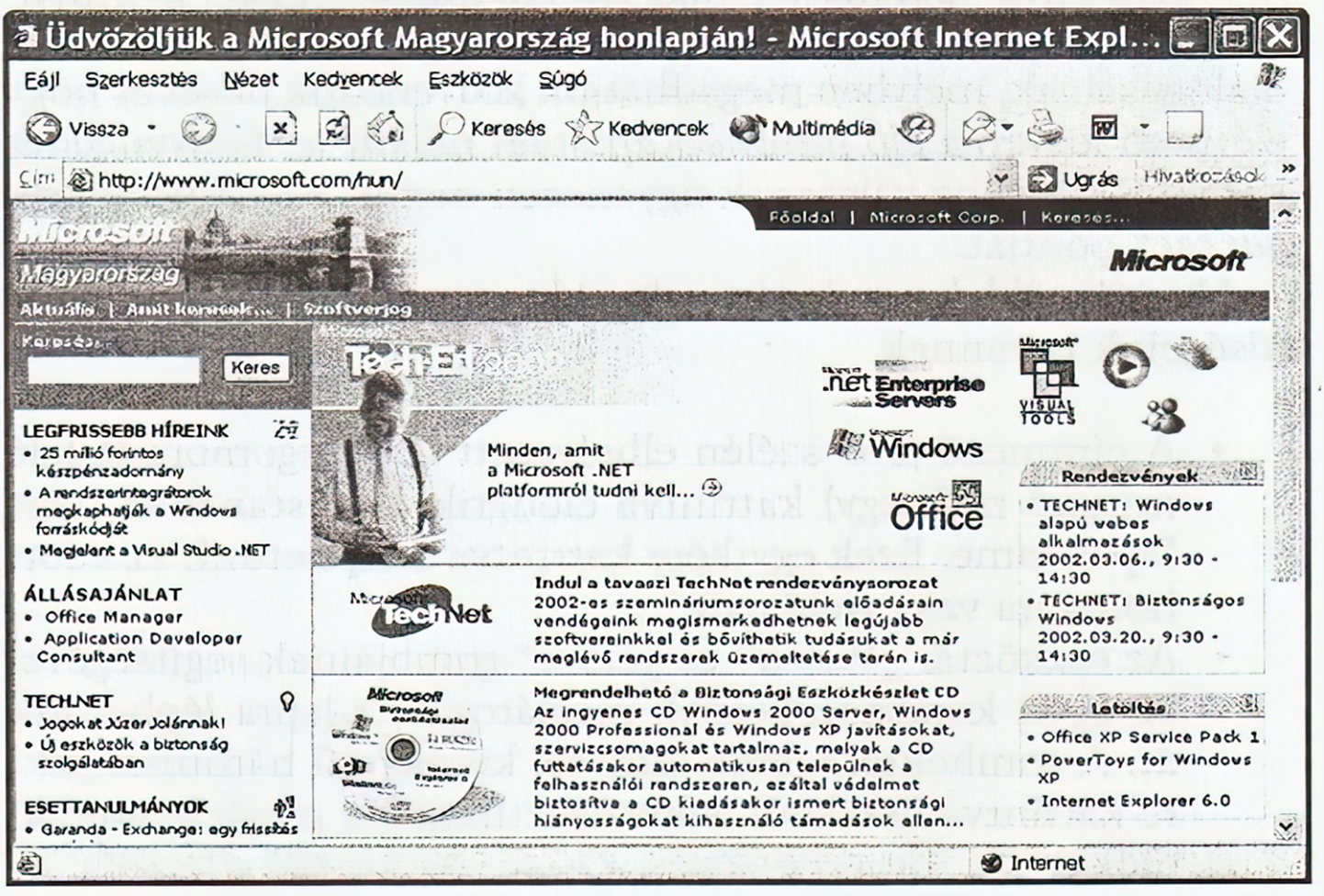

12.3. ábra. *Az Internet Explorer*

- Amennyiben nem ismerjük a honlap vagy weboldal címét, úgy kattintsunk az eszköztár *„Keresés"* gombjára. Erre az ablak bal felében megjelennek a keresési lehetőségek. Írjuk be az itt található mezőbe a keresett szót vagy kifejezést, és üssünk ENTER-t. A keresés eredményeként megjelenik egy hiperlinkekből álló lista – kattintsunk ennek egyik elemére. A keresést elvégezhetjük valamelyik *internetes keresőrendszer* honlapjáról is. Ezek listája megtalálható a Függelékben.

A világhálón való barangolás közben bizonyára találkozunk majd olyan lapokkal, melyek nagyon tetszenek vagy számunkra fontos információkat tartalmaznak. Ezeket hozzáadhatjuk *kedvenceinkhez*, így később gyorsan elérhetjük őket. Ehhez az adott lapon állva adjuk ki a Kedvencek menü *„Hozzáadás a kedvencekhez"* parancsát, vagy használjuk a CTRL+D billentyűkombinációt. Az előbbi módszert alkalmazva előugrik egy dialógusablak, melyben megadhatjuk kedvencünk nevét és hogy elérhető legyen-e *élő internetkapcsolat nélkül* is. Kedvenceink karbantartásához válasszuk ugyanezen menü *„Kedvencek rendezése"* pontját.

Ha már több lapon is jártunk, akkor további navigálási lehetőségeink is vannak.

- A címmező jobb szélén elhelyezett lenyitógombra (lefelé mutató nyílhegy) kattintva előugrik a mostanában beírt lapok címe. Ezek egyikére kattintva átléphetünk az adott honlapra vagy weblapra.
- Az eszköztár *„Vissza"* és *„Előre"* gombjainak segítségével az egyel korábban/később meglátogatott lapra léphetünk át. A gomboktól jobbra látható, kisméretű háromszögekre kattintva listákból is kiválaszthatjuk a megjelenítendő oldalt.

- A *„Kedvencek"* gombra kattintva az ablak bal szélén előtűnik kedvenc lapjaink jegyzéke – választhatunk ezek közül is. A kedvencek rész bezárásához újra kell kattintanunk az említett gombra.
- Az *„Előzmények"* gombbal (ez a *„Multimédia"* gombtól jobbra található) választhatunk az előző napok, hetek folyamán megtekintett helyek közül.

A sok grafikát és mozgóképet tartalmazó oldalak teljes letöltődése hosszú időt is igénybe vehet. A letöltési folyamat bármikor megszakítható a *„Leállítás"* (harmadik) gombbal, míg a *„Frissítés"* (negyedik) gombbal elölről kezdhető. A letöltött lapokat az eszköztár *„Nyomtatás"* gombjára vagy a Fájl menü hasonló nevű parancsára kattintva kinyomtathatjuk. Mielőtt ezt megtennénk, mindenképp ajánlott ellenőriznünk, mi fog megjelenni nyomtatásban – ehhez használjuk a Fájl menü *„Nyomtatási kép"* elemét.

Az internettel kapcsolatos beállításokat az Eszközök menü *„internetbeállítások"* pontjára kattintva jeleníthetjük meg. Az *„Általános"* oldalon a kezdőlap mellett azt is megadhatjuk, hogy az *előzmények* (a meglátogatott helyek) hány napra visszamenőleg legyenek elérhetőek. Az Internet Explorer a weblapokat és azok elemeit – a későbbi gyors megtekintés érdekében – egy speciális mappában ideiglenesen eltárolja. E mappa beállításait az *„Ideiglenesen letöltött fájlok"* feliratú rész „Beállítások" gombjával módosíthatjuk, míg a *„Fájlok törlése"* gombbal törölhetjük a tartalmát.

TIPP *A címmezőbe „ftp://" kezdetű címet beírva FTP helyek meglátogatása is lehetséges. Ekkor az Internet Explorer a Windows Intézőhöz hasonlóan mappákat és fájlokat jelenít meg, melyeket letölthetünk saját számítógépünkre.*

12.7. Elektronikus levelezés az Outlook Express-szel

Amikor *elektronikus levelet (e-mailt)* küldünk, az néhány másodperc vagy perc alatt továbbítódik a címzett internetszolgáltatójának *szerverszámítógépére*, és ott tárolódik egészen addig, míg az illető le nem tölti saját elektronikus *postafiókjába*. A címzettről mindössze egyetlen adatot kell ismernünk, hogy levelet küldhessünk neki: az elektronikus *levélcímét*. Ez két részből, a *felhasználónévből* és a *körzetnévből* áll, melyeket @ jel *(„at" vagy „kukac")* választ el egymástól.

Ahhoz, hogy e-mail üzeneteket küldhessünk és fogadhassunk, létre kell hoznunk egy *e-mail fiókot*. Ehhez az internetszolgáltatótól meg kell tudnunk *e-mail címünket*, *fióknevünket*, *jelszavunkat*, valamint a bemenő és kimenő levelek *kiszolgálóit*. A fiókot a következő lépésekben hozhatjuk létre:

1. A Start menüből indítsuk el az *Outlook Express* programot. Ennek legelső futtatásakor automatikusan megjelenik az „internetcsatlakozás varázsló" nevű dialógusablak. Ez az ablak az Outlook Express programból is megnyitható: *Eszközök* menü/*„Fiókok"* menüpont/*„Hozzáadás"* gomb/*„Levelezés"* tétel.
2. Az első oldalon írjuk be a saját nevünket, majd kattintsunk a „Tovább" gombra.
3. Adjuk meg e-mail címünket. Tovább.
4. Gépeljük be a beérkező és a kimenő levelek kiszolgálóinak nevét. Tovább.
5. Írjuk be fióknevünket (ha ez nincs megadva, akkor itt az e-mail cím @ jel előtti részét adjuk meg) és jelszavunkat. Tovább.
6. Az utolsó oldalon kattintsunk a „Befejezés" gombra. E-mail fiókunk elkészült.

Amennyiben az Outlook Expresst most indítottuk először, úgy a program felajánlja a *címjegyzék* és az *üzenetek importálását*. Ha van személyes címjegyzékünk vagy elektronikus leveleink valamilyen más levelezőprogramban, akkor fogadjuk el az ajánlatot (felső opció), egyébként utasítsuk el (alsó opció). Legvégül előtűnik maga a program. A 12.4. ábrán az Outlook Express „Beérkezett üzenetek" mappája látható.

Az Outlook Express programablak négy fő részt tartalmaz. Balra fent találjuk az e-mail üzenetek tárolására szolgáló mappákat. Jobbra fent látjuk a kijelölt mappában elhelyezett levelek főbb adatait. Jobbra lent a kiválasztott üzenet tartalmát tekinthetjük meg. Balra lent érhetjük el címjegyzékünkbe bejegyzett partnereinket. A részek mérete az őket elválasztó szegélyek vonszolásával módosítható.

Új üzenet készítéséhez kattintsunk az eszköztár *„Levél létrehozása"* gombjára. Ekkor megjelenik a 12.5. ábrán látható ablak, ahol elkészíthetjük levelünket a következő lépésekben:

1. A *„Címzett"* mezőbe írjuk be a címzett e-mail címét. A *„Másolatot kap"* nevű mezőbe azok elektronikus levélcímét gépeljük be, akiknek másolatot szeretnénk küldeni a levélből. Ha bármelyik helyen több címet adunk meg, akkor azokat pontosvesszővel és üres hellyel kell elválasztanunk egymástól. Ha a *személyes címjegyzékünkben* találhatóak partnerek, akkor a mezők előtti feliratra kattintva ennek segítségével is megadhatjuk a címeket. Ekkor a megjelenő dialógusablak bal oldali listájában jelöljük ki a megfelelő nevet, majd értelemszerűen nyomjuk meg a tőle jobbra elhelyezett három gomb valamelyikét. Ezt folytassuk addig, míg az összes eredeti, másolati és titkos másolati példányt kapó személy címét meg nem adtuk, majd nyomjuk meg az *„OK"* gombot.
2. A *„Tárgy"* mezőbe gépeljük be a levél tárgyát (fogalmazzunk tömören).

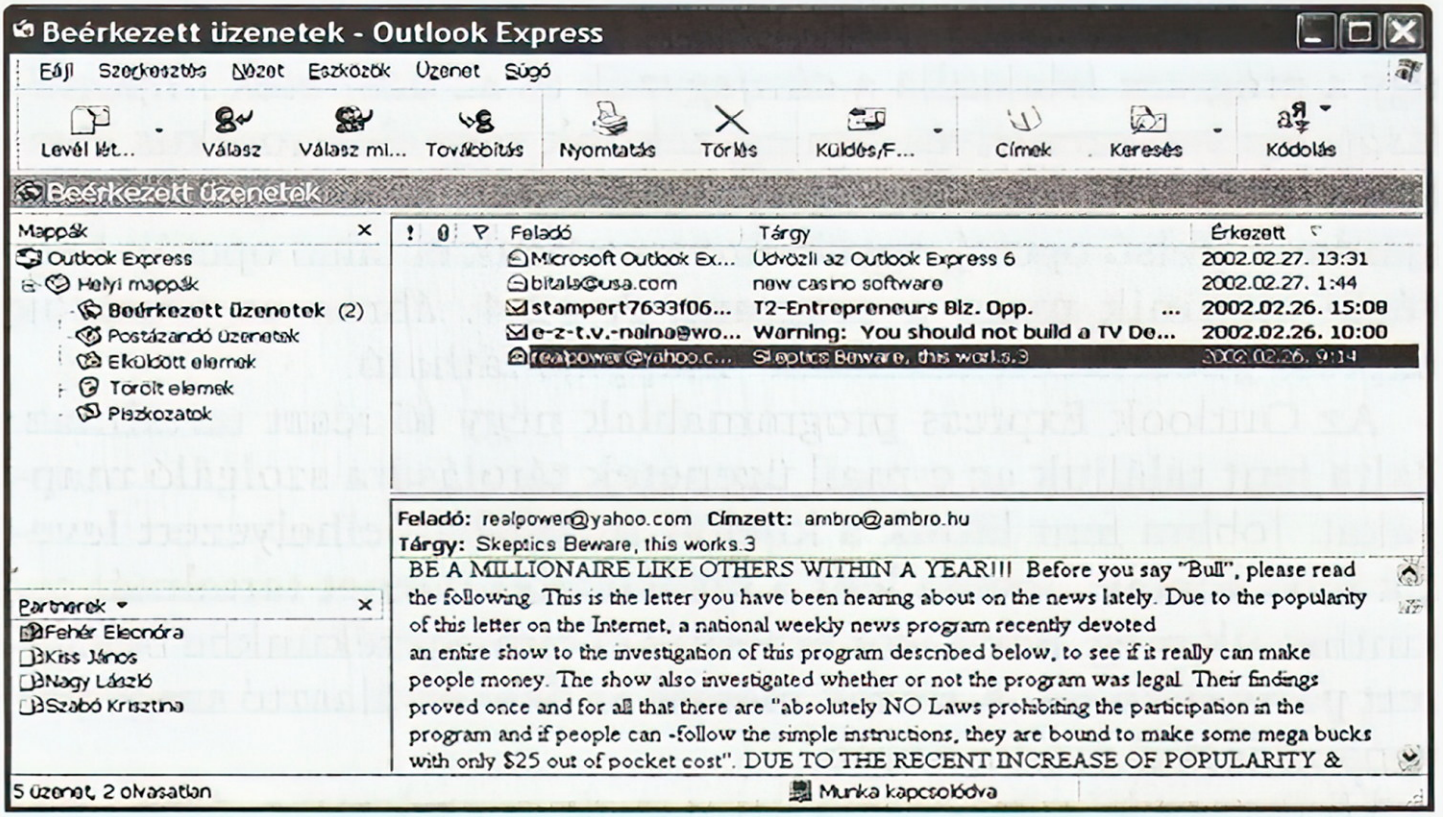

12.4. ábra. *Az Outlook Express*

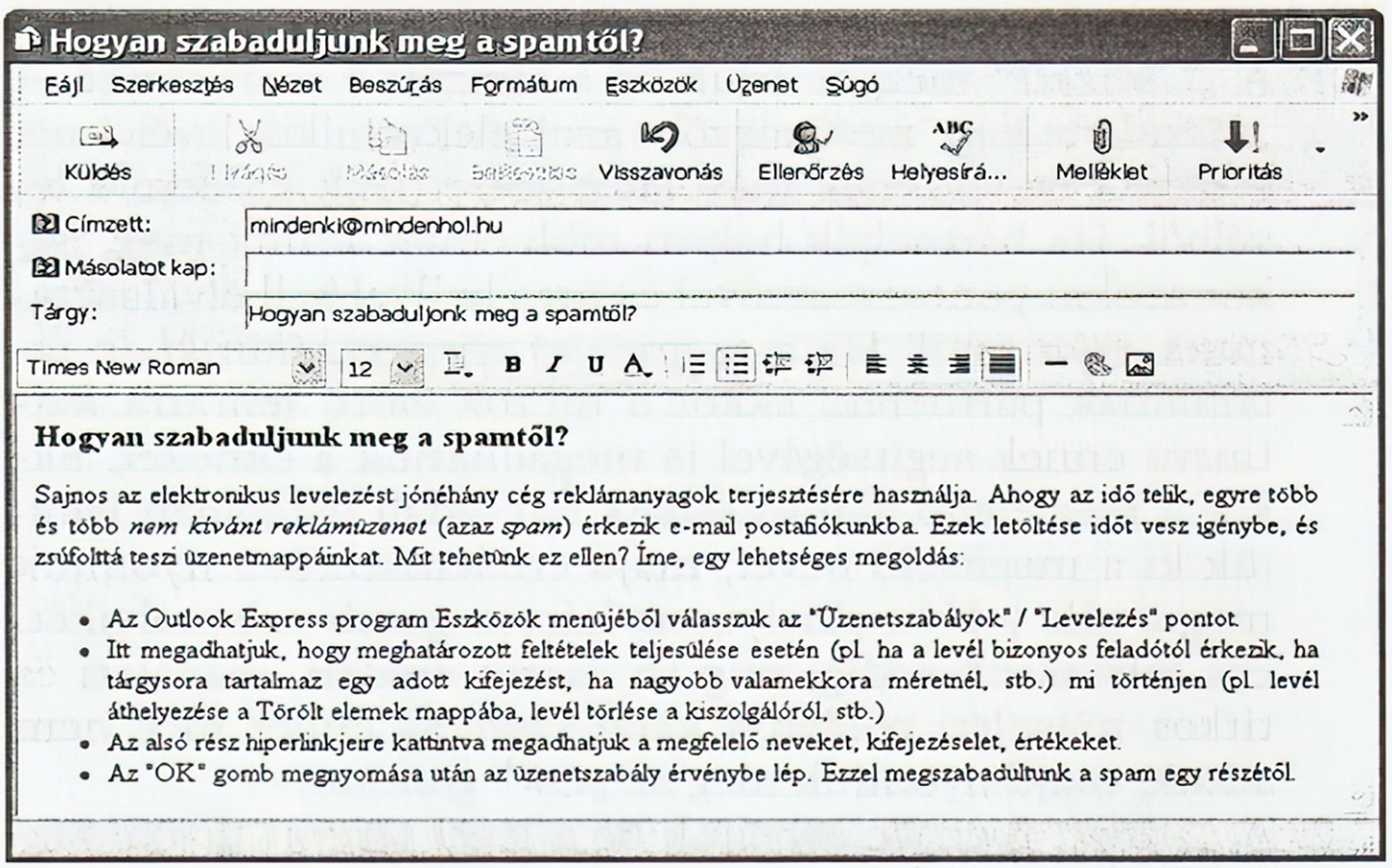

12.5. ábra. *Az új levél létrehozására szolgáló ablak*

3. A *Formátum* menüben jelöljük be a *„Rich Text (HTML)"* pontot, ha formázott szövegű, vagy az *„Egyszerű szöveg"* pontot, ha csak egyszerű szövegű üzenetet kívánunk készíteni. Az előbbiben többfajta *betűtípust* és *bekezdésformátumot* használhatunk, viszont nem minden címzett képes megtekinteni. Az utóbbiban nem választhatunk ki semmilyen betű- és bekezdéstípust, de az ilyen levelet minden címzett meg tudja nézni.
4. A nagy üres területen írjuk meg a levelet. Új sort az ENTER billentyűt leütve kezdhetünk. A szövegben a NYÍL gombokkal is navigálhatunk. Rich Text használata esetén különféle *szövegformázásokat* is alkalmazhatunk. Ehhez a bal gombot lenyomva tartva vonszoljuk az egeret a szöveg felett – így kijelölünk egy adott szövegrészt, melynek háttérszíne megváltozik. Ezután kattintsunk a „Tárgy" mező alatti eszköztár valamelyik gombjára – a kijelölt szövegrész a választásnak megfelelően módosul. (Bővebben l. a 13.3. WordPad nevű pontban.)
5. A felső eszköztár *„Helyesírás-ellenőrzés"* gombjára (piros pipa ABC felirattal) kattintva keressük meg és javítsuk ki helyesírási hibáinkat.
6. Ha szükséges, a felső eszköztár *„Melléklet"* gombja (gémkapocs) segítségével levelünkhöz *csatolhatunk* egy vagy több fájlt is. Grafikákat azonban ne így, hanem a *Beszúrás* menü *„Kép"* utasításával *illesszünk* be.
7. Az eszköztár *„Prioritás"* gombjával (felkiáltójel) állítsuk be a levél sürgősségét.
8. Rich Text használatakor a *Formátum* menü *„Háttér"* almenüjében adjuk meg az üzenet háttérszínét, háttérképét, vagy a háttérzenét (egyik sem kötelező).
9. Az eszköztár *„Küldés"* gombjára (levél) kattintva küldjük el az üzenetet.

Az üzenet elküldése után a *„Postázandó"* mappába kerül, mi pedig visszajutunk az Outlook Express főablakába (12.4. ábra). Ha a program nem postázza automatikusan a levelet, akkor kattintsunk az eszköztár *„Küldés/Fogadás"* (hetedik) gombjára. Ekkor a program kapcsolódik az internethez, és elpostázza leveleinket – ezek átkerülnek az *„Elküldött elemek"* mappába –, valamint letölti új üzeneteinket, melyeket a *„Beérkezett üzenetek"* mappában helyez el. Az *olvasatlan levelek* adatai vastagabb betűtípussal vannak szedve. A levelekre duplán rákattintva önálló ablakban tekinthetjük meg őket.

Bármelyik levelet kijelölve, majd a *„Válasz"* gombot megnyomva válaszlevelet írhatunk. A *„Válasz mindenkinek"* gombbal az eredeti üzenet valamennyi címzettjének válaszolhatunk. A *„Tovább"* gomb segítségével a beérkezett vagy elküldött üzenetet továbbíthatjuk más címzetteknek. Mindegyik művelet esetében a levél létrehozásánál bemutatott ablakban végezhetjük a szerkesztést, majd elküldhetjük és postázhatjuk az új levelet. A kijelölt levelet az eszköztár *„Nyomtatás"* gombjával kinyomtathatjuk, a *„Törlés"* gombjára kattintva pedig törölhetjük. A törölt levelek nem semmisülnek meg azonnal, hanem a *„Törölt elemek"* mappába kerülnek. Megsemmisítésükhöz töröljük őket innen is. A *„Piszkozatok"* nevű mappában olyan levélterveket helyezhetünk el, melyekből vagy melyek alapján később valódi e-mail üzeneteket készítünk.

A mellékletet tartalmazó üzeneteket egy gémkapocs ikon jelzi. A melléklethez hozzáférhetünk, ha kijelöljük az üzenetet, majd a jobb alsó ablakrészben a jobb szélen látható gémkapocs ábrára kattintunk. Az ekkor előugró helyi menüben valamelyik csatolt fájl nevére kattintva megnyithatjuk azt, a „Mellékletek mentése" paranccsal pedig az összes csatolt fájlt elmenthetjük a merevlemez egy adott mappájába. Ha a mellékleteket nem lehet megnyitni vagy menteni, akkor kattintsunk az Eszközök menü *„Beállítások"* menüpontjára, majd a hasonló című dialógusablak *„Biztonság"* nevű oldalán kapcsoljuk ki *„A gyanús mel-*

lékleteket ne lehessen megnyitni, se menteni" opciót. Nagyon ajánlott a *„Beállítások"* ablak többi oldalán található opciók állapotát is ellenőriznünk (ezekről a kérdőjel ikon segítségével kaphatunk információt).

TIPP *Az Outlook Express-szel több e-mail címet is kezelhetünk. Ehhez hozzunk létre több e-mail fiókot. Ilyenkor az üzenetek fogadásakor mindegyik fiók új üzenetei letöltődnek, a küldés előtt pedig kiválaszthatjuk, hogy melyik e-mail címet használva kívánjuk elküldeni a levelet. Arra is lehetőség van, hogy a programot több felhasználó is használja, személyes beállításaival, fiókjaival és üzeneteivel. Erre a Fájl menü „Identitások" és „Identitás váltása" nevű pontjai szolgálnak.*

TIPP *Az Outlook Express képes hírcsoportok kezelésére is. Ha erről további információt szeretnénk kapni, akkor a program Súgójának tárgymutatójában olvassuk el a „hírcsoportok"/„hírcsoportok bemutatása" című témát.*

12.8. Valós idejű kommunikáció a Windows Messengerrel

A Windows XP részét képezi a *Windows Messenger* nevű alkalmazás, mely *valós idejű* kommunikációt valósít meg az interneten keresztül. Lehetőségei:

- *Azonnali üzenetküldés*: olyan üzeneteket küldhetünk, amelyek a rendszerbe bejelentkezett felhasználók képernyőjén azonnal megjelennek.

- *Csevegés*: billentyűzet segítségével történő valós idejű „beszélgetés". A beírt szöveg azonnal olvasható a beszélgetőpartner számítógépén és fordítva.
- *Internetes telefon*: hangkártya, hangszóró és mikrofon segítségével interneten keresztül „telefonálhatunk". Videokamerát használva „videotelefonálhatunk" is.
- *Távsegítség*: számítógépes problémáink megoldásához az interneten keresztül kérhetünk segítséget.

A Windows Messenger ablakának megjelenítéséhez kattintsunk duplán a Tálca értesítési területén található ikonjára. Amennyiben még nincs *.NET Passport* azonosító rendelve felhasználói fiókunkhoz, úgy az ablakban mindössze csak a „Kattintson ide a bejelentkezéshez" felirat látható. Tegyünk eleget a felszólításnak. Ekkor előugrik egy dialógusablak, amellyel létrehozhatjuk az említett azonosítót:

1. Az első oldalon kattintsunk a „Tovább" gombra.
2. A második oldalon meg kell mondanunk, hogy van-e már e-mail címünk. Ha van, akkor ezzel és egy jelszó segítségével hozzáférhetünk a .NET Passport összes honlapjához és szolgáltatásához (mi feltételezzük, hogy van). Tovább.
3. Írjuk be e-mail címünket. Tovább.
4. Gépeljünk be a .NET Passport számára egy tetszőleges jelszót. Tovább.
5. Válasszunk egy jelszóra emlékeztető kérdést és választ. Tovább.
6. Adjuk meg tartózkodási helyünk adatait (ország, megye). Tovább.
7. Fogadjuk el a licencszerződést. Tovább.
8. Válasszuk ki, hogy milyen adatokat osztunk meg a szolgáltatásokkal. Érdemes megosztanunk e-mail címünket és/vagy nevünket. Tovább.
9. Az utolsó oldalon kattintsunk a „Befejezés" gombra.

Ekkor néhány másodperc vagy perc alatt bejelentkezik a program a rendszerbe, majd megjelenik az alkalmazás 12.6. ábrán látható főablaka. Ha megosztottuk e-mail címünket, akkor először válasszuk a Fájl menü *„E-mail cím megerősítése"* tételét, és kövessük a megjelenő utasításokat. Ha a .NET Passport beállításokat később bármely oknál fogva (pl. e-mail címünk megváltozása) meg kell változtatnunk, akkor nyissuk meg a Vezérlőpultot, a „Felhasználói fiókok" részben kattintsunk a felhasználói fiók ikonjára, válasszuk a „.NET Passport módosítása" opciót, majd nyomjuk meg *„A Passport tulajdonságainak módosítása"* feliratú gombot. Ha igénybe szeretnénk venni a program internettelefon szolgáltatását, akkor ez után az Eszközök menüből indítsuk el a *„Hangoló és videobeállító varázslót"*, és kövessük ennek utasításait.

Amikor végeztünk a beállításokkal és kapcsolódtunk a rendszerhez, kattintsunk az eszköztár *„Hozzáadás"* gombjára. A megjelenő ablakban az elektronikus levélcímét beírva vagy a keresési szolgáltatást használva adjuk meg beszélgetőpartnerünket. Ekkor ez a személy láthatóvá válik az *„Elérhető partnerek"* vagy a *„Nem elérhető partnerek"* listában. Az előbbi felsorolásból válasszunk ki valakit. Most az eszköztár *„Küldés"* gombjára kattintva azonnali üzenetet küldhetünk neki, az Eszközök menü

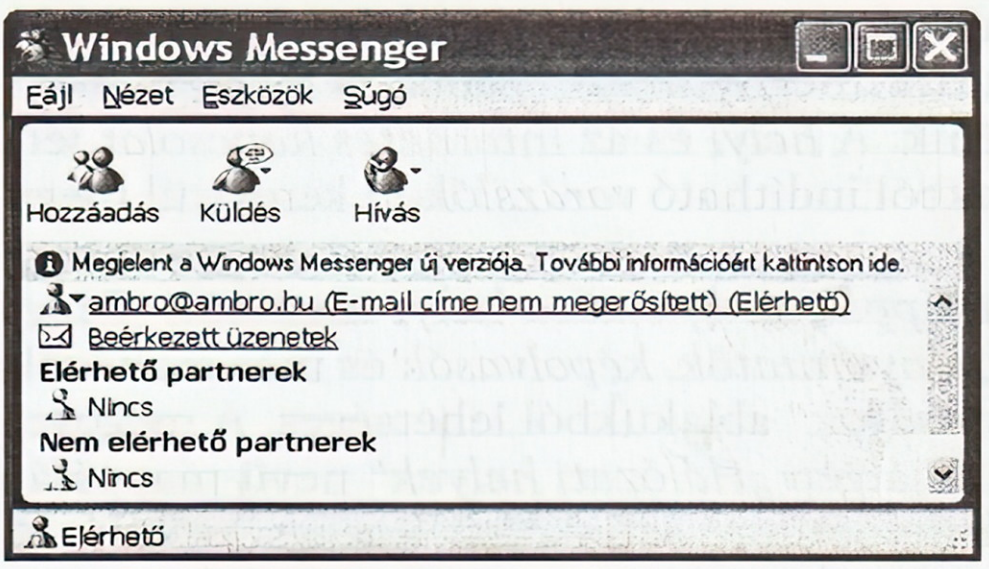

12.6. ábra. *A Windows Messenger*

parancsainak segítségével pedig cseveghetünk, beszélgethetünk vele és távsegítséget kérhetünk tőle. Saját elérhetőségünket (elérhető, elfoglalt, rögtön jövök stb.) a Fájl menü *„Állapotom"* almenüjének egyes elemeit kiválasztva közölhetjük másokkal.

12.9. Összefoglalás

Az összekapcsolt és kommunikálni képes számítógépcsoportokat *hálózatnak* nevezik. Léteznek kicsi *helyi hálózatok* és óriási *nagy kiterjedésű hálózatok*. Az előbbiek általában *állandó*, míg az utóbbiak többnyire *ideiglenes összeköttetésűek*. A jelenlegi legnagyobb hálózat a Föld minden részére kiterjedő *internet*. A hálózatok segítségével *megoszthatók*, azaz mások számára elérhetővé és használhatóvá tehetők egy adott számítógép *fájljai*, *mappái*, *erőforrásai*, *hardvereszközei*. A hálózat lehetőséget nyújt *információk szolgáltatására* és *elérésére*, valamint a *kommunikációra* is. A hálózati kapcsolat alapfeltétele, hogy a számítógép rendelkezzen *hálózati kártyával* vagy *modemmel*, és megfelelően össze legyen kapcsolva a hálózat többi tagjával.

A Windows XP telepítésekor felismeri és üzembe helyezi a számítógép hálózati kártyáját és/vagy modemjét. Ha mégsem, akkor ezt a felhasználónak kell megtennie az *Új hardver hozzáadása* szolgáltatással. A *kapcsolatok létrehozása*, *módosítása* és *törlése* a Vezérlőpultról megnyitható *„Hálózati kapcsolatok"* nevű ablakban történik. A *helyi* és az *internetes kapcsolat* létrehozása a fenti ablakból indítható *varázslókon* keresztül megy végbe.

A *meghajtók* és *mappák* megosztása helyi menüjük *„Megosztás"* parancsával, a *nyomtatók*, *képolvasók* és más eszközök megosztása *„Tulajdonságok"* ablakukból lehetséges. A megosztott *távoli* elemek a Sajátgép *„Hálózati helyek"* nevű mappájából érhetők el. Az internethez csatlakozni legegyszerűbben a kapcsolat *parancsikonjára* kattintva, vagy valamelyik internet-

kapcsolatot igénylő alkalmazást elindítva lehet. Az élő internetes kapcsolatot ikon jelzi a Tálca értesítési területén.

Az *Internet Explorer* nevű programmal meglátogathatók a *világháló honlapjai* és azok *weboldalai*. Az előbbiek „internetes mappáknak", míg az utóbbiak „internetes dokumentumoknak" tekinthetők. Az ezek közti kapcsolatot a *hiperlinkeknek* nevezett *hivatkozások* alkotják. A honlapok és a weboldalak e hivatkozásokra kattintva, pontos *címüket* megadva vagy internetes *keresőrendszerekkel* megkeresve érhetőek el.

Az *Outlook Express* nevű alkalmazással az *elektronikus levelezés* bonyolítható le. Az *e-mailnek* nevezett üzenetek pillanatok alatt továbbítódnak, és a szövegek mellett *képeket*, *videókat*, *hangokat* és csatolt *fájlmellékleteket* is tartalmazhatnak. Az e-mail üzenetek az internetkiszolgálók *szerverszámítógépein* tárolódnak *letöltésükig*. Az elektronikus levelezéshez *postafiókot* kell beállítani mind a küldő, mind a fogadó számítógépén. Elektronikus levél küldéséhez elég csak a címzett *e-mail címét* ismerni.

A *Windows Messenger* nevű program *azonnali internetes kommunikációt* tesz lehetővé; például *csevegést*, *internetes telefonálást*, *távsegítségnyújtást* stb.

12.10. Fogalmak

Cookie – Valamilyen honlap vagy internetes szolgáltatás számára a felhasználó számítógépét azonosító, azon elhelyezett különleges fájl.

Csevegés (chat) – Hálózaton keresztüli, valós idejű kommunikáció, amelynek során a résztvevők az üzeneteket a billentyűzeten gépelik be, a válaszokat pedig a képernyőn olvassák el.

DNS cím – Olyan könnyen megjegyezhető cím, amely lehetővé teszi a kiszolgáló számítógépek és szolgáltatások elérését. Az internetszolgáltató adhatja meg.

FTP – A számítógépek közötti, interneten keresztül történő fájlmásolást lehetővé tevő szabvány és rendszer. Az FTP-kiszolgálókat *FTP-címek* azonosítják.

Hiperlink – Internetes dokumentumokat összekötő hivatkozás. Megjelenési formáját tekintve olyan szöveg, kép vagy mozgókép, amelyre a felhasználó rákattinthat.

Hírcsoport (newsgroup) – Olyan üzenetek listaszerű összessége, melyeket különböző felhasználók küldenek a hírkiszolgálóra. Kérdések és válaszok gyűjteménye.

Honlap (website) – Egy személy vagy cég logikailag összetartozó, interneten elérhető dokumentumainak összessége, melyet cím azonosít.

Ideiglenesen letöltött fájlok – Internetes weblapok és webelemek, melyeket a böngészőprogram a későbbi gyors megjelenítés érdekében átmenetileg a számítógép merevlemezén, egy különleges mappában tárol.

IP cím – Internetes csomópontokat (kiszolgáló és ügyfél számítógépeket) azonosító cím. Az internetkiszolgáló adhatja meg.

Letöltés (download) – Weboldal vagy fájl másolása az internetről a számítógépre.

HTTP – A világhálón keresztül történő adatátvitelre szolgáló szabványos rendszer.

.NET Passport – Olyan azonosító, amely az e-mail cím és egyetlen jelszó segítségével lehetővé teszi számtalan internetes szolgáltatás igénybevételét.

Online – Jelző, melynek jelentése: élő hálózati vagy internetes kapcsolaton keresztüli.

POP3 – Elektronikus levelek fogadásához használt kiszolgálótípus.

SMTP – Elektronikus levelek küldéséhez használt kiszolgálótípus.

Távoli eszköz – Olyan hardvereszköz, amelynek elérése hálózaton keresztül történik.

Tűzfal (firewall) – Nevezik *biztonsági átjárónak* is. Olyan szoftveres és/vagy hardveres biztonsági rendszer, amely meggátolja a számítógéphez vagy helyi hálózathoz való jogosulatlan hozzáférést az internet felől.

Világháló (web) – Az internet egyik szolgáltatása, mely információk közlését teszi lehetővé. A világhálón honlapok és ezek weboldalai találhatók.

13. fejezet

A Windows XP beépített alkalmazásai

A Windows XP rengeteg felhasználói alkalmazást és segédprogramot foglal magában. Ez a fejezet a legfontosabbakat, leghasznosabbakat mutatja be ezek közül.

13.1. Vágólap

- **Elérés.** *Általában az alkalmazások „Szerkesztés" menüjéből*

A *vágólap* a rendszer egy nagyon praktikus beépített szolgáltatása. E program rejtett, közvetlenül nem érhető el, csak más alkalmazásokon keresztül használható. Segítségével szövegek, képek, adatok és objektumok másolhatók vagy helyezhetők át a dokumentumokon belül, azok között, de akár különböző alkalmazások között is. A vágólap kezelése igen egyszerű:

1. Jelöljük ki azt a szövegrészt, képet, adatot vagy objektumot (innentől nevezzük ezt elemnek), amelyre máshol is szükségünk van.
2. A *Szerkesztés* menüből adjuk ki a *„Másolás"* vagy a *„Kivágás"* parancsot, attól függően, hogy az elemet az eredeti

helyén is meg kívánjuk-e tartani vagy sem. Menüpontok helyett használhatjuk a *CTRL+C* vagy a *CTRL+X* billentyűket is.

3. Menjünk pontosan arra a helyre (programba, ablakba, mezőbe, dokumentumba, szövegrészbe stb.) ahová az elemet vagy annak másolatát helyezni szeretnénk.
4. A *Szerkesztés* menüből adjuk ki a *„Beillesztés"* utasítást, vagy pedig üssük le a *CTRL+V* billentyűkombinációt. Az elem megjelenik az új helyen (is).

13.2. Jegyzettömb

- **Elérés.** *Start menü/Minden program/Kellékek/Jegyzettömb*

Ez egy végtelenül egyszerű, kizárólag *formázatlan szöveg* kezelésére képes és csupán alapszolgáltatásokat tartalmazó szövegszerkesztő program. Mindazonáltal nagyszerűen használható HTML weboldalak, parancsfájlok, egyszerű üzenetek stb. készítésére.

A program ablakában csak a főmenü és az üres részként megjelenő munkaterület található. A Nézet menüben bekapcsolhatjuk az állapotsort is, ami néha hasznos, mivel feltünteti a szövegkurzor aktuális pozíciójának sor- és oszlopszámát.

A munkaterületre beírhatjuk a szöveget. Amennyiben a Formátum menü *„Hosszú sorok tördelése"* nevű opciója be van kapcsolva, úgy az ablak szélének elérésekor a program automatikusan új sort kezd, egyébként a sor egészen addig folytatódik, míg ENTER-t nem ütünk. A Fájl menü *„Oldalbeállítás"* tétele segítségével megadhatjuk a lapméretet, a lap tájolását, továbbá a margókat. A *„Nyomtatás"* menüponttal az irat alapértelmezett nyomtatón és beállításokkal történő kinyomtatása kezdeményezhető.

13.3. WordPad

- **Elérés.** *Start menü/Minden program/Kellékek/WordPad*

A könyvben már volt szó a *WordPad* nevű szövegszerkesztő programról (l. a 13.1. ábrán). Ez az alkalmazás formázott szövegű dokumentumok készítésére is alkalmas.

A szöveget az ablak munkaterületére gépelhetjük be. Kétfajta szövegbeviteli mód is létezik, amelyek közt az INSERT billentyű leütésével válthatunk: a *beszúrásos* és a *felülírásos* mód. Az előbbi esetben a karakterek beírásakor a kurzortól jobbra található szöveg mindig egy pozícióval arrébb ugrik. Az utóbbi esetben viszont az újonnan beírt karakterek folyamatosan felülírják a kurzortól jobbra elhelyezkedő szöveget.

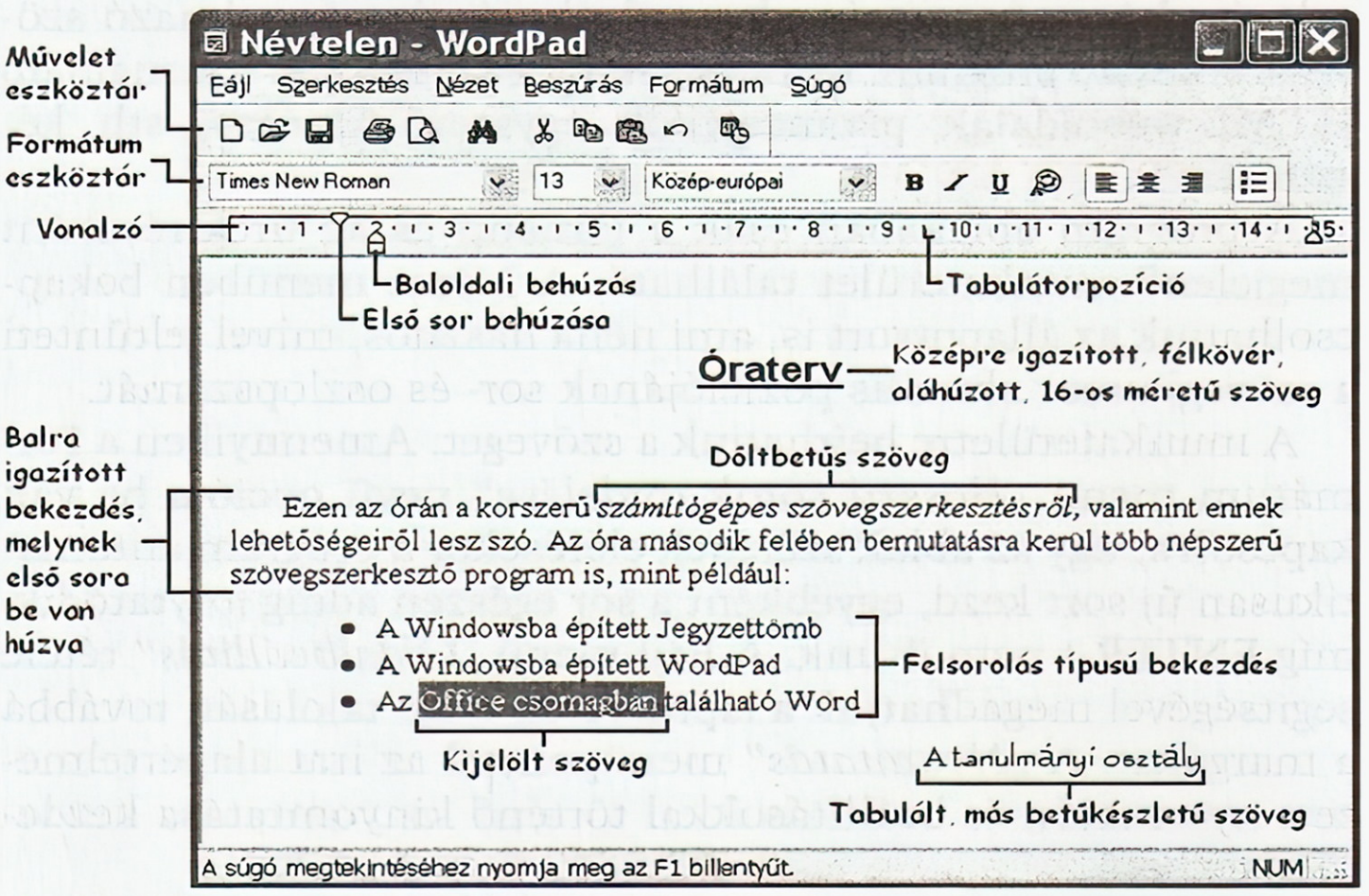

13.1. ábra. *A WordPad szövegszerkesztő program*

Közvetlenül a munkaterület felett látható a *vonalzó*. Amikor a szöveggel elérjük ennek végét, a program automatikusan új sort kezd. Az ENTER billentyűt csak akkor kell megnyomnunk, ha új *bekezdést* szeretnénk készíteni.

A szöveg ízlésünk szerint formázható meg. Bármilyen *formátumot* kiválasztva, a további beírásra kerülő szöveg annak megfelelő külalakú lesz. A már begépelt szöveg is átformázható, ha az új formátum megadása előtt kijelöljük az adott szövegrészt. Két alapvető formátumtípus létezik: *karakterformátum* és *bekezdésformátum*. Az előbbi alkalmazható akár egyetlen karakteren is, míg az utóbbi mindig egy egész bekezdés teljes szövegére vonatkozik. Az alsó eszköztáron balról jobbra haladva a következő formázási lehetőségek érhetőek el: betűkészlet, betűméret, betűkészlet nyelve, félkövér betű, dőlt betű, aláhúzott betű, betűszín, szövegigazítás balra, szövegigazítás középre, szövegigazítás jobbra, felsorolás (l. a 13.1. ábrát). Ezek közül az első hét karakter-, míg az utolsó négy bekezdésformátum. A különböző formátumok kombinálhatók.

TIPP *Amennyiben a szövegben az ékezetes betűk helytelenül jelennek meg, úgy ennek oka az, hogy nem közép-európai nyelvű betűkészletet használunk. Válasszunk közép-európai nyelvet vagy másik betűkészletet.*

A vonalzó nem csupán a sorokban rendelkezésünkre álló helyet jelzi. A bal alsó *peckét* az egérrel vízszintes irányban vonszolva *beljebb húzhatjuk* a teljes bekezdést, míg a bal felsővel a bekezdés első sorának, a jobbal pedig a bekezdés jobb oldalának *behúzását* állíthatjuk be. A vonalzóra kattintva *tabulátorpozíciót* jelölhetünk ki, melyet később tetszésünk szerint vonszolhatunk balra vagy jobbra, de akár le is húzhatunk a vonalzóról. A tabulátorpozíció a teljes bekezdésben, annak minden sorában érvényes. Amikor leütjük a *TAB* billentyűt, akkor

a szövegkurzor mindig a következő elérhető tabulátorpozíciónak megfelelő helyre ugrik.

A felső eszköztárról elérhetők a fájlműveletek (első három ikon), a nyomtatás és a nyomtatási kép szolgáltatás (negyedik-ötödik ikon), a szövegkereső funkció (hatodik ikon), a vágólap-műveletek (hetedik-kilencedik ikon), a művelet-visszavonás parancs (tizedik ikon), valamint a dátum és idő beszúrása utasítás (utolsó ikon). A *visszavonás* paranccsal meg nem történtté tehetjük az utolsó végrehajtott műveletet, majd az az előttit, és így tovább.

A *Beszúrás* menü *„Objektum"* tételére kattintva sokféle elemet be tudunk illeszteni a szövegbe: *képeket*, *grafikonokat*, *egyenleteket* stb. Ha a dialógusablakban az *„Új létrehozása"* opciót jelöljük be, akkor a kijelölt elemet magunk készíthetjük el, míg a *„Létrehozás fájlból"* opció választásakor egy létező elemet szúrhatunk be.

A *„Fájl"* menü *„Oldalbeállítás"* pontjával hasonló beállításokat adhatunk meg, mint a Jegyzettömb esetében. A *„Nyomtatási kép"* paranccsal megtekinthetjük, hogy miként néznének ki nyomtatott formában az oldalak, a *„Nyomtatás"* utasítással pedig megnyithatunk egy szabványos nyomtatási dialógusablakot.

13.4. Fedőlapszerkesztő

- **Elérés.** *Start menü/Minden program/Kellékek/Kommunikáció/Fax/Fedőlapszerkesztő*

A *Fedőlapszerkesztő* nevű programmal saját *fedőlapokat* készíthetünk faxüzeneteink számára. Ez elegánsabb megjelenést kölcsönöz az üzeneteknek, és a feltüntetett adatok révén segít rendszerezésükben. A 13.2. ábrán egy fedőlap szerkesztése látható.

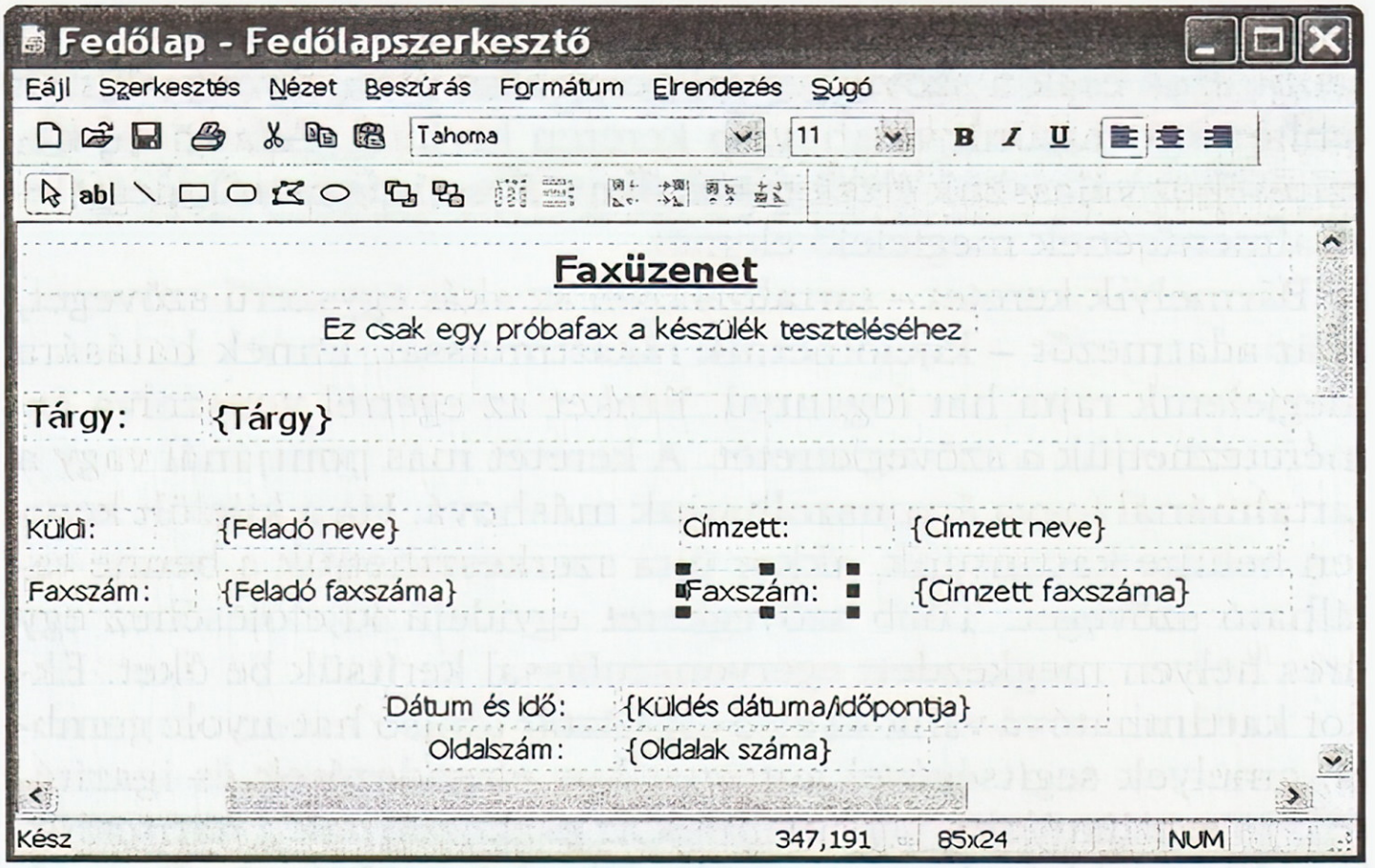

13.2. ábra. *Fedőlapszerkesztő*

A fedőlapokon két főbb elemtípus helyezhető el: *egyszerű szöveg* és *adatmezők*. Az utóbbiakat kapcsos zárójelek jelzik. Az adatmezők lényege az, hogy ezekbe a faxüzenet elküldése előtt a rendszer automatikusan beilleszti a *„Fax tulajdonságai"* dialógusablak *„Felhasználói információ"* nevű lapján és a *„Fax küldése varázslóban"* megadott adatokat. Így ugyanaz a fedőlap több faxüzenethez is használható, hiszen csak a közös, nem változó feliratokat kell hagyományos szöveggel beírni (l. 13.2. ábra).

Egyszerű szöveg beírásához kattintsunk az eszköztár *„ab|"* feliratú ikonjára. Ekkor először egy *szövegkeretet* kell rajzolnunk. Ehhez a bal gombot lenyomva tartva mozgassuk a munkaterületen átlós irányban a szálkeresztté változott egérmutatót. A megfelelő méret elérése után engedjük fel a gombot. Miután ily módon elkészítettük a szaggatott vonallal jelölt keretet, gépeljük be a szöveget hagyományos módon. Itt is használ-

hatjuk a megszokott karakter- és bekezdésformátumokat, viszont ezek csak a szövegbevitel befejezése után érvényesülnek (ehhez kattintsunk valahová a kereten kívülre). Adatmező készítéséhez válasszuk értelemszerűen a *Beszúrás* menü megfelelő almenüjének megfelelő elemét.

Bármelyik keretet – tartalmazzon az akár egyszerű szöveget, akár adatmezőt – kijelölhetjük rákattintással. Ennek hatására megjelenik rajta hat fogantyú. Ezeket az egérrel vonszolva átméretezhetjük a szövegkeretet. A keretet más pontjánál vagy a tartalmánál fogva átvonszolhatjuk máshová. Ha a kijelölt kereten belülre kattintunk, akkor újra szerkeszthetjük a benne található szöveget. Több szövegkeret egyidejű kijelöléséhez egy üres helyen megkezdett egérvonszolással kerítsük be őket. Ekkor kattinthatóvá válik az alsó eszköztár utolsó hat-nyolc gombja, amelyek segítségével automatikus elrendezések és igazítások választhatók ki. Ugyanennek az eszköztárnak a harmadikhetedik gombjaira kattintva különféle alakzatokat rajzolhatunk az egeret a munkaterületen vonszolva.

Ezek után nincs más dolgunk, mint a Fájl menü *„Nyomtatási kép"* utasításával megtekintenünk, hogy elégedettek vagyunk-e munkánkkal. Ha igen, mentsük el azt a *„Mentés"* vagy *„Mentés másként"* paranccsal. A mentés során fogadjuk el a felajánlott mappát és fájlkiterjesztést – így faxüzenet küldésekor a fedőlapot kiválaszthatjuk majd a sablonok listájából.

13.5. Karaktertábla

- **Elérés:** *Start menü/Minden program/Kellékek/Rendszereszközök/Karaktertábla*

Bármikor előfordulhat, hogy egy olyan karaktert kellene használnunk a szövegben, amelyről nem tudjuk, miként írhatnánk be. Jó példa erre a kettős nyílhegy, amely jele nincs feltüntetve

a billentyűzeten. Ilyen esetekben nyújt segítséget a 13.3. ábrán látható *Karaktertábla* nevű program. Ennek használata igen egyszerű:

1. A *„Betűtípus"* kombinált listadobozból válasszuk ki a megfelelő betűkészletet.
2. A *„Karakterkészlet"* feliratú listamezőben jelöljük ki a betűkészlet nyelvét.
3. Keressük meg, majd kattintsunk rá a használni kívánt karakterre, mely ekkor nagyobb méretűvé válik, hogy jobban szemügyre vehessük.

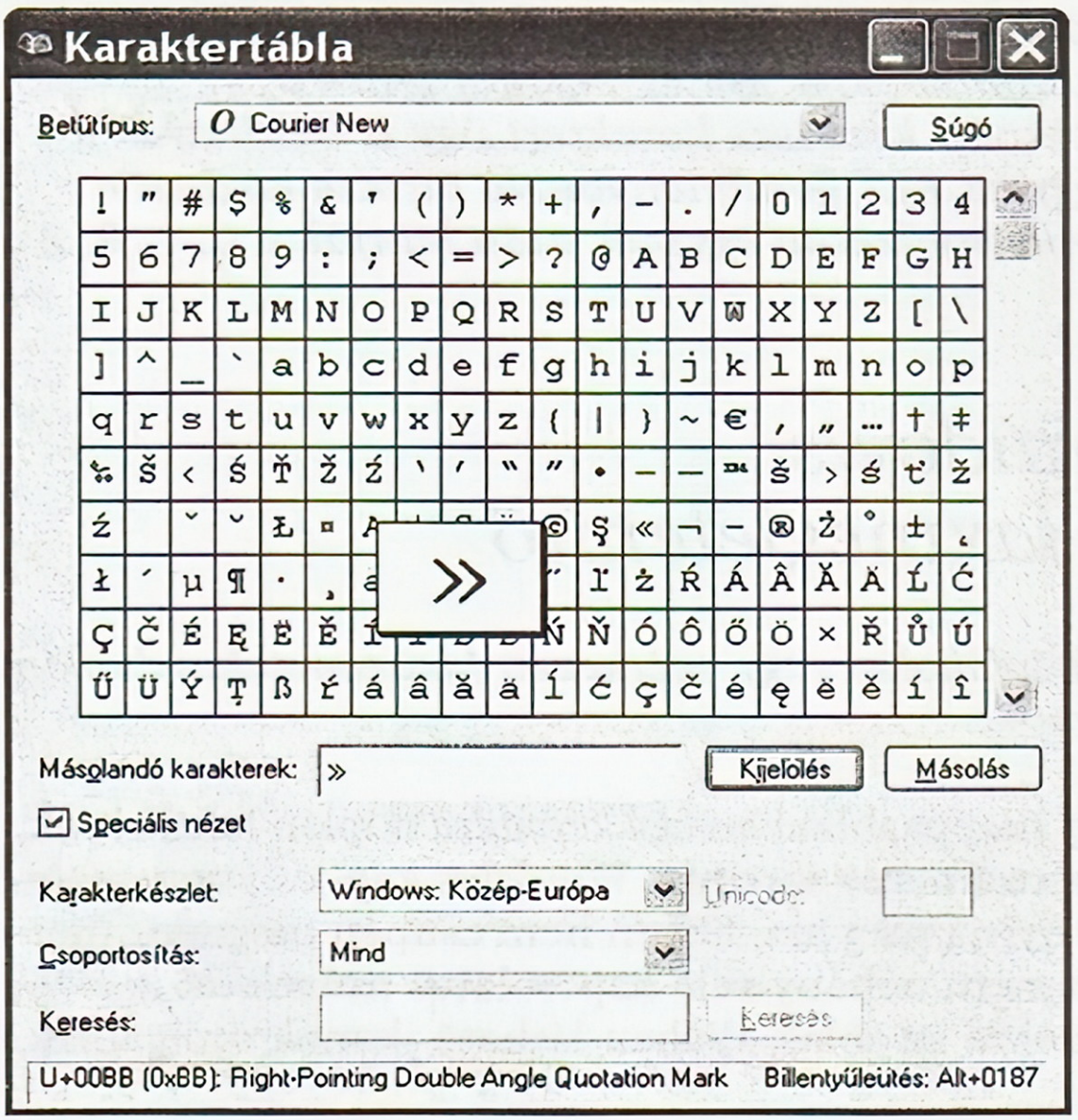

13.3. ábra. *A Karaktertábla*

4. Kattintsunk a *„Kijelölés"* nevű gombra. Ennek hatására a kiválasztott karakter bekerül a *„Másolandó karakterek"* feliratú mezőbe.
5. Amennyiben további speciális karakterekre is szükségünk van, úgy ismételjük meg többször az előbbi két lépést.
6. Kattintsunk a *„Másolás"* nevű gombra. Ekkor a „Másolandó karakterek" mező tartama átkerül a vágólapra.
7. A megfelelő programban álljunk a szöveg megfelelő pontjára, és illesszük be a vágólapról a karaktereket a szövegbe (CTRL+V).

TIPP *Egy karakter kiválasztásakor az ablak jobb alsó sarkában megjelenik annak billentyűkombinációja. Ha ez például „Alt+0192", akkor a kérdéses karaktert úgy is beírhatjuk a szövegbe, hogy az ALT gomb lenyomva tartása közben a numerikus billentyűzeten egymás után leütjük a 0, 1, 9, 2 gombokat.*

13.6. Windows kép- és faxmegjelenítő

- **Elérés.** *képfájlokra vagy beérkezett faxüzenetekre duplán kattintva*

Amikor egy mappaablakban egy *képfájlra* duplán kattintunk, olyankor alapértelmezés szerint a *Windows kép- és faxmegjelenítő* program nyitja meg azt. Ebben nem csupán megtekinthetjük a képet, hanem néhány vele kapcsolatos műveletet is elvégezhetünk. Ezekre az ablak aljában látható ikonok szolgálnak, melyekkel:

- Megnyithatjuk a mappában található előző/következő képet (első két ikon).
- Beállíthatjuk úgy a képet, hogy az teljes egészében beleférjen az ablakba vagy hogy tényleges méretében jelenjen meg (3., 4. ikon).
- *Diavetítést* rendezhetünk. Ekkor az aktuális mappa képei egymás után jelennek meg a teljes képernyőn. Mindegyikük öt másodpercig vagy az egérkattintásig látható. A szolgáltatásból az ESC gombbal léphetünk ki. (5. ikon).
- Több fokozatban nagyíthatjuk/kicsinyíthetjük a képet (6., 7. ikon).
- Kiválaszthatjuk a képen vagy a faxüzeneten elhelyezett *magyarázatot* (8. ikon).
- Kilencven fokkal elforgathatjuk jobbra/balra a képet (9., 10. ikon).
- Átléphetünk a faxüzenet előző/megadott/következő oldalára (10–12. ikon).
- Szabadkézi/filctollas/vonalas/keretes magyarázatot fűzhetünk a képhez (csak .tif formátum esetén) vagy a faxüzenethez. A magyarázat a fájllal együtt elmenthető (utolsó négy ikon).

13.4. ábra. *A Windows kép- és faxmegjelenítő program*

13.7. Paint

- **Elérés.** *Start menü/Minden program/Kellékek/Paint*

A *Paint* egyszerű és igen könnyen kezelhető, ugyanakkor hatékony *rajzolóprogram*, amellyel látványos ábrákat és rajzokat készíthetünk.

A számítógépes képek egészen *kicsi, színes négyzetekből* állnak össze, melyeket *képpontoknak* nevezünk. Elméletileg úgy is készíthetnénk képeket, hogy egymás után megadnánk képpontjainak színét. Mivel a gyakorlatban igencsak nehézkes lenne így dolgozni, ezért minden rajzolóprogram – így a Paint is – különféle *rajzeszközöket* biztosít a felhasználók számára, melyekkel néhány kattintással több száz képpont színe adható meg.

A Paint ablakának bal széle mentén találhatók a rajzeszközök kiválasztására szolgáló ikonok. Ezek bármelyikére kattint-

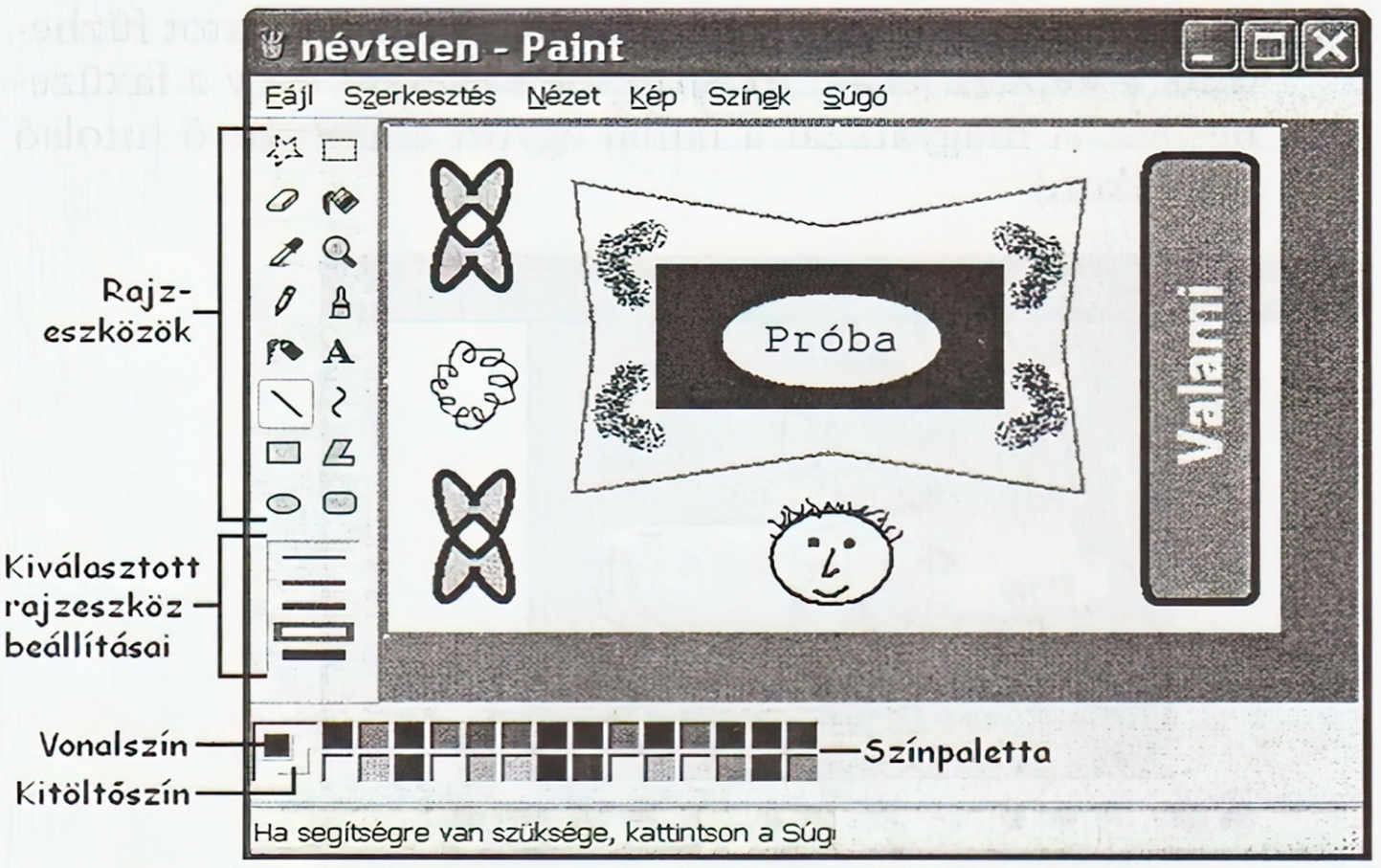

13.5. ábra. *A Paint nevű rajzolóprogram ablaka*

va az adott ikon háttérszíne világosabb lesz, és körülötte egy keret jelenik meg, jelezve az eszköz bekapcsolt állapotát. Az aktív eszközre az egérmutató alakja is utal. Vannak olyan rajzeszközök, melyek különféle beállításokkal is rendelkeznek – ilyenkor ezek az opciók szintén baloldalt, az ikonok alatt láthatóak. Minthogy a képet a képpontok színének módosításával állítjuk elő, igen fontos szerephez jut az ablak alján elhelyezett színpaletta, amelyről kiválaszthatjuk az eszközök által használandó színt. Egyszerre mindig két szín lehet kijelölve, melyeket az ablak bal alsó sarkában látunk. Itt a felső négyzet a *vonalszín*, az *előtérszín* és a *bal egérgomb színe*, míg az alsó négyzet a *kitöltőszín*, a *háttérszín* és a *jobb egérgomb színe*. Az egérgomb színéhez magyarázat tartozik: akadnak olyan rajzeszközök, amik a bal egérgombbal használva más színt eredményeznek, mint a jobb gomb lenyomása esetén. Most röviden áttekintjük az eszközöket, beállításaikat és használatukat (balról jobbra és fentről lefelé haladva):

- **Szabadkézi kijelölés.** Az egérgombot lenyomva tartva és az egeret vonszolva körülrajzolhatunk vele egy tetszőleges területet, amely a művelet befejezésekor kijelölésre kerül. Ezt a kijelölt részt szaggatott, téglalap alakú körvonal jelzi, függetlenül a terület tényleges alakjától.
- **Kijelölés.** Hasonló az előző eszközhöz, azzal a különbséggel, hogy ezzel csak ténylegesen téglalap alakú területeket tudunk kiválasztani.
- **Radír.** Bármelyik egérgomb lenyomása közben az egeret mozgatva az a rész, amely felett az eszközt végighúzzuk, *háttérszínű* (nem feltétlenül fehér!) lesz. A radír méretét négy fokozatban állíthatjuk be.
- **Kitöltés színnel.** A munkaterület bármely képpontjára bal vagy jobb gombbal kattintva az összes *ahhoz kapcsolódó, azzal megegyező színű* képpont előtér- vagy háttérszínű lesz. Nagyszerűen használható zárt alakzatok színkitölté-

sére. Vigyázzunk: ha az alakzat nem teljesen zárt, akkor „kifolyik belőle a tinta"!

- **Szín felvétele.** A munkaterület egy képpontjára bal vagy jobb egérgombbal kattintva az aktuális előtér- vagy háttérszín a képpont színére változik. Úgy is mondhatjuk, hogy „*mintát veszünk* a színből".
- **Nagyító.** A kép egy részét nagyíthatjuk ki vele. Ehhez vagy kattintsunk bal egérgombbal a kép adott területére, vagy válasszuk ki az eszköz opciói közül a nagyítás kívánt mértékét. Ha jobb egérgombbal kattintunk a munkaterületre, akkor a valós (1:1) méretet kapjuk.
- **Ceruza.** Szabadkézi rajzolásra szolgál. Mozgassuk tetszőlegesen az egeret a bal vagy jobb gomb nyomva tartása közben. A rajzolt vonal pontosan követi az egérmutató mozgását, és a gombnak megfelelően előtér- vagy háttérszínű.
- **Ecset.** Hasonló a ceruzához, de itt beállíthatunk eszköztulajdonságokat is – az ecset fejének alakját és méretét. Így vastagabb vonalak is rajzolhatók.
- **Festékszóró.** Úgy működik, mint egy igazi festékszóró. Bal vagy jobb gombbal vonszolva véletlenszerűen átszínezi a képpontokat előtér- vagy háttérszínűre. Minél lassabban vonszoljuk, annál több képpont színeződik át egy egységnyi területen belül. A „festékszórási terület" nagysága három fokozatban állítható.
- **Szöveg.** A Fedőlapszerkesztőnél (l. 13.4. alfejezet) megismert módon használható: rajzolhatunk vele egy keretet, melybe azután szöveget gépelhetünk. A szövegen az ismert karakterformázásokat (l. 13.3. alfejezet) alkalmazhatjuk. A két beállítható opció az, hogy a szöveg háttere háttérszínű vagy átlátszó legyen-e.
- **Vonal.** Egyenes vonal rajzolását teszi lehetővé. A bal vagy jobb gombot lenyomva tartva mozgassuk az egeret. Az egérgomb lenyomási és felengedési pozícióit fogja össze-

kötni az előtér- vagy háttérszínű vonal, melynek vastagsága öt fokozatban szabályozható.

- **Görbe.** Görbe vonal készítésére alkalmas. Először rajzoljunk vele egy egyenes vonalat, mintha csak a Vonal eszközt használnánk. Ezután kattintsunk a vonal *mellé* az első görbület, majd a vonal egy *másik része mellé* a második görbület kialakításához. A gombtól függően a görbe is előtér- vagy háttérszínű lehet.
- **Téglalap.** Az egeret vonszolva téglalapot hozhatunk létre vele. Az opciók: csak körvonal rajzolása, körvonal és kitöltés készítése, csak kitöltés előállítása. Bal egérgomb használata esetén a körvonal előtér-, a kitöltés háttérszínű, a jobb egérgombnál fordítva.
- **Sokszög.** Ennek előállításához először húzzunk egy vonalat. Az ez utáni kattintásokkal a szakaszok végpontjait adjuk meg. Minden szakasz kezdőpontja az előző végpontjával azonos. Az utolsó szakasz elkészítése után kattintsunk duplán, aminek hatására a Paint automatikusan bezárja az alakzatot. Az opciók és a színkezelési módok megegyeznek a téglalapéval.
- **Ovális.** Oválist vagy kört rajzolhatunk vele. Kör készítéséhez az egérvonszolás közben tartsuk lenyomva a SHIFT billentyűt. Működése és beállítási lehetősége megegyezik a téglalapéval.
- **Kerekített sarkú téglalap.** Ugyanúgy működik, és ugyanolyan opciókkal rendelkezik, mint a téglalap, csupán az alakzat sarkai lekerekítettek lesznek.

A bemutatott rajzeszközök segítségével igen változatos és érdekes képi hatásokat hozhatunk létre. Néha azonban ezek mégsem elegendőek – ilyenkor módosíthatjuk a már megrajzolt elemeket, képrészleteket. Ehhez jelöljük ki a munkaterület egy részét. Ekkor a következő lehetőségeink vannak:

- A kijelölt területet körbevevő szaggatott körvonalon fogantyúk találhatóak, melyek fölé állva az egérmutató kétágú nyíllá változik. Ezeket a bal egérgomb lenyomva tartása közben vonszolva megváltoztathatjuk a képrész méretét (vigyázzunk az esetleges képtorzulásra).
- A kijelölt terület belsejébe állva az egérmutatóból négyágú nyíl lesz. Ilyenkor a bal egérgombot lenyomva tartva arrébb vonszolhatjuk a képrészt.
- A kijelölt terület tartalmát vágólapra másolhatjuk (CTRL+C). Ezt beillesztve (CTRL+V) megduplázhatjuk az adott képrészt.
- A *Kép menü* első két pontjával vízszintesen vagy függőlegesen áttükrözhetjük, megnyújthatjuk és eldönthetjük, továbbá elforgathatjuk a kijelölt rész tartalmát. Ha nincs kijelölt terület, akkor ezek a parancsok a kép egészére vonatkoznak.

A Kép menüben megadhatjuk a teljes kép vízszintes és függőleges méretét *(„Attribútumok")*, valamint negatívot készíthetünk a képből *(„Színek invertálása")*. Ha bármikor hibát követnénk el, a *Szerkesztés* menüből visszavonhatjuk *(„Visszavonás")* az utolsó öt műveletet. A visszavont műveleteket újra végrehajthatjuk *(„Ismét")*.

Amennyiben a palettán nem találunk egy szükséges színt, úgy válasszuk a *Színek* menü egyetlen menütételét, és az előugró szabványos *színválasztó dialógusablakban* kattintsunk az *„Egyéni színek definiálása"* feliratú gombra. Ekkor jobboldalt láthatóvá válik egy további ablakrész, ahol a színterület és a színcsík segítségével 16,7 millió szín közül választhatunk. Színeket megadhatunk piros/zöld/kék színösszetevőiknek intenzitási értékeivel (0–255) is. Az „OK" gomb megnyomása után a kiválasztott új szín a palettára kerül.

A kész képet a *Fájl* menü *„Mentés másként"* parancsával többféle formátumban elmenthetjük. A legjobb minőséget a *„24*

bites bitkép" vagy a *„TIFF"* képformátumot választva érhetjük el, ugyanekkor az ilyen képek fájlmérete igen nagy. Sokkal kisebb helyfoglalás mellett majdnem ugyanilyen jó minőséget érhetünk el a *„JPEG"* és a *„GIF"* képformátumok használatával.

TIPP *Amennyiben a színválasztó dialógusablakból megadott egyéni színt is használunk a képen, úgy mentéskor ne válasszuk a GIF, valamint az első három képformátumot, ugyanis ezek nem képesek 16,7 millió szín kezelésére (a GIF formátum is csak 256 színű). Ha nem tartjuk be ezt a szabályt, akkor előfordulhat, hogy képünk bizonyos színei megváltoznak a mentés során.*

13.8. Windows Media Player

- **Elérés.** *Start menü/Minden program/Kellékek/Szórakozás/Windows Media Player (vagy a Tálca Gyorsindítás eszköztárának megfelelő ikonja)*

A *Windows Media Player* egy olyan alkalmazás, amely egyaránt képes *animációk*, *videofilmek*, *hangok* és *zeneszámok* – egyszóval *médiaállományok* – lejátszására. Oly sok *médiaformátumot* képes kezelni, hogy azokat pusztán felsorolni is hosszú lenne. Ezeket képes megnyitni számítógépünk merevlemezéről, CD- vagy DVD-lemezről, sőt, akár az internetről is. A program főablaka a 13.6. ábrán látható.

A Windows Media Player első futtatásakor érdemes az ablak bal szélén található *„Médiatár"* feliratra kattintani. Ekkor előugrik egy dialógusablak, melyben a program érdeklődik, hogy meg szeretnénk-e kerestetni a számítógépünkön fellelhető lejátszható fájlokat. Válaszoljunk erre igennel, mire megkezdődik a keresési művelet, amely akár néhány percig is eltarthat. Végül a főablak bal felén megjelenik *„Az összes klip"* nevű lista,

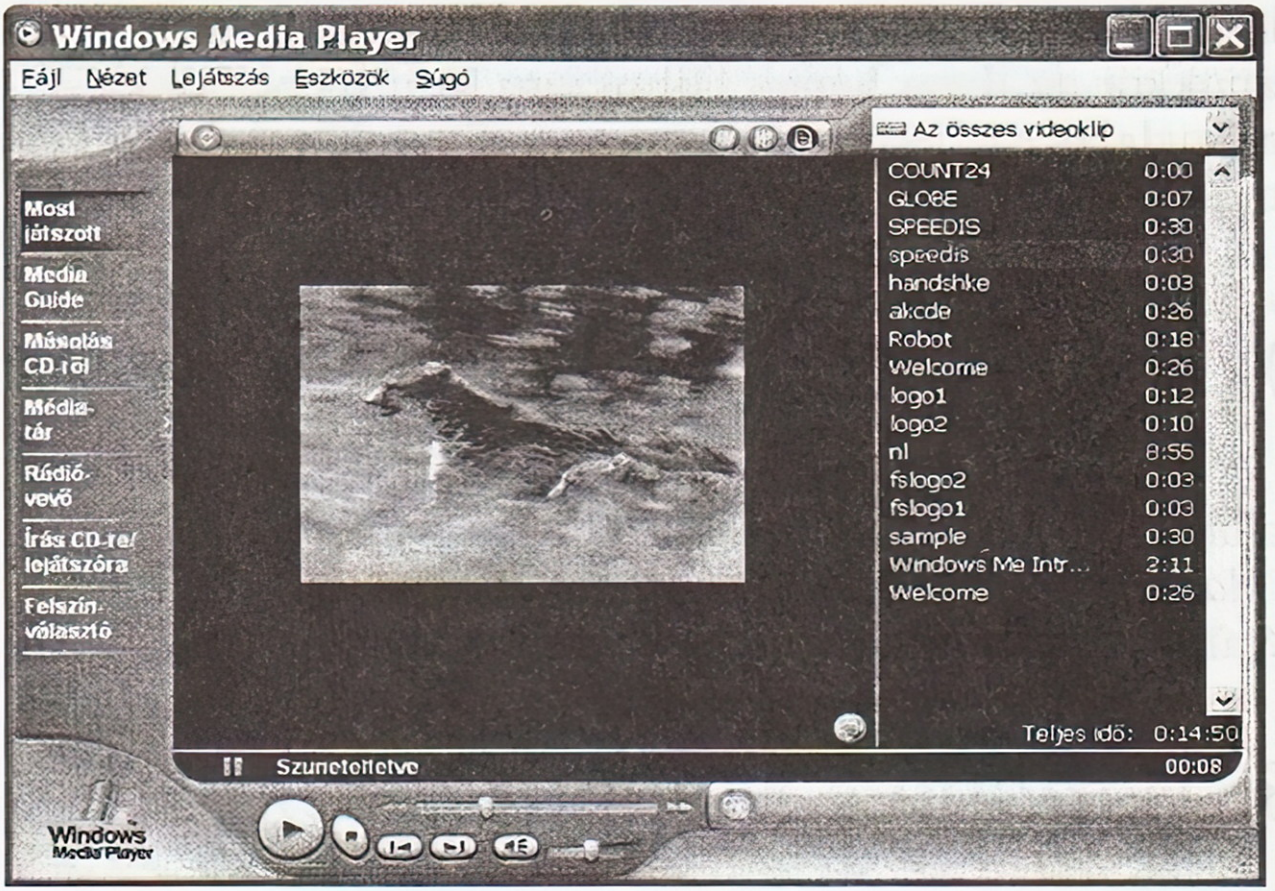

13.6. ábra. *Film lejátszása a Windows Media Playerben*

amely az összes számítógépünkön talált *klipet* kategóriákba csoportosítva felsorolja. (A Media Player klipnek nevezi a lejátszható fájlokat.) A kategóriákat az előttük látható pluszjelekkel szétnyithatjuk – ekkor elérhetővé válnak alkategóriáik –, a mínuszjelekre kattintva pedig összezárhatjuk. Bármelyik kategória nevére kattintva az ablak jobb oldali részében megjelennek az oda sorolt klipek adatai (cím, hossz, típus, létrehozási dátum, fájlnév, szerzői jogok stb.). Ha az egyik klip nevére duplán rákattintunk, akkor a program megkezdi annak lejátszását. A lejátszásról kicsit később beszélünk bővebben.

TIPP *Bizonyos zeneszámok esetén az előadójuk neve, a műfajuk és az őket tartalmazó album címe is fel van tüntetve. Ez úgy lehetséges, hogy néhány audioformátum a hanganyagon kívül ezeket az információkat is tárolja.*

Médiaállományokat nem csupán a Médiatár segítségével lehet lejátszani. Egy CD-lemezt helyezve a meghajtóba az alkalmazás magától elkezdi lejátszani azt (sőt, ha a Media Player nem fut, akkor a CD-lemez behelyezésekor a program automatikusan elindul). Amennyiben a Sajátgép vagy a Windows Intéző ablakában duplán kattintunk egy médiafájlra, úgy az szintén a Media Playerben kerül lejátszásra.

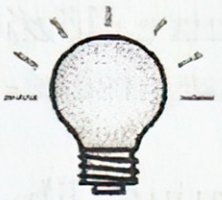

TIPP *A Media Player DVD-filmeket is le tud játszani abban az esetben, ha a számítógépben található egy DVD-kártya,* ***vagy*** *ha a rendszerre telepítve van valamilyen DVD-szoftver illetve beépülő modul.*

További megnyitási lehetőségeink is vannak. A Media Player ablakának jobb felső sarkában található egy kombinált listadoboz. Ezt lenyitva, és felsorolásának egyik elemére kattintva is kiválaszthatjuk a lejátszandó klipet. Az ablak felső sávjának bal szélén találjuk a *„Menüsáv megjelenítése/elrejtése"* kapcsolót (felfelé és lefelé mutató nyílhegyeket ábrázoló ikon). Erre rákattintva láthatóvá válik a Media Player főmenüje. A Fájl menü *„Megnyitás"* parancsával bárhonnan megnyithatunk és lejátszhatunk ismert formátumú médiaállományokat. Végül, ha az ablak bal szélén látható *„Rádióvevő"* feliratra kattintunk, akkor internetes rádióadók műsorát is hallgathatjuk.

Miután valamilyen módon megkezdtük egy médiaállomány lejátszását, érdemes átlépnünk a *„Most játszott"* lapra (videoanyagok megnyitásakor ez automatikusan megtörténik). Itt megtekinthetjük a videót vagy animációt, audio lejátszása esetén pedig egy úgynevezett *„légkört"* látunk. Ez egy olyan grafika, amely a megszólaltatott hangok alapján állandóan változik. Alul, a „Légkör: ..." felirattól balra elhelyezkedő két gombbal tetszés szerint áttérhetünk másik légkör használatára.

A Media Player ablakának legalján találjuk a lejátszás vezérlésére szolgáló kezelőszerveket. A felső csúszka mindig az aktuális klip teljes hosszát (azaz lejátszási időtartamát) jelképezi. Ennek mutatóját balra vagy jobbra vonszolva pillanatok alatt elérhetjük a klip megfelelő részét (időpontját). Az alsó csúszkával a hangerőt tudjuk szabályozni. Az első nyomógombbal elindíthatjuk, vagy átmenetileg szüneteltethetjük a lejátszást, míg a második nyomógombra kattintva leállíthatjuk azt. A harmadik és negyedik gombbal a klip elejére vagy végére, illetve előző vagy következő részére ugorhatunk. Az ötödik gomb segítségével teljesen lekapcsolhatjuk a hangot (némítás).

A Media Player megjelenését ízlésünkhöz igazíthatjuk. Ehhez kattintsunk az ablak bal szélén olvasható *„Felszínválasztó"* feliratra. Ekkor a bal oldali rész listájában válogathatunk a külalakok („felszínek") között, míg az éppen kiválasztott felszínt a jobb oldali részben látjuk. Amennyiben valamelyikük megnyerte tetszésünket, úgy a listában kattintsunk duplán a nevére. Ennek hatására két dolog történik: alkalmazásra kerül az új felszín, valamint jóval kisebb méretűre változik a programablak. Az eredeti méret visszaállításához kattintsunk duplán a Tálca értesítési területe fölé helyezett ablak egyetlen gombjára. Megtörtént a külalakváltás.

A Media Player azt is lehetővé teszi számunkra, hogy audio CD-kről zenéket másoljunk merevlemezünkre, továbbá, hogy a számítógépen tárolt zeneszámainkból audio CD-ket készítsünk. Az előbbi művelethez lépjünk át a *„Másolás CD-ről"* lapra, és helyezzük be a forrás CD-t a meghajtóba. Az ablakban néhány pillanat múlva megjelenik a lemez összes zeneszáma. Ezek mindegyike mellett található egy négyzet – csak azokban hagyjuk meg a pipát, melyeket át szeretnénk másolni. Miután végeztünk a válogatással, kattintsunk a *„Zene másolása"* gombra. Amennyiben most végzünk legelőször ilyen műveletet, úgy valószínűleg meg fog jelenni egy dialógusablak, melynek szövege arra figyelmeztet, hogy védett vagy jogtiszta számok nem másolhatók a

CD-ről a gépre. Ha a másolást ennek ellenére végre szeretnénk hajtani, akkor jelöljük be *„A tartalom védelmének kikapcsolása"* nevű opciót, majd kattintsunk az „OK" gombra.

Az audiofájlok CD-re írásához lépjünk át az *„Írás CD-re/lejátszóra"* lapra és helyezzünk be egy üres írható vagy újraírható CD-lemezt a meghajtóba. A *„Másolandó zene"* rész (az ablak bal fele) kombinált listadobozából válasszuk ki „Az összes hangfelvétel" nevű elemet, illetve a megfelelő kategóriát, albumot, vagy zeneszámot. A doboz alatt megjelenik a CD-re írható tételek listája. Minden elem előtt egy-egy kipipált jelölőnégyzet található. Csak azon zenék és kategóriák előtt hagyjuk meg a pipákat, amelyeket valóban CD-re kívánunk írni. Ezután *„A lejátszóeszköz tartalma"* rész (az ablak jobb fele) kombinált listadobozából válasszuk ki a CD-író meghajtót. Ilyenkor a program leellenőrzi a felírandó fájlokat, és megfelelő formátumúra alakítja őket – ez a művelet akár percekig is eltarthat, az adat mennyiségtől függően. Figyeljünk a *„Nem fér el"* feliratokra, mert az ezzel megjelölt számok nem fognak a CD-re kerülni. Végül kattintsunk a *„Zene másolása"* gombra. Az írás végeztével egy olyan audio CD-t kapunk, melyet hordozható CD-lejátszóval vagy hifitoronnyal is meghallgathatunk.

FIGYELEM! *CD-írás közben ne hajtsunk végre más műveleteket, mert ettől a program lefagyhat, és így elronthatja a CD-lemezt. Ügyeljünk arra is, hogy a Media Playerrel készített CD-lemezekhez később már nem tudunk további fájlokat hozzáírni (ezért érdemes minél jobban kitölteni a CD-n rendelkezésre álló helyet).*

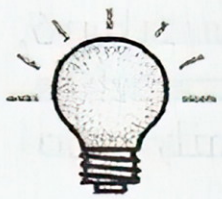

TIPP *A Media Playerrel sajnos nem tudunk audio CD-t közvetlenül másolni. A CD-ről a merevlemezre másolt zeneszámok ugyanis veszteséges tömörítési eljárást alkalmazó WMA formátumban*

kerülnek eltárolásra. Így az ezekből készített új audio CD nem olyan jó minőségű, mint az eredeti.

Végül, szánjunk időt a Media Player beállítgatására. A *„Menüsáv megjelenítése/elrejtése"* kapcsolóval (l. korábban) tegyük láthatóvá a főmenüt, majd az *Eszközök* menüből válasszuk a *„Beállítások"* pontot. Ekkor előtűnik egy nyolc oldalt és rengeteg beállítási lehetőséget tartalmazó dialógusablak. Ezek közül a legfontosabbak:

- **Automatikus frissítések** *(Általános lap)*. Szinte hetente jelennek meg az újabb és újabb médiaszabványok. Itt megadhatjuk, hogy a program milyen gyakran keresse ezeket, és automatikusan letöltse-e őket.
- **Media Player azonosítása** *(Általános lap)*. *„Az internetes helyek egyedien azonosíthatják a lejátszót"* opciót bejelölve hagyva a program (és ezzel együtt számítógépünk) azonosítható az interneten keresztül. Megfontolandó beállítás.
- **Tartalom védelme** *(Zene másolása lap)*. Megmondhatjuk, hogy védjük-e a CD-lemezek számítógépünkre másolt tartalmát. Amennyiben igen, úgy ezek az anyagok más számítógépen nem tekinthetőek meg.
- **Másolat minősége** *(Zene másolása lap)*. A csúszkával beállíthatjuk a CD-ről a merevlemezre másolt hanganyagok minőségét. Érdemes maximális, vagy ahhoz közeli minőséget választani.
- **Fájltípusok** *(Fájltípusok lap)*. Az itt található listában kijelölhetjük, hogy mely médiafájl-típusok legyenek a Media Playerrel társítva. A társított típusú fájlokra duplán kattintva ez a program fogja lejátszani őket.
- **Médiatár-hozzáférés** *(Médiatár lap)*. Itt kiválasztható, hogy más alkalmazások vagy internethelyek hozzáférhessenek-e Médiatárunk tartalmához, és ha igen, milyen jogokkal.

13.9. Windows Movie Maker

- **Elérés.** *Start menü/Minden program/Kellékek/Windows Movie Maker*

A *Windows Movie Maker* nevű program (13.7. ábra) segítségével számítógépes formátumban rögzíthetjük kedvenc videofilmjeinket, valamint átszerkeszthetjük, és kísérőszöveggel láthatjuk el őket. Videotömörítési technikáinak köszönhetően készíthetünk vele olyan kis fájlméreű filmeket is, melyeket akár az interneten keresztül is megoszthatunk másokkal.

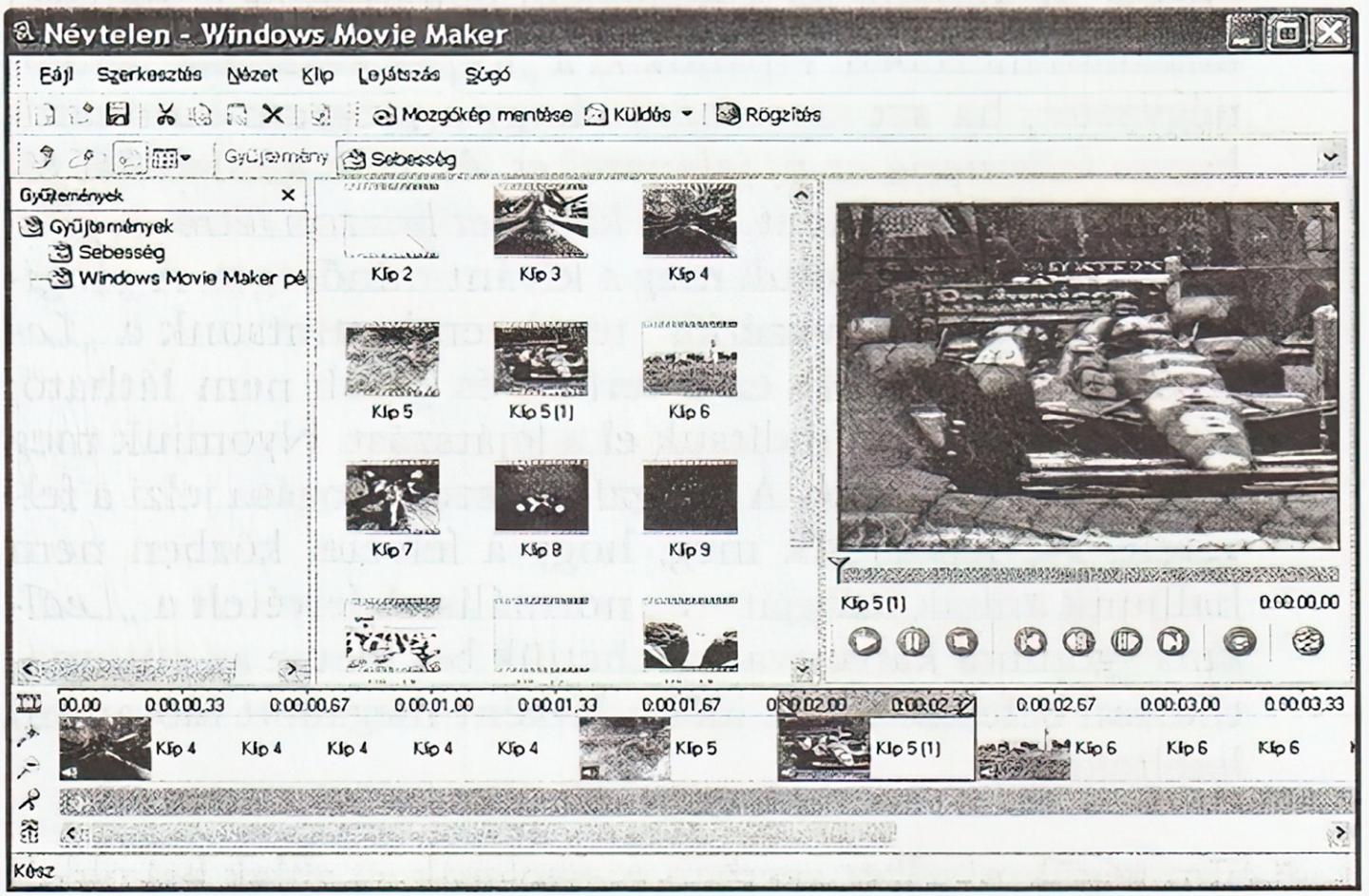

13.7. ábra. *Videofilm szerkesztése a Windows Movie Maker programban*

A legelső lépés a szerkeszteni kívánt videofilm behívása az alkalmazásba. Ezt alapvetően kétféle módon hajthatjuk végre:

- Merevlemezről, illetve CD- vagy DVD-lemezről nyissunk meg egy már eleve számítógépes formátumú videofilmet. Erre a Fájl menü *„Importálás"* parancsa szolgál.
- A számítógépbe helyezett különleges *videokártya* vagy *videodigitalizáló kártya*, valamint egy speciális kábel segítségével kapcsoljuk össze videokameránkat vagy videomagnónkat a számítógépünkkel. Ezek után kattintsunk a Fájl menü *„Rögzítés"* parancsára. Válasszuk ki a megfelelő videó- és hangeszközt (*„Eszközváltás"* gomb), majd állítsuk be a rögzítés módját (*„Rögzítés"* kombinált listadoboz). Ha csak egy bizonyos hosszúságú filmrészletet kívánunk rögzíteni, akkor jelöljük be a *„Rögzítés időkorlátja"* opciót, és állítsuk be a megfelelő időtartamot a mellette található mezőben. Pipáljuk ki a *„Klipek készítése"* jelölőnégyzetet, ha azt szeretnénk, hogy a program *automatikusan felismerje az új jeleneteket*, és azok kezdeténél részekre tördelje a filmet, azaz *klipeket hozzon létre*. A *„Beállítás"* dobozban adjuk meg a kívánt minőséget. A *„Digitális videokamera vezérlői"* területen kattintsunk a *„Lejátszás"* gombra. Ha ez a terület és gomb nem látható, akkor az eszközön indítsuk el a lejátszást. Nyomjuk meg a *„Rögzítés"* gombot. A *„Rögzítés"* szó villogása jelzi a felvételt. Ne lepődjünk meg, hogy a felvétel közben nem halljunk annak hangját – ez normális. A felvételt a *„Leállítás"* gombra kattintva fejezhetjük be, illetve az automatikusan befejeződik az időkorlátként megadott időtartam leteltekor.

A film végül mindkét esetben megjelenik az ablak bal oldali részében, a *„Gyűjtemények"* felirat alatt. A középső részben láthatjuk a filmből készített *klipeket* – már amennyiben használjuk az automatikus kliplétrehozás szolgáltatást (ezt az opciót a *Nézet* menü *„Beállítások"* menüpontjára kattintva megjelenő dialógusablakban kapcsolhatjuk ki/be). Bármelyik klip ki-

jelölve megtekinthető az ablak jobb oldali részében. Itt a filmet megjelenítő terület alatti csúszkával a klip bármelyik képkockáját könnyedén elérhetjük. A kör alakú vezérlőgombok szerepe balról jobbra: lejátszás, szünet, leállítás, ugrás a klip elejére, ugrás az előző képkockára, ugrás a következő képkockára, ugrás a klip végégre, teljes képernyős nézet. Az utolsó vezérlőgombot csak akkor lehet megnyomni, ha nem a legelső vagy legutolsó képkockán állunk, ugyanis ennek segítségével a klipet két részre darabolhatjuk. Két vagy több klipet úgy kapcsolhatunk össze eggyé, hogy a középső területen kijelöljük a megfelelő klipeket (ehhez a CTRL vagy a SHIFT gomb nyomva tartása közben kattintsunk ikonjaikra), majd bármelyik kijelölt elem helyi menüjéből kiadjuk az *„Összekapcsolás"* utasítást.

Mindeddig csupán megnyitottuk, illetve rögzítettük a videofilmet, és megnéztük annak egyes jeleneteit. Most itt az ideje, hogy szerkesszük is. Ehhez azokat a klipeket, amelyeket szerepeltetni akarunk a film végső változatában, egyszerűen vonszoljuk át az egérrel az ablak középső területéről az alsó, hosszúkás részére. A szükségtelen klipeket törölhetjük – helyi menüjükből válasszuk a *„Törlés"* menüpontot. Visszatérve az ablak alsó részéhez: ezt *idősávnak* nevezzük. Legfőbb szerepe az, hogy lehetővé teszi a klipek (azaz a jelenetek) időbeli sorrendjének kialakítását és módosítását. Két nézete létezik: a *történet nézet*, amely csak a jelenetek sorrendjét mutatja, és az *idősor* nézet, amely azok időtartamát is mutatja. A kettő között az idősávtól balra található legfelső gombbal válthatunk. Mindkét nézetben úgy változtathatjuk meg a klipek sorrendjét, hogy az őket szimbolizáló (első képkockáikból készült) ikonjaikat más klip-ikonok elé vagy mögé vonszoljuk át az egérrel. A továbbiakban az idősor nézetet fogjuk használni.

Idősor nézetben két sáv látható az ablak alsó részében: a felső vastagabb a *képsáv*, míg az alsó vékonyabb a *hangsáv*. Mindkettő *felbontása* a bal oldalt található nagyító ikonokra kattintva szabályozható. A felbontás ez esetben azt jelenti, hogy egy

adott vízszintes távolság a sávokon milyen hosszú időtartamnak felel meg. Az időt a sávok feletti *időskála* mutatja. Így jól látható, hogy egy-egy klip – amit itt a kezdő képkockája és az utána következő „Klip x" feliratok jeleznek – mennyi ideig tart. A képsávon egy klipre kattintva annak egészét (összes képkockáját) kijelölhetjük. A 13.7. ábrán például a „Klip 5" nevű klip van kiválasztva. A kiválasztott jelenet első képkockája az ablak jobb oldali részében (nevezzük ezt mostantól *monitornak*) is látszik. Az időskálára kattintva kiválaszthatjuk egy klip tetszőleges képkockáját is – ekkor ezt az idősáv teljes magasságában megjelenő függőleges vonal jelzi, és a monitoron is ezt a képkockát látjuk. Az időskálának van további szerepe is: bekékített része mutatja azt a filmrészletet, amely a monitor lejátszás gombjára kattintva le fog játszódni. Egyszerre vagy az időskála egy klip feletti része, vagy a teljes időskála lehet kék (azaz kijelölt).

Miután megtanultuk mindezt, nekiláthatunk filmünket *vágni*. A vágás a jelenetek (azaz klipek) közti váltást jelenti. Amikor a klipeket az idősávra vonszoltuk, egyből több vágást is létrehoztunk. Megtehetjük azonban azt is, hogy a vágást nem a klip elején vagy végén hajtjuk végre, hanem kicsit *később* vagy *előbb*. Ehhez a képsávon az egyik klipre kattintva jelöljük ki azt. Ekkor az időskála klip feletti része kék színű lesz, és e kék színű terület két végén egy-egy háromszög formájú fogantyú tűnik elő. Vonszoljuk jobbra a bal oldali fogantyút, ha azt szeretnénk, hogy a jelenet ne a klip legelső, hanem annak csak egy későbbi képkockájával kezdődjön. Ugyanígy, vonszoljuk balra a jobb oldali fogantyút, ha azt szeretnénk, hogy a jelenet ne a klip legutolsó, hanem már egy annál korábbi képkockájával végződjön. Munkánk eredményét úgy tekinthetjük meg, hogy az időskála egy nem kék területére kattintva kijelöljük a teljes filmet (ekkor az egész idősáv bekékül), ezután az időskála legelejére kattintva az idősáv függőleges vonalát az első képkockára állítjuk, majd megnyomjuk a monitor lejátszógombját.

Az előbb úgynevezett *éles vágást* készítettünk. Ez azt jelenti, hogy az egyik jelenet záró képkockája után egyből a másik jelenet nyitó képkockája következett. Létrehozhatunk azonban *lágy vágást* is (ezt nevezik *áttűnésnek* is). Ekkor az első jelenet képkockái fokozatosan elhalványulnak, míg ezzel egy időben a második jelenet képkockái fokozatosan kontrasztosodnak. Ez egy folyamatos átmenet illúzióját kelti. Ilyen áttűnés előállításához a következőt kell tennünk: jelöljük ki a képsávon az egyik klipet és vonszoljuk balra vagy jobbra úgy, hogy részben lefedje az előző vagy a következő klip területét. Alkotásunkat az előző bekezdés végén ismertetett módon szemlélhetjük meg.

A videofilmek audio részét is módosíthatjuk. Ehhez *importáljunk* egy hangfájlt, melynek ikonja ekkor megjelenik az ablak középső részén. Vonszoljuk át ezt innen az idősáv hangsávjára. Saját hangot is rögzíthetünk – csupán egy mikrofon kell hozzá. Ekkor kattintsunk az idősáv bal szélén látható *mikrofon ikonra*, majd a megjelenő ablakban állítsuk be a felvételi hangerőt, és kattintsunk a *„Rögzítés"* gombra. A rögzítés befejezése után a felvételt el kell mentenünk. Amint ezt megtettük, az új hangfájl egyből a hangsávra kerül – most nem kell átvonszolnunk az ablak közepéről. Ha a hangsávon több *hangállomány* is el van helyezve, akkor ezek sorrendjét a már ismerős egérvonszolásos módszerrel változtathatjuk meg. A klipekhez hasonlóan a hangállományokat is részben egymásra húzhatjuk. Ekkor azonban nem következik be „hangáttűnés", hanem a közös részen a két hanganyag *egyszerre* hallható. A klipek és a hangállományok *hangerőviszonyát* az idősáv bal szélén elhelyezett legalsó gombra kattintva állíthatjuk be. Az előugró dialógusablakban minél inkább balra húzzuk a csúszka mutatóját, annál inkább a videosáv, és minél inkább jobbra vonszoljuk, annál inkább a hangsáv hangja fog érvényesülni.

Végül mentsük el munkánkat a *Fájl* menü *„Projekt mentése"* menüpontjával. A projektből úgy állíthatjuk elő a videofilmet, hogy kiadjuk ugyanennek a menünek a *„Mozgókép mentése"*

parancsát. A megjelenő dialógusablakban írjuk be a filmhez csatolandó és megjelenítendő adatokat. A *„Beállítás"* feliratú kombinált listadobozból kiválaszthatjuk a film minőségét. Amennyiben ebből a felsorolásból az *„Egyéb"* tételt jelöljük ki, úgy használhatóvá válik a *„Profil"* nevű kombinált listadoboz, melynek segítségével sokkal pontosabban megadhatjuk a film minőségét.

***TIPP** A legjobb minőséghez a „Profil" nevű listából válasszuk a „DV-AVI PAL (25 Mb/s)" elemet. Ha a filmet az interneten szeretnénk közzétenni, vagy esetleg e-mail üzenetben kívánjuk elküldeni, akkor ugyanitt az „56 kbps sebességű videó webkiszolgálóhoz" elemet jelöljük ki.*

13.10. Hangrögzítő

- **Elérés.** *Start menü/Minden program/Kellékek/Szórakozás/Hangrögzítő*

A *Hangrögzítő* egy igen egyszerű program, amely lehetővé teszi a mikrofonról vagy más hangforrásról történő felvételt,

13.8. ábra. *A Hangrögzítő*

továbbá néhány alapvető hangszerkesztési művelet elvégzését. Csak tömörítetlen *(.wav)* hangformátumot képes kezelni.

A hangrögzítéshez először csatlakoztassunk számítógépünk hangkártyájához egy olyan készüléket, amely rendelkezik szabványos hangkimenettel – ez lehet mikrofon, magnó, lemezjátszó, televízió stb. Ezt követően válasszuk ki a *Szerkesztés* menü *„Hangtulajdonságok"* pontját, aminek hatására megjelenik egy hasonló nevű ablak. Itt kattintsunk a *„Hangrögzítés"* rész *„Hangerő"* gombjára. Az ekkor előugró *„Felvétel"* című dialógusablakban pipáljuk ki a csatlakoztatott eszköz jelölőnégyzetét, majd a csúszkával állítsuk be annak hangerejét.

A rögzítés megkezdéséhez kattintsunk az alkalmazás *felvétel* gombjára (az utolsó gomb), és ezzel egy időben kezdjünk el beszélni a mikrofonba, indítsuk el a magnót stb. A „Pozíció" felirat alatt láthatjuk az adott pillanatig rögzített hanganyag hosszát. A közepén elhelyezett oszcilloszkópon a hanghullámokat figyelhetjük meg – ügyeljünk rá, hogy ezek függőlegesen ne érjék el az oszcilloszkóp ablakának széleit, mert ha ez megtörténik, akkor a felvétel azon a helyen torz lesz. A felvétel befejezéséhez a *stop* (negyedik) gombra kell kattintanunk. A *visszatekerés* (első) és a *lejátszás* (harmadik) gomb segítségével leellenőrizzük a rögzített anyagot.

Az *Effektusok* menü parancsaival módosíthatjuk a felvétel hangerejét, lejátszási sebességét, továbbá visszhangot adhatunk hozzá, és megfordíthatjuk lejátszási irányát. A *Szerkesztés* menüből beszúrhatjuk egy másik hangfájl tartalmát a felvételbe, vagy akár egymásra is keverhetjük a fájl és a felvétel hanganyagát. A *Fájl* menüből elérhető *„Tulajdonságok"* dialógusablakban kattintsunk a *„Konverzió"* feliratú gombra. Ekkor megjelenik a *„Hang választása"* című ablak. Ennek *„Név"* mezőjében adjuk meg a kívánt hangminőséget. Ez egyébként kiválasztható az *„Attribútumok"* nevű listából is – minél magasabb a „KB/mp" érték, annál jobb a minőség, viszont annál nagyobb lesz a hangfájl mérete. Az e bekezdésben ismertetett összes

művelet és beállítás elvégezhető adathordozóról megnyitott fájl (Fájl menü, *„Megnyitás"* utasítás) esetében is.

TIPP *Érdemes jó minőségben mentenünk a felvételeket, mivel ezek minőségét később is csökkenthetjük – viszont ugyanez fordítva már nem igaz.*

13.11. Címjegyzék

- **Elérés.** *Start menü/Minden program/Kellékek/Címjegyzék*

A *Címjegyzék* nevű alkalmazás partnereink adatainak tárolására szolgál. Új személy hozzáadásához kattintsunk az eszköztár *„Új"* feliratú gyorsgombjára, és az előugró helyi menüből válasszuk az *„Új partner"* tételt. Ekkor megjelenik egy dialógusablak, amelynek hét lapján megadhatjuk a személy adatait. A művelet befejezése után az új partner neve, elektronikus levélcíme és telefonszáma megjelenik a főablak *jobb oldali listájában*. Az itt felsorolt személyek adatait úgy módosíthatjuk, hogy kijelöljük a lista megfelelő elemét, majd a *„Tulajdonsá-*

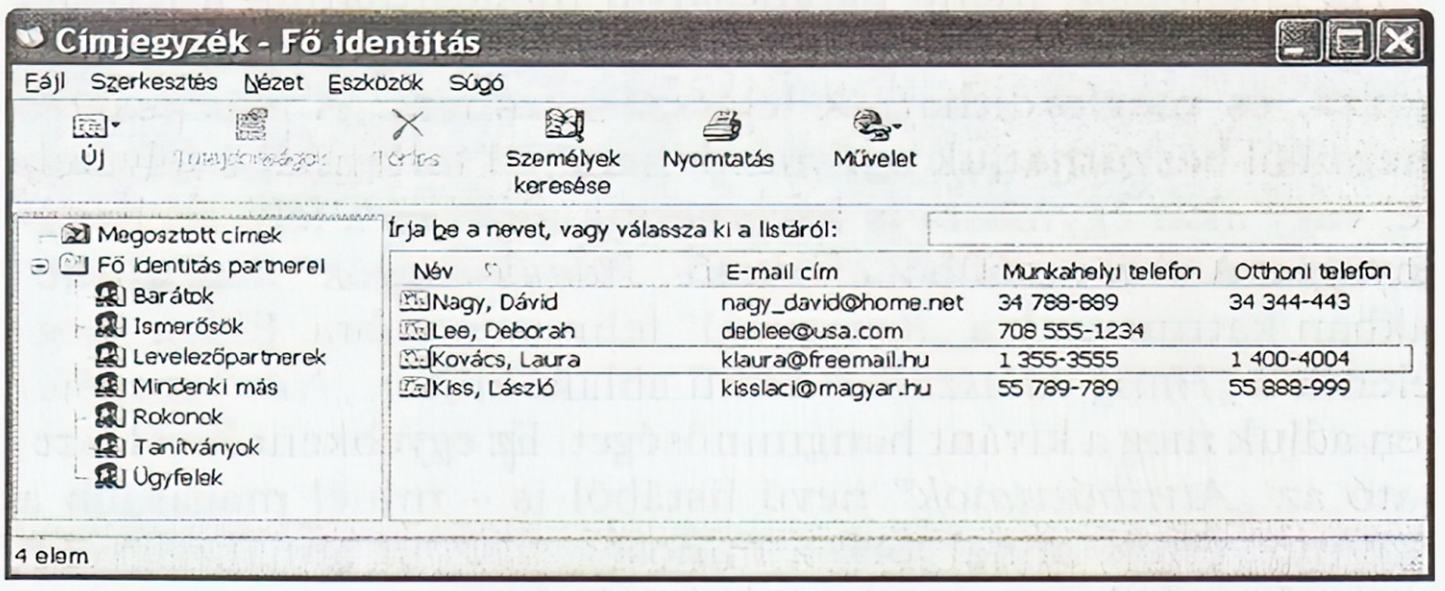

13.9. ábra. *A Címjegyék*

gok" gombra kattintunk. A *„Törlés"* gyorsgomb segítségével a kijelölt partner(ek) törölhető(ek). A *„Művelet"* gomb lehetővé teszi, hogy a kiválasztott személynek e-mail üzenetet küldjünk, felhívjuk telefonon, vagy kapcsolatba lépjünk vele internetes telefonon keresztül. A Címjegyzéket más alkalmazásokban és szolgáltatásoknál (Outlook Express, Faxküldő varázsló stb.) is használhatjuk a célszemélyek gyors megadásához.

Ha nagyon sok partnerünk van, akkor az „Új" gombra kattintva, és az *„Új csoport"* tételt választva csoportokba rendezhetjük őket. Egy csoportba úgy vehetünk fel személyeket, hogy az ablak jobb oldali részében kiválasztjuk őket, és átvonszoljuk a *bal oldali részben* feltüntetett megfelelő *csoportnévre*. Ha a vonszolás közben a CTRL gombot is lenyomjuk, akkor áthelyezés helyett másolást hajtunk végre – így ugyanaz a személy egyszerre akár több csoport tagja is lehet. A logikus rendezési lehetőségen túl a csoportok további előnye, hogy a csoport összes tagjának egyszerre küldhető közös e-mail vagy faxüzenet.

13.12. Számológép

- **Elérés.** *Start menü/Minden program/Kellékek/Számológép*

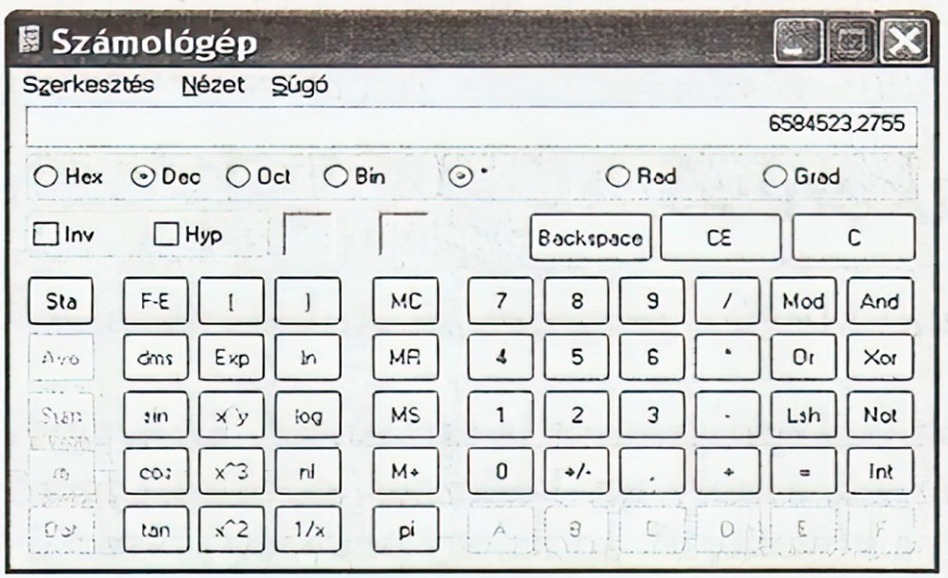

13.10. ábra. *A Számológép*

A *Számológép* nevű alkalmazás segítségével különböző *matematikai*, *trigonometriai*, *statisztikai* és *logikai* műveleteket végezhetünk el. A program pontosan úgy kezelhető, mint egy valódi számológép. A gombokat megnyomhatjuk az egérrel rájuk kattintva, vagy a billentyűzet megfelelő gombjait leütve is.

A számológépprogramnak két üzemmódja van: *normál* módban csak az alapvető matematikai műveletek érhetőek el, míg *tudományos* módban az összes típusú művelet használható. A két üzemmód között a *Nézet* menüben lehet átváltani. Az esetlegesen magyarázatra szoruló gombcsoportok:

- A „*C*" gombbal a teljes számítási művelet, a „*CE*"-vel az éppen beírt szám, míg a „*Backspace*" gombbal a képernyőn látható szám utolsó számjegye törölhető.
- Az „*MS*" gomb a megjelenített számot a memóriába menti, az „*M+*" a kijelzőn látható számot hozzáadja a memória értékéhez, az „*MR*" a kijelzőre helyezi a memóriában tárolt számot, míg az „*MC*" gomb törli a memória tartalmát.
- A „*Hex*", „*Dec*", „*Oct*" és „*Bin*" rádiógombokkal a használandó számrendszer (16, 10, 8, vagy 2 alapú) választható ki. Egy szám átváltásához gépeljük be azt, majd kattintsunk a megfelelő számrendszergombra és már kész is az átszámítás.

13.13. Aknakereső

- **Elérés.** *Start menü/Minden program/Játékok/Aknakereső*

A Windows XP több játékprogramot is tartalmaz. Ezek egyike a népszerű *Aknakereső*, amely egy kellemes időtöltést ígérő *logikai játék*. A feladat a következő: adott egy négyzetrácsszerűen felosztott terület, melynek bizonyos mezőiben aknák van-

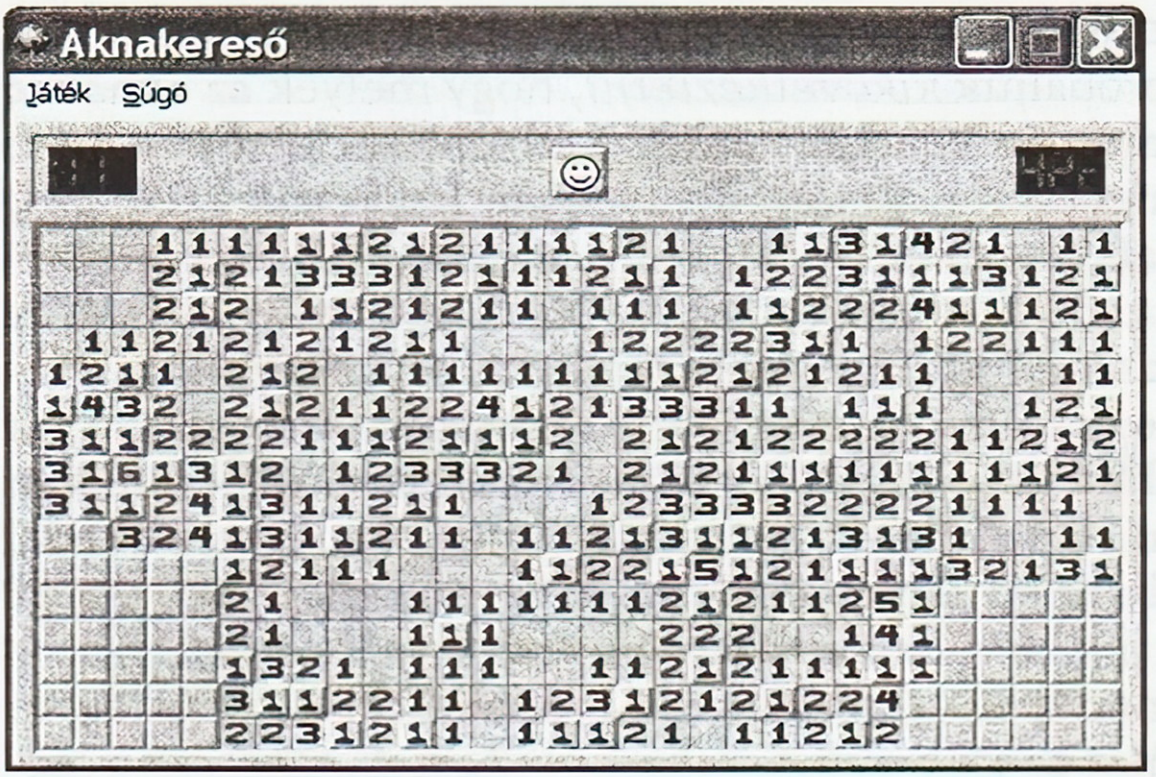

13.11. ábra. *Az Aknakereső játék*

nak elrejtve, csakhogy nem tudni, melyikekben – ezt kell nekünk kitalálnunk. Ehhez kattintsunk bal gombbal valamelyik négyzetre. Ekkor három dolog történhet:

- Ha pechünk van, aknát tartalmazó mezőt választottunk, és máris *felrobbantunk*. Ekkor kattintsunk a fejet szimbolizáló gyorsgombra új játék kezdéséhez.
- Megjelenik egy szám a mezőben. Ez azt jelenti, hogy a kiválasztott mezőben nem volt akna, viszont pontosan a számnak megfelelő mennyiségű *szomszédos négyzetben* van akna. Mivel egy mezőnek legfeljebb nyolc szomszédja lehet, ezért a megjelenő szám maximális értéke is nyolc (ez azonban igen ritka).
- A mezőben nem jelenik meg semmi, és több környező mező is automatikusan felfedésre kerül. Akkor következik be, ha olyan mezőre kattintottunk, amelyben és *egyetlen szomszédjában sem* volt akna. Ilyenkor a teljes összefüggő aknamentes terület felfedődik.

Kattintgassunk addig, míg be nem következik a harmadik eset. Ekkor próbáljuk *kikövetkeztetni*, hogy melyek az aknákat tartalmazó mezők. Például, ha egy négyzetben egyes számot látunk, és mellette csak egyetlen felfedetlen mező található, akkor biztosak lehetünk abban, hogy az akna. Az ilyen négyzetekre *jobb gombbal* kattintva *megjelölhetjük* őket aknaként. A feladat nehézségét az adja, hogy mindig az előző következtetéseinkre kell építenünk. Ha ezek közül bármelyik rossz volt, jó eséllyel felrobbanunk. Akkor nyerünk, ha sikerül felfednünk az összes aknamentes mezőt, és megjelölnünk az összes aknát. Az ablak bal szélén látható szám a még megtalálandó aknák számát, míg a jobb oldali az eltelt másodperceket mutatja.

A *Játék* menüben megadhatjuk a nehézségi szintet (egyre nagyobb terület és több akna), valamint megtekinthetjük a legjobb időket.

13.14. Összefoglalás

A Windows XP több felhasználói alkalmazást és segédprogramot is tartalmaz, melyek többsége a Start menü „*Minden program*" listájának „*Kellékek*" almenüjéből érhető el.

A *Vágólappal* szövegeket, képeket, adatokat és más objektumokat másolhatunk és helyezhetünk át egy dokumentum részei vagy akár különböző programok között.

A *Jegyzettömbbel* egyszerű, formázatlan szövegeket készíthetünk. Nagyszerűen használható weblapok, parancsfájlok és egyszerű szöveges üzenetek készítéséhez.

A *WordPad* formázott szöveget tartalmazó dokumentumok készítésére alkalmas. Segítségével a szövegbe képeket vagy más objektumokat is beszúrhatunk

A *Fedőlapszerkesztő* faxüzeneteink egyedi fedőlapjainak elkészítésére szolgál.

A *Karaktertáblával* megtekinthetjük a betűkészletek összes karakterét.

A *Windows kép- és faxmegjelenítő* képeket és faxüzeneteket jelenít meg. Akkor nyílik meg, ha duplán rákattintunk egy megfelelő formátumú kép- vagy faxfájlra.

A *Paint* nevezetű programmal egyszerűbb ábrákat és képeket rajzolhatunk. A rajzoláshoz többféle rajzeszközt és módosítható színpalettát biztosít.

A *Windows Media Playerrel* különféle hanganyagokat és zenéket hallgathatunk meg, valamint filmeket tekinthetünk meg. Lehetővé teszi audio CD-k írását is.

A *Windows Movie Makerrel* számítógépes formátumban rögzíthetünk filmeket, továbbá átszerkeszthetjük, és kísérőszöveggel vagy zenealáfestéssel láthatjuk el őket.

A *Hangrögzítővel* hangfelvételt rögzíthetünk mikrofonról vagy más eszközről, valamint elvégezhetünk néhány alapvető hangszerkesztési műveletet.

A *Címjegyzékben* partnereink adatait tárolhatjuk. Ezeket az adatokat később felhasználhatjuk e-mail vagy faxüzenetek küldéséhez.

A *Számológép* matematikai, trigonometriai stb. műveletek végzésére alkalmas.

Az *Aknakereső* egyike a Windows XP számtalan beépített játékprogramjának.

13.15. Fogalmak

Áttűnés – A film egyik jelenetének fokozatos átmenetele egy másik jelenetébe.

Beépülő modul – Olyan önmagában hasznavehetetlen kód, amely egy alkalmazásba beépülve valamilyen plusz szolgáltatást és/vagy beállítási lehetőséget biztosít.

Bekezdésformátum – Egy teljes bekezdésre érvényes formázás (pl. középre igazítás).

Formázatlan szöveg – Formázást egyáltalán nem tartalmazó szöveg (*.txt* kiterjesztés).

Formázott szöveg – Különféle karakter- és bekezdésformázásokat tartalmazó szöveg.

Idősáv – A videoszerkesztő alkalmazások egyik szolgáltatása, amely lehetővé teszi a jelenetek sorrendjének vonszolással való módosítását, az áttűnések létrehozását, valamint a hanganyagok filmhez történő hozzárendelését.

Ismét – A visszavont művelet ismételt végrehajtása.

Karakterformátum – Karakterekre érvényes formázás (pl. dőlt betű, aláhúzás, szín).

Képpont – A számítógépes grafikákat felépítő kisméretű, színes, elemi egység.

Klip – 1. A Windows Media Player által lejátszható médiaállomány. 2. A Windows Movie Makerrel szerkesztett film egy jelenete.

Kodek – Az audio- és videojel analóg és digitális formátum közötti átalakítását, valamint tömörítésüket elvégző szoftver és/vagy hardvereszköz.

Médiaállomány – Mozgóképet, videofilmet, hanganyagot, zenét stb. tartalmazó fájl.

Parancsfájl (kötegfájl) – Olyan *.bat* vagy *.cmd* kiterjesztésű formázatlan szövegfájl, amely több, az operációs rendszer által végrehajtandó utasítást tartalmaz.

Tabulátorpozíció – Szövegszerkesztő programokban a lap egy olyan vízszintes pozíciója, ahová a szövegkurzor a TAB billentyű leütésére kerül.

Vágás – A videofilm jelenetei közötti váltás.

Visszavonás – A felhasználó által utoljára végrehajtott művelet meg nem történtté tétele. E parancs általában a programok *Szerkesztés* menüjében található.

14. fejezet

Tippek és trükkök

Ebben a fejezetben a Windows XP néhány haladóbb szintű – néha kicsit nehezebben megtalálható – szolgáltatásáról és beállítási lehetőségéről lesz szó. Legyünk óvatosak és körültekintőek, ugyanis az itt ismertetett technikák között akad olyan, amelynek helytelen alkalmazása súlyos következményekkel járhat (ezeket bomba ikonok jelzik).

14.1. Lemezek karbantartása

A számítógép néhány hétnyi vagy hónapnyi használata után az operációs rendszert tartalmazó merevlemezen vagy partíción elkerülhetetlenül különféle *felesleges fájlok* gyűlnek össze. Ezek eltávolításához használjuk a *Lemezkarbantartó* segédprogramot (Start menü/Minden program/Kellékek/Rendszereszközök/Lemezkarbantartó). Itt válasszuk ki a karbantartani kívánt meghajtót, majd jelöljük ki a törlendő fájlokat. A *„telepítési naplófájloktól"* és az *„ideiglenes fájloktól"* nyugodtan megszabadulhatunk. A *„Downloaded Program Files"* és *„Temporary Internet Files"* mappákban található fájloktól is megválhatunk, de ekkor a már korábban letöltődött internetes weboldalakat újra meglátogatva ismét meg kell majd várnunk azok összes elemének

letöltődését. A *Lomtárban* az általunk törölt fájlok és mappák találhatóak, így ezek megsemmisítése felől könnyen dönthetünk. Miután kipiáltuk a megfelelő elemeket, az „OK" gombra kattintva megkezdhetjük a karbantartást.

Ha számítógépünket már hónapok óta rendszeresen használjuk, vagy ha sok alkalmazást telepítettünk és távolítottunk el, akkor gyakran előfordul, hogy bizonyos fájlok több helyet foglalnak el, mint amennyit feltétlenül szükséges. Az is megesik, hogy egyazon programhoz tartozó fájlok a merevlemez egymástól távoli részeire kerülnek, ami jelentősen lassítja az adott program működését. Mindezen problémák orvoslására a *Lemeztöredezettség-mentesítő* nevű segédprogram szolgál (Start menü/Minden program/Kellékek/Rendszereszközök/Lemeztöredezettség-mentesítő). Ebben válasszuk ki a töredezettségmentesíteni kívánt meghajtót, majd kattintsunk az *„Elemzés"* gombra. Ekkor a program viszonylag rövid állapotfelmérés után megmondja, hogy érdemes-e a művelet elvégzése. Ha igen, akkor nyomjuk meg a *„Töredezettségmentesítés"* gombot. Készüljünk fel rá, hogy a művelet végrehajtása akár órákat is igénybe vehet – de a *„Leállítás"* gombbal bármikor félbeszakítható. A művelet alatt lehetőleg ne végezzünk más tevékenységet a számítógéppel.

14.2. CD-beállítások

Alapértelmezés szerint a meghajtóba helyezett CD-lemezek „elindulnak", azaz:

- A zenei CD-k lejátszásra kerülnek a Windows Media Player programmal.
- Az úgynevezett *autostartos* CD-lemezekről futni kezd valamilyen program.
- Más tartalmú vagy típusú CD-k esetében a rendszer rákérdez a teendőkre.

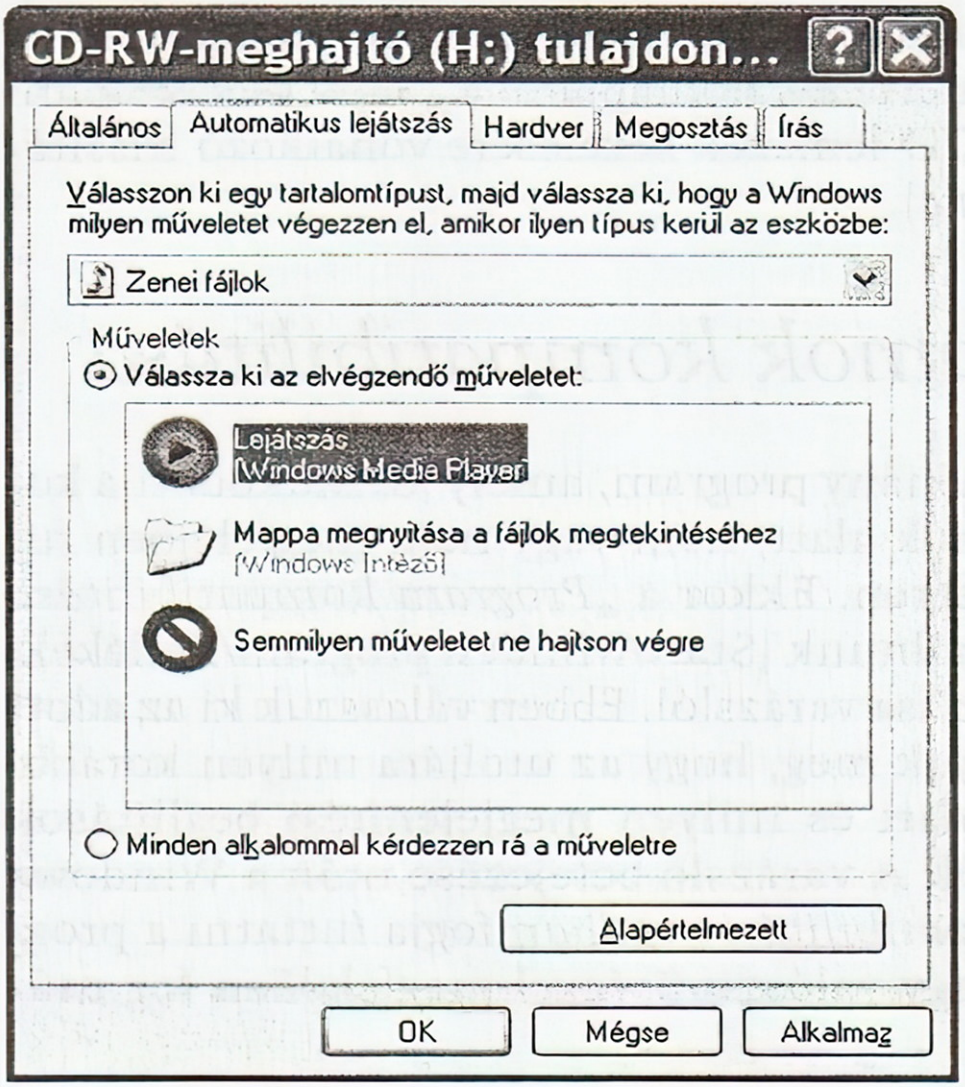

14.1. ábra. *Egy CD meghajtó automatikus lejátszási tulajdonságai*

E viselkedésmódok bármelyikét szabadon felülbírálhatjuk. Ehhez nyissuk meg a Sajátgép ablakot, és a megfelelő CD (vagy DVD) meghajtó helyi menüjéből válasszuk a *„Tulajdonságok"* pontot. A megjelenő dialógusablakban lépjünk át az *„Automatikus lejátszás"* oldalra (l. a 14.1. ábrát). Itt a kombinált listadobozból kiválaszthatjuk a megfelelő tartalomtípust, a *„Műveletek"* részben pedig megadhatjuk, hogy az ilyen tartalmú CD-k behelyezése esetén a rendszer rákérdezzen a teendőkre, vagy pedig mindig egy bizonyos műveletet hajtson végre.

Néha sajnos előfordul, hogy amikor egy gyári CD-lemezről próbálunk futtatni egy programot, felszólítást kapunk az eredeti lemez behelyezésére, noha az már rég a meghajtóban van. Ez

a Windows XP egy ismert hibája, amelynek elhárításához töltsük le a Microsoft internetes honlapjáról a *„SafeDisc"* védelmi rendszerrel ellátott CD-lemezek kezelésére vonatkozó frissítőfájlt (*updatesecdrv.exe*).

14.3. Programok kompatibilitása

Előfordulhat, hogy néhány program, amely jól működött a korábbi Windows verziók alatt, nem vagy nem megfelelően fut Windows XP rendszeren. Ekkor a *„Program kompatibilitása varázslót"* kell használnunk (Start/Minden program/Kellékek/Program kompatibilitása varázsló). Ebben válasszuk ki az adott programot, majd adjuk meg, hogy az utoljára milyen korábbi Windows változat alatt és milyen megjelenítési beállítások mellett működött jól. A varázsló befejezése után a Windows XP már az ún. *kompatibilitási módban* fogja futtatni a programot, amely így nagy valószínűséggel megfelelően fog működni.

14.4. Biztonsági másolat készítése és visszaállítása

A számítógépen található fájlokról érdemes néha biztonsági mentést készítenünk, mert így azokat visszaállíthatjuk a rendszer vagy a merevlemez esetleges meghibásodása, vagy véletlen törlésük esetén. Nyissuk meg a *„Biztonsági másolat vagy visszaállítás varázslót"* (Start menü/Minden program/Kellékek/Rendszereszközök/Biztonsági másolat). A dialógusablak második lapján mondjuk meg, hogy a mentést készíteni, vagy visszaállítani szeretnénk-e.

- Mentés készítéséhez válasszuk ki, hogy csak a saját vagy az összes felhasználó dokumentumait és beállításait, vagy a számítógép összes információját, vagy pontosan az általunk megadott fájlokat szeretnénk-e elmenteni. Utána adjuk meg a mentés helyét és nevét, majd a mentés típusát (egyszeri mentés, mentés a fájlok megváltozása esetén, naponkénti mentés stb.). Kattintsunk a *„Speciális"* gombra. A következő lapon bekapcsolhatjuk a mentés ellenőrzését (ajánlott) és tömörítését. Ezután meg kell mondanunk, hogy az új mentést az esetleg már létező korábbi mentéshez kapcsoljuk, vagy pedig lecseréljük-e a régit az újjal. Végül adjuk meg a mentés készítésének időpontját (a *„Most"* opció ajánlott), kattintsunk a *„Befejezés"* gombra, majd a művelet megkezdődik.
- Mentés visszaállításához válasszuk ki a visszaállítandó mentésfájlt (ehhez ki kell bontanunk a bal oldali listában található valamelyik elemet, és kipipálnunk a „legbelső" tétel előtti négyzetet). Kattintsunk a *„Speciális"* gombra. A következő lapon adjuk meg, hogy az eredeti helyre, más helyre vagy egy adott mappába kerüljenek-e a visszaállított fájlok. Ezután mondjuk meg, hogy a visszaállított fájlok felülírják-e a már létezőket vagy sem. A következő lapon hagyjuk változatlanul az alapbeállítást. Végül kattintsunk a *„Befejezés"* gombra, és a művelet megkezdődik.

14.5. Rendszerinformáció

Számítógépünk hardveres és szoftveres összetevőinek, és ezek tulajdonságainak megtekintéséhez a *Rendszerinformáció* nevű segédprogramot használhatjuk (Start menü/Minden program/Kellékek/Rendszereszközök/Rendszerinformáció). A másik lehetőség, hogy futtatjuk a „Windows" mappa „System32" nevű

almappájában található *„dxdiag.exe"* nevű fájlt. Az ekkor megjelenő *„DirectX diagnosztikai eszköz"* című dialógusablakban a rendszerösszetevőkön és beállításokon túl a *DirectX* program paramétereit is láthatjuk.

14.6. Rendszer-visszaállítás

A Windows XP mindennap és minden fontosabb esemény (pl. új hardver telepítése) alkalmával létrehoz egy ún. *visszaállítási pontot*. Ha a rendszer működésében hibákat tapasztalunk, akkor visszaállíthatjuk a rendszert az egyik ilyen ponthoz tartozó korábbi rendszerállapotba. Saját visszaállítási pontok létrehozásához, és a létező pontokhoz történő visszatéréshez a *Rendszer-visszaállítás* segédprogramot használhatjuk (Start menü/Minden program/Kellékek/Rendszereszközök/Rendszer-visszaállítás).

14.7. Meghajtó konvertálása NTFS formátumra

A Windows XP segítségével bármikor átalakíthatunk egy FAT fájlrendszert használó merevlemezt vagy merevlemez-partíciót NTFS formátumúvá. Ehhez először indítsuk el a *Parancssor* programot (Start menü/Minden program/Kellékek/Parancssor), majd gépeljük be (idézőjelek nélkül) a *„convert meghajtóbetűjel: /fs:ntfs"*, majd üssük le az ENTER billentyűt (a meghajtóbetűjel helyére természetesen C, D, E stb. betűt kell írnunk). A művelet akár órákat is igénybe vehet.

FIGYELEM! *Gondoljuk meg jól az átalakítást, mert a Windows XP-vel az NTFS fájlrendszer többé nem alakítható vissza FAT formátumúvá. További szempont lehet, hogy a Windows 95/98/ME rendszerek nem képesek kezelni az NTFS fájlrendszert. A művelet megkezdése előtt* ***az átkonvertálandó meghajtóról feltétlenül mentsünk el minden fontos adatot*** *más meghajtóra, mert egy ekkor bekövetkező áramszünet vagy rendszerhiba az egységen tárolt összes adatot megsemmisítheti!*

14.8. Felügyeleti eszközök

A Windows XP sok olyan beállítási lehetőséget is tartalmaz, amelyek alapértelmezés szerint el vannak rejtve. Ezek megjelenítéséhez kattintsunk jobb egérgombbal a *Start gombra*, válasszuk ki a *„Tulajdonságok"* menüpontot, nyomjuk meg a *„Testreszabás"* gombot, majd a megjelenő dialógusablakban lépjünk át a *„Speciális"* nevű lapra. Itt a *„Start menü elemei"* feliratú részben keressük meg a *„Rendszer felügyeleti eszközei"* tételt, és jelöljük be az ez alatti *„Megjelenítés a Minden program és a Start menü helyeken"* opciót. Fogadjuk el a változtatásokat az „OK" gombbal. Innentől kezdve, a Start menüben megjelenik egy *„Felügyeleti eszközök"* nevű lista is. Ebből többek között elérhetjük:

- Az *eseménynaplót*, mely felsorolja az összes alkalmazásokkal, rendszerrel és biztonsággal kapcsolatos eseményt.
- A *helyi biztonsági házirendet*, mely lehetővé teszi a felhasználók/szoftverek jogainak módosítását, valamint egyéb biztonsági beállítások megadását.
- A *szolgáltatásokat*, ahol megadható a rendszer szolgáltatásainak indítási módja (automatikus, kézi, letiltva), és ahonnan ezek azonnal elindíthatók/leállíthatók.

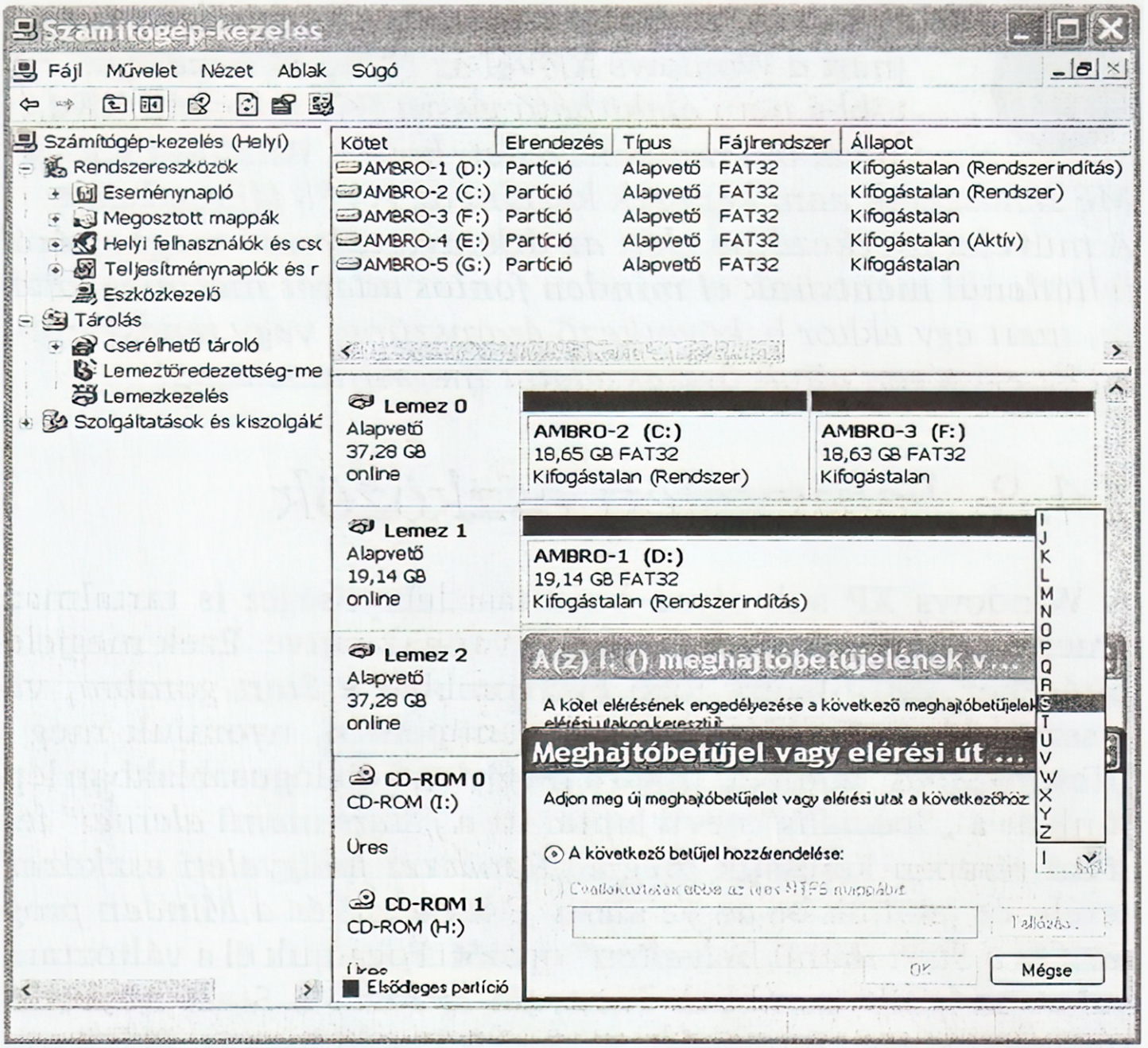

14.2. ábra. *Egy CD meghajtó betűjelének módosítása*

- A *számítógép-kezelést*, ahol – sok más mellett – beállíthatjuk a meghajtókhoz rendelt betűjeleket. Ehhez válasszuk a *„Tárolás"* elem *„Lemezkezelés"* tételét. Ekkor az ablak jobb oldali alsó területén láthatóvá válnak az egyes meghajtók és azok partíciói. Merevlemezek esetén a *jobb oldali felső* listában, míg CD/DVD esetén a *jobb oldali alsó* listában kattintsunk jobb gombbal a meghajtó ikonjára, és a helyi menüből válasszuk a *„Meghajtóbetűjel és eléré-*

si útvonal módosítása" menüpontot. A megjelenő dialógusablakban a *„Módosítás"* feliratú gombra kattintva megváltoztathatjuk a betűjelét (l. a 14.2. ábrát). A meghajtóbetűjel módosítást lehetőség szerint a *felhasználói programok telepítése előtt* végezzük el!

FIGYELEM! *Csak akkor módosítsuk a felügyeleti eszközök listából elérhető bármelyik beállítást, illetve csak akkor hajtsunk végre innen elérhető bármilyen műveletet, ha egészen pontosan tudjuk, hogy tettünknek milyen következményei lesznek vagy lehetnek! Meggondolatlanságunkkal súlyos károkat okozhatunk.*

14.9. Rendszerkonfigurációs segédprogram

A Start menü *„Futtatás"* tételére kattintva, majd az *„msconfig"* szót a *„Megnyitás"* feliratú mezőbe begépelve, és az ENTER billentyűt leütve elindíthatjuk a Windows XP *Rendszerkonfigurációs segédprogramját*. Ebben megadható, hogy a számítógép bekapcsolásakor a rendszer szokásos, hibakeresési vagy szelektív módban induljon-e el (*„Általános"* lap), itt beállíthatjuk a Windows bizonyos rendszerfájljainak tartalmát (*„.INI"* lapok), valamint ugyanitt választhatjuk ki a futtatandó rendszerszolgáltatásokat (*„Szolgáltatások"* lap) és a rendszer indításakor automatikusan elindító felhasználói- és eszközillesztő programokat (*„Automatikus indítás"* lap). Számítógépünket lelassíthatja, ha túl sok program kezd el futni a rendszerindításkor – érdemes hát különös figyelmet szentelnünk az „Automatikus indítás" lap tartalmának és *letiltatnunk* a szükségtelen programok futtatását (14.3. ábra).

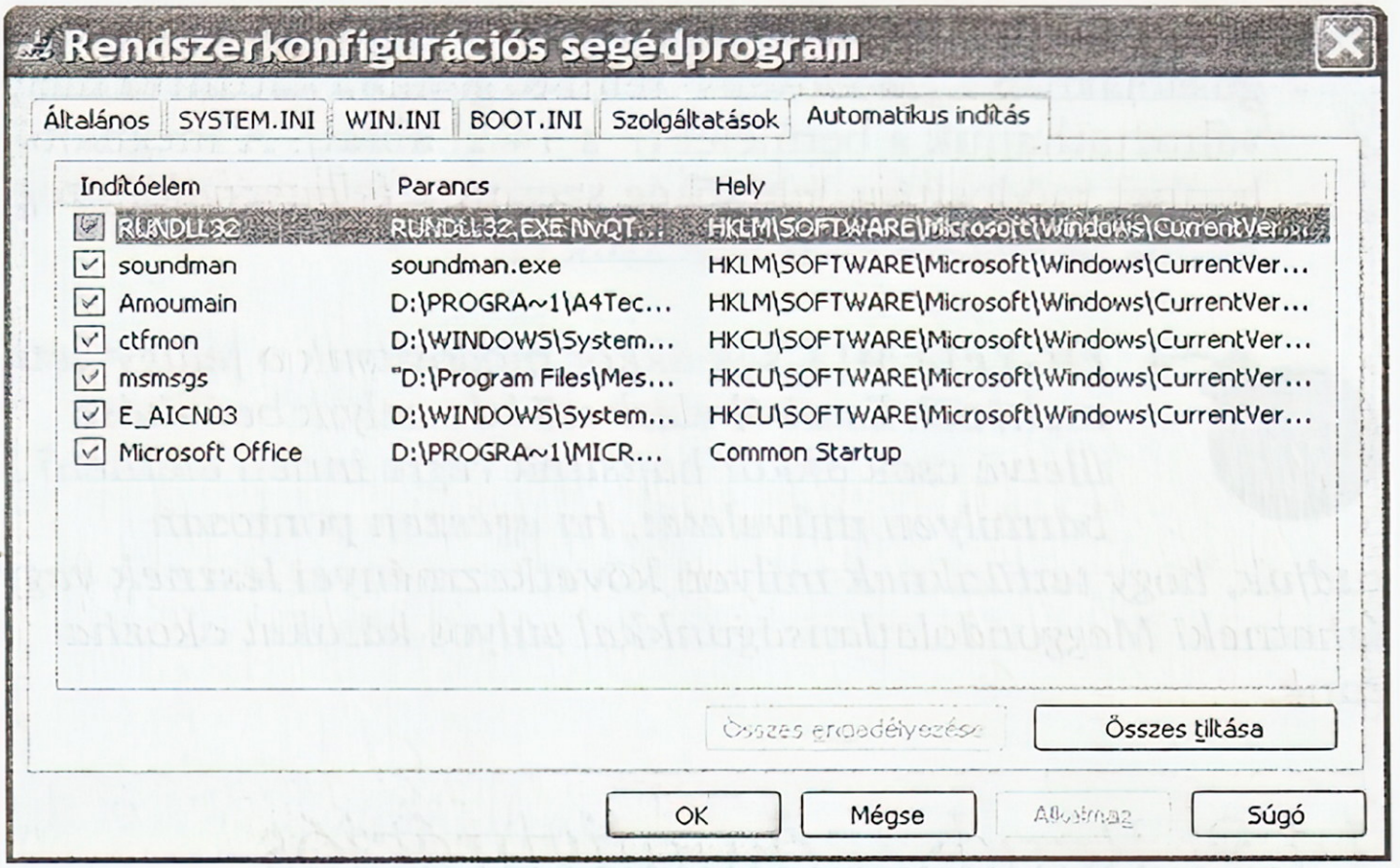

14.3. ábra. *A Rendszerkonfigurációs segédprogram „Automatikus indítás" nevű lapja*

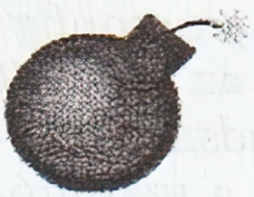

FIGYELEM! *Legyünk elővigyázatosak, mert a rendszerkonfigurációs segédprogram opcióinak szakszerűtlen beállításával komoly problémákat idézhetünk elő.*

14.10. A Windows Messenger kikapcsolása

A Windows XP alapbeállításai szerint a Windows Messenger kommunikációs program (lásd 12.8. fejezet) folyamatosan fut a háttérben, számunkra láthatatlan módon. Ez sok esetben lassítja más internetes szolgáltatások működését. Ezért azoknak, akik nem kívánják használni ezt a programot, érdemes lehet

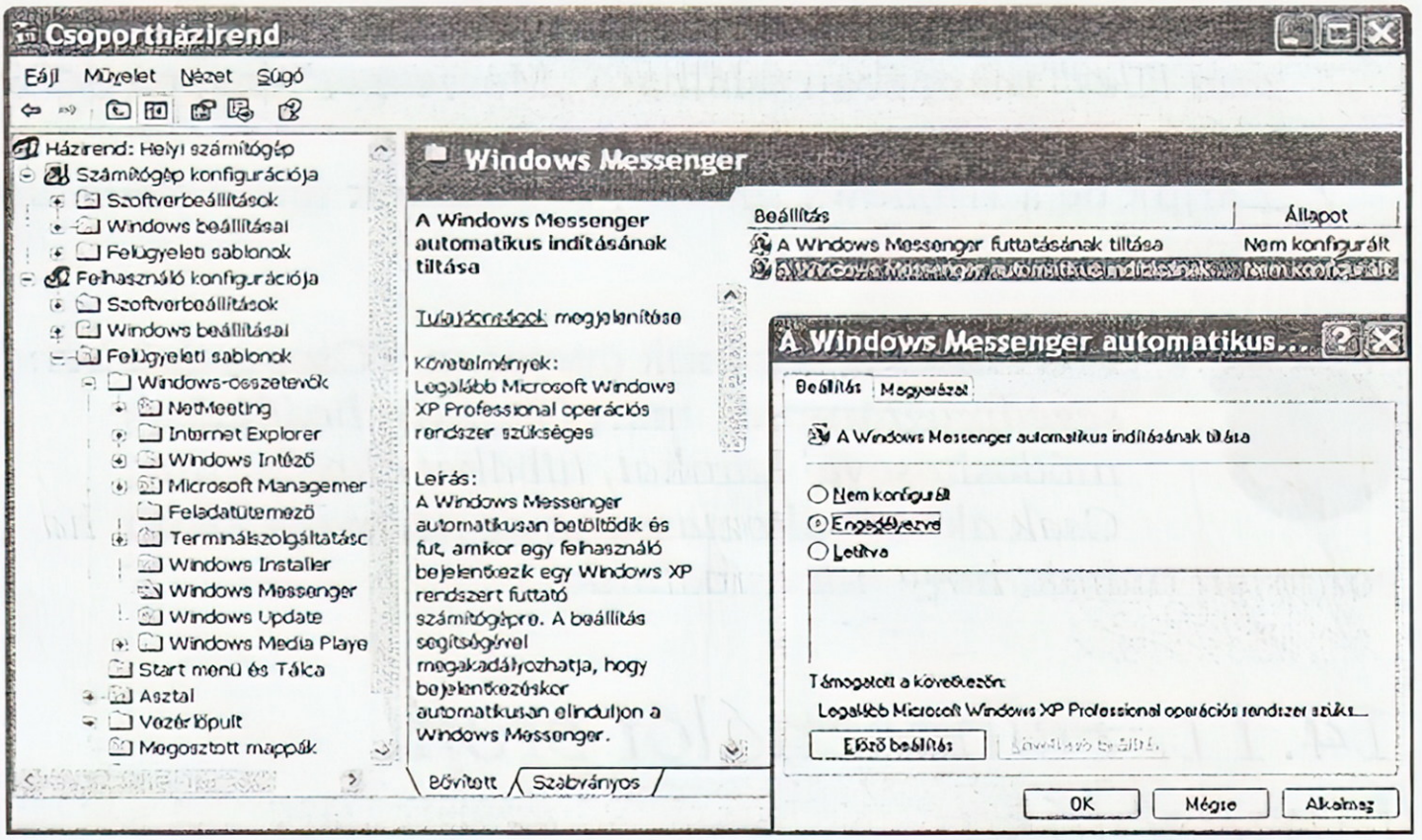

14.4. ábra. *A Csoportházirend segédprogrammal számtalan rejtett Windows-beállítást módosíthatunk*

letiltani ennek háttérbeli működését (ha később mégis szükség van a programra, egyszerűen futtassuk a programlistából):

1. A Start menü *„Futtatás"* szolgáltatásával futtassuk a *„gpedit.msc"* fájlt, aminek hatására elindul a *Csoportházirend* nevű segédprogram (lásd 14.4. ábra).
2. A bal oldali listában keressük meg és jelöljük ki a *„Felhasználó konfigurációja / Felügyeleti sablonok / Windows összetevők / Windows Messenger"* bejegyzést.
3. Kattintsunk jobb egérgombbal *„A Windows Messenger automatikus indításának tiltása"* tételre. Az előugró helyi menüből válasszuk a *„Tulajdonságok"* pontot. Ekkor megjelenik a 14.4. ábra jobb alsó részén látható dialógusablak.
4. Jelöljük be itt az *„Engedélyezve"* opciót, majd kattintsunk az *„OK"* gombra.
5. Zárjuk be a *Csoportházirend* segédprogramot.

6. Lépjünk be a *Windows Intézőbe* és módosítsuk a *„Program Files"* mappában található *„Messenger"* mappa nevét *„Messenger.off"*-ra.
7. Zárjuk be a *Windows Intézőt,* és indítsuk újra a számítógépet.

FIGYELEM! *Bánjunk óvatosan a Csoportházirend segédprogrammal, mert bizonyos beállítások módosításával károkat, hibákat okozhatunk. Csak akkor változtassunk az itteni opciókon, ha pontosan tudjuk, hogy mit csinálunk.*

14.11. Felhasználói profil lemásolása

Egy új felhasználói fiókot létrehozva (lásd 11.13. fejezet) az a Windows telepítése után szokásos állapotot mutatja: minden beállítás az alapértelmezés szerinti, és a korábban már telepített programok jelentős része is hiányzik. Ha azt szeretnénk, hogy az új fiók is pontosan ugyanúgy működjön és nézzen ki, mint az eredeti, akkor le kell másolnunk az eredeti fiók beállításait leíró *felhasználói profilt*. Mindezt az alábbi módon tehetjük meg (nagyon fontos, hogy egyetlen lépést se hagyjunk ki!):

1. Indítsuk el a *Windows Intézőt*, majd keressük meg benne a *„C:\Documents and Settings\Név"* nevű mappát (a *„Név"* helyén persze a mostani fiókunk neve áll).
2. Kattintsunk rá a mappa nevére jobb egérgombbal, és válasszuk az előugró helyi menü *„Tulajdonságok"* pontját.
3. A megjelenő dialógusablakban lépjünk a *„Megosztás"* lapra (lásd 14.5. ábra), és ellenőrizzük, hogy nincs-e bejelölve a *„Saját használatúvá tétel"* opció. Ha be van, akkor kapcsol-

juk ki, és az „*OK*" gombra kattintva zárjuk be az ablakot. Ezt a szolgáltatást a művelet végén visszakapcsolhatjuk.

TIPP *A „Saját használatúvá tétel" szolgáltatás azt biztosítja, hogy a fiókunk egyes adataihoz más felhasználók ne férhessenek hozzá a saját fiókjukból. Ez az egyébként hasznos lehetőség meggátolja a felhasználói profil lemásolását, ezért átmenetileg ki kell kapcsolnunk.*

4. A 11.13. fejezetben megismert módszerrel készítsünk egy rendszergazdai vagy korlátozott jogosultságokkal rendelkező felhasználói fiókot, aminek azt a nevet adjuk, amit majd a bejelentkező-képernyőn látni szeretnénk. Ez lesz az új fiók.

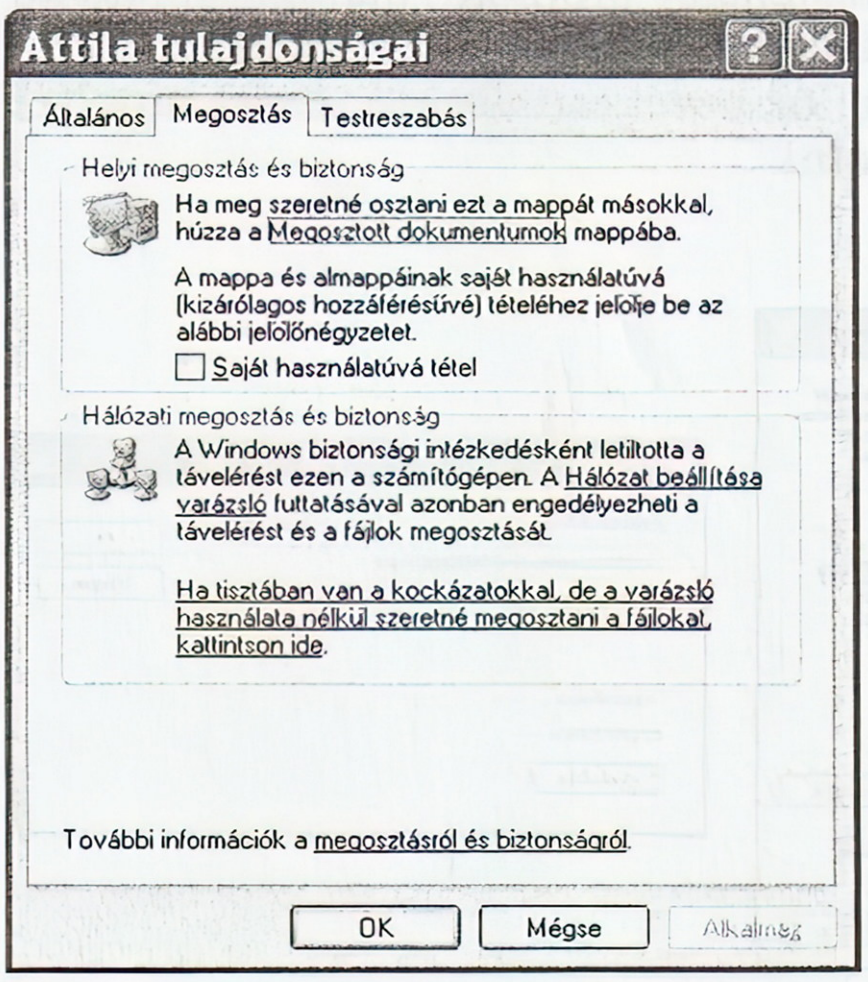

14.5. ábra. *Egy mappa megosztási beállításai*

5. Jelentkezzünk be az új fiókba (4.2. pont), hogy az ténylegesen is létrejöjjön.
6. Indítsuk újra a számítógépet.
7. Készítsünk egy új rendszergazda fiókot, amelynek a neve tetszőleges lehet (mi most nevezzük próbának). Ezt az ideiglenes fiókot az eljárás végén törölhetjük.
8. Jelentkezzünk be ebbe az átmeneti fiókba is, hogy ez is ténylegesen létrejöjjön.
9. Indítsuk ismét újra a számítógépet.
10. Jelentkezzünk be a próba fiókba.
11. A klasszikus nézetű Vezérlőpult *„Rendszer"* ikonjára kattintva nyissuk meg a *„Rendszertulajdonságok"* dialógusablakot, és lépjünk annak *„Speciális"* lapjára.
12. Kattintsunk a *„Felhasználói profil"* részben a *„Beállítások"* gombra.
13. A megjelenő *„Felhasználói profilok"* dialógusablakban (lásd 14.6. ábra bal fele) jelöljük ki azt a felhasználói profilt (azaz az eredeti fiók nevét tartalmazó tételt), amelyet le szeretnénk másolni.

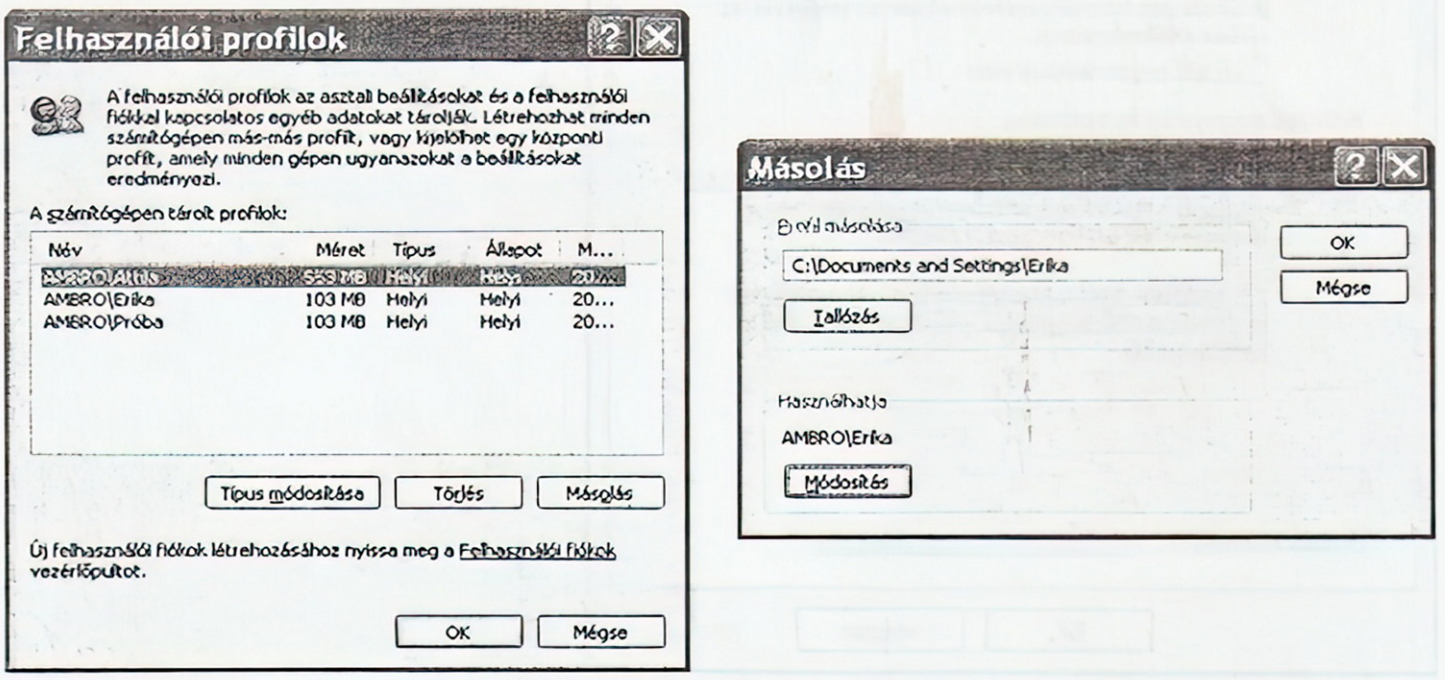

14.6. ábra. *Egy felhasználói profil lemásolása*

14. Kattintsunk a *„Másolás"* gombra, és előtűnik egy új ablak (14.6. ábra jobb fele).
15. Itt nyomjuk meg a *„Tallózás"* gombot, majd az előbukkanó ablakban keressük meg és jelöljük ki a *„C:\Documents and Settings\Név"* mappát (a „Név" helyén most az új fiókunk neve álljon!), aztán az ablakot zárjuk be az *„OK"* gombbal.
16. A *„Használhatja"* részben nyomjuk meg a *„Módosítás"* gombot (lásd 14.6. ábra jobb fele).
17. A most megjelenő ablak mezőbe írjuk be új fiókunk nevét, aztán kattintsunk a *„Névellenőrzés"* gombra. Ez után az *„OK"* gombbal zárjuk be ezt az ablakot is.
18. A *„Másolás"* ablak tartalmának most nagyjából úgy kell kinéznie, mint ahogy az a 14.6. ábra jobb felén látható. Ha minden rendben, kattintsunk az *„OK"*-ra.
19. A Windows lemásolja a profilt. Ez általában 1-2, de akár 10 percet is igénybe vehet.
20. Indítsuk újra a számítógépet és ellenőrizzük le mind a régi, mind az új fiókot.

TIPP *Ha az új fiók olyan jelszót kér, amit nem ismerünk, akkor lépjünk be az eredeti fiókunkba, és ott a Vezérlőpultot használva módosítsuk az új fiókunk jelszavát (lásd 11.13. pont).*

21. A próba fiókot kitörölhetjük.
22. Ellenőrizzük le, hogy az új fiókban minden szükséges mappához és fájlhoz van-e hozzáférése a felhasználónak (megnyithatók-e a mappák és futtathatók-e a fájlok). Ha nem, olvassuk el a 14.12. alfejezetet.
23. Levelezőprogram használata esetén ne felejtsük el azt átállítani az új fiókban, hogy ott ne a mi, hanem a fiók használójának leveleit töltse le.

FIGYELEM! *Ez a könyvben ismertetett legösszetettebb és legveszélyesebb művelet. Ha rosszul hajtjuk végre, az olyan súlyos kárt okozhat, mely esetleg a Windows újratelepítését is szükségessé teheti. Ezért ha bármelyik pontnál elbizonytalanodunk, kérjük egy hozzáértő személy segítségét!*

14.12. Felhasználói jogosultságok beállítása

Amennyiben több felhasználói fiókunk is van, úgy beállítható, hogy mely fiókból mely mappákhoz és fájlokhoz lehessen hozzáférni. Így szabályozható az egyes felhasználók fájlhozzáférési jogosultsága. Mindezt csak egy rendszergazda fiókból tehetjük meg.

1. Jelentkezzünk be egy rendszergazda fiókba.
2. Ellenőrizzük le, hogy az a mappa vagy fájl, amelynek a hozzáférési beállításait módosítani kívánjuk, nincs-e saját használatba véve. Erről az előző alfejezetben már szó esett – az opciót átmenetileg természetesen most is ki kell kapcsolnunk.
3. A klasszikus nézetű *Vezérlőpulton* kattintsunk a *„Mappa beállításai"* ikonra.
4. Az előtűnő *„Mappabeállítások"* dialógusablakban lapozzunk a *„Nézet"* oldalra.
5. Itt a *„Speciális beállítások"* nevű listában töröljük az *„Egyszerű fájlmegosztás használata (ajánlott)"* négyzet jelölését. Ezt az opciót a művelet végén érdemes visszakapcsolni.
6. Nyissuk meg a *Windows Intézőt*, keressük meg benne a kérdéses mappát vagy fájlt, és annak helyi menüjéből (jobb kattintás) válasszuk ki a *„Tulajdonságok"* pontot.
7. A megjelenő dialógusablakban lapozzunk a csak ilyenkor elérhető *„Biztonság"* oldalra (lásd 14.7. ábra).

14.7. ábra. *Egy mappa biztonsági-hozzáférési beállításai*

8. Válasszuk ki a felső listából annak a felhasználónak (fióknak) a nevét, akinek módosítani szeretnénk az adott mappával vagy fájllal kapcsolatos jogait. Ha ez nem szerepel a listában, akkor kattintsunk a *„Hozzáadás"* gombra, írjuk be az új ablak üres mezőjébe a fióknevet, kattintsunk a *„Névellenőrzés"* gombra, majd az *„OK"* gombbal zárjuk be ezt az új ablakot.
9. Az ablak alsó részének jelölőnégyzetei segítségével adjuk meg (*„Engedélyezés"* oszlop) vagy vonjuk meg (*„Megtagadás"* oszlop) a kívánt jogokat.
10. Az *„OK"* gombokkal zárjuk be az ablakokat.
11. Ne felejtsük el visszaállítani az *Egyszerű fájlmegosztást*.

TIPP *Ha egy mappa jogosultságait állítjuk át, úgy az csak rá és almappáira vonatkozik – a mappabeli fájlok jogosultsága nem módosul. Ezért ha a fájlok jogosultságát is módosítani szeretnénk, akkor jelöljük ki azokat egyszerre, majd járjunk el a 7–10 pontok szerint.*

14.13. Összefoglalás

A Windows XP segédprogramjainak túlnyomó többségét a programlista *„Kellékek"/„Rendszereszközök"* almenüjéből érhetjük el. E programokkal *karbantarthatjuk* a lemezmeghajtók tartalmát, *biztonsági másolatokat* készíthetünk a fontos fájlokról, *visszaállíthatjuk a rendszert* egy korábbi állapotába, *lekérdezhetjük* a számítógép hardveres és szoftveres elemeinek tulajdonságait, *kompatibilitási módban* futtathatunk felhasználói alkalmazásokat stb. A Start menü különleges beállítása után elérhetővé válik belőle a *„Felügyeleti eszközök"* nevű lista, amellyel fontos rendszerbeállításokat módosíthatunk. Hasonló célt szolgál az *„msconfig"* paranccsal futtatható *Rendszerkonfigurációs segédprogram* is.

14.14. Fogalmak

Autostart – Olyan CD-lemez, amelyről a behelyezése után egy program automatikusan futni kezd. Az ilyen lemezek tartalmaznak egy *„autorun.inf"* nevű fájlt.

DirectX – Olyan speciális, rendszerbe épülő célprogram, amely kibővíti a számítógép multimédiás szolgáltatásait és lehetőségeit. Többnyire a játékprogramok és a képszerkesztő alkalmazások igénylik jelenlétét.

Kompatibilitási mód – A Windows XP egy korábbi Windows verziót szimulálva futtatja az adott felhasználói alkalmazást.

Parancssor – Egy olyan ablak, amely az MS-DOS operációs rendszer szöveges felhasználói felületeként kezelhető.

Visszaállítási pont – Az operációs rendszer egy adott időpillanatban elmentett állapotának azonosítására szolgáló név.

Függelék

A Windows XP fontosabb billentyűparancsai

Általános billentyűparancsok

CTRL+C: Másolás a vágólapra
CTRL+X: Kivágás a vágólapra
CTRL+V: Beillesztés a vágólapról
CTRL+Z: Művelet visszavonása
CTRL+Y: Ismételt végrehajtás
DELETE: Törlés (az elem a Lomtárba kerül)
SHIFT+DELETE: Végleges törlés (az elem megsemmisül)
CTRL+vonszolás: Elem másolása
CTRL+SHIFT+vonszolás: Parancsikon létrehozása a kijelölt elemhez
F2: Elem átnevezése
CTRL+JOBB nyíl: Szövegkurzor mozgatása a következő szó elejére
CTRL+BAL nyíl: Szövegkurzor mozgatása az előző szó elejére
CTRL+LE nyíl: Szövegkurzor mozgatása a következő bekezdés elejére
CTRL+FEL nyíl: Szövegkurzor mozgatása az előző bekezdés elejére
CTRL+SHIFT+bármelyik nyíl: Szövegrész kijelölése
SHIFT+bármelyik nyíl: Több elem kijelölése
CTRL+A: Minden elem kijelölése
F3: Fájl/mappa keresése
ALT+ENTER: Elem tulajdonságainak megjelenítése
ALT+F4: Kilépés a programból
ALT+SZÓKÖZ: Helyi menü megjelenítése az aktív ablakban
CTRL+F4: Aktív dokumentum bezárása
ALT+TAB: Váltás a megnyitott ablakok között
F6: Képernyőelemek váltogatása egy ablakban vagy az Asztalon
F4: Címsáv lista megjelenítése a Sajátgép vagy a Windows Intéző ablakában
SHIFT+F10: Kijelölt elem helyi menüjének megjelenítése
CTRL+ESC: Start menü megjelenítése
ALT+menünév aláhúzott betűje: Adott menü megjelenítése

F10: Menüsor elérése az aktív programablakban
JOBB nyíl: A jobbra található menü vagy almenü megnyitása
BAL nyíl: A balra található menü megnyitása, vagy az almenü bezárása
F5: Aktív ablak frissítése
BACKSPACE: Egy szinttel feljebb található mappa megjelenítése
ESC: Aktuális feladat törlése
SHIFT: CD automatikus lejátszásának megakadályozása behelyezéskor

Windows billentyűzetről elérhető billentyűparancsok

Windows gomb: Start menü megjelenítése/elrejtése
Windows gomb+BREAK: Rendszertulajdonságok dialógusablak megjelenítése
Windows gomb+D: Asztal megjelenítése
Windows gomb+M: Minden ablak kis méretűre kapcsolása
Windows gomb+SHIFT+M: Kis méretre kapcsolt ablakok visszaállítása
Windows gomb+E: Sajátgép ablakának megnyitása
Windows gomb+F: Fájl vagy mappa keresése
Windows gomb+F1: Windows Súgó megjelenítése
Windows gomb+R: Futtatás dialógusablak megjelenítése
Windows gomb+U: Segédprogram-kezelő megnyitása

Párbeszédpanelek billentyűparancsai

CTRL+TAB: Oldalak lapozása előre
CTRL+SHIFT+TAB: Oldalak lapozása visszafelé
TAB: Lépegetés előre az elemek között
SHIFT+TAB: Lépegetés visszafelé az elemek között
ALT+aláhúzott betű: Adott parancs végrehajtása, vagy adott beállítás kiválasztása
ENTER: Alapértelmezett gombhoz vagy elemhez tartozó parancs végrehajtása
SZÓKÖZ: Jelölőnégyzet bejelölése
NYÍL gombok: Másik gomb kiválasztása, ha már egy gomb ki van jelölve
F1: Súgó megjelenítése

Tárgymutató

A, Á
A számítógép kikapcsolása ablak, 57
ablak
  áthelyezése, 74
  átméretezése, 76
  automatikus elrendezése, 183
  fogalma, 72, 85
  részei, 74–76
  típusai, 72
ablakszegély, 76
adatbiztonság, 36–37
adatfájl, 101
  megnyitása, 111–112, 118
adware, 211
Aknakereső, 280
aktív ablak, 80
aktiválás, *lásd* termékaktiválás
alapértelmezett
  gomb, *lásd* dialógusablak
  nyomtató, 195
alkalmazás, 69
állapotjelző sáv, 81
állapotsor, 76
almappa, 106
almenü, 92
animáció, 265
archiválandó fájlok, 102
Asztal, 23, 61
  beállításai, 171
  fogalma, 69
  háttere, 169
  karbantartása, 163
  megjelenése, 170
  megjelenítése, 178
  szerepe, 161
  testreszabása, 167
Asztaltéma, 168
áttűnés, 275
Audio CD
  készítése, 269
  tartalmának másolása, 268
Automatikus lejátszás, 27
Automatikus rendszer-helyreállítás, 41
Automatikus telepítés, 31
Azonnali közzététel a weben, 29

B
BACKSPACE billentyű, 21
bájt, 102, 144
bal egérgomb, 21
bekezdés, 253
  formátuma, 253
betűtípus, 190
billentyűkombináció, 22
billentyűparancs, 91, 298
billentyűzet, 21, 35, 190
billentyűzetkiosztás, 178
BIOS, 25, 49
biztonsági másolat, 288
byte, *lásd* bájt

C
CD-írás, 27, 133–136
CD-lejátszás, 267
  beállításai, 287
CD-ROM, 35
címjegyzék, 278
címsáv, 115
címsor, 74
ClearType technológia, 30
cookie, 247
Csatlakozás a következőhöz ablak, 232
csevegés, 226
csoportgomb, 178

Csoportházirend segédprogram, 28, 31, 295
csúszka, 83

D
dátum és idő beállítása, 213
DEL gomb, 39
dialógusablak
  alapértelmezett gombja, 78
  fogalma, 72
  mégse gombja, 78
  szülője, 77
  tulajdonságai, 76–77
DNS cím, 38, 46, 232
dokumentum
  faxolása, 140, 200
  gyors megnyitása, 149
  megnyitása, 110
  mentése, 112
  nyomtatása, 139
  utoljára használt, 149
Dokumentumok mappa, 138, 149
DOS, 16
DPI, 172
driver, 38
DualView, 30
dupla kattintás, 21
dupla kattintásos mód, 120
DVD-lejátszás, 267

E, É
educational, 211
Educational verzió, 40
egér, 21, 35, 191
egérmutató, 69
  módosítása, 191
egérművelet, 21
egy kattintásos mód, 120
egyszerű fájlmegosztás, 300
e-mail, 226
  fiók létrehozása, 238
  üzenet küldése csoportnak, 279
  üzenet létrehozása, 239
  üzenet megválaszolása, 242
energiagazdálkodás, 27, 217
ENTER billentyű, 21
erőforrás, 25
értékbeállító, 83
Eszközkezelő, 206
eszközkezelők, 26
eszköztár, 75, 95
  áthelyezése, 97

F
fájl
  áthelyezése, 123
  átnevezése, 122
  attribútumai, 102
  attribútumainak módosítása, 126
  CD-re írása, 135
  dátuma, 102
  elérési útvonala, 106, 108
  felülírása, 113
  fogalma, 100
  helyfoglalása, 104
  jogosultságai, 300
  keresése, 128
  kiterjesztése, 101
  másolása, 124
  mérete, 102
  neve, 101
  társítása, 102
  társításának módosítása, 121
  több fájl egyidejű kijelölése, 126–128
  törlése, 125
  végleges törlése, 137
fájlkiterjesztések megjelenítése, 121
Fájlok és beállítások átvitele, 28
fájlrendszer, 100
  fogalma, 42, 49
  titkosítása, 30
fájlszerkezet, 145
fájltípusok, 101, 112
FAT fájlrendszer

fogalma, 49
jellemzői, 43
FAT16 fájlrendszer, 42
FAT32 fájlrendszer, 17, 25, 42
fax
beállításai, 197
konfigurálása, 198
telepítése, 197
faxfedőlap, 254
Faxkonzol, 198, 201
Faxküldő varázsló, 199
faxolás, 139–140, 196–200
faxszolgáltatások rendszerösszetevő, 197
faxüzenet
fedőlapja, 197, 199
fogadása, 201
küldése, 198
küldése csoportnak, 279
megtekintése, 200
Fedőlapszerkesztő, 254
Feladatkezelő, 183
felbontás, 35
felhasználói felület, 54
fogalma, 69
vizuális hatásai, 208
felhasználói fiók, 53, 209
beállításai, 215
fogalma, 69
ikonjának megadása, 147–148
lemásolása, 296
felhasználói jogosultságok, 300
felhasználói profil, 296
felhasználói program, 14, 49
felhasználónév
Internet-kapcsolaté, 38, 46
felhasználóváltás, 26
feliratok, 81
felügyeleti eszközök, 291
felvevőeszköz, 35
formázás
fogalma, 49
forrógomb, 91, 99
főmenü, 75, 88
freeware, 211
FTP, 226, 237
Futtatás parancs és dialógusablak, 109, 149

G, GY
görgetősáv, 75
Gyors felhasználóváltás, 31, 55
engedélyezése/letiltása, 215
fogalma, 69
gyorsgomb, 82, 88, 95
Gyorsindítás eszköztár, 178, 186
gyorsindítás megjelenítése opció, 63
gyökérmappa, 105

H
hálózat
fogalma, 49, 225
kialakítása, 226
típusai, 225
Hálózat beállítása varázsló, 227
Hálózati kapcsolatok ablak, 227
hálózati kártya, 35
hálózatkezelés, 26
Hangerőszabályzó, 182, 186
hangkártya, 35
hangok, 265
rögzítése, 276
szerkesztése, 277
hangok és audioeszközök, 219
Hangrögzítő, 276
hardver, 15
hibásan működő, 203
összetevői, 206
telepítése, 202
tulajdonságai, 207
Hardver hozzáadása varázsló, 203
hardverigény, 33–36
háttértároló, 100
helyesírás-ellenőrzés, 241
helyettesítő karakter, 129
helyi menü, 94

hibernált állapot, 25, 58–59, 218
  fogalma, 69
hiperlink, 235
hírcsoport, 226, 243
Home Edition verzió, 18, 31
honlap, 234, 296

I, Í
IEEE 1394 port, 202
ikon, 70
  Asztalra helyezése, 161
  cseréje, 162
  elrejtése, 180
illesztőprogram, 26, 38, 49, 194, 203, 207
indítólemez, 39
Indítópult mappa, 151, 154
INSERT billentyű, 252
intelligens főmenü, 94
Internet
  beállításai, 237
  fogalma, 49, 225
  kapcsolódás, 233
  szolgáltatásai, 225
  telefon, 244
Internet Explorer, 29, 234
internetelérés, 49
internetes rádióadás hallgatása, 267
internetes telefonálás, 29, 36, 226
Internet-fiók
  fogalma, 49
internetkapcsolat, 38
  beállítása, 45
  felhasználóneve, 231
  jelszava, 231
  létrehozása, 230
  megosztása, 227, 229
  sebessége, 233
internetszolgáltató, 38, 230
IP cím, 38, 46, 232
IPSec, 30
írásvédett fájlok, 102
ismételt végrehajtás, 264

J
játékvezérlő, 192
Jegyzettömb, 251
jelölőnégyzet, 83
jelszó
  Internet-kapcsolaté, 38, 46, 231
  tömörített mappáé, 132
jobb egérgomb, 21

K
Kapcsolat nélküli fájlok és mappák, 29, 31
karakter, 38, 50
  formátuma, 253
Karaktertábla, 256
kattintás, 21
Kedvencek, 236
Kellékek mappa, 151
képek, 81
  diavetítése, 259
  megtekintése, 258
  rajzolása, 260
Képek mappa, 24
képernyő automatikus kikapcsolása, 58
Képernyő-billentyűzet, 28, 221
képernyőfelbontás, 171
képernyőkímélő, 170
képernyővédő, 58
képfrissítés, 35
képolvasó, 192
képpont, 260
kérdőjel ikon, 112
Keresés, 27, 149
készenléti állapot, 25, 57, 218
kijelentkezés, 26, 56, 70, 149
Kijelentkezés a Windowsból ablak, 55
kikapcsolás, 150
Kisegítő lehetőségek, 220
kisegítő lehetőségek, 28
klip, 266, 272
kombinált listadoboz, 82

kommunikáció, 15
kompatibilitási üzemmód, 26, 288
környezet-érzékeny feladatmenü, 27
közös munka, 29

L
lapfül, 84
lapméret, 196
lapolvasó, 35
legutóbb futtatott programok, 149
Legutóbbi dokumentumok, 149
Lemezkarbantartó, 285
lemezkép, 133
Lemeztöredezettség-mentesítő, 26, 286
Licencszerződés, 41
listadoboz, 82
Lomtár, 61, 136, 286
  fogalma, 70

M
mappa
  áthelyezése, 123
  átnevezése, 122
  attribútumainak módosítása, 126
  beállításai, 119
  elérése, 116
  elhelyezése az Asztalon, 167
  fogalma, 104
  jogosultságai, 300
  keresése, 128
  létrehozása, 121
  másolása, 124
  megnyitása, 112, 116
  megosztása, 228
  nézetei, 117
  saját használatúvá tétele, 296
  több mappa egyidejű kijelölése, 126
  törlése, 125
  tulajdonságai, 106–107
  végleges törlése, 137
Mappabeállítások dialógusablak, 119
mappaikon, 151, 165, 175
Media Player, 28, 265
médiaállomány, 265
Médiatár, 265
meghajtó
  fogalma, 104, 146
  karbantartása, 285
  megosztása, 228
  töredezettségmentesítése, 286
  tulajdonságai, 108
meghajtóbetűjel, 104
  módosítása, 292
Megjelenítés tulajdonságai dialógusablak, 168
megnyitási dialógusablak, 110–111
megosztás, 225
Megosztott dokumentumok mappa, 138
megosztott elemek használata, 229
memória, 34
  fogalma, 70
memóriakezelés, 25, 209
Mentés másként menüpont, 113
Mentés menüparancs, 113
mentési dialógusablak, 112
menü, 88, 89
MENÜ billentyű, 21
menüelem, 89
menüparancs, 92
menüpont, *lásd* menüelem
menütétel, *lásd* menüelem
merevlemez, 35
  fogalma, 50
Microsoft.NET, 29
Minden program menütétel, 149, 150
modem, 35
monitor, 35
  fogalma, 70
Movie Maker, 271
multitaszk, 17
munkacsoport
  fogalma, 44, 50
  nevének megadása, 44
munkaterület, 76

N, NY
Nagyító, 28, 221
Narrátor, 28, 221
NET Passport, 216, 244
nézetek, 117
NTFS fájlrendszer, 17, 25, 31
  fogalma, 50
  jellemzői, 43
  konvertálás NTFS-re, 290
NTFS4 fájlrendszer, 42
NTFS5 fájlrendszer, 42
nyelv, 178
Nyelvi eszköztár, 178, 186
NYÍL billentyűk, 22
nyomógomb, 82
nyomtatás, 139
  Internet Explorerből, 237
  megszakítása, 195
  minősége, 196
  Outlook Express-ből, 242
  priorítása, 195
  WordPad-ből, 254
nyomtatási feladat, 195
nyomtató, 35, 193
  alapértelmezett, 195
  megosztása, 228
  telepítése, 193
  tulajdonságai, 195
Nyomtatók és faxok mappa, 149, 193, 197
nyomtatóport, 193

O, Ó
OEM verzió, 40, 50, 211
operációs rendszer
  alapértelmezett, 209
  fejlődése, 16–18
  fogalma, 13, 50
  kiválasztása, 53
órajel, 34
Outlook Express, 29, 238, 240

P
Paint, 260
panel, 81
parancsikon, 61, 108, 151
  áthelyezése és másolása, 151
  átnevezése, 165
  átnevezése és törlése, 152
  automatikus futtatása, 151
  elhelyezése a Tálcán, 181
  fogalma, 70
  készítése Internet-kapcsolathoz, 231
  létrehozása, 151, 163
  rendezése, 166
  törlése, 165
partíció
  fogalma, 3750
  létrehozása, 41
  törlése, 41
Plug and Play szabvány, 26, 193, 202
processzorkezelés, 209
Professional verzió, 18, 31, 54
programablak
  fogalma, 72
  kikapcsolás gombja, 75
  kis méret gombja, 74
  részei, 73
  teljes méret gombja, 75
programfájl, 100
  automatikus indítása, 153
  bezárása, 184
  futtatási kompatibilitási módban, 288
programikon, 74
programindítás, 63, 149
Programkalauz, 32
programok telepítése és eltávolítása, 210
programváltás, 64

R
rádiógomb-csoport, 83
regisztráció, 45, 50
regisztrációs kód, 38
rejtett fájlok, 102
  megjelenítése, 121
rendezési szempont, 118
rendszer javítása szolgáltatás, 41
rendszeresemény, 77
rendszerfájlok, 30, 102
rendszerfelügyelet, 31
rendszergazda
  fogalma, 44, 50
  jelszavának megadása, 44
rendszerindítás, 52
  CD-ről, 38–39
  flopiról, 40
Rendszerinformáció, 289
Rendszerkonfigurációs segédprogram, 293
rendszerleállítás, 59
rendszermag, 24
rendszerösszetevő, 213
rendszertulajdonságok, 205
Rendszer-visszaállítás, 209, 290
rögzített program, 148

S
Sajátgép, 27, 114, 149
sávkurzor, 83
Segédprogram-kezelő, 221
shareware, 211
SHIFT billentyű, 21
Start gomb, 62, 177
  fogalma, 70
Start menü, 24
  fogalma, 70
  klasszikus nézete, 156–158
  programlistája, 150
  programlistájának szerkezete, 147–150
  tartalma, 152
  testreszabása, 155
Súgó, 28, 64, 149

SZ
szabad hely, 108
számítástechnikai fogalmak gyűjteménye, 66
számítógép teljesítménye, 25, 209
számítógépnév, 206, 227
Számológép, 279
számrendszer, 280
színmélység, 171
színminőség, *lásd* színmélység
színválasztó dialógusablak, 264
szoftver, 14
szoftverkalózkodás, 45, 50
szoftverkorlátozó házirendek, 30
szövegkurzor, 82, 190
szövegmező, 82
szünetmentes áramforrás, 35, 52, 70

T
TAB billentyű, 21
táblázat, 83
tabulátor, 253
Tálca, 24, 62, 177
  átméretezése, 179
  elrejtése, 179
  értesítési területe, 62, 179
  fogalma, 70
  Gyorsindítás eszköztára, 178
  programterülete, 178
  testreszabása, 181
  tulajdonságai, 179
  zárolása, 179
társítás *lásd* fájl
tartomány, 54
  fogalma, 71
Távoli asztal, 28, 31, 36, 210
távoli használat, 210
Távsegítség, 28, 36, 210, 244
Távtelepítés, 31, 36

telepítés
fogalma, 51
teljes verzió, 40
termékaktiválás, 45
fogalma, 51
termékkulcs, 38, 44
területi és nyelvi beállítások, 44, 214
többfelhasználós rendszer, 55
többsoros szövegmező, 82
tömörített mappa, 27, 131
trialware, 211
tűzfal, 30, 227

U, Ú
Új kapcsolat varázsló, 230
újraindítás, 24, 61
USB port, 193, 202

Ü
üdvözlőképernyő, 53, 71
engedélyezése/letiltása, 215
ütemezett feladatok, 217

V
vágólap, 250
valós idejű üzenetküldés, 29
varázslók, 26
vendégfiók, 216
vezérlőelem, 80
Vezérlőpult, 149, 188
videodigitalizálás, 272
videofilm, 265
rögzítése, 272
szerkesztése, 271
vágása, 274
videokártya, 35
videokonferencia, 29, 36
videorögzítés, 36, 272
virtuális memória, 209
visszavonás, 254, 264
vonszolás, 21

W
web, 226
weblap, 234
Windows
2000, 17
3.x, 16
95, 17
98, 17
ME, 18
NT, 17
XP, 18
Windows Intéző, 27, 115
Windows kép- és faxmegjelenítő, 258
Windows Media Player *lásd* Media Player
Windows Messenger, 29, 36, 243
letiltása, 294
Windows Movie Maker *lásd* Movie Maker
Windows Update, 28
Windows XP
indítása, 52
WordPad, 252

Z
Zene mappa, 24
zeneszámok, 265
ZIP fájl, 27

Egyszerűen

Az Egyszerűen sorozatban már megjelent:

:: Internet a gyakorlatban
:: Keresés az interneten
:: DOS
:: PC-ismeretek 1. Hardver
:: PC-ismeretek 2. Szoftver
:: Windows 98
:: Word for Windows 97
:: Excel for Windows 97
:: Windows 2000 Professional
:: Word 2000 for Windows
:: Excel 2000 for Windows
:: Access 2000 for Windows
:: PowerPoint 2000 for Windows

ISBN 963-545-360-4
9 789635 453603

PANEM

1290 Ft
> www.panem.hu